

QUATO vigesimo nono, an hic iudex possit vna simul plures testes, vel vnum post alterum examinare? Spec. in tit. de iust. editio. s. ostendit. vers. & nota quod testamentum scribit possit. cum speculatore idem sensu. Afflictus inf. n. m. 21. vers. aut habet arbitrium an vult testes, ex quibus causis. amittit. ex c. 2. de testib. qui contrariam sententiam potius probat ex illis verbis, scilicet, ubique glossa. aliter sentit, vt etiam aliter glossa in c. conuenerunt, de testib. & arguitur ex textu illo, quo loquitur Abbas in fine ad annotat. & illa ratio, qua vult ibi glossa, & qui sequitur Abbas, ne scilicet vnus alterum instruat, & eius testimonium sequatur, procedit & hoc in casu nostro immo ipsemet Spec. in tit. de testib. s. 1. vers. sed pone, sentit i singulariter testes esse examinandos: sic sentit glossa in c. cum causum, & ibi Abbas non s. de testib. ubi Spec. huius sententiam fuisse scribit ad sensum Felin. in d. c. venerabilis, in fine. Illud t consilium præbet omnes, vt in causis arduis, quæmodum hæresis, adhibeantur viri aliqui graues & honesti vitz, quorum tamen non interfit, vt audiat, & in secretis contineant confessionem, vt si quando opus fuerit, referre possint, ita i testibus dictum esse testimonium verum declaratio hæc a regula nostra longe abest.

QVÆSTIO XXX.

Feriarum quæ sit observatio in causis arbitrarijs cognoscendis & diffinendis, & nonnulla iuris loca de ferijs declarata.

S V M M A R I A.

- 1 Feriarum repositus in causis arbitrarijs procedi non possit.
- 2 Ferias ob hominum necessitatem induci in causis summarijs non obseruari.
- 3 Iuri Canonico statim in foro civili, cum ius civile dubium est.
- 4 L. 1. c. de ferijs, declarata.
- 5 Clausulam annullatam formam inducere.
- 6 Formam consensu partium non remitti.
- 7 Negatiuum fortius negare quàm affirmatiuum affirmare.
- 8 Sententiam die Dominice latam, nullam esse.
- 9 Causa cognitionem diebus feriatis explicari non posse.
- 10 Feflos dies a lege non nisi magna ex causa tolli.
- 11 Feflos partium consensu non tolli, cum ad Dei honorem sunt.
- 12 Ferias variari ex causa posse.
- 13 L. Dies ferijs, ff. de ferijs, expofita.
- 14 Feriarum temporibus etiam ad Dei cultum posse trahari, qua causa cognitionem non desiderant.
- 15 Testes potius interrogari die feriata, cum die non feriata inuitur.
- 16 Pignorationem ad executionem sententia concedi etiam diebus feriatis.
- 17 Londonam ab arbitrarijs die feriata ferri posse.

QUATO trigesimo, an hic iudex, qui suo arbitrio in causa i potest procedere, possit die feriata in honorem Dei Opt. Max. testes recipere & interrogare? Et non posse veritas opinor, vt hanc sententiam in vñs est probare Bart. in extraneis ad repræsent. in verbo. Et ferua. n. 9. in fine, & clari ad negotio terminus. Imola in d. l. iustitiam, ff. de donat. & ante cum clare Bald. in trakt. statutorum, in verbo. Arbitrium, ver. in fine ad sensum Alex. in l. militem, n. 8. de test. milit. Brimus de constitut. nobis & Baroni, in verbo. Arbitrium, vers. statutum quod dat arbitrium. Adferri solent text. Clem. sæpe, de verb. signif. quod conceditur in causis summarijs procedi tempore feriatis ob hominum necessitates inductas: ergo a sensu contrario, non tempore feriarum, in honorem Dei: quo genere argumenti, fef etiam clare est vñs Boer. qu. 25. n. 8. Verum hæc argumentatio a sensu contrario non procedit, cum alia iura aduersantur, quæ responso est tutior illa, qua vñs Riminal. d. l. militem, n. 5. dum dicebat: Clem. sæpe, procedere ex iuris Pontifici dispositione, nam vt etiam eo loci animaduertit Dec. n. 29. non est inter vtrumque ius ex tam leui causa constituenda differentia, iuxta c. 1. de oper. nunc. i. cum in foro civili. si casus est dubius, iuri Pontificio standi fit, vt ex textu adducto affirmant Soc. sen. conf. 66. colum. 5. in princ. lib. 1. Dec. conf. 131. Newz. lib. 1. Sylva. mpt. n. 5. Reuoluitur. Nominationum. q. 5. principal. n. 4. 17. quod egregie declarat Dec. l. editio. n. 1. C. de ed. veris ergo hæc sententia probatur in l. 1. c. de ferijs, ubi de Do-

minico, quæ dies in honorem Dei Opt. Max. est dicata, excepta emancipatione & manumissione actu voluntario ac fauorabili. Alius omnes, eod. tit. ceteri omnes celebrari minimi possunt: & celebrari irriti funt exceptio regulam in non exceptis confirmat. nam quod liquide de pen. leg. Dec. l. 1. n. 22. de reg. an. & his interuñs sic argumentatur Bal. in l. 5. in fin. de ferijs, quem est secutus Rinnus conf. 124. n. 3. li. 2. Accedit præterea quod l. 1. ex. annullando procedit, quod fit vt forma censetur inducitur. Bart. d. de his. ff. de trans. fact. l. 1. n. 7. de li. & possib. Dec. conf. 28. n. 11. Soc. Jan. conf. 3. n. 23. li. 1. & l. 1. forma partium consensu remitti minimi potest. amovet d. l. 1. de li. & possib. Felin. d. si diligenti, de foro compet. egregie Rinnus conf. 138. n. 2. d. 1. & latè Goez. ad conf. 40. n. 4. cum præsertim forma hæc non priuatum commodum, sed diuinum cultum respiciat. Idem probari videtur in l. omnes indices. C. eod. de ferijs, quod non iudicis modo, verum & arbitri ipsi a fronte electi, cum a die nullam sit cognitio, quæ sanè vñs etiam negatiua solet potius negare, quàm affirmatiua affirmare. hoc genus, de cond. & demon. Bart. l. Galus. in princ. n. 4. de li. & possib. Dec. conf. 384. col. ult. vers. Et primo non obstat conf. 490. n. 6. conf. 120. n. 7. conf. 567. n. 2. Rubens conf. 51. n. 4. Crauer. conf. 316. n. 4. & conf. 294. n. 6. Newz. conf. 31. n. 2. Idem probatur in l. vlt. C. de ferijs, qua sub potestate præter legis prohibentur actus omnes, siue publici siue priuati, die hac feriata geri, idem probat text. in c. vlt. prop. fin. de ferijs, dum constituitur laram eo die i sententiam esse nullam, ita vt nec partium consensu confirmari possit. Sic etiam statutum fuit in sacro Concilio Tridentino celebrato anno 825. sub e. 23. Si ergo hic iudex noster nihil potest, cum lege aliqui expressè est cautum, & cum ea suum arbitrium regulare debet, sequitur eo tempore nihil posse. Accedit, quod hic iudex cum causæ cognitione procedere debet, quod fit, vt cum diebus his, quæ i causæ cognitionem exigunt, tractari non possint, vt feriantur Barrius, Abbas & ceteri in c. ult. de iudicij, & Guid. Papa. q. 135. col. 1. nec eo tempore iudicium hæc procedere posse. Non aduersarij tamen quæ aduersantur ab his, qui contrariam tuerentur sententiam, vt a Bart. in l. iustitiam, n. 5. ff. de donat. cum quo alij plures transiunt, vt tenet Alex. d. l. militem, n. 4. & ibi Riminal. ad col. 1. nam et si l. 1. x. dies dies hos festos ob diuinum cultum instituitur, non tamen illi magna & urgente causa subsistente tollere poterit, vt probat l. pro uinciar. C. de ferijs, quæ tam simpliciter a Bartolo citari solet, & quam rectius intellexit Alex. d. l. militem, n. 5. a quo non desinit Boer. qu. 25. n. 8. Publicam enim eo calu vilitatem considerat legislator, ob quam (inquit ille) in hoc summi numinis quàm facillimè sperare vult. Nec satis recte sentit, hæc i ferias partium consensu posse remitti, quia contrarium diximus probari. & text. l. 1. ff. de ferijs, qui ab eo citatur, in ferijs ad hominum vilitatem & causam diuinam loquitur, non ad diuinum cultum, vt loquitur text. l. 1. ff. de feriatis, eod. tit. & declarat l. ad l. 1. n. 3. Hinc derogatur falsum esse, quod docuit Bald. in l. aqua de agita. C. de ferijs, statuto illas tolli posse, cum & iudici, quod clari expedit Dec. d. l. militem, n. 8. nam verum hoc non est, cum ad diuinum cultum augendū statueret aliquid liceat, non autē ad minuendū, quod tradit & ipsi Dec. d. l. militem, n. 6. c. vñs vnde pro defensione, possunt, quidem i variari, idque tertia ac iusta ex causa, non autē absolute tolli, non a simplici iure civili, sed a iure diuino ac lege antiqua, vt testatur Clemens pontifex maximus in c. dicitur tamen de ferijs indubie fuerint. Illud præterea quod docuit Riminal. d. l. militem, tractus posse hæc diebus celebrari, ergo & li tractari, cum a pari procedere videantur, non satis tutum est, præter responsum, quoniam eo loci attulit Dec. n. 16. quoniam textus i l. dies festos, ff. de ferijs, quo vñs Riminal. loquitur in padis & transactionibus, quibus a litibus & iurgijs recedunt, quæ pacem, non autem controuerfiam adferunt, cum verè ceteri tractus diebus his celebrari prohibeantur in c. 1. de ferijs.

Declaratur non procedere in illis actibus, i qui causæ cognitionem non desiderant, illi enim die feriatio in honorem Dei celebrari possunt ita post Barrius & Abb. d. c. vñs de iudicij, tradit Guid. Pap. d. g. tr. col. 2. qui ob id inferit, libellum die feriatio in honorem Dei dari posse, l. militem, s.

senaginta ff. de adult. & docent omnes in l. 1. ff. de ferys. Item sunt emancipationes, ac manumissiones, l. actus omnes. C. de ferys. sic conceditur absolutio & excommunicatio, quæ causæ cognitione non desiderant, vt puta in notoriis criminibus, vt apud Hosti in tit. de ferys. §. qualiter distinguatur. Sic testes, qui die non feriat iurant, diebus feriatis in honore Dei examinari & interrogari poterunt sic gloss. in Cle. 1. de off. deleg. & Guido Pap. d. 115. col. 1. & clarus q. 115. qui ea ratione adducitur, quia examinatio refertur ad tempus iuramenti, vt docuit Bart. in l. si quando. na. C. de testib. & l. damni. §. Sabius. n. 5. ff. de damno infecto. latissime declarat Felin. in c. licet causam. n. 19. de prob. Ferrarius caus. 12. na. 1. quod declarat egregie Ruinus cons. 188. n. 1. lib. 1. nisi mutata sit personæ conditio. Sic t. & pignoriatio, quæ ad sententiam executionem conceditur, cum nullam causæ cognitionem desideret, his feriatis diebus concedi potest. sic Guido Pap. d. 115. qui latè hanc sententiam tuetur post Abbatem & Archian. c. vlt. de iudic. contra l. actum l. 1. §. nunciatio. de operis noui iudic. cuius Bart. doctrinam intelligit Guido in his, quæ causæ cognitionem non exigunt. Sic etiam i arbitratore suum laudum ferre possunt, cum sine amicabiles copositores, nec causæ cognitio apud eos desideretur, sic in religio. h. apud an. l. si facietatem. §. arbitrorum. vbi Iurii Guil. de Tualto. num. 1. ff. pro socio. sic intelligentes l. si feriat. ff. de arbitris. ea etiam ratio, quia arbitramentum hoc, est in hac transactionis, quæ diebus his celebrari potest, d. l. dies festi. C. de ferys.

QVÆSTIO XXXI

Declaratum diffusè quando ex causa non deducta, sed probata, sententia ferri possit:

& ibi multis declarationibus illustrata l. habebat. 13 ff. de iust. actio.

SUMMARIA

- 1 Causa vna proposita, alteram probari non posse.
- 2 Actorem necesse habere deducit in libello probare.
- 3 Sententiam libello conformem esse debere.
- 4 Iudicem, cui datum est arbitrium, posse ex causa probata, et si non deducta, sententiam ferre.
- 5 Iudicem ex sola causa deducta sententiam posse ferre in causa, quia sola scilicet veritate impedita dissonantia est. Care.
- 6 Princeps posse ex causa non deducta, sed solui probata, iudicare.
- 7 Arbitratoris sententiam non ferre posse ex causa probata, et si non deducta.

Varo trigessimoprimo, an coram hoc iudice causa vna proponi, & altera probari ita possit, vt inde sequatur contra reum condemnatio? qua in re spectanda est in primis iuris regula, vt deinde de exceptione cognoscamus: est ita que iuris regula, quod vna causa deducta, altera probari non potest, sic Platan. in l. habebat. 13. in princip. ff. de iust. actio. in l. quod si feriat. ff. de in rem verso. Crauet. con. 80. n. 17. qui Calixtus & Cornuc. retulit. sic omnes in l. certi conditio. §. si numerus. ff. si certum petat. & in l. si ita stipulatur. §. Chrysogonus. ibi Alex. n. 7. de verb. oblig. idem Alex. in l. militis. n. 10. C. de test. milit. Parisius consil. 1. n. 1. l. 1. Gran. mat. cons. 146. n. 5. cuius rei ratio illa est, quia habet necesse actor allegare in libello causam iustitiae, cum illam solum in iudicium adduxisse videatur, alioquin noua petitione opus esset sic bene in eæ parte, de priuileg. & probat. l. B. vbi Marcellus. ff. de pectus dotal. qua ratione usus est post multos, quas citat Boerius. qu. 42. n. 17. Accedit & ratio illa, sententiam libello conformem esse debere, l. vt fundus. ff. communis. diuidum. l. vlt. C. de fideicommiss. libere l. vnu. vbi l. act. penult. vlt. ff. si certum pet. quod si variare in probationibus liceret, minime diceretur: ergo hæc regula, quæ in hoc casu notari declaratur, ferre enim hic iudex, qui suo arbitrio in causa procedere potest, ea alia & causa non deducta, sed probata ferre potest sententiam, vt vsus est seniore Dec. in c. dilecti filij. n. 1. in fine iudicis enim iudex, qui sola facti veritate inspecta in causa procedit, sic ferre sententiam potest, quod placuit & Alexandro in d. l. si ita stipulatur. §. Chrysogonus. n. 8. de verb. oblig. Ruin. consil. 1. n. 6. d. l. 1. Marf. sing. 173. In hac inscripta, Tyr. tract. de retractu. conuentionis in fin.

n. 101. Crauet. consil. 19. n. 7. consil. 20. qu. 8. & consil. 148. in fine, Bene. Stracha tract. de iurisdictione. tit. Quomodo in causis mercatorum procedat. tit. 2. de libellis. n. 6. apud quos alij innumerari prope citari solent non immerito ergo si idem in iudice hoc nostro dicendum est. Accedit huius iudicis esse potestatem magnam, nec fecit ac Princeps in causa procedere solere, quare, si i Princeps ex causa non deducta, sed probata, ferre sententiam potest, vt agnoscatur l. actum l. vnu. n. 24. vbi 6. Secundo prædicta regula, ff. si certum petatur. Cuius sententia consil. 66. col. 6. Boerius. qu. 42. n. 18. & Grammat. det. 15. n. 4. v. idem est in hoc ipso iudice dicendum. Hoc ea quoque ratione confirmari potest, quod iudex hic arbitror, vel arbitrator, ex aliquorū sententia, Bald. sibi in l. solum. in fin. C. de test. equiparatur i Arbitratori seu arbitri vltra petita ferre potest sententiam. Bart. in legum. Aquilana. C. de transact. clare Soc. tract. fallent. reg. 317. fallent. 4. Felin. in c. licet Hely. n. 31. de simon. Natta d. Clem. 1. ap. 5. non sic tamen. col. 4. vbi. Decimo saluti de verb. signific. Neuz. lib. 5. Silua nupt. au. 131.

Hæc sententia interdum habet locum & in causis capitalibus, in quibus i iudicibus, qui condemnandi & absolutendi arbitrium tenent, ex causa non deducta, probata tamen, reum punire possunt. Id quod vsu aliquando venit. Na scribit Dion Nicars lib. 58. hystor. hoc accidit in C. Antonio quondam M. Cæcetonis collegæ l. Carliniz. conuinationis accusatus, est de crimine non confitetur, dampnus est, quod Pregor in Macedonia provinciæ vexauerat, agros socios rui ab hostibus spoliatos reliquerat: Dardanos contra re venientes non sustinuerat acie rui & dui in Mysia præerat, summa cū Romanis nominis ignominia profugisset. Simile scribit Aemilius Probus in vita Almidadi, & Almidadi dicitur fuisse non quod re vera predictiois reus esset, sed quia adeo potens erat vt viuere prius non posset.

QVÆSTIO XXXII

De repulsione testium, quando admittatur declaratum.

SUMMARIA

- 1 Repulsio testium in causis arbitrio iudicis cognoscenda licet an habeat.
- 2 Testium repulsio non dicitur, cū per calumniam obicitur.
- 3 Iudices hominum malis, & calumniis occurrere debere.
- 4 Testium repulsionem in remedio attentatorem non concedi, & n. 1.
- 5 Testium repulsionem in dubijs ad iudicem admitti vel reici posse.
- 6 Summaris in causis antequam admittatur repulsio.
- 7 Testium repulsionem non admitti, cum solum agitur de persona in iudicio legitimanda.
- 8 Testium repulsionem concedi in causis possessionis, & n. 9.
- 10 Testium repulsionem concedi, cum sit in causa alimentorum vbi se solum probare.
- 11 Testium repulsionem non concedi in iudicio ex l. vlt. C. de edicto diai. Adrian. tollen.
- 12 Constitutionibus Pedemontium in titulo Del tempo quando si hanno da dare le repulse contra li testimoni.
- 13 Statutum Ferrariæ, de modo procedendi in causis a decem libris infra, declaratur.

Varo trigessimosecundo, an iudex hic noster admittere t. debeat, vel potius rejicere testium repulsionem? Ad huius questionis elucidationem, quatuor casus distinguo: quorum primus est, quando is qui ad repellendum testes admittit petit ex iusta, aqua, & euidenti causa & ratione, repulsionem concedenda est, cum ad iustam defensionem, quæ iuris naturalis est, tendat quod intelligo fide plenarium, sine summatione sit iudicium, cum eadem ratio vtroque in casu sit, i. sensu Bart. in extraneæ ad reprimendum. in verbo. Et figura iudicis, numerus. in fin. quem est sententia. Affilius de off. 51. n. 1. m. 2. Secundo est casus, cum t. repulsio per malitiam & calumniam ad iudicem disferendum obicitur tunc omnino & quouis in casu rejicienda est, quoniam non modo iudex hic noster, qui suo arbitrio potestatem procedendi habet, verum etiam quilibet ordinarius rejicere potest, & debet: liquidum illorum t. partes sunt, veras hominum malitias & calumnias, etiam a iuris tramite deuidendo, amputare: quemadmodum suo

docuit

An in arbitratij iudicijs necessaria sit testium publicatio, & quando sententia nulla reddatur ex publicatione ipsorum testium.

SYMMARIA.

- 1 Publicationē testium in causa arbitraria necessaria non esse.
- 2 Sententiam nullam non reddi, quandoque testium petita publicatio facta non sit.
- 3 Appellandum esse cum iudex omnia testium publicationē viderit progrediat.
- 4 Appellari non posse a testium denegata publicatione in causis arbitrarijs.
- 5 Publicationem testium non esse necessariā in causis huiusmodi.
- 6 Sententiam nullam esse, cum processum non viderit & publicatio lata est.
- 7 Testium coram alio iudice examinatio, ipsorum publicationē non facit, credendum non esse.
- 8 Testes non publicatos in alio iudicio non probare.
- 9 Cap. cum causam, et de testibus, enucleatur.
- 10 Abbatis & Decii consideraciones subieciunt.
- 11 Sententiam validam sine probatione ferri.

¶ Vtuo trigefimo tertio, an coram hoc ipso iudice publicatio, aperienda, sit testium testimonio: Et necessaria minime fore publicationem hanc ex eo demonstrari potest, quod crebrior sit sententia, testium ex processu publicationem non esse de substantia iudicii, quare non annullat ipso iure sententiam: ita Innocentius cum l. de re iudic. ubi Felinus a. refert Baldum, Imolam & alios plures, praeteritum Bart. apud l. prolatam, n. 8. C. de senten. & interloc. cum. iud. Alex. l. diuis, n. 4. vbi. sic fallit de re iudic. alios plures refert Sebast. Pautius tract. nullitatem, tit. de nullitate sententiae ex defectu processu, n. 4. qui inter ceteros citat Guid. Pap. q. 188. Quaritur & Capicam de sent. n. 1. ea ratione videtur relati omnes, quia iudici semper publicatae sunt attestaciones, & partium iura: quod fin. ordinarijs iudicijs hoc locum habet, quanto fortius in hoc nostro, qui iustas habenas habet?

Extenditur primum, ut procedat etiam in si publicatio hac à parte petita sit, nam si ea non obstat, ad sententiam nulla publicatio facta processu fuerit, sententia nulla non erit: ita Felinus d. cum l. & A. n. de re iudic. qui eiusdem opinionis tenet Aret. in causam, fin. de testib. qui cum rationem considerat, quia iudex procedendo ad actum publicationis incompatabilem, tacite interloqui videtur non esse locum publicationi. a. ex parte, et de appell. ergo non fit appellat grauat, illa sententia transiit in iudicatum, cum dilecti, in fin. de electio. non ergo sententia illa nulla dici potest, quare gloss. vbi in verbo iudex, de barei. in 6. male testit, dum relatum conclusionem intelligi parte tacente non autem contradicente. & per consequens male sententur, qui causi glossam secuti sunt, vt Rota, quam refert Felinus d. cum l. & A. n. in fin. quia potius ex stylo, quam ex iuris communis dispositione obliuatur.

Extenditur secundum, ut in casu hoc nostro procedat fortius: & conclusio iam relata, vt nec appellatio locus sit, quāquam communis sententia sit, in ordinarijs iudicijs appellari posse a denegata testium publicatione, vt late affirmat Felinus d. cum l. & A. n. de re iudic. & Farnus locum ante citato. ea ratione adducit quia finet Fel. post Ancha. conf. 13. omissionem publicatiois, non auferre defensionem partis, vt probat c. vltim. de hzer. in 6. quod loci in causa haresis publicationem hanc tenet Pontifex, quā remouere non possit, si defensionem cōtineret. Russus inquit Ancha. credendum non esse Cariam Romanam ex stylo non omittere publicationem si defensionem veram connerit: cum ergo noster hic iudex, procedendi & iudicandi arbitrium habeat, recte potest publicationem spernere. Hinc infertur male sentisse Bart. in extraneis, ad reprim. in verbo. Et figura, n. 6. & Purpur. in l. n. 86. C. de ed. qui eis est secutus, vt pariter cum probatur Socin. semper conf. 10. n. 8. l. 4. & Bolog. conf. 36. col. 3. vbi sic dicit non obstat, dum scribit in causis sumariis tractandis publicationem hic esse necessariam, ne parti defensio auferatur. & Barroli opinione vnde reguntur Ancha. conf. 13. & Felinus d. cum l. & A. n. in fin.

de iur. Bald. in l. 1. col. penult. C. qui accusari poss. ex l. qui se. tentiam, in fine ff. de pennis. qua ratione decessit fuit in Cōcilio Neapolitano, vt refert Affilius de dec. 31. n. 3. testium repulsiōnem reiiciendam esse in remedio attentatorum: cum clare constet per calumniam peti, atque ita intelligi, vt in his iudicijs repulsiōne admittatur. non enim praxis illa locum habere debet, cum calumniosa petitio est. Sic etiam declaranda est conclusio Pedemontana, quā mox referam. Tertius est casus, quando sumus in dubio, tūc dicendum est iudicē nostrum posse vel admittere, vel reijcere, vt sibi melius videbitur, quod possit reijcere, illa suadet ratio, quod corā eo agitur sola veritate inspecta, & plūquam (vt ita dicam) sumariē, quod etiā possit admittere, facit ratio, quoniam nulli defensionē illam iudicare potest, regulariter autē in ceteris iudicijs sic soler dici, quod in causis ordinarijs admittatur, vt satis clare est. In iudicijs verō sumarijs distinguendum est, quod aut lex requirit plenā probationem, vel semiplenā, vel leuē, & apparentē solum. Primo casum dicendum est, quod in quouis ordinario iudicio, posteaquam ratione effectus non differt ab illo nam in vtroque plenē & perfectē de veritate constare debet: quocirca cum de legitimatiōne personae agitur principaliter, & iuxta l. 1. C. de edicto di. Adriā. tollen. in quo plena requiritur probatio, hęc ipsa testium repulsiōne admittenda est, ita declarat Zachardus in d. vlt. n. 301. C. de edicto di. Adriā. tollen. Secūdo casu, cum probatio semiplena sufficiat, adhuc hoc in casu admittitur repulsiōne ista: ita Zachardus in d. vlt. n. 301. plura adferri solēt exempla: vbi ilud primum, cum agitur de legitimatiōne personae ad effectū impediendi sententię executionē, ita Zachardus d. n. 301. intellexit Bart. in dextraz. an. ad reprim. in verbo, Et si figura, n. 1. post Alex. in l. duo p. 5. si super rebus, n. 2. & vbi de Testib. si de re iudic. Secūdo est exemplū in iudicio possessorio, in quo semiplena salē requiritur probatio, & ob id hęc ipsa testium repulsiōne conceditur: ita Zachardus in d. vlt. n. 301. quo loci n. 300. declarat Cardina. in Clem. sepel. col. 3. vbi. Tertio quare de verb. signi. qui aliter sētur videtur. Tertium exemplum in iudicio attentatorij, in quo pariter requiritur semiplena probatio, atque ita repulsiōne testium conceditur, ita Affilius d. de dec. 31. in fin. quem secutus est Zachardus in d. vlt. n. 304. Gratianus in annota. ad Praxim Orlamunij Vltij, b. 3. col. n. 31. Maranta in sua Praxi, parte 6. tit. de testib. repulsiōne, n. 4. Quaritur est exemplum, cum testis petiti alimonia, & vult probare ad effectū illum se esse filium: probatio illa admittit testium repulsiōnem: ita Zachardus in d. vlt. n. 304. in fine, qui citat Roma. sing. 383. reprobat, sensu: sed cum Romano sensu Carr. Intra iudiciū, n. 68. ff. de iur. iur. Causa hi duo ita relati cessant, cum agitur de repulsiōne dictis ipsorum testium: quæ quidem repulsiōne colligitur ex ipsiusmet scripturæ inspectione ita post Aret. consil. ex. in fin. & in c. ferri, n. 17. de testib. docuit Zachardus in d. l. vlt. n. 299. vbi. In contrariā nam ita evidens & clara reprobatiōis causa in quā causa reijci non debet. Tertio casu cum iudicium, & causa solam illam apparentem probationem requirit, vt in casu l. vltim. C. de edict. di. Adri. tunc repulsiōne ista nō admittitur, ita Zachardus d. vlt. n. 301. vbi. Si verō lex. accedat quod his casibus damnus est per aliud iudiciū reparabile, si quod infertur: quare non admittitur repulsiōne, alius fecutus ita intelligit Felinus c. vltim. n. 13. de testib. post Abbate. ibi. Hęc annotata sunt ad interpretationē cōstitutionis nouæ Pedemontani in ritalo. Del tempo quando si hanno da dare le prove contra la persona delle testimonij: nā constitutio illa non distinguit, quibus in casibus admittatur hęc ipsa repulsiōne, & quando nō sed solum prestitit, et ipsi repulsiōne, atque ita relinquit casum determinationis in iuris communis dispositione. Erunt ergo iuxta iam relata casus hi distinguendi, & declarandi. Sic declarat, & interpretari potest statutus Ferraris l. 1. sub rub. de modo procedendi in causis a decem libris march. supr. & c. Dum in versis. Proinde, & c. concedit facultatem repulsiōne testis & eorum di. 3a. intelligitur modo, quo supr.

6 Declaratur primò hec còclusio, vt locum sibi non vendicet, quando nec ipsi iudici publicatus esset processus, vt si testium examinatio extra Provinciam commissa fuisset, & eis nondum visiti lata fuissent sententia, nam tunc à cessante ratione relata, sententia nulla est, vel saltem annullanda à post. Ang. in l. prolatum. C. de sen. & interloc. Felin. d. eum. l. 1. & Anum. 3.

7 Declaratur secundo, vt locum sibi non vendicet relata à conclusio, quando testes fuissent coram alio iudice examinati & non publicati, nam illis fides adhibere iudex non debet, cum testium qualitatem notam non habet: & cum verior sit illa minus recepta doctorum sententia, testes à iudice receptos, & non publicatos, in alio iudicio fidei non facere: quam sententiam probant Bart. l. gesta. n. 5. C. de re iudic. post. Iacob. de Aret. & ibi Salic. sic Cynus l. propriam. in fin. C. de iud. Felin. in c. 1. l. 1. & An. 4. de re iudic. Barb. col. 19. col. 3. in fin. d. Alex. l. 1. n. 2. & ibi Purpur. n. 119. C. de eden. & comunem testatur Dec. in c. cum causis, l. 1. n. 4. de testib. & verò horum opinio probatur in d. c. 1. cum causam. l. 1. de testib. in fine, in illa parenthesis, cum attestations ipsæ sint clausæ, vt Pontifex maximus testes illos esse admittendos, qui recepti coram alio iudice fuerant, quia attestations clausæ adhuc erant: ergo secus, si iam fuissent publicatæ, quare falsa est à Abb. & Decij eo loci consideratio, dum sunt opinati, ubi attestations fuisset nullas, quia non coram iudice, sed coram arbitro receptæ fuerunt: quoniam magna est diuinitio: sic etiam probat l. gesta. ex tertia & veriori lectura, quia ibi probat Bar. et si Decius in l. 1. n. 51. C. de eden. probet alteram lecturam minus probabilem. Nec huic sententiæ aduerfarij, quæ adferuntur ab Abb. in c. causam. que. el. vbi Decius n. 4. de testib. & ab eodem Decio in l. 1. n. 6. C. de eden. d. contraria probare opinio, testes scilicet coram vno iudice receptos, & non publicatos, coram alio probare, nõ inquit horum fundamenta iure substituitur: ut ex ratione, quia si publicatio non vitiat fidem testium, nec sententia annullat, vt in ante diximus: sequitur, valde esse, & in alio iudicio fidem facere, verum considerandum est, vt considerantur ipsæmet nec d. c. causa. que. n. 4. ratione hanc non concludere in casu nostro, quia dum publicatio testium non facta, non annullat sententiam, illud non alia ratione contingit, quia quod à sententia valde sine probationibus ferri potest: led vbi de se probationes considerat, necessaria est publicatio, per quam de publico fides tribuitur, & veritas per eam detegitur, quidquid sentiat Decius. Accedit præterea, cessare hoc casu eâ rationem, quam nostri considerant, dum sententiæ, ideo iudicem non publicatis attestationsibus sententiam ferre possit, quia si cognita & aperta sunt, & cum is optime instructus sit, ferre iudicem sententiam potest, quod non contingit in altero iudice. Cetera que de succedore eiusdem iudicis à Doctoribus præcatis locis adferri solent, sciens prætereo.

Diffusè explicatur, quando didicisti testificatis recipi testes possint.

SUMMARIA.

- 1 Testes recipi quando possint in causis arbitrarijs post didicisti testificata.
- 2 Testibus didicisti quia ratione alij recipi prohibentur.
- 3 Publicatis atque didicisti testificatis etiam in iudicijs summarie tractandis recipi testes.
- 4 Alex. conf. 8. a. num. 11. lib. 4. obstrictur declarata.
- 5 Principem posse recipere testes didicisti testificatis.
- 6 Testes recipi posse didicisti testificatis, cum Principe referri cum clausula non obstantibus, &c.
- 7 Testes in causa matrimoniali recipi posse, etiam didicisti testificatis.
- 8 Testes in causis beneficiaribus recipi posse didicisti testificatis.
- 9 Testes de sue artis peritia deponentes, recipi etiam didicisti testificatis.
- 10 Statim Ferrariz lib. 2. sub rub. Quæ intelligatur noua probationis declaratur.
- 11 Testibus didicisti alios recipi fauore minoris, & rufici.
- 12 Testes recipi in ea causa, in qua cessat timor subornationis.
- 13 Testibus didicisti in iudicio nullo posui in nouo iudicio alij recipi.

- 14 Cautela quæ didicisti testificatis alij testes possint recipi.
- 15 Testes didicisti testificatis posse recipi, cum nihil producant potest impetrari.
- 16 Testes didicisti testificatis ad supplendū instrumentum recipi.
- 17 Inducere ex suo officio posse testes recipere didicisti testificatis.

Quæro trigesimoquarto, an iudex hie noster possit publicatis ac didicisti testibus testimonijs alios testes recipere: & regulariter non posse opinor: quoniam iam alius diximus, arbitrium iudici concessum, solum censeri datum quoad ea, quæ à iure ciuili cõstituta sunt, non autem quæ à iure naturali, sed ne testes alij à recipiantur, didicisti testificatis, est equitate naturali factum, ne alter alteri infundatur, Auth. at qui semel. C. de probat. c. fraternitatis, de testib. sine Bart. in extraneas. ad reprimendam verborum, Et figura. nu. 16. sentit, in t. causis summarijs, & sola facti veritate inspicenda diffinendis, non esse recipiendos testes didicisti testificatis, ita ego Bartolum intelligo, illa negatiua [non] circumdata ab aduere enim verè credo, quoniam ratio à Bartolo precepta ita conuenit cum causa summarijs, quam cum ordinariè tractatur: quod fit, vt Alex. conf. 8. a. nu. 11. lib. 4. sub obscurè admodum loquens, Bartolo fortè verba non intelligens, male responderit, in causis his summarijs didicisti testificatis testes recipi posse, & meam hæc interpretationem probasse videtur Zabarella in Clement. l. ep. 5. & quia. q. 1. de verb. signif. idem ergo dicendum est in hoc iudice nostro, quod in ordinarijs.

Declaratur primò non procedere, itando hic iudex à Principe & superiore consecutus esset liberum arbitrium, nam tunc didicisti testificatis parte inflatè poterit testes recipere: quoniam idem tunc hic iudex testatur, quod Princeps potest testes recipere didicisti testificatis, quemadmodum scribit Socin. sen. c. fraternitatis, col. ante penult. vers. quadragesimus sextus casus, de testib. confert etiam, quia si Princeps rescibat tunc clausula, non obstat, iudex operatur. Socin. d. c. fraternitatis, col. 31. vers. 1. & 2. & 3. secundus. & Socin. tral. fall. reg. 403. fall. 32.

Declaratur secundo, vt non procedat cum natura ipsius causæ concedit, vt didicisti testificatis testes alij recipiantur: exemplum est in causa matrimoniali. ita Socin. sen. in d. c. fraternitatis, col. 36. vers. quadragesimus nonus. & Soc. tral. fall. reg. 403. fall. 15. & 37. Felin. d. iur. col. 1. vers. Secunda declaratio, de re iudic. Marfil. sing. 128. Testes qui tamè admodum, producet iurare debere, non subornatis testes. Eadem ratione dicendum erit in causis beneficiaribus: nam & in his recipiuntur testes didicisti ipsi testificatis. ita Socin. d. c. fraternitatis, col. ante penult. vers. quadragesimus primus. Vtque enim casu consideratur maxime periculum animarum, quod huic suspitioni subornationis preponderat. Aliud exemplum est, cum medici & chirurgi aëritatio recipitur super vulnere, an permixtura sic citatrix in facie vulnerati. ita Marfil. sig. 66. Publicatus & his casibus à iure Socin. d. c. fraternitatis, col. ante penult. vers. quadragesimus primus. Vtque enim casu consideratur maxime periculum animarum, quod huic suspitioni subornationis preponderat. Aliud exemplum est, cum medici & chirurgi aëritatio recipitur super vulnere, an permixtura sic citatrix in facie vulnerati. ita Marfil. sig. 66. Publicatus & his casibus à iure Socin. d. c. fraternitatis, col. ante penult. vers. quadragesimus primus. Vtque enim casu consideratur maxime periculum animarum, quod huic suspitioni subornationis preponderat. Aliud exemplum est, cum medici & chirurgi aëritatio recipitur super vulnere, an permixtura sic citatrix in facie vulnerati. ita Marfil. sig. 66. Publicatus & his casibus à iure Socin. d. c. fraternitatis, col. ante penult. vers. quadragesimus primus.

Declaratur tertio, vt non procedat fauore speciali aliquarum personarum, quæ mediant in integrè restitutione admittuntur ad producendos testes iam didicisti testificatis, vt in minore, t. in muliere & ecclesia, scribit Socin. tral. fall. reg. 403. fall. 27. Afflicti dec. 116. num. 1. post. Immo in c. auditis, de re iudic. in integ. Bart. & Imol. d. c. fraternitatis, vbi Socin. sen. col. 35. vers. Decim' octaua, qui subiecit in duobus casibus sequentibus idem esse in maiori restitutor ex clausula, t. si qui mihi iusta causa, &c. Idem dicimus in rufico, qui admittitur ad producendum nouos testes didicisti testificatis. ita Socin. d. c. fraternitatis, col. pen. vers. quinquaginta. & Socin. tral. fall. reg. 403. fall. 27. sic declarat utrumque statutum Ferrariz, vt etiam declarat ex his, quæ infra subiiciemus.

Declaratur quarto, vt non procedat quido talis est probatio, in qua probabiliter ac verè cessat timor ille subornationis: vt cum per facti euentum probatio deducitur. Afflicti d. dec. 116. n. 3. quia ita in curia Neapolitana seruatur testatur. Soc. d. c. fraternitatis, n. 30. trigesimo octauo Marfil. sen. in c. de prob. n. 17. Socin. tral. fall. d. reg. 403. fall. 19. Declaratur quinto, vt non procedat ratione t. noui iudicij, vt quia iudicium iam ceptum, in quo testes iam fuerunt

runt examinati & didicisti, fuit de clarum nullum, & noui iudicium inchoatum, nam in eo testes alii produci possunt, ita Socin. d. c. fraternitatis, colum. 31. v. r. decimus primus, atque ita intelligi Affiliatum d. decisi. 6. m. v. r. sic ut fuit, qui subobscure loquitur, non declarando, quia nova illa in instantia dicatur. Hinc colligi potest notabilis t cautela, v. r. si videt se non probasse intentionem suam, curet, si fieri potest, vt potius declaratur acta nulla, quam cum ius non fouere, quoniam actus nulla de claratis, non impeditur nouos testes producere; qui tamen impeditur in instantia appellationis, vt scribit Socin. in d. c. fraternitatis, art. 10. vbi sepe relatis opinionibus tandem concludit, in instantia causae appellationis non licere alios testes super capitulis in prima instantia aliquorum testimonio probatis producere. idē censuit Barran. l. per hunc. m. 6. de tempor. appellationum.

15 Declaratur textus, vt non procedat t quando nihil est quod produci imputari possit: veluti, si probauit articulum meum per duos testes, & contraarium articulum deduxisti ad reprobandum meos testes, & duobus testibus probasti: facta publicatione in termino repulsiatorio, vel in causa appellationis, potero facere eundem articulum & alios testes producere, & ad confirmandum fidem meorum testimonium, quia non potest mihi imputari, ex quo confidebam me iam probasse per duos illos testes. ita declaro Affiliatum d. decisi. 216. n. 4. in fin. & n. 1. post. Inno. in c. cum clamor, de testib. Soc. trati. fallen. reg. 403. fallen. 30. Abb. c. fraternitatis, n. 11. vbi Soc. fallen. 3. v. r. Secundo limitatur, & clari idem decidit Capicinus decisi. 6. Aliud exemplum potest adferri, quando iudex non examinauit testes super interrogatorijs a parte data. ita Barr. Auth. at qui semel. n. 36. C. de prob. & Socin. d. c. fraternitatis, colum. 3. v. r. Secundo casus.

16 Declaratur septimo non procedere, quando t producit instrumentum, vel alia scriptura, quae indigent aliquo supplemento, & aliqua probatione tunc publicas ac didicisti alijs testimonijs produci testes possunt. ita Barr. & Abb. in c. series, de testib. Affiliatus d. decisi. 16. n. 1. & decisi. 72. in fin. & decisi. 33. n. 4. & Crinet. consilio 65. n. 3. Socin. trati. fallen. reg. 403. fallen. 47.

Declaratur octauo, & nunc vltimo non procedere, quando ipse iudex ex suo officio vellet alios testes interrogare: potest enim etiam publicas ac didicisti testimonijs consisti. omnes in c. cum clamor, ex illo text. de testib. Soc. d. c. fraternitatis, colum. 16. v. r. v. r. v. r. v. r. v. r. Soc. trati. fallen. reg. 403. fallen. 44. et ratio, quia in iudice cessat omnis subornationis suspicio. De his satis. Ceterae declarationes ex Soc. & Fel. & alijs relatis haberi possunt.

QVAESTIO XXXV.

Fusillimē declaratur, quando conclusio in causa vltiores probationes impediatur, & quando illis non aduerfecur.

SPMMARIA.

- 1 Concludere in causa quid sit.
- 2 Conclusio in causa idem operari, quod sententia.
- 3 Compromissum peti non posse facta conclusione in causa.
- 4 Conclusio in causa tribus modis fieri.
- 5 Conclusio sapientis petiti in causa conclusum dici.
- 6 Conclusio in causa dici, cum praefixus terminus a lege, vel a iudice lapsus sit.
- 7 Citationem ad audiendum sententiam, conclusionem in causa inducere.
- 8 Concludi etiam in causa in foro ecclesiastico.
- 9 Concludi etiam in causa coram Arbitro.
- 10 Conclusio non fit in causa, cum iudex ex suo officio procedat.
- 11 Conclusio in causa non fit in iudicio summarijs.
- 12 Conclusio in causa in iudicio criminali non fit.
- 13 Conclusio in causa non fit coram iuramento de nouo reperta.
- 14 Conclusio in causa dissoluta, cum ex facta instrumenta aduersario tacite producantur.
- 15 Conclusio in causa reuocatur, cum iudex nouas probationes admittit.
- 16 Conclusio facta in causa, testes & iura posse recipi ad coproductionem tunc producentium instrumentorum.
- 17 Conclusio in causa reuocatur ex nouorum capitulorum productione.

18 Instrumenta de nouo celebrata post conclusionem in causa posse produci.

19 Conclusio in causa non obstat restitutioni in integrum.

20 Conclusio in causa non obstat in instantia appellationis iura & testes produci posse.

21 Conclusio in causa non impedit probationes, quia solus iure versatur.

22 Conclusio in causa non impedit probationes, cum magna subest aequitas.

23 Conclusio in causa non impedit iudicis interrogationem.

24 Iudex interrogat quando admittitur.

25 Possiones produci an possint post conclusionem in causa.

Quarto trigesimo quinto, an coram hoc iudice concludatur in causa t est enim t concludere in causa, finem imponere probationibus, & quamprimum ad sententiam deuincere. Castren. in l. admonendi. n. 37. de iur. iur. & alij relati ab Affinio in praxi iudicior. 5. 33. cap. 1. nam facta conclusione, dicitur liquere iudici de causa, quemadmodum annotauit gloss. & ibi Doct. an c. significauerunt, in verbo liquere, de testib. Felin. in c. cum dilectus. n. 1. de fide instrum. qui scriptum reliquit, t conclusionem in causa, quod effectum excludendi probationes eandem vim in hoc habet, quam habet sententia, quod statim declarabimus. nec t committitur ex statuti forma peti tunc potest. respondit Bald. consil. 378. Super eo colum. 1. lib. 3. & consil. 155. Post conclusionem, lib. 4. solet enim t conclusio hanc in causa altero ex tribus modis fieri. Primo, cum litigantes omnibus probationibus renunciant, ita Fel. d. c. cum dilectus. n. 37. ad quod contingit aliquando expresse, aliquando tacite: expresse, cum petitur sententiam ferri, quia non intendunt quod amplius in causa producantur: tacite, cum actum faciunt, quod demonstratur non esse amplius locum productioni probationum, vt cum petunt causam consilio sapientis committi: ita Felin. d. c. cum dilectus. n. 30. Iste super l. admonendi. n. 46. Nunc ad consil. 25. in fin. lib. 4. ea ratione, quia coram consiliorum nihil in facto amplius deduci potest, vt scribit Barran. in l. 1. c. de rela. Card. consil. 25. & late Ias. in l. in pecuniarum. n. 17. de ferijs. & Bald. consil. 309. Quæritur, colum. 1. v. r. modo venio, lib. 1. Scala Patavinus lib. 3. de consilio sapientis, colum. 1. & Affinius in d. 5. 33. cap. 1. n. 2. & cap. 1.

Secundo fit conclusio in causa legis dispositione, vt cum ius commune vel municipale t certum præfixit terminum causae: ita Bald. in l. si accusatoribus, in fin. C. de acc. & alios citat Felin. d. c. cum dilectus. n. 18. Bald. consil. 67. Quia ex seculo, in fin. lib. 1. Tercio fit conclusio in causa, cum iudex expresse præfixit terminum ad probandum, & eo elapso declarat esse in causa conclusum. ita gloss. in Clem. sepe, in verbo, conclusio, de verb. sign. quam probat Fel. d. c. cum dilectus. n. 29. vel si partes citentur ad audiendum sententiam. Roman. d. c. 7. 17. b. quem est secutus Raimus consil. 6. in fin. lib. 4. & hac via in iudicio altero ex litigantibus in causa concluditur: quin cogi is potest, vt in causa concludat. Guido Papa q. 187. Quæsumus. Ias. admonendi. l. 1. l. 1. n. 3. v. r. de iur. iur.

Reuertatur nunc in viam, & quia iusta ratione aliquantulum digressi sumus. Regulariter in omnibus casibus, in causa concludendum est, vt litibus aliquando finis imponatur, vt probat d. c. cum dilectus, vbi latet Felin. in foro t ecclesiastico, conclusionem in causa esse de iudici subiectione, probat gloss. in Clem. sepe, in verbo, conclusio, de verb. sign. & plures resulat Felin. d. c. cum dilectus. n. 33. & Sebastianus Vitiuz trati. multatum, in tit. de multat. sent. ex defectu processu, n. 45. qui intelligit verum aliter se habet ordinarius consuetudo, id quod non modo in iudiciis ordinarijs iurisdictionem habentibus, locum sibi vendicat, verum etiam in (solis) arbitris, qui orationem tunc obtinent: ita Rom. 9. in l. 1. n. 1. post gloss. ibi ff. de arb. & Felin. d. c. cum dilectus. n. 11. de fide instrum. hac ergo conclusione in causa facta, nihil amplius deduci, probarique potest, t cum sit terminus omnium probationum excluditur, vt supra diximus, & mutatur Natura consil. 35. in fin. lib. 4. Verum ab hac ipsa regula multo excipiuntur casus, vt is praeteritum, quando iudex procedit in certis casibus t ex suo officio, tunc in causa non concluditur. Barr. in fin. c. sen. res. n. 1. non posse, late Felin. d. c. cum dilectus, numer. 13. de fide instrum. vbi multos in hac sententiam resulat, cum ergo iudex ille in casibus in quibus procedendi

procedendi arbitrium habes, ex officio possis procedere
sequitur eorum eo in causa non concludi, p. in his terminis
reservat possit affirmare Paris de Pates in tractatibus, in
tit. de arbitratu eorum, n. 14. item dicitur eorum arbitratore
non concludi in causa, res post alios tradit Affirmat n. 25. p.
6. amplius sed melius hoc ipse sententia ex eo confirmatur
quod in causis summariis non concluditur in causa si po
Rom. contra ius, coll. vii. Felin. de cau. dilectis n. 59. et
Alex. d. cap. 8. coll. vii. S. con. sen. 190. n. 12. de Hel
conf. y. n. 6. et conf. 6. n. 7. et Pastius d. ar. coll. nullum, in
de iudicant. Item ex defectu processus, n. 5. Affirmat in d. cap.
6. l. 2. C. cum ergo coram hoc iudice causa summariis tractetur
non tenet affirmari sequitur non concludi in causa.

Hec fortius procedunt in casibus illis, in quibus re-
gulariter ex iuris communis dispositione non concluditur
14 *causa*, vel *Primò* in causa criminali *Bar. in l. Dna. for-
tius. de pœn. c. 1. §. si quis vltro. q. de quest. lita Fel. c. di-
cilectus. n. 35. de iur. Socin. sen. conf. c. 2. col. vlt. §. Capis-
cus de eccl. n. 4. v. Mayll. sen. in c. 3. n. 3. In Ladmonedi, in
reper. n. 6. de iur. Añuini in d. 9. §. 2. c. 6. limit. i. Secundo
15 non concluditur in causa, quorum instrumenta sine culpa
et malitia sunt reperta de nouo Fel. d. c. diem dilectus
n. 6. post omnes in Ladmonedi de iur. vbi *Bar. n. 9.* care-
re enim omni negligentia debet, nisi essent instrumenta a
iura aliusculi pupilli vel Ecclies, quorum administratores
sui negligentia eis nocere non debent, vt in specie annotat
16 *in Roma in d. Ladmonedi. v. Fel. d. c. diem dilectus. n. 18.*
vbi Quinto *litta. Añuini vbi vlt. limit. at. c. 3.**

14 Terribi idem concluditur, quando post conclusionem ip-
 sam instrumenta, parte praesente et non contradicente, pro-
 ducitur: nam hoc calu dicitur facta reuocatio prioris con-
 clusionis: ita *Felic. c. cum dilectis*, n. 17. vers. quarto *luminat*.
 post *Abb. & Castren. quos citauit. Affin. vbi sup. simit.* 4. si
 15 cum iudex recipit probationes post ea conclusionem, quan-
 tum esse facit, non ignorat, ut eo loci post Rotam scribit *Fel-*
lin. & egregie Afflict. deq. vbi quae clare refert in sacro illo
 16 Confili autoritate Rotae decemium fuisse, postea recepti telles
 et iura, ad comprobationem instrumentorum iam produ-
 17 ctorum, quoniam receptione capitulorum et probationum
 conclusio in causa reuocari dicitur. *Grammat. conf. 13. n. 1.*
 2. quod non ita absolute verum opinor. vtriusq. subici-

18 ¶ Quarto non refragatur conclusio in causa, cum produ-
gitur instrumentum de nouo celebratum, quod partes a li-
non expectata fœnitia recedere volunt. ita Felin. c. i. de
testib. n. 88. verſo. Secundo limitat poſt. Roman. c. 375. c. 3. l. 1.
ubi queritur de oper. nouis. vel fi producatur instrumentum
liquidum, quod conſtat rem aliter fe habere, quam credeba-
tur. ita Bart. c. 309. Queritur. col. 1. verſo. ſoluo. dico quod
i. quem ſecutus eſt Scala. Parauimus. l. 3. de conſil. ſapient. c. 1.
et Aluini. in d. c. 6. limit. 6.

19 Quinto, conclusio in causa non obstat, et quominus possit
 restitui in integrum, et annotatur Specul. tit. de fide instrum.
 §. nunc videretur, in princ. et Felin. d. c. cum dilectis, n. 23. verum
 Duodecimo limitat, qui subdit post Card. conf. 25. Idem in ma-
 iore, qui iusta causam restitutionis habet. In l. i. admonendi
 l. i. l. i. c. 4. de iur. iur.

30 Sexto, non obstat conclusio in causa, quominus in causa appellations produci ea omnino possint, quæ in causa principali produci non poterunt, ex l. per hanc. C. de tempore appellatæ post Joan. And. Abb. & Card. scripsit Felinus in C. dilectus, n. 3. vers. Tertio decimo limitat. quæ fiam declaratio est multis modis declaranda, iuxta latè tradidit Felinus in C. cum locum, n. 1. de fide instrum. ubi quatuor ampliationes & tres declarationes retulit ad d. l. per hanc. & huius declarationis ratio videtur, quia per appellationem cõsoluitur in causa tollitur, ut post alios censuit Ant. Cam. de C. de iur.

Septimò, conclusio in causa non efficit, quoniam probationes
in iure consistentes possunt produci. Ita Car. Com. c. 4. Ro. c. 6.
175. col. 1. Bald. c. vlt. col. vlt. de prob. qus. refert Felin. d. c. cuncti
dilecti. n. 15. ver. vlt. limi. qus. n. 26. distinguunt. Et alios
sententias refert, vt sensu ex Guid. Pap. conf. 4. n. 6. in fin.
Ita d. Ladromendi. l. i. ff. qus. c. 1. n. 2. vlt. p. 6.

35 Oportet non refragari concl. in causa, cum iudex ex magna equitate locum effusionis productioni credit, & scribit Cardin. in cas. de appell. & Barb. c. 9. col. 5. prop. mediu. li. 2. Quod Pap. q. 101. Al. c. 9. n. 32. 33. Afins. in d.

6. *Amis. B. ex conferunt, quæ scribit Felici in eadem dilectum, n. 10 de fide instrum. et si ipse dissentiat. Sic etenim videmus novos testes recipi facti aliorum publicatione, cum magna iudet civitas. Soc. tract. fall. reg. 40 i. fal. 31.*

Non, non repugnat conclusio in causa quominus a iudice interrogatio fieri possit, ad solam iam exorta, dubitationis declarationem. Et Felini in c. cum fontem, n. 11, de iud. infirmam. In superius Ladinensis, n. 6, et ibi Cressini, n. 69, super Terris fallit, de iurisdictione. Marfil, sing. 15, de Rep. in c. n. 31, de lib. elle, col. 1, n. 6. Nenz, cum sup. 1, ratio est, quia declaratio nulli non adfert. *Heredes palam, s. fed istam fin. de testat. v. cum ambigua & multipliciter intelligibilis* fuit interpretanda, docet Dec. in L. edict. n. 49, C. de eden. et in L. ambigua, n. 4, de rem. iur. l. 1. *Tran. l. quinquies in verbo, Libertatis, n. 4, de reuoc. donat. aliqui quod iudices i interrogatio ex suo officio non tenderet ad dubij declarationem, sed ad fundandam intentionem alterius litigantis, fieri minime posset, et nulli scripserunt relati a Ripa. de n. n. 31, et l. 1. attingam lib. 1.*

Decimo, conclusio in causa obesse non i videtur, quin
positiones produci possint, quibus per aduerfarij relpō-
deatur ita Ang. in *Temporibus prope fin. C. fin. in fin.* non
possit quod ex loci intelligi Ang. nisi assignatus fuerit ter-
minus ad deducendum quasque probationes: ego verius
intelligo nec positiones possit deduci eo termino assigna-
to, quoniam omnes probationes excluduntur, quare inter
declarationem hanc non esse veram, cum conclusio in cau-
sa nil aliud fit, quam lapsus temporis ad probandum, ut ip-
se effectus ostendit, & verè hanc declarationem rejicit Ge-
min. in *c. col. penult. de confes. in 6. Felin. d. in ca. dilectus, in 4. d. fide iudic. non potest impetiri Ang. in 1. fide eff. restitutus, in 3. f. d. fide iudic. negat positiones posse deduci post conclusio-
nem in causa, nisi ex magna requiratur eius visum fuerit inde c. Ang. eff. secutus Cern. fin. in 1. v. quod observari, in 49. C. de
iur. iur. propter cal. dist. assis ad Bul. in 1. in iur. v. 3. d. alio
autem. C. de non p. nec. quam doctrina verum intelligi Ge-
min. in causa plenarijs, secus in summarijs, & reat. quia in
eis non concluditur in locis, ubi supra diximus. Atque ita in
intelligens fin. Felin. in 4. licet causam, in 18. de probat. &
Myding singulariur obfer. c. obfer. 3. in p. fures alios cau-
sa, in quibus non concluditur in causa, refert Afensius in
d. 5. 3. cap. 6.*

QVAESTIO XXXVI.

De contumacia, quæ à iudicio repellit: & plu-
ra ibidem de his, non indigna no-
taru relata.

SUMMARY

*Contumaciam à iudicio repellere contumacem ipsam non re-
fectis expensis.*

2. *Contumacem coram Arbitro audiri.*

3 *Indicem ex equitate consummationem audire*

5 Cōtinuax quando admittitur, an contra processum opponere possit.

7 *Contumacem refectus expensis admissam, eo in statu causa,*
in quo rederetur admissam.

8 Consummac ad opponendum, non admitti termino opponendi elapso.

10 Decij consideratio in c. si duobus, n. 10. de appell. subuersa.
11 Non auctoritas consideratio, quomodo contumax sit vel nō

Quæro trigefimosexto, an iudex iste possit ob solam contumaciam cōtumacē à iudicio repellere? Iuris est

regula, contumaci audiendum non esse, non refectis expensis. *Lausimus ubi omnes. C. de iud. l. ar. Marf. l. de inognoque, n. 130. de re iud. quz (anè reuol) locum habet. Cuius*

5 si forte, de damense. Marfil. d. l. de unoquoque, nu. 235. de re iud. qu. nu. 238. post. l. 8. c. 1. de re iud. qu. nu. 238.

git procedere tam in reo contumace, quam in actore: aliq
fiant

sunt quamplures exceptiones, quas longa serie enumerat
 2 *Isid. l. i. sancimus.* Regula tamen ipsa i locum non habet in
 arbitrio & arbitrator, ut *post Rom. l. ff. de arb. docuit Mar-*
sili. d. de iniquitate, m. 134. idem ergo hoc casu dicendum
 videtur: sed hoc fundamentum non videtur satis solidum
 ex his, quae alias diximus fortius virget quod docuit Bald. in
 c. consilium, l. 1. *vers. sed d. Dyn. de offi. deleg. quem est secus*
 3 *Marsili. in leg. quoniam modum, m. 61. in fin. de quesi.*
 iudicem ex aequitate ius arbitrio posse contumacem in die
 sequenti audire, & alia plura reuli infra g. 6. verum perpé-
 de hoc non esse speciale in casu nostro, sed regulare in omni-
 nibus. Accedit praeterea hanc non esse nostram disputatio-
 nem, an admittere possit, sed an repellere valeat. Ego in ea
 opinione sum, hunc iudicem posse repellere contumacem
 ab audientia, ea enim ratione repellere potest, quia si ordi-
 nario iudici hoc concessum est, ut *iam dicimus*, quanto for-
 tius hunc qui laxiores habenas habet: Quod autem admittere
 4 non possit, ea i ratione satis probatur, quia verè & prop-
 prie contumacia delictum consideratur hoc casu, non prin-
 cipaliter ob contemptum iudicis, sed ob damna & expensas
 aduersarii, quod probat *d. l. sancimus ubi, nisi omnia data res-*
tituta ex huiusmodi iudicio aduersarii eius inflicta. Nec opi-
 nio aliquem fore, qui hac de re dubitet: quo fit, ut nulla sit
 huius iudicis in hoc arbitrium & potestas, cum ei ex regu-
 lario arbitrio non liceat ius alterius tollere, quemadmodum
 iam antè probauimus. Accedit praeterea nullum in illis ar-
 bitrium dari, quæ iam iure loco diffinita sunt, ut *supra dixi-*
mus. Si verò contumacia ob causam contemptus iudicis
 considerabitur, & ob quam multa iudicis officio inducitur,
 innoxia *l. 1. §. vlt. ff. qui iussu d. non obtemper. quo loci Isid. Curtius*
inter alios & ceteri notant. Illa quidem remitti poterit, cum hoc
 totum commodum iudicis sitne enim tunc ius partis laxi-
 tur. Accedit & illud, quod quemadmodum in manu iudicis
 est, ut ius arbitrio multam huius contumacia indicat, ut *l. sub*
infra dicemus, sic in eius potestate esse multam remittere,
 5 & contumacem audire. Sed quæstio est, cum i & contumax
 hic admittitur ad iudicium, ad admittitur ad opponen-
 dum contra processum iam perfectum: *Isid. d. l. sancimus, n.*
19. C. de iudic. post. Item in c. preterea, de dilat. & Ang. in l.
peremptoria, colum. vlt. C. sent. res. d. non poss. distinguunt
 quod tunc huius contumacia citato fuit assignatus ter-
 minus ad opponendum, aut non primo casu non admittitur,
 non ratione contumaciae, quæ per expensarum solutionem
 purgata est, sed propter lapsum termini. Secundo verò casu
 admittitur, cum eo ad tempus illud restituito subsistit ad op-
 ponendum terminus.
 Primum distinctionis caput verum est, nec aliquam proba-
 bilem dubitationem recipiunt: & idem hoc casu sentit
 Bart. in *l. 1. §. 4. C. de edend. mod. scribi*, i absentis contumaci
 reuerti esse faciendam copiam auctorem vni, cum termino
 6 ad opponendum, quod intelligitur relictis prius expensis: &
 cum Bart. communis est sententia, ut eo loci testatur Dec. n.
 32. imò ibi Purpur. numer. 56. scriptum reliquit, Bart. in hoc
 nullum habere contradicentem. Confirmatur ex communi
 illa Doctorum opinio, quæ affirmant in c. si duob. vbi Dec. nu.
 10. dixit crebris receptum de appell. & respondit Aret. consil.
 133. *Clarissimè in fin. quem est secutus. Nemo. a. consil. 18. nu. 13.*
 7 contumacem, qui expensis i relictis in iudicio auditur, au-
 diri in eo statu & gradu, in quo causa reperitur ante as-
 signationem termini ad opponendum: ergo opponendi fa-
 cultas salua adhuc erit.
 8 Secundum verò caput distinctionis, contumacem i non
 admittendi ad opponendum eo termino ad opponendum elapso,
 maiorem recipit dubitationem, nã est cum Ang. & Isid. sen-
 tentia iam relati in c. si duob. de appell. & Aret. ac Nemo.
 9 quos iam citauit, & *clarus Purpur. d. l. 1. n. 17. in fin.* attamen
 grandem habet dubitationem, cum communis huius senten-
 tiæ fundamentum non sit solidum, unde ut inquitur isti,
 10 contumacia melioris conditionis esse non debet ipso præsen-
 te, cum qui de preben. in 5. sed prius post elapsum ad op-
 ponendi terminum non succurrat, imò nec actorum capia-
 ei sit, *d. l. 1. vbi gloss. & Bar. num. 4. Dec. n. 32. ergo nec huius*
 10 contumacia succurrendum est, i Dec. in eo. cap. si duob. nu.
 10. contendit Bart. communi huius opinio, contra dicere atque
 ita respondere clare argumentationi, contumacem hoc
 casu relictis expensis melioris esse conditionis ipso præ-

sente, quandoquidem ipsi præsentis imputandum est, quod
 actorum copiam non acceperit, ac postmodum illis cõtra-
 dixerit quod imputari non potest contumaci absentis, qui
 relictis expensis ad opponendum cum nouo termino reci-
 pitur, ex *d. l. sancimus, & sentit Bart. inquit ille d. l. 1. n. 32.*
 32. C. de edend. quæ Decii responsio, est illi polist ex his,
 quæ ab eodem Dec. d. l. 1. n. 32. *vers. mihi verior.* C. de edend.
 adducuntur attamen præter eum, sic ego aliquando consi-
 derabam: Aut ite contumax cepit esse contumax tempore,
 quo terminus ad opponendum assignatus fuit, aut post ip-
 sum terminum iam elapsum. Primo casu clare constat, quod
 si relictis expensis restitutum ad causam iuxta eius termin-
 os, hic restituit adhuc in termino opponendi, cum lapsus is
 non fuerit, cum contumax esse cepit, & ita communis sen-
 tentia hoc casu sine dubio procedit. Secundo casu non res-
 tituitur ad opponendum, non ratione contumaciae, aliæ
 simili causa, sed quia eo præsentis & non opponente lapsus
 est terminus ad opponendum, nec in hoc casu communis
 Doct. disputatio loquitur, cum non de absente contumace,
 sed præsentis & non opponente casus hic fit.

QVÆSTIO XXXVII.

Subtili disputatione enucleatur, an datum arbi-
 trium in cognoscendo, datum etiam
 censeatur in diffiniendo.

SVM MARIA.

- 1 Arbitrio concessio in procedendo, concessum an etiam cen-
 seatur in sententiando.
- 2 Bal. in l. qui procuratorem, *vers. pone quod datur, ff. de pro-
 curat. declaratur.*
- 3 Statutum Bononiæ in criminalibus, sub rub. de inquisitio-
 nibus, & c. declaratur.
- 4 Statuti Ferrariæ, lib. 1. sub rubr. Quibus casibus summariè
 procedatur, declaratur.
- 5 Delegatus in cognoscendo, an talis etiam sit in iudicando.
- 6 Exceptionem prescriptionis non impedire sententiam, etsi
 impediat processum.
- 7 Statutum deo iudici facultatem informandi se de facto,
 non auferre citationem tempore sententie.
- 8 Vna res diuersa iure censi non potest.
- 9 Rem vnam ex diuersis respectibus censi diuersis iuris.
- 10 Vna & eadem res diuersa iure censi quo ad intellectum.
- 11 Mandato antecedenti mandatum dicitur & consequens.
- 12 L. 1. §. scio, de minor. declaratur.
- 13 Index datus ad cognoscendum, an etiam ad iudicandum sit datus.
- 14 Iurisdictionem ordinariam fauorabilem esse.
- 15 Iudicem pronunciare debere ea de re, de qua cognouit.
- 16 Cognitiõe causæ taxatiuit mandata, non venire facultatem
 sententiandi.
- 17 L. vbi. C. ad leg. Corneli. de falsis, nouo sensu explicatur.
- 18 Auth. ad hoc. §. illud. C. de iud. declaratur.
- 19 Delegationem de casu ad causam trahi.
- 20 Antecedens & consequens duo conuexa esse.
- 21 Inclusionem vnius exclusionem alterius esse.
- 22 Licet Praetor ff. de iudic. in contextu non habere locum.
- 23 Cognitionem & diffinitionem duo diuersa esse.
- 24 L. 1. C. si contra ius vel util. publ. exponitur.
- 25 L. qui procuratorem ff. de pro. nouo sensu illustratur.
- 26 L. 1. C. de offi. Praefecti Augusti explicata.
- 27 L. vlt. §. adeo. C. vbi Senatus vel Clarissimus explicata.
- 28 Cap. significasti de offi. deleg. sensus aperitur.
- 29 Extremi a quocumque extremo ad quod, quando de coniugatur.
- 30 Mandata absoluti causæ inter partes vertente, dici man-
 datum esse cognitionem & diffinitionem.
- 31 Commissionem simplicem, ut om. causam comprehendere.
- 32 L. si de sensor. §. si ff. de interrog. alio. declaratur.
- 33 L. 1. C. qui pro sua iuris exponitur.
- 34 Cap. gradentiam in prin. de offi. deleg. explicatur.
- 35 Possessio & proprietatis causam esse vnam continens &
 annexam.
- 36 Mandata causæ, ut in ea iustitiam faciat, cognitionem &
 diffinitionem esse mandatum.
- 37 Delegationem Principis, cognitionem & diffinitionem cõ-
 prehendere.

- 33 *Delegationem Principis favorabilem esse.*
 39 *Delegationem ad universitatem causarum cognitionem & diffinitionem habere.*
 40 *Delegationem ad universitatem causarum revocari non posse.*

QVaro trigemoseptimo, si an arbitrium concessum huic iudici nostro in procedendo, concessum intelligatur etiam in sententiando, causamque diffiniendo? Huius in *l. qui procuratorem, col. 1. vers. pone quid datur, ff. de procurat. scribit in hec verba: (Pone quod datur arbitrium potestati procedendi de iure & de facto, non tamen videtur data licentia decidendi de iure & de facto, sed decidendo debet servari ius commune. Ipsi ille qui & paulo ante affirmavit, si statum Bononiense, quo iudici potestas tribuitur inquirendi, & procedendi suo arbitrio in causa homicidii, posse quidem suo arbitrio procedere, non tamen suo arbitrio, sed ex legis dispositione sententiam ferre. quam fuisse doctrinam in specie probavit Amatus de Castell. tracta. syndicus, n. 41. nec aliter in hac specie sensu Petrus Benin. tend. concl. 1. n. 67. qui Burr. Iussum ac Bald. revidit, nec aliter sensu Soc. sen. cons. 99. col. 1. vers. eximantur, lib. 1. Dec. ex parte, d. 1. n. 3. de off. deleg. Simile statum extat Ferrar. lib. 1. rubr. Quibus casibus summari procedatur: quo est cautum quibuscum in causis esse summari procedendum: verbum fuit de sententiando, & cum Bald. sensu. Au. dicit ab Exce. in c. n. 139. de cons. eam rationem recenset Bald. quia hic iudex dno suo arbitrio inquirere potest, agit tanquam delegatus, cum sue iurisdictioni ordinariæ addit aliquid est, in *l. ius civile, de iustitia & iure*. Ideo que vt delegatus suo arbitrio procedit, sed vt ordinarius secunda iuris dispositionem sententiam ferretur talis non fit in sententiando, qualis fuit in procedendo. Cum Bald. idem sentit in *l. ius civile, n. 8. in fin. qui ratione & auctoritate confirmat, causam limitat causam limitatam producit effectum, in *l. ius agri, de acquirend. rer. domin. in inquirendo solum datum est arbitrium, non autem in sententiando. auctoritate simili est Bald. cons. 171. Diuis occurrit, quia dubitatione, libro primo, qui interrogatus respondit, quod et si exceptio precepti non esset iurisdictione non possit impedire processum, posse tamen impedire sententiam, cum vnum alterum non continet ac ad se trahat, & Barr. probavit Roma. cons. 148. Hec sententia, vers. Secundo, qui respondit, statum quo facultas datur iudici se infirmidum de facto, & prout voluerit de commissio delicto, non asserit citationem tempore sententie, cum potestas facta in procedendo, facta non censetur in sententiando. Verum ipse Bald. in addit. Spec. in tit. de legat. col. 1. vers. Legatus est ordinarius, contrarium sentit: & eum vitios est sequi Caliren. in *l. quia de iur. em. ind. vt refert Ias. d. l. ius civile, n. 8. prope finem, a ratione adducitur, quia vna & eadem res diuerso iure censeri non debet, *l. eum qui adit, de officio, hic ergo iudex non poterit esse in procedendo delegatus, & in sententiando ordinarius. Sed facilius est respondere, cum consideratis variis causis & respectibus diuersis iuris, res vna esse possit, *l. miles, s. pro parte, de leg. 1. n. 3. Re. p. d. n. 1. C. de reus. domat. cum alius malis a me velatus in tract. de recap. possit. remedium primo, n. 36. quo loci n. 37. post Bald. l. col. 1. vers. Terro oppono. C. de seru. fugit. scripti, vt n. 6. & eadem rem quoad corporalem considerationem non posse diuerso iure censeri, quo vt ad intellectualem (vt hoc nostro casu) posse. Accedit preterea, causæ cognitionem & sententia differre: infra subiiciam, modus ergo qui seruatur in vna, diuersus esse potest in altera: Adferri solet & illa argumentatio: Cui mandata sunt prececedentia, mandata etiam censentur sequentia, *l. 3. s. fisco, de minor. l. indebitum, de condi. indebit. mandata ergo cognitionis, censentur mandata sententia, verum respondit C. d. Burr. & Bald. l. qui procuratorem, de regulam. l. scio, intelligi quando consequens est necessarium ad suum antecedens: quod non contingit in casu nostro, in quo processus & cognitio causæ committi potest, & non sententia. Auth. ab hac. C. de iudic. ad ductus alij ex argum. d. l. qui procurator, vt talis fit iudex in sententiando, qualis fuit in cognoscendo, vt de procuratore in eo text. dicitur. Verum non licet argumentari & casu illo ad nostrum, vt statim subiiciam, sententia, grauis hic non est, propterea consuetus ab ea disputatione pendet: An iudex*******

datus ad procedendum & cognoscendum, datus etiam cessatur ad sententiandum, cum disputationem perplexam & difficilem absoluit Doctores in d. l. qui procuratorem, de proc. & in *l. duo Pios in prin. vbi Burr. n. 11. Alex. n. 8. Ias. n. 11. de re iudi. l. ego secutus in nonnullis Guilielmi Cunei distinctionem a Bald. *l. qui procuratorem, relatum* ita statum atque distinguo. Aut cognitio causæ & lege mandata est, aut ab homine. Primo capite opinor, mandatum cognitionis continere etiam diffinitionem & sententiam: hanc opin. probant post illum Guilielmum, Jacob. Burr. Martini Sylina. a Bald. relati, & Alex. d. *l. duo Pios*, n. 18. vers. Sed Antemus, qui idem sentit Ioan. Andr. & Burr. revidit. Mynsingerus singulariter obser. cont. 1. obser. 93. scribit, Cameram imperialem seruare Ioan. Andr. & Burr. revidit. ratione prima adducitur, quia hic iudex ordinarius censetur, sed ordinaria iurisdictione, vt favorabilis, late pater, *l. glo. in c. l. in verbo, processus, de rescript. n. 6. & ideo multa coplectitur: ergo diffinitionem, vt cognitionem. Altera tractatio, de qua re i cognouit iudex, de eadem pronunciare debet, *l. de quare de iudicij, f. vbi hic iudex non pronunciat, nullus pronunciat: quod absurdum esset, & contra legis dispositionem*, ab hoc primo capite non est qui diffinitur, ego quoad nostros terminos censeo esse animaduertendum, cognitionem procedendi suo arbitrio, mandata a statuto, et si ordinaria dici possit, vt potest a lege mandata: tamen non largam, sed strictam interpretationem equam iuris communis correctiorum recipere, quare prima illa ratio non defenditur, vt nec illa de causa: quia, et si iudex qui cognouit, pronunciare hoc casu debeat, non tamen sequitur, sub ea forma & modo, sub quibus cognouit, persona enim eadem esse debet, cum altera esse non possit, at modus & forma diuersa esse possunt, quia vno modo & forma cognosci de causa potest, & altero in ea sententia ferri, Guilielmi ergo, Iutrigarj & sequacum opinio vera est: ratione personæ iudicis: vt in sententiam hoc casu ferat, qui cognouit, non ratione forme & modique: ita Baldum supra in principio relatum intelligo.**

Hec sententia proculdubio locum sibi non vendicaret in eo iudice ordinario, qui taxatæ causæ cognitio n. 16 data fuisse dicit Bald. *l. qui procuratorem, ex l. 3. cognoscit, ff. de off. prefet. vgl. vbi idem Bald.* nam tunc vere ulla erit huic iudici potestas in diffiniendo.

Secundo capite, quando causæ cognitio ab homine mandatur, sententia quamplurimum non esse huic iudici delegato datam diffinitioni potestatem, ita vere sensu *l. glo. in d. l. qui procuratorem, vbi Guilielm. Cunei, Alex. Burrig. Martinus Sylinaus, Burr. Bald. Caliren. & Comen. in d. l. duo Pios, l. sic. & Fulg. in l. 1. C. de iur. iur. vel iud. publ. Abb. eum super, n. 8. de cau. poss. & prope, Alex. d. l. duo Pios, n. 8. in fi. & ibi. Zafius n. 6. vtrum multa sunt huic opinionis fundamēta, quæ adeo infirma sunt, vt non mereantur in hac sententia citari, quemadmodum illud ex text. l. vbi C. de falsis, quæ ibi 17 glo. in verbo, relationis, male interpretatur, i. delegationis, cum non delegari modis, sed ordinari multis rationibus, & consulant supremum Principem: iuxta quare illius l. vbi, sensus est, vt in falsi crimine notione tam habet, donec vique perfectus sit processus, nec vllam proferant interlocutoriam ante diffinitionem, relatorum more: qui nihil prius in causa statum, quam negotio integre instructo a Principe, qui causam reuelatur, responsum accipiant, hic ergo iudex criminis falsi nihil statuit ante diffinitionem, & ita referenti in eo solum acquiritur, vt sentie ibi text. ad imitationem relationis: at in diffinitione id non equiparatur, cum eam sine superioris responso proferat. Rursum, si iuxta glossæ interpretationem intelligeremus, non adhuc hanc sententiam probaret, cum sola cognitio taxatæ ibi concessa fuerit, vt similis est text. in l. 1. C. de off. prefet. Aug. & infra in una declaratione subiiciam. Non pariter hic tueretur opinionem i. Authen. ad hęc. s. illud, C. de iudic. illis 18 verbis: Delegatus autem omnino per se licet, vna cum consiliariis examine. Ignominia ergo interpretor examinatus, id est, cognoscere & diffiniri, vt præcedentibus adiecerunt. Accedit præterea ibi non esse mandatum cognitionem causæ, sed causam simpliciter, ita vt verumque complectatur, vt mox dicemus. Magis vrgere videtur illa argu-*

mentatio,

19 mēatio, qua pāsim relati interpretes videntur Delegationis reſcriptū ſcriptū interpretationē recipi t, quare de cauſa ad cauſā non trahitur, c. i. in verb. *proſeſſi*, de reſcriptis 6. at cognitio cauſæ ab eius diſtinctione diſſert, c. *cauſa*, in qua, de reſcriptis c. *gummiſ*, & c. *accuſatus*, 3. quæſt. 5. delegatio ergo cognitionis diſtinctionē non comprehendit. Verū poſſet teſponderi illiſe dicitur, cum inter ſe diſtinctionē conſiderantur, at cum conſiderantur ratione ſuis, ac ſi eſſe dicitur, 20 tunc ſunt connexæ, vt ſunt conſequens & antecedens. Bart. quoque d. l. *dico Pio*, in qua, argumentatur ab inluſione t vtius ad alterius excluſionē, cum *Præſer* de iudic. cum ergo in delegatione incluſa ſit cognitio, excluſa cenſetur diſtinctio. Qui tamen hanc euadere velleſt argumentationē, 21 ſic eam diſſerere poſſet, vt gulum t. cum iurator, non videretur ſibi locum in connexis, vt ſcribit *Burr* in c. *traſſato*, de conſuet. & *Anto*. *Corſeius* ſing. in verbo. *Argumentū* incipit, *Ta* abſolutē (vt iam diſtinctione ſine) hoc tunc ſunt connexæ, cum ſit conſequens ante edenti coherens, ergo vnus incluſio erit non autē excluſio. Defendendo tamen crebriorem eſſe & veriorē ſententiā, dico cognitionem & diſtinctionem haſe de diuerſa, quæ ſcilicet ad vnum ſine tendunt, ad impoſſibile finem controuerſit: nec vnum ſine altero ſtare poteſt, ſed nō ſequitur, vnum a viro vno exercetur, ergo & alterū quoniam a diuerſis exerceri ac tractari poſſunt. Hæc verba ſententiā probata non eſt, quid deſeruiſſet cōtrarij aliorum opinionū: mādāta ſcilicet cognitione, cenſeri etiam mandatum diſtinctionem, quā opinionem vilis eſt probare. Spec. *Loan*. de Imo & Beſum, quos reſert & ſequitur *laſan* d. l. *dico, n. s. prope medium*. c. n. 6. qui eiſdem opinionis fuiſſe *Baldy* ſcribit in l. 5. *reſcripti*, de off. *Præſeſ*, v. g. l. c. in *extravag.* De pace *Cyhan* in verbo, *Cognitionem*. ac *Arg* eſt in *laſan* quæ re de iudic. Hanc cauſā probat *Felician* c. *ſuper quæſtione*, in prin. n. 3. in fin. de off. deleg. Horum leuiſſimis fun dāmentis ſatiſfaciunt nonnulli ex eis, vt *laſan* d. l. *dico Pio*, vt ibi. Primō de qua re cognouit iudex de eadē iudicare debet, l. de qua re de iud. quoniam, vt ille ait, & ante eū ibi *Alex* intelligitur data poteſtate diſtinctionis, que data hic non cenſetur. Adſerri ſolet ſecundo text. l. 1. c. ſi contraſus vel vtr. pub. quo ſolo adducto ſua poſt ceteros habet opinionē ſuam. Huic textus vnus eſt reſpondere Bart. d. l. in *eligiti*, ibi ſimpliciter cauſa fuiſſe commiſſam, quæ ſcilicet grau ſupercilio reprehēdit *laſan* inquit, que, Bart. angemū mulier in hoc deſectit, cum is Bart. ſeſus ex diametro repugnet verbis ipſi text. ibi a poſtore reſcripto *cognitio delata eſt*. *Arbitror* eſſe in eo textu nullū ſolidū iudicium conſtituendū eſſe, duplici ratione. Prima eſt, quia nō ibi dubitatur, an mandata cognitione, data eſſet iudicādi facultas: ſed dubium erat, an reſcriptum mendax ob aliqua, quæ expreſſa non fuerunt, cognitionem impediret: quā ergo poteſtatem tribuerit cognitio mandata, ibi non diſputatur. Altera eſt ratio, quia ibi agitur de delegato principi, cum *Dioleſtibus* & *Maximianis* Imperatoribus i l. ſuerint, qui conſulenti *Gregorio* in hæc verba reſcripſerunt: [Nō dicirō minus iſi, cui ex noſtro reſcripto cognitio delata eſt]. Loquitur ergo text. de Imperatorum reſcriptis, nō inferiorum, in eorū quæ magna exat differentia, vt ſtatim dicemus. *Curat* tertio text. in c. *prudentiam*, in prin. de off. deleg. verum, vt animaduertit *laſan*, loquitur cum cauſa ſimpliciter commiſſa eſſet, vt inſitā dicit *Quarō*, adſeritur l. 1. qui procuratorum. ſ. de procuratorib. argumentando de mandato procuratorio ad iuriſdictionale, quod iure conceditur l. 1. c. *quia*, de iuriſd. om. iud. & conſtitutus procurator dum de cauſa cognoviſſet, cōſultorū ſcitur, donec fuerit ſcētā, d. l. qui procuratorum, ergo idē in cauſa noſtra. Fuit hæc argumentatio *Baldi* d. l. qui procuratorum, quā tacito auctore reſultat *laſan* d. l. *dico Pio*, in prin. n. 16. qui reſpondet, mandatum procuratorum mandatu iuriſdictionali equiparari. Iſum in eo, vt morte vtriusque extinguitur: ſed in ceteris nullum diſſerre, ut ſpeſtem *laſan* ſcribit in *Loan*. n. 10. de iuriſd. om. iud. Mouit quicquid alij, vt *Petrus* *Beſutius* de iuriſd. relatus d. l. *dico Pio*, n. 10. *verſe*. *Secundū mouetur*. Cauſa diſtinctio ſele habet per modum neceſſaria conſequenti ad eiſdem cauſa cognitionem, d. l. de qua re, ergo mādāta cognitione, cenſetur mandata diſtinctioni: vno verbo reſponderi poteſt, vt ſupra diuiſus ad declarationem d. l. de qua re. *Sexto laſan* d. l. *dico Pio*, n. 17. citat

textum l. 3. cognoviſſet, ſecundum *Baldy*, ibi, qui nihil dicit. ſi de off. *Præſeſ*, vig. verum inquit *laſan* loquitur in ordinario, hoc eſt, in iudice a lege dato, non poſſe, cum taxatiue, ordinariū cauſam diſſerere non poſſet, cum taxatiue, cognitio mandata eſt, vt iam diximus. Sic etiam epiſtmo loco intelligitur l. 1. c. de off. *Præſeſ*. Auguſt. vult delegatū in 6 cognitione mandata a lege, vt ſupra attigimus. Ceterū citatur text. in c. *ſuper quæſtione*, de off. delegati, cui reſpondere poteſt, loqui in delegato principi, vt *Poniſius* *Max*. qui totam cauſam delegare cenſetur, niſi expreſſe iententiam ſibi reſeruet. Sic non ſolo loco intelligi l. vbi ſ. add. c. vbi ſe. 27 n. 1. Clarifi. locum in hanc ſententiā citat *laſan* in d. l. *dico Pio*, n. 18. Decimō *Fel* in c. de *ſuper quæſtione*, n. 1. citabat c. *laſan*, de ſentent. excomm. in 6. quod verē nihil ad rem confert. Vndecimō citat *Fel* in c. 1. ſignificati, de off. deleg. verum loquitur de delegato Pontificis maximū, qui ſuam ſententiā executioni mandare poteſt. Text. verō c. *Paltoralis*, de reſcriptis, qui duodecimo ſolo a ſeſino citatur, ad rem nihil confert. ſi rectē perpendatur. Vltimō loco vtgere admodū viſeque illa argumentatio, quā vnus *Baldy* in d. l. qui procuratorum, cuius nemo meminit, nec ſatiſfecit. Extremū principale a quo, trahit ad eſtremum, ad quod, & per conſequens iteſtum l. 3. s. *ſi quis cum minere*, & *ſi ſcis de minoribus*, & leg. 1. s. *ſi ſi quis iuſſe non obſer*, ego ſatiſſacio d. l. 3. s. *ſi quis*, & *ſi ſcis*, procedere cum principium eſt cum ſine connexum ob actus perfectionem, tunc etenim principium, non ſinis inſcriptū: ita *laſan* declarat in tract. de recap poſſeſ. *Remedio non*, n. 16. 12. d. c. d. l. 1. s. 1. intelligitur, at hie ratione perior, qui cognitio mandata eſt, connexitas non datur vt ſententiā comprehendat: Quare concludamus, veram eſſe crebriorem ſententiā, Delegata cognitione cauſa, non geſeri delegatam ſententiā: & ob id collatum arbitrium delegato iudicij cognitione, non extendi ad cauſa diſtinctionem.

Declaratur primō relata conſeſſio, vt locum ſibi non videretur, cum ſabſoluit ſuis verbis cauſa delegatur: [Com- 30 mimus tibi cauſam verentem inter *Caum* & *Semprom*, iunc vtrūque mandatum dicitur *ita Bari* in d. l. *dico Pio*, in prin. n. 1. & ibi *Alex* cum 1. *prope finem*. & *ita intelligo* *Decim* in c. *ſignificati*, ſecundo nota de off. deleg. ca. ratione primō adductur Bart. quā cōſiſſio ſimplex totam 31 cauſa cōprehēdit, vt videmus in eo, qui interrogatus an heres ſit, & reſpondeat eſſe, intelligitur inſolū d. n. pro parte, l. *ſi deſenſor*. s. *ſi de interrogat* alio. Sed etiam parte hæc argumētatio, quandoquid illud factum ſit ob actum indiuiduū: nec enim hares vnus antecedeſſor pro parte reſpōſare poteſt, vbi de altero coherede nō conſtat, vt eo evaluat hic, eſt delegatus cognoviſſet tūm de altero indicē, hoc eſt, de ſuperiore, cō iudicare poteſt, cōdat. Citat etia *Bar* l. 1. c. ſi cōtra ius vel vtr. pub. quod nō probat, cum de principiis delegato loquitur, vt iam admodū ſeſ intelligit l. 33 1. c. ſi quis pro ſua iuriſdictione, vt oſtendit verba illa: iudices a nobis ſpecialiter, &c.] *deſerit* etiam textus in c. 34 32 prudētiā, in prin. de off. delegati, vix tamen eſt vt probet, cum de eo non eſſet apud pontificem, controuerſi melius foret probat text. c. 1. vbi *Abbas* deſequit. poſt & fruct. ibi, *cōn abſolute* & *individiuē commiſſa fuerit*: vt c. 35 33 nimt cauſa poſſeſſionis & proprietatis eſt vnū in cōſentis l. nulli. c. de iudic. c. de cauſa poſſeſſ. & *propre* & *declarat* *Tacobus* *Cuiacius* l. 1. obſer. iuris. c. 1. *ſiſ* *Alciatus* lib. 1. *parerg*, iuris. cap. 5. *aliter* d. *nulli* interpretatur ſit, ita vnus continens cauſa eſt, cōprehendens cognitionem & diſtinctionē ſine inſpecto, eſt cauſa dicitur ab initio quæſtio, quæ in iudicij proponitur, c. *ſorus*, de verſ. ſignifi. ergo cauſa iudicij arbitrio commiſſa erit, non in cognoscendo, ſed etiam in diſtinctione arbitrium obtinebit.

Declaratur ſecundo non procedere, ſi ſuis verbis t cauſa 36 fuiſſet cōmiſſa ſuſſiſſia faciat, c. *quantum* in *clenno* *ecceſ*, in c. vbi *Genus*. *Archer*. & *ſmol* in *clenno*. *Auditor*, de reſcript. *laſan* d. l. *dico Pio*, in prin. n. 1. *prope med* de reſ. iud. idē *laſan* in *laſan* n. 11. *verſe*. *Secundo* pro ſſe de iuriſd. & in *laſan* n. 4. in fin. *Ceterū* *laſan* d. l. *dico Pio*, n. 1. *verſe*. *ſignificati*, 1. *notab* de off. deleg. quæ add. *Alex* conſ. 8. in fin. l. vno enim ore alterū, cognitionē & diſtinctionem cauſæ commiſſam cenſeri.

Declaratur tertio non habere locum in delegato Prin- 37

pit-nam ei mandata cognitione causæ, censetur madata & diffinitoria antiqui sibi velati à Baldo d. l. qui procuratorem. Idem placuit Joanni Andr. & Barro, vt rescribit Alex. in d. l. a duo Pio in prin. cum. v. c. sed Antonius, quæ latius probatur ex l. c. si contra ius vel vili. publ. & l. i. C. qui pro sua iurisd. & c. significati, & c. super questionibus de offi. deleg. eam rationem considerauit Alex. d. l. a duo Pio, quia diffinitus est habere potestatem Principis, quam inferioris, & si contra vimus & penult. in l. Episcopi de offi. deleg. in 6. confert l. apud Indianum, & c. de legi. i. Accedit alteratio, quia i delegatio à Prince facta fauorabilis est, & ob id latam interpretationem recipit. Quam rationem probauit in hac specie Alciatus in rubr. De causa possit. & proprie num. 3. qui & alia per plura recenset.

39 Declaratur quando relata conclusio, vt locum non habeat in delegato ad vniuersitatem causarum: illi enim si mandata fuerit cognitio causæ, confestetur mandata diffinitio: ita post Iacob. Barro. causæ, confestetur mandata diffinitio: de procu. & Fel. d. super questionibus in prin. cum. 3. & c. cum causam non. de offi. deleg. Illi ratio (inquit Angelus) quia hic ordinarij nulli est. Hinc videmus, i delegatum ad vniuersitatem causarum, non posse recitari, quemadmodum nec recitari potest ordinarius Iustin. l. apertissimi, nu. 3. C. de iud. l. i. rescribit, multus aliter scripsit.

QVÆSTIO XXXIII.

Expofitum quomodo arbitrium concessum in diffiniendo & exequendo, ad cognoscendum extendatur: & inibi plana manu explicatum, quando datus executor de causa cognoscere possit.

SVMMA RIA.

- 1 Arbitrium concessum in diffiniendo & exequendo, an etiam censatur in cognoscendo.
- 2 Executor sententia cognoscere an possit de sententia validitate.
- 3 Executorem de causa cognoscere, quando nulla alia precessit cognitio.
- 4 Executorem datum ad beneficium conferendum, si vacat, an de vacatione cognoscat.
- 5 Executione mandata, censeri etiam mandata cognitionem, cum nulla plena cognitio precessit.
- 6 Executione mandata in causa, de qua iam est cognitio non venit ipsa cognitio.
- 7 Commissionem ad falsas preces iurisdictionis non tribuere.
- 8 Executionem in auxilium iurisdictionis mandata, super oppositis exceptionibus contra eam cognosci posse.
- 9 Executione mandata cognosci posse super exceptionibus contra illam oppositis si causæ merita attingunt.
- 10 Executione mandata cognosci posse super oppositis exceptionibus, executionem solum respicientibus.
- 11 Executorem cognoscere super exceptionibus sententiam directio infringentibus.
- 12 Executorem non iudicare super oppositis exceptionibus directio contra sententiam, sed iudici principali remittere.
- 13 Executorem habentem ordinariam potestatem exequendi, de causa non cognoscere.
- 14 Ordinarium iudicem amplius & fauorabiliorem iurisdictionem ipso delegato habere.
- 15 Iudicem executorem maiorem esse.
- 16 L. a duo Pio, §. i. & §. si super re de re iud. declarata.
- 17 Executorem non cognoscere super exceptione nullitatis opposita ex falsis allegationibus.
- 18 L. si Prætor, §. Marcellus, & §. Paulus, ff. de iud. explicata nouis interpretationibus.
- 19 Executorem tamen super oppositis exceptionibus cognoscere, cum maiorem potestatem habet ipso iudice.
- 20 Executionis nudi falsi mandata, super causa cognosci nihil posse.
- 21 Executorem nudi falsi cognoscere posse super exceptione notoria.
- 22 Executorem de exceptione excommunicationis cognoscere.
- 23 Executorem de exceptione cognoscere in causa capitali.
- 24 Executorem cognoscere super exceptione ex noua causa proueniens.
- 25 Executorem cognoscere super exceptione falsi rescripti.

Varo trigessimus octauus. In conuenit ad præcedentem questionem, i arbitrium concessum in diffiniendo & exequendo, censetur etiam concessum in cognoscendo. Huius questionis disputatio de veritate ab eo pendet, an sententia i executor cognoscere possit super oppositis exceptionibus: quoniam diffinitio est absolutio omnes in l. a duo Pio in prin. ibi Bart. nu. 4. Alex. num. 1. d. l. a duo Pio, §. i. de re iud. & omnes in c. Passaralis, §. quia vero, v. c. Abb. & Fel. num. 6. de offi. deleg. & in c. de cetero, de re iud. & Bart. diffinitionem in eodem plures causas constituit.

Primus ergo casus est in executione, i cui demandata est executio causæ, super qua nulla præcesserat causæ cognitio, vt se referat Princeps: i Consequens est Sempronius de i. Caio sua possessione spoliatum fuisse, quamobrem tibi committimus, vt si res ita te habet, eum ad suam possessionem restituas. hoc enim casu etiam cognitio causæ mandata dicitur. Ita Bart. d. l. a duo Pio, nu. 4. & l. est non cognitio. C. si contra ius. Idem censuit Baran. l. præscriptio, nu. 2. vers. Secundo modo. C. si contra ius vel vili. publ. quia Bart. hanc commissionem duo continere, vni expresse, vt fundum restitui faciat alteri tacite vt cognoscat, & ideo quoad cognitionem inest clausula, si preces veritate nitantur. Ita Bart. gl. secunda Dec. ar. nu. 3. vers. Et ad hoc de resp. & idem Dec. conf. 32. nu. 1. confert quod scribit Inno. in c. de cetero, de re iud. i Si mandata Pöfex Caio, vt Sempronio de tali sacerdotio provideat, si vacat: est executor fit constitutus in provideendo, cognoscere tamen debet an vacet, vel non: & vere hic non potest dici propriè executor, cum ex ipsa vi verborum rei cognitio constitutus fuit: est enim executor mandator, attamen cum illa sine prambula cognitione fieri non possit, etiam cognitio mandata censetur. Idem rem mobilem. ad legatum ff. de procu. & hac ratione vult est Abbas in d. de cetero, nu. 1. in fin. qui num. 4. refert relatum Innocentij doctrinam, quam in nonnullis reprehendit: cum Bart. & Abbate idem docuit Baldo in d. l. est non cognitio, qui inquit, hanc executionis commissionem esse conditionalem. Baldo d. l. est non cognitio, nimirum si necessaria est cognitio.

Extenditur etiam quando est cognitio, & si non plenè. i Zaharel. conf. 145. nu. 4. Dec. d. conf. 323. nu. 1.

Secundus est casus, quando iam de causâ cognitum est, & lex mandata alii sententia executionem ob defectum iurisdictionis, qui erat in iudice loco: vt quando lex committit executionem laici l. a ab arbitrio, vel quando promittit a delegato, v. l. a duo Pio, de re iud. tunc is executor habet omnem cognitionem, quæ circa ipsam executionem versatur. Ita censuit ex loci Bart. nu. 5. & Abb. d. de cetero, num. 4. vers. Secundo membro.

Declaratur non procedere, quando non esset cognitum, sed commissio esset ad falsas preces, v. p. u. secundum Sal. d. l. est non cognitio, col. 2. vers. quæro igitur & ibi col. 3. vers. Quæro reitio, ponit ampliationes. Zafius d. l. a duo Pio, in venditione, num. 1. est ratio, quia hic non datur alio cognitio præter eum, est enim primus ille iudex suo functus munere, necesse habet ergo iste cognoscere, si quid contra sententiam obiciatur, & duobus his casibus non potest i. e. merus executor appellari.

Tertius est casus, quando post latam sententiam i executor committitur alteri iudici in auxilium iurisdictionis, & obicitur aliqua exceptio, quæ versatur circa res in quibus exequenda est sententia, tunc hic executor cognoscit super illis exceptionibus. Ita Bart. qui supra nu. 6. & Salic. d. l. est non cognitio, col. penult. vers. aut queritur, sit intelligens d. l. a duo Pio, §. in venditione, ibi, sit denique iudici interuoluto, si si memoria non sint, & clarus in §. si super rebus, qui text. datus citatus Anchor. conf. 124. i. Ne dominus, col. 1. vers. Cum ergo, alter respondit, & minus recte.

Quartus est casus, quando i committitur executio alteri iudici in auxilium, & obiciuntur exceptiones contra ipsam executionem, quæ sunt exceptiones merita causæ respiciunt: vt in illis quarum meminit l. 1. c. de iuris & facti ignoran. super his executor iste cognoscere non poterit. Ita Bart. d. l. a duo Pio in prin. cum. 7. ex l. penult. ff. de consensu Bar. idem sentit Azebar in Clem. 1. de re iud. Abb. & Baran. d. de cetero, de re iud. Zafius d. l. a duo Pio, §. in venditione, nu. 5. vers. in autem sententia.

Contrariam sententiam probasse videtur glossa in c. passaralis, ralis,

Barali §. quia vero de off. deleg. qui esse communiter recepta testatur Alex. d. l. Dio Pio in prin. n. 9. ver. adde quod glo. & eo loci contra Bartolum sensisse Ang. & Imol. scribitur. n. quoniam isti, hunc executorem posse de his exceptionibus cognoscere, & si de illis liquet, eas, obidare cognoscere, non debet pronuntiare, sed remittere suo iudici, si vero eas non habere cognoverit, illis non obstantibus, poterit sententiam exequi, affirmant ergo esse locum cognitioni, idque ex l. i. Prator. §. Marcellus, de iud. vt enim potest cognoscere super exceptione falsitatis vel nullitatis, d. §. Marcellus, & infra in sexto casu cum Bart. dicitur, ita etiam, cum nulla assertio possit ratio differentie. Declarat Alex. in procedendo, quando illa exceptio efficit ex illis, quae post sententiam obijci non possunt, ita intelligit d. l. penul. idem ibi l. fin. in fin. & Felix. d. de cetero n. 5.

10 Quintus est casus, quando committitur executio alteri iudici in auxilium, & obijciuntur exceptiones, quae non infringunt sententiam, sed solum ipsam executionem respiciunt, vt exceptio illa, ne quis exagitat ultra quam facere potest, tunc super his cognoscit, & iudicat executor, ita Bart. d. l. Dio Pio, n. 8. ex d. l. pen. de confess. & sensu Felix. d. de passoralis §. quia vero, num. 6.

11 Sextus est casus, quando committitur executio alteri iudici in auxilium, & obijciuntur exceptiones, quae directo sunt contra sententiam, & eam infringunt tunc super his executor ille poterit cognoscere, vt puta super exceptione falsitatis, vel nullitatis, ita sensu Bart. d. l. Dio Pio, in prin. n. 9. cum eo idem sensu ceteri omnes, vt est videre ibi apud Alex. n. 10. l. fin. & apud Felix. d. de passoralis §. quia vero, n. 6. & d. de cetero, n. 3. de iud. Socin. sensu conf. 83. n. 10. d. In hac sententia citat omnes l. si Prator, in prin. & in §. Marcellus, ff. de iud.

12 In hoc tamen casu maius est dubium, an super his exceptionibus iudicare hic executor possit, Bart. d. n. 9. censuit non posse, sed muneri sui tantum esse cognoscere, & ubi illas impugnet sententiam, & posse impedire executionem videtur remittere suo iudici iudicandas, ex d. §. Marcellus, ac ea etiam ratione, quia alias executor, vt iudex inferior, vel saltem vt praedicti, qui sententiam tulit, eius factum improbare posset contra l. nam & magistratus, de arbit. adfert etiam Bart. text. in d. de cetero, de re iud. Cum Bart. ceteri sentiant, vt videtur Alex. d. l. Dio Pio n. 10. & Zasius d. l. Dio Pio §. in venditione, n. 5. ver. Porro sunt Zacharius in l. ult. n. 180. C. de edict. d. ad toll.

13 Extendit Bart. vt procedat hic casus, etiam si sit executor ordinarius exequendi potestatem, vel a iure communi, vel a statuto, vt exempli adfert Bart. in d. l. Dio Pio, n. 6. ver. vel pone quod. Cum Bart. sensu etiam Alex. ibi n. 10. qui acutè Bart. ab aliorum impugnationibus defendit, & aringit quo verbo Felix. d. §. quia vero, n. 17. ver. Fallit crimo, & in d. de cetero, n. 3. ver. Fallit secundo, de re iudic.

14 Cetera Bartoli scilicet Imola in d. l. Dio Pio, vt ibi refert, Alex. inquit ille, quod ex hoc hic executor ordinarius iurisdictionem habet potestatem etiam iudicare super his exceptionibus, inquitque huius opinionis fuisse gloss. in c. Passoralis §. quia vero, de off. deleg. & idem cum Imola sensu Abbas in d. §. quia vero, n. 7. Adductus est in hac sententiam Imol. illa ratio, quia hic ordinarius favorabilior & amplior iurisdictionem habet, quam habet de legatus, gloss. in c. de re script. in 6. glo. in c. contra omnes pen. de off. deleg. in 6. licet ergo de legatus executor tamen inferior non possit iudicare, poterit tamen iste ex sua ampla potestate, & favorabili. Ex qua argumentatione dilui videtur illa ratio Bart. dicentis, parem in parem non habere imperium, vel inferiorem de superioris facto non posse iudicare, nam hic non inferior, nec par videtur, sed superior, posteaquam à l. potestatem habet. Hæc Imola argumentatio non vera, quia non sequitur: delegatus non potest de his iudicare, ergo potest ordinari, cum favorabilior & potior iurisdictionem habeat, n. fateri habet potentiorum ad exequendum, cum in sua persona iurisdictionis sit, cum tamen delegatus à delegatis persona recognoscatur, l. 1. §. qui mandata, de off. eius, non tamen sequitur, eam habere potestatem iudicandi, quia verè nulla habet, rursum (vt dicebat Allexid.) cum iudex, qui iurisdictionem tulit, executorem illum, & si à lege constitutus requirit, & ei

mandet vt exequatur, sequatur esse illo maiorem, cum ei parere teneatur, ita probat d. l. Dio Pio §. 2. ubi Bart. Hic ergo iudex, qui sententiam tulit legit dispositione, maior est illo executori, ita Cyn. in l. properandum §. fin. autem veni, quæst. 8. C. de iud. alias ei parere is executor non teneatur, d. l. nam & magistratus, de arbit. Ex quo videmus falsam esse illam Butri conciliationem, quam etiam rejicit Alexid. d. l. Dio Pio, n. 1. Rursum non sequitur: habet à lege potestatem exequendi, ergo parem habet cum primo iudice auctoritate & facultate, nam videmus multos esse ordinarios pro variis diversisq. negotiis, & tamen parem non esse omnium potestatem: vniquique enim in fide tributa iurisdictione potestatem exercet, hic casu non potest dici executor par iudici, & si à lege exequendi potestatem consecutus sit.

Secundo ergo loco Imola adducebatur ex textu t. d. l. 1. 16. Dio. §. 1. cum seq. nam d. §. 1. loquitur etiam in iudice ordinario, qui alterius literas executioni mandat, & tamen in §. subsequenti datur illi omnis cognitio, quæ in executione requiritur. Verum is §. 1. non repugnat sententiae Bartoli, qui verè ex illo textu affirmavit, hunc executorem posse cognoscere & iudicare de his exceptionibus, quæ versantur circa res, in quibus exequenda sententia est, vt diximus supra in tertio casu, non autem de his, quæ versantur circa merita causæ iam diffinitæ, & clarius hoc ostendit verba §. 1. super rebus, d. l. Dio Pio. vera ergo est Bartoli sententia.

Extenditur secundum, ut eo etiam in casu procedat, quando 17. do t executionis sententia obijciatur exceptio nullitatis, ex eo quod lata esset sententia ex falsis allegationibus contra abentem ex causa voluntaria, vel ex causa minus probabili, vt puta relegationis. Ita scilicet Imola in l. qui Roma, §. duo fratres, de ver. oblig. & Roma in l. si in ad quod, de acquir. heredit. à quibus non dissentit Alex. in d. l. Dio Pio, n. 11. ver. sed Imol. h. reijcit Angeli opinionem in d. §. duo fratres, qui sentiebat aliter ex d. l. si prator §. Marcellus, de iudic. consuevendo differentiam inter casum d. l. Marcellus, à casu d. ver. Paulus. N. dicebat Angul. d. §. Marcellus, loquitur de sententia lata contra abentem ex causa minus probabili, vel voluntaria, vt opposita exceptione contra illius executionem de illa cognoscit quidem executor, sed iudex primus iudicat super illis exceptionibus. Text. verò ver. Paulus notat, intelligit loqui cum sententia ex falsis allegationibus lata, est lata contra abentem ex causa probabili & necessaria, vt eo casu executor cognoscere super illis & sententiam ferre possit. Verum hic intellectus non est verus. Primo, quia vt dicebat Alex. & Imol. in d. ver. Paulus, non dicitur executorem iudicare de illis exceptionibus, sed ipsummet iudicem, qui sententiam tulit, id est, Prætor: nam duo ibi sunt magistratus, Prætor scilicet & Iudicis, Prætor est, qui sententiam fert: Iudex qui eam exequitur, vt clarè dicitur in prin. d. lege si Prator, text. ergo d. ver. Paulus, ubi ait Prætor denegare iudicari actionem, non est intelligendus de Prætor, id est, iudice, qui alias exequitur, sed de ipso Prætor, qui sententiam fert. Sed est quod animadvertatur, quia huc declarationi aduersari videtur verba d. ver. Paulus, in fin. dum ait, Prætor exequi non debere, quod ostendit videtur Prætor esse fidem cum illo iudice, quem ipsum executorem sententiae Prætoris diximus. Adverte, inquam, quia illa verba exponi debent, Prætor exequi non debere, id est, Prætor non debere mandare iudici suo executori, vt exequatur: & est sensus hic totius responsi Iuliani, nam in prin. d. l. si Prætor, & in §. Marcellus, loquitur Iulianus de potestate, quam habet executor sententiae, vt si cognoscatur opposita exceptiones posse impedire executionem, eas admittat, & Prætor, qui sententia tulit, iudicandas transmittat: nemini ipse de his iudiciis ferre debet. In d. ver. Paulus, loquitur de potestate, seu quid agere debeat Prætor qui est sententiam tulit, cum cognovit oppositas exceptiones esse probabiles, vt scilicet vel statim neget actionem iudicari, vel si iam concessit, iubet illi executori ne exequatur, atque ita contra Angeli nulla erit differentia in qualitate exceptionum, inspecta executionis personæ, ad quod non iudicare, sed exequi spectat.

- 40
19 Declaratur non procedere, quando executor habet maiorem potestatem, & iurisdictionem illius iudicis, qui venturam tulit. *Alex. d. l. d. duo n. 11. & Fel. d. s. quia vero n. 17. vers. Secundo limitat. & d. c. cetero. num. 3. vers. Fallit tertio.*

Sequitur est casus, quando post latam sententiam, post habitam i causis cognitionem super exceptione committit iudex nudam facti executionem, ut in commissione, que fit nuncio; hic enim nullam habet cognitionem aliquarum exceptionum, cum merus executor sit. *Executores, l. si ve punit. C. de execut. rei. iud. Est ratio, quia omnis cognitio precessit: nuda ergo executio superest, quod sola mandata dicitur ata Bart. in d. l. duo Pas. in pr. n. 10. de re iudic. sententi. ibi. *Alex. n. 12. f. n. 13. Fel. in d. pastorali. s. quia vero n. 17. vers. Executor merus. fit etiam Bald. in l. si non cognovit. vers. n. 1. Salic. in fin. C. si contra ius vel qui. p. b. l. Zuchardus in l. v. n. 136. C. de edict. Ad. sol. Berius in c. significasti. 2. de off. deleg. non enim hic executor spectare debet in equa, vel iniqua sit hac sententia sed suum mandatum exequi: cuius rei ratio est secundum litem in c. quoniam Abbas. n. 12. de off. deleg. quid non executor, sed mandans exequitur.**

- 21 Declaratur primo non procedere, quando notoria est exceptio. Ita glo. in c. si non. 25. q. 4. & post Imol. scribit Fel. in d. c. pastorali. s. quia vero, n. 17. vers. Executor merus, & in d. c. cetero. n. 6. ibi Abbas. n. 5. & Fel. in c. si quando, col. 2. vers. Quarta fallit, de off. deleg. Mariani sua disputat. n. 34. & in nostris terminis Rom. consil. 1. Ber. c. significasti. n. 14. de off. deleg. Zuchardus in l. v. n. 136. vers. limitatur. C. de edict. Ad. sol. & plura de vi notory dicemus infra l. 1. in casu. 218.

- 22 Declaratur secundo non procedere in exceptione excommunicationis. Ita Fel. d. s. quia vero n. 17. vers. Secundo fallit, & d. c. cetero n. 4. vers. secundus casus ex glo. in c. Pra. in fin. de excepti. in 6. & ibi Gemin.

Declaratur tertio non procedere in causa criminali, nam hic casu executor videt interitus iniquam, superfedere potest illi debet, cum periculum damni irreparabile fit. Ita Fel. d. s. quia vero, n. 17. vers. Tertio fallit, & clarus, d. c. cetero n. 6. post. Abbas. n. 5. ex glo. in c. non inferenda 23. q. 3. hinc fel. in c. quando, col. 2. vers. Tertio fallit, de off. deleg. censuit tunc licere iudici resistere, quoniam ei parendo, damnum irreparabile lequeretur.

- 24 Declaratur quarto non procedere, quando noua causa superuenit, que iudicanti cognita esset, ab executione superederet. Ita Fel. d. s. quia vero, n. 17. vers. Quarta fallit, & de cetero n. 6. ex l. si bonam f. i. n. ad. qui exornamus multis supra: his addo Robertum Mariani sua disputat. n. 33. vers. Fallit quando.

- 25 Declaratur quinto non procedere in exceptione falsi rescripti. Ita Fel. d. s. quia vero, n. 17. vers. Quinta fallit, & d. c. cetero n. 6. Nam cum ob falsitatem nullum possit esse rescriptum, super illa nullitate poterit executor cognoscere: iuxta c. si ex tempore, de rescripti in 6. & in specie nostra consilii Soc. sen. consil. 3. num. 2. lib. 4.

QVAESTIO XXXIX.

Quomodo arbitrium ad actiones tantum presentes pertinet.

SVMARIA.

- 1 Arbitrium simpliciter concessum, non conferi concessum pro actionibus presentibus tantum.
2 De notione, quibus datus est arbitrium super bono statu ciuitatis, non posse antiquis arboribus immutari.
3 Varo trigesimo, non pro actionibus presentibus, quibus iuribus Part. non dissimili casum iudicis sed si ita. n. 1. ff. quid cuiusque vinit, solum quod praesentes intelligit, quare Guald. de Tullio in l. si pocietatem s. arbitrorum. n. 5. ff. pro fac. quod addit accidentia non cognoscere. Cofert, quod l. scripte Antonius Boidius in repet. rubr. C. noua de iure alia. num. 38. in fin. dum dixit, quod quando concessum est iudicibus arbitrium pro bono & pacifico statu ciuitatis, non possunt mutare ordinem & regimina ipsius ciuitatis, nisi specialiter hoc fuerit eis permixtum, ea ratione (que ad rem nostram facit) vitatur, quia arbitrium censetur da-

tum super his, que sunt de presenti, ex regula l. si ita. ff. de ear. & arg. de. Cuius quidem regula argumenta plura nostris scribunt, ut alibi dicimus.

QVAESTIO XL.

Quomodo datum arbitrium pro vna summa pro altera etiam concessum censetur.

SVMARIA.

- 1 Arbitrium datum iudici super magna quantitate, non ad minorem datum censetur.
2 In iurisdictione minoris magistratus concessa, cum latuit non priuatiue ad maiorem magistratum esse.
3 Statutum Ferrariae, de causis minimis declaratur.
4 Statutum Florentiae, de causis mercatorum declaratur.
5 Alia ciuitatem iurisdictionem, & merum & mixtum imperium habere ex concessione Federici & ibi quomodo in ea Imperator possit se intrinicare.
6 Papa praeiorem etiam de causis leuibus cognoscere.
7 Iurisdictione priuatiue vni concessa, maior magistratus non potest se in ea intrinicare.
8 In iurisdictione quando priuatiue concessa censetur.
9 Arbitrium pro minori summa datum, non censeri datum pro maiori: quod deinde dupliciter ibidem declaratur.
10 Iudicium non posse pro vna parte valere, & pro altera non.

Quod magna quantitate, conceditur etiam ei datum super parua, & e contra: licet, quod, videtur esse, dum habet capi paruum, cum ei index magne quantitates, an possit esse index paruum: alterum & conuerso, cum ei index paruum, an possit esse index magne: Quod primum caput, opinor rem esse satis claram, Iudicem hunc super parua summa arbitrium habere: ea ratione prima, quia qui potest quod plus est, potest etiam quod minus est.

Extenditur, ut procedat, etiam si in ciuitate extraret statutum, quod iurisdictione tributa fit alicui iudici iudicandi super summis minimis, ut extat i statutum Ferrariae, & alibi, et si enim is specialis index addit, attamen potest Praetor cognoscere, quoniam iurisdictione hac non dicitur data illi minori priuatiue, sed cumlatiue, ex doctrina Bart. in l. 1. C. de off. Praef. ubi, qui docuit, statum, quod iurisdictione tribuitur iudici speciali super damnis datis, et datum censeri cumlatiue, & non priuatiue: quocirca index ordinarius poterit etiam cognoscere. Idem respondit Decius cons. 3. num. 3. quod i statutum Florentie, quod datur iurisdictione iudici mercatorum in eorum causis, cumlatiue & non priuatiue dari intelligitur, & ideo etiam Praetor Florentinus in causis mercatorum iudicare poterit: licet uerum Papia, ubi & si mercatores habeant tribunal speciale, attamen Praetor non impeditur de causis mercatorum cognoscere quoniam Praetor maior magistratus dicitur. Similia congerunt Aret. consil. 302. & Barba. consil. 39. col. 3. In hoc respondit Brunus consil. 17. n. 3. quod et si Federicus Imperator anno 1224. concesserit ciuitati Albe iurisdictionem, ac merum & mixtum Imperium, non tamen priuatiue, sed cumlatiue concessisset: ob id ipsum Imperatorem posse in cognoscendo, ipsam ciuitatem preuenire. Sic etiam scribit Ripa tract. Pess. in de remedijs praesentibus num. 60. f. Papa Praetorem cognoscere de causis cloacarum, et si addit super illis specialis iudicis. Similia sunt apud Paris. consil. 9. num. 1. lib. 4. Gramma. consil. fin. & nota 28. num. 4. Et enim uerior sententia, iurisdictionem censeri datum cumlatiue, non autem priuatiue. Fel. in c. cetero. num. 4. de iud. & ibi Dec. num. 1. qui hac de re alia scribit.

Declaratur relata doctrina iurisdictionem non procedere, quod i alteri iudici priuatiue esset datum arbitrium cognoscendi super causa minoris summae: quoniam ubi priuatiue alicui datur iurisdictione, sic maior de ea cognoscere, & se intrinicare non potest: ita a sensu contrario ex relatis colligitur, & clare respondit Ruinus consil. 7. n. 6. lib. 4. Priuatiue aut dicitur nullus alius cognoscere iuris clari est. Vel quod alter eo & stat. quod admodum tradit Ro. fin. 2. & consil. 193. & Fel. in c. p. florali. co. 2. vers. l. 3. de off. ord. & l. c. Gram. dec. 30. num. 9. qua tamē in re animaduertendum est, non sufficere solum

taxatum

exaltatum ad hoc, v. excludatur iurisdicção maioris magis-
tratus post Bald. consilium Dec. d. cons. 3. m. 4. quibus ad-
do. *Aut in l. C. ubi et apud quem. & Gramm. cons. 1. n. 8. post*
de off. & licet Ripa tract. post. in n. de remed. praeser. contra
post. m. 6. 2. a. hal. diffinitur videtur, attamen male sentit
*cum Ang. in d. l. cum auctoritate in n. n. aliter (vt dixi-
mus) scribitur accedat, quod ubi sunt diffinitur iurisdic-
tionem, non procedit regula: Qui potest quod est plus, potest*
etiam quod est minus, vt declarat Dec. in l. non debet cui. n. 1.
vers. sed vt iur. & in c. C. in n. de homine. n. 10. & ibi Alci-
at. n. 2. de iud. Ita declarat. i. s. solum. s. latronum. aliter
de iud. & consensu qui scripsi infra p. 3. m. 6.

Quoad secundum caput dicendum est regulariter, ha-
berent arbitrium pro minori summa, non habere pro ma-
iori quoniam iurisdicção non extenditur. Ita Bart. in l. vlt. an
f. ff. de iur. d. omni. iud. & ibidem Inf. & Dec. in f. i. Marfil. n. 1.
43. & Zafius m. 16. Sapia in l. cum quadam p. n. 2. 3. quo-
niet. n. 4. eadem tit. de iur. d. omni. iud.

Extenditur vt procedat etiam quoad eam summam, in
quam suam iurisdicçãoem exercere potest nec enim quoad
10 eam sententia hanc obtinetur quoniam iudicium, quod in-
dignum est non potest pro parte valere, & pro altera non
valere. Ita gl. in d. l. vlt. ff. de iur. d. omni. iud. quam Bart. & ca-
teri sic sentiunt, & communem affirmant Dec. in f. i. de Za-
fius n. 16. tamen ff. de Dec. ad alij nonnulli ab ea recesserunt.
Sentiant tamen Bart. & alij extentionem hanc non habere
locum, cum summa ipsa separatione f. i. natura recipit: vt
putat, cum plures iudices ad diversos causas sunt, quos & actor
ex industria simul deduxit, & cum lauit: tunc enim potest
sententia in vno capite valere, & in altero non iuxta l. quod i
mulier ff. de iur. d. omni. iud. & l. Carmelina p. i. ff. de iur. parvo.

Declaratur nunc secundum hoc caput, vt locum sibi
non videtur, quando iurisdicção huius iudicis ab ipsis partibus
fuit prorogata, ex l. de qua v. ff. de iud. verum dubitat
Zafius in d. l. vlt. m. 10. de iur. d. omni. iud. qui aliam de-
clarationem subicit ad eum lectorem nostrum nunc recien-
dum putauimus.

QVAESTIO XLII.

Iudicē in causis arbitraris sententiā cogi ferro,

SUMMARIA.

- 1 Index in arbitraris causis sententiā ferre cogitur.
- 2 L. non quidquid ff. de iud. declaratur.
- 3 Iudicare manus esse.
- 4 Iudicare esse animi.
- 5 Iudicem a iudicio ferendo nomen habere.

1 QVero quodragiesimo primo, an hic iudex cogi possit
ferre sententiā, & dicendum videtur non posse cogi,
ex quo necessitati non subicitur. In non quidquid ff. de iud. &
in l. i. C. quomodo & quando iud. Sapia l. n. 11. ff. de iur. d.
omni. iud. accedit praeerea hoc videri beneficium quoddam
huius iudici concessum, cum ad honorem sit. c. vt debitas ho-
nor. de appell. l. cum munus ff. de mun. & hon. nil mirum ergo
si iniuncti quoniam non possit videatur. I. hoc iure, & non potest, de
don. l. unius de reg. iur. Sed verius dicendum est, posse cogi
ferre sententiā, vt vno, vel altero modo, cum ita collatum
sit arbitrium, vt sententiā ferat. Et quod dicitur t ex d. l. non
quidquid, intelligitur quod certo modo ferat, vt in d. l. C.
quomodo & quando iudex potest modo ferat abentem condem-
nare, sed non cogitur: debet tamen ferre sententiā, quia intel-
ligitur quid agere voluerit: alioquin manus sibi iniuncta non
3 exequetur: Iudicare enim manus esse, probat l. munus
g. iudici ff. de mun. & hon. quod qui a se abdicat, seipsum
exonerat dicitur ea p. s. i. i. in p. ff. de off. deleg. & esse
4 t. oaus, non autē beneficium, omnium melius probat Longo-
uallius in l. Imperium. n. 193. ff. de iur. d. omni. iud. Accedit
quod iudicis nomine carere non vult proferre sententiā,
5 cum a iudicando nomen obtineat. c. foris. g. index. de ver-
bor. sign. iure ergo compelli ad iudicandum potest.

QVAESTIO XLIII.

De sententiā ferri tempore, atque ex
abrupto lata, diffinitur.

SUMMARIA.

- 1 Index etiā in arbitraris sententiā precipitanter non ferre,
- 2 Sententiā precipitantem latam esse nullam.
- 3 Transactioem precipitantem latam esse nullam.

- 4 Presumptionem malam esse in iudicem, qui precipitanter procedit.
- 5 Tutoris auctoritate ex abrupto interpositam, nihil prodesse.
- 6 Principes ex abrupto sententiam ferre non posse.
- 7 Iudicem ex libero arbitrio sibi dato non precipitanter sen-
tentiam ferre.
- 8 Sententiā precipitantem latam contra consensum valere.
- 9 Sententiā breui tempore latam valere, cum iudex satis
potuit eo tempore de causa instrui.
- 10 Sententiā breui tempore latam parte presente valere.

QVero quodragiesimo secundo, an possit hic iudex te-
llinenter ac precipitanter sententiā ferre, vt vna die
de causa cognoscere, & eam diffinire: Et non possit affir-
mari in his terminis Amodeus de Castell. tract. syndic. n. 1. 1.
post Cyn. in prox. foros. § atque, & ex rect. i. sed est per
Prætorum. ff. ex quib. cau. man. & in arbitraris sic respondit
Anchar. consil. 36. col. 3. cum esset Cuius. Craves. consil. 3. n. 2.
non enim potest dici cognitum, quod nimis est festinatum.
c. a. cum Bartoldus, de re iud. quibus probatur sententiā
iure non defendi ob festinationem: etiam censuit Bar. in l.
prolatam. C. de sent. & inter. l. n. 1. vel. c. ecclesia. S. Maria.
n. 14. de consil. qui latissime per tres egregias Doctorum de-
cisiones ostendit, iudicem precipitantem agere nihil posse:
& post eum Ferrat. aut. vlt. n. 3. scribit, sententiā precipi-
tantem latam, esse nullam. Sed in transactioe consilium 3
Dec. consil. 47. n. 6. 6. 7. Hic dicitur, t bonam presumptionem
nem, quæ in iudice est, cessare quando breui tempore quid
agit. Alciat. tract. de presump. reg. 3. presump. p. n. 8. sic dicitur,
t auctoritatem in datione tutoris esse nullam, si breui
tempore fuit interposita. Soc. iun. consil. 48. m. 35. lib. 1.

Extenditur primo, t vt procedat etiam in sententiā sum-
mi Pontificis & Imperatoris ita respondit Dec. consil. 44. m.
18. post Anch. consil. 35. ex eum ex inter. de iur. in inter. &
in Rege, idem censuit Gramm. decis. 13. m. 11. & in Prin-
cipe, Craves. consil. 33. m. 1.

Extenditur secundum in iudicem, qui ex pleno & amplio
arbitrio sibi collato plenissimam iudicandi habet potestatem
ita Camen. consil. 10. Statuto civitatis Florentia. 3. dub. 3.
Lanz. tract. de arbitrio p. 2. v. 1. & Soc. iun. consil. 87. m. 7.
lib. 4. Fel. de Ecclesia. S. Maria. n. 16. & sensu Alciat. de presump.
reg. 3. presump. p. n. 9. d. vlt. etiam aliter sentit Soc. iun. consil.
121. col. 1. vers. Postremo etiam lib. 3. & Bal. d. prolatam. n. 1.

Declaratur primo non procedere, quando in consensum
sententiā ferretur: ex quo tunc nullæ sunt partes iudicis, nisi
in cōdemnando. l. i. ff. de consil. l. provide ff. ad leg. Aquilia.
Alex. in annu. ad Bart. d. prolatam. v. verbo, pro hoc plene.

Declaratur secundum non procedere, t quando hic iudex
in illo breui tempore potuit esse de causa instruitur: ita Crau.
consil. 17. m. 5. & Dec. consil. 96. an fin. Curt. iun. consil. 47. Super
controuersia, col. pen. egregie Soc. iun. consil. 244. col. 1. vers. Sed
pro respondent. lib. 2. qui post Bald. in aut. sed & si qui. n. 12.
C. de testibus, affirmat, iudici credi in arbitrarium, non modo
quoad diffinitivum, sed etiā quoad interlocutorium, & idē
presumptio, quod causæ cognitio interuenire potuerit, om-
nem contrariam suspensionem non tollit.

Declaratur tertio t non procedere, quando hic iudex p. o-
te præente, & non reclamante pronunciat: nam impu-
tari sibi debet pars, si non reclamauit. Ita Bald. in d. l. prola-
tam. m. 8. quem secutus est Soc. iun. consil. 245. col. 1. vers. quid.
lib. 3. qui & alios recenset.

QVAESTIO XLIII.

Arbitrium condemnandi habens, an & absol-
uendi habeat, & an qui non potest condem-
nare, possit absolvere, plenē explicatur, &
noua præter ceteros expōita.

SUMMARIA.

- 1 Arbitrium concessum in condemnando, an concessum etiam
in absolviendo.
- 2 Condemnare qui potest, potest etiam absolvere.
- 3 Absolvere & condemnare contraria.
- 4 Condemnare & absolvere contra iurisdictionem non esse
contraria.
- 5 Arbitrii tribuit facultate condemnandi, competere etiam
facultatem absolvendi.
- 6 Ligandi potestatem datæ, censeri datam & solvendi.

- 45
 7 Mandatum datum ad condemnandum, ceteri etiam datum ad absolvendum.
 8 Mandatum iudici factum ut condemnet, si probatum fuerit debitum, quomodo intelligatur.
 9 Prescriptio potestare absolventis, ceteri etiam prescriptum potestatem condemnandi.
 10 Prescriptionem stricti interpretari.
 11 Iudicem iudicium posse quod ius postulat.
 12 Condemnandi, vel absolventis sola potestare mandata, omni tantum contrari.
 13 L. solent ff. de offi. procum. explicata.
 14 S. illud, in aut. ut cler. apud prop. Episc. hodie corrigi.
 15 Iudicem laicum non posse nec condemnare, nec absolvere clericum.
 16 Condemnare qui potest, non potest absolvere, si diversis subiecti ratio.
 17 Excommunicare contentiosus iurisdictionis esse.
 18 Sententiam excommunicationis ferri posse, etiam non sedendo pro rebus.
 19 Episcopum extra diocesim commorantem posse beneficia sua diocesim vacantia conferre.
 20 Beneficio aliquem priuare Episcopum non posse, cum extra diocesim commoratur.
 21 Condemnare qui potest ex nudo facto & ministerio sibi mandato, ut absolvere non potest.
 22 Absolvere qui potest a se excommunicationem, non potest absolvere excommunicationem ab altero.
 23 Absolvere qui ex privilegio potest, si condemnare non potest.
 24 Condemnare qui potest, si etiam absolvere potest, rebus sic stantibus, non autem mutatis.
 25 Condemnare qui potest, si etiam absolvere potest.
 26 Condemnatione prohibita favore persona prohibita non esse absolutioem.
 27 Vicarium Episcopi absolvere posse, etiam si non possit condemnare.
 28 Cap. pen. de offi. Vicar. in 6. declaratur.
 29 Condemnandi facultate sublata, non ceteri sublata facultatem absolventi.
 30 Auctor nona distinctio quomodo sublata condemnandi facultate, censetur & sublata absolventi.
 31 Clem. 1. de heret. expostis.
 32 L. quatuor. C. ubi Senat. vel Clarj. intelligitur.
- Q**uarto quadragesimo tertio, an iudici, cui tributum est arbitrium in condemnando, concessum etiam censetur in absolvendo? Hac in re dux sunt regulæ: una affirmativa, ut si qui condemnare potest, absolvere etiam possit. *l. ff. de re iud. altera* est negativa, ut si condemnare non potest, nec etiam absolvere possit. *l. nemo qui condemnare ff. de reg. iur.* Quod ergo ad primam regulam dicendum est, arbitrium datum in condemnando, esse etiam datum in absolvendo, ex *reg. d. l.* quoniam absolvere & condemnare convertibilia sunt, & qui vnum potest, potest & aliud ita Ygo, Archidiaconus & Cardin. in cap. inferior. 2. dist. quod recitet Ripa in d. l. 1. num. 1. de re iudic. qui inquit, quod licet hæc contraria t videantur respectu finis, non tamen sunt respectu iurisdictionis & potestatis, quocirca dicebat idem Ripa, & ante eum Felin. in cap. cum inferior. nu. 4. de maior. & obed. t potestatem condemnandi arbitris tributam, ceteri datam etiam absolventi: nam à pari procedunt condemnare & absolvere, ita gl. Clem. cum a republica de appellat. hinc legitur in e. verbum de parit. dist. 1. t potestatem datam ad ligandum, esse etiam concessam ad solvendum: quamquam, ut ibi gloss. recenset, aliquibus in casibus locum non habeat.

Extenditur regula ista affirmativa, ut locum etiam habeat in materia stricti interpretanda, quemadmodum in mandatorum scribit Felin. in d. cum inferior. num. 4. quod si alicui mandatum sit, ut causa examinata compellat debitorem ad solvendum, poterit iudex absolvere, si debitorem absolvendum esse cognoverit. Et cum Felino sentit Ripa in d. l. 3. num. 1. qui idem fortiori in casu sentit Butr. in c. causam.

Quarto not. de re iudic. scribit, nempe si mandatur t iudici ut trieno condemnet, si Sempronio debere probatum fuerit: iudex absolvere poterit, dato quod si Sempronius creditur fuisse probabile videatur, quoniam verba mandati intelligenda sunt, si probaverit ita, quod iudici videatur suf-

ficienter fuisse probatum, cum antea iudici hæc semper inclinet ad vnam probationis speciem. *l. cum casus vel & rectius forte, quia probationes sunt iudici arbitrarie, ut dicitur infra lib. 2. in cap. 88. et sic ergo ex creditis parte probatum videatur, iudici tamen iuris ex creditis non videtur illis probationibus habere addibendum esse. Confert ad extensionem hanc confirmanda, quod scriptum reliquit Inno. in collectio. de offi. Arcid. quem secuti sunt Bal. in l. imperpetuum. in 1. vers. circa ultimam de iurisd. ann. iud. Felin. e. auditis, in 2. in fine de prescrip. Decan. l. nemo qui condemnare. 4. de reg. iur. & Horm. Detur in rub. ff. de acquir. poss. in 18. in fin. quod ille qui t prescriptio potestatem absolventi, dicitur etiam prescriptio potestatem condemnandi cum tamen t prescriptio stricte admodum interpretationis sit. Butr. in l. 1. si qui hoc interdicto ff. de iure iur. actus primato, & late Felin. in d. e. auditis, in 1. o. in d. de veritate tamé doctrine Inno. & Bald. dubitat Secun. in rub. ff. de acquir. poss. in 36. sed male.*

Declaratur primò secundum Ripam poss. l. si ibi in d. l. 3. num. 4. de re iud. procedere respectu potestatis in arbitrio non se restringendo ad merita causæ, quoniam iudex quoad merita illud solum potest, quod ius postulat. *l. neque Procu. in lo. de verb. sign. & l. ius qui finit ff. de cond. inst. quæ ita ante l. si & Ripam declarat gl. in d. l. 3.*

Declaratur secundo, ut non procedat secundum Ripam in d. l. 3. num. 1. vers. secundo procedunt, quando sumus in claris, ut quia ex duobus vni fuerit expressè à Principe inhibiti, ut *l. solent ff. de offi. Procum. l. quatuor. vers. cum sit certis. C. ubi Senat. & Clarj. & ex s. illud in aut. ut cler. apud prop. Episc. Credo declarationem in se verà esse, quoniam, si collat de clara superioris voluntate, relictum non est & quoniam ita text. *l. solent ff. de offi. Procum.* plures habet intellectus, quemadmodum recenset inter alios Jacob. Niger in l. 1. in 18. ff. de offi. ius cui manda. est iurisd. & alterum quoque refert Detur in rub. ff. de acq. poss. nihilominus is verus est sententiam, & probatur Corasius in d. l. solent. in 6. & ante eum Ioan. Longonallus in l. imperpetuum. num. 30. ff. de iurisd. ann. iudic. nec alter sentit Secun. in rub. ff. de acquir. poss. num. 8. illud legat iurisdictionis mandatum esse limitatum, ut is absolvere solum possit: quod sine mandato extraordinarij appellatur, & rectè, quæ ordinarij est, ut is condemnare possit, qui & absolvere. *d. l. 3. de re iudic.* quod ante affirmat Ripa ext. s. illud. in aut. ut cler. apud prop. Episc. procedit solum quoad ius civile: iure autem Pontificio hoc correctum est: nam hodie t iudex laicus nec absolvere, nec condemnare clericum potest, & Ecclesia sancta Maria, de consil. cap. 2. & de foro compet. & in specie nostra scribit Caym. in nemo qui condemnare in fi. de reg. iur. & præter eum idem in specie dicitur Bal. in aut. clericus quoque. num. 10. C. de Episcopis & clericis.*

Declaratur tertio, non procedat secundum Ripam in d. l. 1. num. 5. de re iud. quando diversæ subest ratio inter potestatem condemnandi, & potestatem absolventi, ex pen. de offi. deleg. & cap. ad eminentiam, de senen. excomm. ubi Legatus à latere potest extra provinciam excommunicatos, & tamen extra provinciam excommunicare non potest, quoniam par ratio viriutis quæ casus non est nam absolvere est iurisdictionis voluntarie, quæ extra provinciam exerceri potest. *l. ff. de offi. Procum.* & excommunicare vero contentiose, ex quo non nisi causa cognita sententia illa fertur, & sacrosancta de sent. excomm. quod fit, extra provinciam exerceri non possit. *l. si ff. de iurisd. ann. iud. in d. quod ante Ripam scriptum reliquit Fel. in e. cum inferior. in 5. vers. ad idem quid dicitur, de maior. & obed. quod intelligitur quando t excommunicationis sententia fertur (ut diximus) causa cognita, scilicet si abique eo quod sedet pro tribunali, atque ita fine causæ cognitionem tunc merito iure valet, tamen si eius iniquitate congeri possit excommunicatus ita poss. Abb. in c. novus. in 8. de offi. deleg. scribit Gomesan. in c. 5. statuto. num. 48. de consil. in 6.*

Hinc inferri potest, quod licet t Episcopum, vel eius vicarium extra diocesim existentem possit conferre beneficia in sua diocesim vacantia, ut inquit Bal. in d. 1. in 1. de offi. Procum. *l. si in d. l. 1. in 1. ff. de iurisd. ann. iud. Rota dec. 1. de offi. Vicarj. in amicus. Boer. 3. 10.* non tamen t potest aliquem suo beneficio priuare: cum priuare contentiosus iurisdictionis sit, atque ita in specie sentit vno verbo Gomesan. d. 5. statuto. in 6. in fin. & claris ante eum Felin. in e. auditis. num. 22. de prescrip.

Declaratur

4. Reconvencionis locum esse super actione orta post rescriptum impetratum.
 5. Reconvencionis locum esse etiam si actor à conventionis desistere veller.
 6. Reconvencionis locum esse etiam contra delegato.
 7. Reconvencionis causam habere eadem privilegia, quæ habet causa conventionis.
 8. Statutum Bononiæ sub rub. De quibus causis summarie, & declaratur.
 9. Statutum Papæ in c. i. sub rub. de quibus summarie cognoscatur, explicatur.
 10. Reconvencionis causam non habere potest rationem quod cum probationem cum causa conventionali.
 11. Arbitrium datum super cunctatione, non est iterum super reconvensione, cum reconvencio cunctatione requirit speciale.
 12. Arbitrium in causa conventionali non potest ferri laudis super causa reconvencionis in compromisso non comprehensa.
 13. Arbitrium datum super certa & determinato articulo, ad causam reconvencionis non extenditur.
 14. Arbitrium datum super causa, quæ celeritatem desiderat, ad causam reconvencionis non extenditur.

¶ Varo quadragesimoquarto, an iudex hic noster, qui super cunctatione arbitrium habet, habeat etiam in reconvencionibus habere opinio, est clara Iustiniani constitutione. pen. C. de sentent. & interloc. omni. iud. excedit Iustinianus Papinianum viri acutissimi de reconvensione sententiam, atque in hæc verba libenter: Cuius enim in agendo observat arbitrium, cum habere, & contra se iudicem in eodem negotio non designetur, i. quæ quidem constitutio & inter canones relata est accessores. 5. c. ius 3. q. 8. ratio illa esse videtur, quam addit glossa in c. prudentiali. de mutuis petit. & Joan. de Anan. conf. 93. nu. 1. quoniam iudex in causa reconvencionis prorogata iurisdictionem habet, constitutio hæc non solum in iudice ordinario, sed & in delegato locum habet, ut censent omnes in autb. & consequenter. C. de sent. & interloc. omni. iud. & est text. clarus in c. 1. de mutuis petit. quem sic eo loco Abbas intelligit, & Maria Soc. den. tra. de mutuis petit. col. 10. vers. Terti principaliter quæro, qui vni difficultati satisfaciat, quæ quidem difficultas cessat in curia Romana, in qua ex stylo curie servatur, ut post commissionem primam impetretur secunda ad effectum reconvencionis: ita censuit Rota, de mutuis petit. decis. 1. in antiquis, atque ita intelligit Soc. sen. d. tra. de mutuis petit. col. 9. & Rom. leg. 149. Curiam arbitra. Et conclusio hæc intelligitur, cum delatus lite iure suo alias cognoscere potest: & in negotio ipso arbitrium habet: secus ubi necessaria omnino est specialis commissio & delegatio, ut statim subiiciam.

¶ Extenditur primo conclusio hæc, ut locum etiam sibi videtur, cum iureus conatus actorem reconvenerit super actione orta post rescriptum ab actore ipso iam impetratum: nec enim differentia constituenda est, quod ipse reus actionem habeat tempore impetrati rescripti, vel ei deinde superveniat: hanc opinionem probant Holi. Butr. & Zabarella, quos refert & sequitur Marian. Soc. sen. d. tra. de mutuis petit. col. 10. vers. quarta declaratio, quæ loci rationes eorum, qui contrariam defendunt, confutavit.

¶ Extenditur secundo, ut locum adhuc habeat relata conclusio, etiam si actor veller à lite desistere, nam adhuc durat i reconvencio iam proposita, antequam si actor litem suam deservierit: Soc. sen. d. tra. de mutuis petit. col. 10. vers. prima declaratio, quæ hanc sententiam recenset Cynan. autb. & consequenter. C. de sent. & interloc. omni. iud. & Joan. And. in c. 1. de rescript. in 6. quib. accedunt Allocut. 13. in prin. num. 7. quod quisque iuris & Aulic. decis. 5. in fine.

¶ Extenditur tertio, ut procedat etiam in iudice delegato, siue impetratus sit ab actore solo, siue communi Actoris & Rei consensu: Soc. sen. d. tra. de mutuis petit. col. 1. vers. decima declaratio. Zuz. lib. 1. sing. resp. cap. 37. & Vincent. Franc. in decis. 193. mon. 13. Veron. Bart. in d. Autb. & consequenter, an fin. dissentit, & cum eo Soc. sen. conf. 66. n. 5. libr. 1. Socinus tamen Sen. opinionem non recedit.

¶ Extenditur quarto, ut procedat etiam quoad omnia privilegia, quæ circa causam conventionis est summarie tractata, ita etiam causa reconvencionis: Ita Ludov. Bologn. ad Cof. Joan. de Anan. conf. 93. nu. 8. dum scribit, se aliquando interrogatum respondisse, statum Bononiæ in c. i. sub rub.

de quibus causis summarie, quo cautus est, an causa mercedis summarie procedendi esset illud, inquam statum locum etiam habere in causa reconvencionis, ut cum sit ad mercedem agens pro alia summa etiam non mercedis reconvencio. atque ita simile statum Papæ in c. i. sub rub. de quibus summarie cognoscatur, hanc tamen doctrinam intelligit veram Zabarella in clement. leg. 130. sic tamen q. 6. de verborum signific. quod modum procedendi non quod vim probationis, quoniam si conventionis locum posset probari, levis probatione, non sic causa reconvencionis, quæ sui naturæ inefficacior, & plenior probatione requirit, atque ita intelligit de declaro Soc. tra. fallent. reg. 33. fallent. 3. alias exte. omnes, quæ in hac tractatione adferri solent, ex industria hinc prætermittam, ne propoliam hanc materiam egredi deir.

¶ Declaratur primo, ut locum non habeat hæc sententia & conclusio, cum reconvencionis causa talis naturæ est, ut ab eo delegato sine speciali commissione cognosci non attenti non possit: ita Soc. Sen. d. tra. de mut. petit. col. 12. vers. primo limitatur. post glossam c. dispensa. 5. rem. de rescript. in 6. & ceter. in c. si Episcopus, 8. q. 4. & 6. & c. de capim. orth. & mult. Hinc videmus, quod si i arbitrio electo data est potestas in arbitrium finicia controversiam, non potest si super reconvensione, quæ expressè in compromisso comprehensa non est, cognoscere: cum verò sine speciali commissione in ea arbitrium non habeat, & cum dicitur de arbit. Rom. d. sing. 119. coram arbitro. & sing. 176. reconvencio Butr. conf. 3. col. pen. lib. 4. ubi declarat, & Soc. d. tra. fallent. reg. 33. fallent. 10.

¶ Declaratur secundo, ut non procedat, quoad huc nostrum iudici datum esset arbitrium super vno certo & determinato articulo: nam tunc super causa reconvencionis arbitrium non habet, hoc clare colligitur ex traditis per Soc. d. tra. fallent. reg. 33. fallent. 13. & ceter. in c. de rescript. in 6. & ceter. in c. de mut. petit.

¶ Declaratur tertio, ut non procedat relata conclusio, cum iudex hic noster est datus, vel ius i arbitrio cognoscere causa, quæ celeritatem desiderat, vel cuius periculum est in mora, si cognitio differatur: tunc enim hic iudex super reconvensione non cognoscitur suam. And. in c. 2. de ordi. cogn. Butr. in c. 1. de mut. petit. & ibi Soc. Sen. col. 10. vers. quoniam fallit. quæ loci alios plures recenset, præsertim Bald. in c. de controvers. apud patres terminis censur. Soc. d. tra. reg. 33. fallent. 10. Quæ autem causa celeritatem desideret, & quid periculum imminere dicatur, est arbitrio iudicis uterque Soci. locis iam relatis, quæ de re dicam infra lib. 4. in casu 65.

QVÆSTIO XLV.

Emergens, incidens, dependens, & connexa questio, quæ dicitur, & quomodo tributum arbitrium super principali, ad illa protrahatur.

SUMMARIA.

1. Arbitrium concessum super causa principali, an etiam censetur concessum super incidenti, emergenti, dependenti, & connexa questione.
2. Emergentem quæst. ab incidenti secundum aliquos non differre.
3. Emergentia quæ.
4. Emergens quæ. quæ dicitur ex multorum Doctorum opinione.
5. Incidenti questio quæ.
6. Dependens questio quæ.
7. Dependens questione tractari negotio principale prætere.
8. Connexa questio quæ.
9. Emergentem & incidentem questionem eiusdem naturæ esse cum principali.
10. Statutum, quod iuramentum damnum passi credatur, locum habere etiam super emergenti & incidenti questione ex causa damni.
11. Statutum Papæ 47. in c. i. sub rub. quod credatur iuramentum damnum passi, explicatur.
12. Statutum tribuens executionem instrumenti, locum etiam habere super causa hypothecaria: ubi declaratur statutum Papæ 6. de executione instrumenti.
13. Arbitrium datum super causa principali, extendi ad causam dependentem.
14. Arbitrium datum super causa principali, ad et connexa trahi.
15. Causa principalis ubi vincitur trahenda est, etiam questionem emergentem & incidentem.

Quarto

Quarto quadragesimo quinto, an arbitrium iudici concessum super causa principali, censeatur etiam concessum super causis ex ea emergentibus, incidentibus, dependens, & cõnexis. Antequam quæstionem hæc absolvam, sciendum est, quæ dicatur causa incidentis, quæ emergens, dependens & cõnexa: istius enim nominibus, videntur quotidie Principes in eorum responsis, dum causas delegant, & quædam hæc nomina differentia iure nostro non probatur, ut ex recentioribus existimant Robert. Aurelia. lib. 3. sententiar. cap. 12. quod ante eum visus est sentire Abb. in ea fraternitatis. l. 1. 2. notab. de testib. dum scribit, omnia dici emergentia, latio sumptio nomine, que in iudicio proponuntur. & Abbati est sententia Ripa in l. quod iussit, nu. 13. in fin. de re iudic. at tamen græia nostri Doctores inter hæc differentiam aliquam constituunt, illorum nos opinionem, etiam & forensis visus probat, sequemur. Vnde ergo fuit opinio glossæ in l. de qua re, ff. de iudic. & in l. quod iussit, de re iudic. l. emergentem illam quæstionem dici, quod post litem motam orta est: vtpote, an testis recipiendus sit, vel non. Incidentem vero quæstionem esse dicat, quod ortum ante litem motam habet, vtpote, an actor, vel servus, vel liber sit: & hæc glossa declarationem probavit. A quo, quem refert Bart. in l. 1. num. 5. C. de ord. iudic. qui ab Alex. non diffinitur non videtur.

Secunda fuit opinio, incidentem quæstionem illam esse, quæ ortum quidem habet ante litem motam, sed merita causa respicit: emergentem verò, quæ respicit processum, & cum processum respicit, verè non potest dici ortum habere ante litem motam, sed tantum post. hæc probavit Bal. in l. 1. 2. C. de ord. iudic. qui egregie addendum explicat, idem sententiam Alex. in d. l. quod iussit, nu. 19. & ibi las. in 31. de re iudic. Ruin. conf. 64. nu. 9. lib. 5. & Socian. conf. 16. num. 3. lib. 2.

Tertia fuit opinio Abbatis in c. 1. in d. l. cog. 1. quam secutus est Ripa in d. l. quod iussit, nu. 13. de re iudic. incidentem quæstionem dici, quæ ex exceptione iam orta ante litem motam provenit: emergentem verò, quæ ex exceptione orta post litem motam defecit: quare cum omnes peremptorie exceptiones iam ante litem motam saltè spe cõpetant, quod deinde ex illis oritur, incidentis dicitur: ita etiã cum omnes dilatorie exceptiones post litem motam oriuntur, quæstio super illis emergens appellabitur: quorum sane opinio, si rectè perpendatur à secunda iam relata non discrepat: quia nunc probò & sequor. Illud etiam non prætereo, quod respondit Bald. conf. 331. super prædicto puncto, lib. 1. quod illa dicitur quæstio incidentis, quæ iudicio substantiam non tribuit. Dependens vero quæstio illa esse dicitur, quæ quoquo modo negotium principale tangit, & ab eo originem trahit, veluti quæstio dotis, quæ à matrimonio pendere dicitur, Clem. dispensas. 6. de iud. similiter preparatorium dicitur esse dependens ipsius preparati. Alex. conf. 58. in fin. lib. 1. repetitum conf. 197. in fi. lib. 3. alia adfert exempla gl. d. Clem. dispensas. 6. & ibi Zabarella. Et vix dicatur quæstio dependens, si dari debet pendente negotio principali, alias esset quæstio principalis, non dependens: ita Bald. Ang. Castrenf. & Alex. in l. 1. ff. solut. matrim. Ancha. d. Clem. dispensas. 6. & itque ita declarat Ruin. conf. 16. num. 30. lib. 5. t. Connexa verò quæstio illa esse dicitur, quæ ad alterius determinationem venit: puta, si promitto tibi centum, pacto apposito, quod pro me eas Romam. ita clari Ruin. d. conf. 16. num. 11. lib. 5. post Bald. in l. 2. C. de iud. & in l. ampliorum, C. de appell. & confessor. quia infra lib. 2. cap. 91. de connexis dicemus.

Ita explicita sunt explicatis, dico arbitrium tributum super per cognitione causæ principalis, esse etiam concessum super his incidentibus, & emergentibus, cum eisdem natura sit: ita Bart. an extraneæ ad reprimendum, in verbo summariæ. nu. 25. quem secutus est las. in l. 1. num. 5. in fi. C. de edict. dñi Adrian. tollen. Dec. in epistolaris. n. 4. in fi. de appell. dum affirmat, quod si causa principalis summariè tractanda esset, ita etiam tractanda fuit incidentia & emergentia, quocirca docuit Bart. an solent, col. 1. nu. 3. ff. de aliment. & cibari. l. 10. ff. si ex statuti dispositione credendum est iuramento damnium pasci super damno dato, esset etiam credendum illius iuramento super incidenti & emergenti articulo. & cum Bart. sentit las. in l. 1. nu. 6. de edict. dñi Adrian. tollen. & Ripa in l. 3. num. 4. ff. de amon. sentit quæ alios huius opinionis referat, quod est summariè adnotandum ad interpretatorem statuti Papienfis 42. in cunctibus, sub rubr. Quod ex-

datur damnium passu, ut locum etiam illud habere quoad incidentia, & emergentia. Huc spectat quod docuit Bald. in l. 1. col. 2. l. 1. C. commun. de leg. si ex forma statuti in causis instrumentariis, exequitur procedendum est, ita etiam erit procedendum super hypothecaria, quæ ratione debui in illo instrumentum contenti monetur, quæ doctrina est egregia ad declarationem statuti Partie 6. in cunctibus, sub rubr. De exceptione infrascriptis, quare las. in d. l. 1. nu. 7. C. de edict. dñi Adrian. tollen. pro regula affirmat, eo modo esse procedendum super incidentibus & emergentibus, quo super causa principalis: ita sententiam recentem Socian. conf. 116. n. 2. in fin. lib. 1. & Placit. in l. 1. si quando n. 13. C. 7. de re iudic. hoc tamen procedere intelligo, quando coram eodem iudice causa hæc incidens cum principali tractatur: sed si coram diversis, non tunc hæc incidentis nõ assumit naturam illius principalis, ita docuit Insula in Clem. dispensas. 6. nu. 16. de iudic. l. 1. de quæstione dependenti dicendum est, quoniam qui habet arbitrium in causa principali, habet etiam in dependenti ab ea, & qui vult index est, alterius etiam est. d. Clem. dispensas. 6. de iud. & ibi Doctores, præsertim Zabarella. col. antepen. 9. 34. Idem de quæstione connexa dicendum est, ut arbitrium in vna habens, habeat etiam in altera. l. nulli. C. de iudic. est enim cõnexorum par iudicium, quia de re infra l. 1. dicens lib. 1. in casu 180. vbi de interpretatione d. nulli. agemus. & in casu 187. vbi de connexis tractabimus. Dubium minus est, quando causa principali nullum est tributum privilegium, vtpote, si causa est tractanda plenariè & ordinariè: in quo quidem iudicio plenæ probationes & exarct. requiruntur: an idem sit in emergentibus & incidentibus quæstionibus.

Verum, quia dubitatio hæc non militat casui nostro cõuenit, & cum etiam late explicetur à Bart. in d. extraneæ, ad reprimendum in verbo summariæ. n. 10. & sequ. ad finem, ob id etiam ex industria prætermittam. An autem alquando index, qui de causa emergenti & incidenti cognovit, debeat vna simul cum negotio principali illam diffinitè explicare, id infra lib. 5. in casu 170.

QVÆSTIO XLVI.

Salaria constituitur & illare quando possit administrator arbitrium habens.

SUMMARIA.

- 1 Arbitrium liberum administrationis qui habet, non tamen salaria de publico constituere potest.
- 2 Salarium de publico ob publicam etiam utilitatem administratorem non constituitur.
- 3 Salarium ab administratoribus constituitur ex causis à iure receptis.
- 4 Salarium Medicis & exercitibus artes liberales, posse ab administratoribus constitui.
- 5 Decuriones posse Principum legatos donare.
- 6 Statutum Brivie de statutis Poreffatis cap. 41. De Bulla Abbati, declarat.
- 7 Immunitate perpetua ob benemerita aliquem donari.
- 8 Statutum Bergomense, quod ex bonis communibus certo modo donari non possit, declarat.

Quarto quadragesimo sexto, an qui librum habet administrationis arbitrium, salaria de publico constituere possit: Bart. l. 1. C. de præb. lib. 1. docuit non posse cum Bart. idem sentit ibi Bal. & Ioan. à Platea, & egerit idem Balan. conf. 164. Qui servare col. 1. lib. 3. vno verbo, Afflictus c. 1. n. 1. vers. Item habet arbitrium statum, ex quibus causis feud. ann. cuius sententia ratio est, ne sequatur læsio Reip. est enim facile constituere salaria, atque ita quæ iuris communis sunt, erogare argum. l. afflicti, §. 4. ff. de rei vend.

Extenditur, ut locum etiam ibi vendit, quando illa, à salarii constituto commo dum publicum respiciet, vtpote, si bannum faciat prætor, quod capiens bannum centum habeat, inquit Bart. d. l. 1. C. de præb. salar. Prætoris bannum esse nullum, idem sentit ibi Ioan. à Platea, quod sane extensio intelligitur, quando d. Prætor sua spõse hoc quæ sine auctoritate superioris id ageretur: Bart. in l. 1. in prin. n. 3. de iuss. & iur. & clarus Ioan. à Platea in l. eam nuntiorum, C. de nuntial. lib. 1. ex quibus declaratari patet Bart. eo loco, qui alter servare visus est: & multis modis declarat las. in d. l. 1. in prin. n. 11. de iuss. & iur.

Deda.

Declarator non procedere, quando causæ constitutionis
 3. Primoriorum essent approbatæ à iure communi, puta in ca-
 su l. de curionibus ff. de decur. qui concessum est. Decurio-
 nibus, facultatibus consilium, alimenta ex reipub. bogis
 decerni, præsertim si numeris occasione pro patris suas et
 gauerint fortunatæ: sic in casu l. ambitiosa ff. de salariis
 facie, quæ constitutum est, decurionibus licere et salaria me-
 dicis arteque liberales exercerebus constituit. Imo for-
 tioris loci scripsit Bart. m. licere illis l. decurionibus, qui-
 bus arbitrium administratiois ciuitatis datum est, donare
 Legatis et oratoribus Principum, qui ad eorum ciuitatem
 accedunt, quæ sanæ munera, inspicit per personarum et ciuitatis
 qualitate, esse debent. Ambrosius, §. faciemus, C. de sacris eccles.
 l. cum plures, §. pen. ff. de admin. int. hæc tamē facultas loco-
 6. 7. ut statuit coarctata et distincta est: ut Brixia in statu Pa-
 testatis, cap. 41. sub rubr. De Basilis Abbas & Ancianorum,
 quo limitata est potestas Ancianorum, ut donare solum
 possint vique ad summam decem librarum: nam cum hæc sit
 quædam remuneratoria donatio, dicitur etiam iure permis-
 sita. cum Bart. ad eum ibi iust. à Platea. Felin. in e. acce-
 dens, col. ult. consens. de præscript. l. in l. si non forem, §. li-
 bertus in 6. ff. de cond. inde. ciuitatem Principi subditi
 7. posse ob benemerita et immunitatem perpetuam alicui cō-
 cedere: quod probatur et Paris. cons. 68. m. lib. 4. & egregie
 Tiraq. in l. si vnguentum in verbo, donationes, m. 32. C. de reuoc.
 don. & Alb. tract. stat. part. 4. §. 112. de eadem loquens ma-
 teria. Ciuitatem ipsam, nisi maior pars adsit, donare non
 posse, posse tamen ob benemerita: atque ita declarat statu-
 tum Bergomense, quo est cautum, ex bonis communibus do-
 nari quid non posse, nisi sex partes ex tribus consentiant,
 sic declarari potest reatum statutum Brixie. Idem quando
 statuto datum est arbitrium donandi præmium occidenti
 proditori patriæ: ut respondit Bald. l. cons. 64.

QVÆSTIO XLVII.

Quomodo iudex suum arbitrium exercere pos-
 sit in ea causa, siibi certa sub forma à Prin-
 cipe mandata, & de virtute clau-
 sulæ, omni meliori
 modo.

SVMMA RIA.

1. Arbitrio uti si an possit, cui mandatum est à Principe, ut
 certa forma procedat.
2. Nulla esse gēta, qua in vim iudicis mandati sunt facta.
3. Clausula, omni meliori modo, vis & effectus.
4. Principale ubi inualidum est, nec etiam qua sunt ad eius
 confirmationem.
5. Clausulam, omni meliori modo, nihil operari ob defectu
 potestatis.
6. Clausulam, omni meliori modo, nihil operari, cum modis
 ineptis expressus est.

QVæro quadragesimo septimo, in hac vna facti specie,
 mandatum Principis iudici, alias in ea causa arbitrium
 habenti, ut sub certa forma procedat: si sub illa mandati
 forma procedat, in arbitrio aliquo uti possit? Paris. Puteus
 in tract. syndacatu, in tit. De arbitrarij eorum, sentit uti non
 posse, cum mandati forma obseruanda sit. l. qualem. 1. respon-
 so de recepti arbitrij, cum ex familia, §. 1. de legat. 2. & per
 Innoc. in c. si pro debitoribus, de officio delegat. & consilij de appel-
 lat. Putem fecutus est Grammaticus, §. 36. n. 86. quibus addo
 Bald. cons. 97. Pro præpositis quod dicitur, lib. 4. quare (inquit
 Puteus) si in mandatis nulla sunt mandati potestates, gēta
 illa vigore mandati nulla erunt, ut probatur in l. c. qui pro
 sua iuris, l. cum qui de iuris d. cum aud. etiam (inquit ille)
 verba mandati dicant, omni meliori via, modo & forma, l.
 quoniam verba illa prolata censentur respectu mandati, super
 quo fundatus est causa processus, & huius sententiæ ci-
 tatis inter ceteros Bart. in l. qui ergo, §. panis grauior, de his
 qui non in sent. in cuius commentariis non inuenio hac de re
 verbum. Putei tamen rationē veram esse puto, cum tel. clausula
 illa, omni meliori modo, non tribuat vim et effectum actui
 re vera nullo ita egregie respondit Anch. cons. 358. Quia præ-
 supponitur, col. 1. ubi respondit, quod quod hæreditas pote-
 3. st adiri virtute testamenti validæ, etiam ex testamento in-
 ualido, si hæres adit ex testamento inualido, nullam esse,

etiam si apposta fuerit illa clausula: (omni meliori modo.)
 Cum enim i principale non valeat, nec cetera que ad eius
 confirmationem veniunt. Anch. aram declarauit. Dec. cons.
 14. col. 4. vers. Præterea considerandum est. Accedit quod tel.
 14. col. 4. vers. Præterea considerandum est. Accedit quod tel.
 pondit Ruin. cons. 41. in fin. lib. 1. clausula hæc, (omni me-
 1. hiori modo, i nihil operari, cum adit defectus potestatis.
 Accedit etiam quod post Anch. cons. 358. scriptum reliquit
 Felin. in c. con super. m. 1. vers. iustitius de off. delegat.
 & clarius Cassiod. dec. 7. in tit. de appell. m. hæc i clausula,
 (omni meliori modo) nihil operari, cum modis ineptis ex-
 6. primitur, & aptus ex pressio descendere non potest. adem
 consens. Sess. 1. Antius tract. nullus in tit. de nullitate ex de-
 fect. iuris, ord. n. 147. Cum ergo & in hoc casu iudex cō-
 missionis modum expresse, nec ex eo descendere possit
 arbitrij potestas, sequitur nullo iure defendi posse actum ab
 eo celebratum.

QVÆSTIO XLVIII.

Habens arbitrium, vel regulatum, vel liberum,
 ius quæsitum quando auferre possit, ac de
 Principis potestate disputatum.

SVMMA RIA.

1. Iudicem ex arbitrio sibi concessum non posse auferre ius quæ-
 situm parti.
2. Decuriones, quibus super bono & pacifico statu ciuitatis datum
 est arbitrium non possunt ius quæsitum tollere.
3. Arbitros non posse ius quæsitum auferre.
4. Præfecti sanitatis, non possunt comburi facere bona eorum,
 qui morbo & peste interierunt.
5. Liberum arbitrium habens, non possit ius quæsitum tollere.
6. Principem non possit ius alteri quæsitum tollere.
7. Principem ex potestatis plenitudine ius quæsitum alteri tollere
 non possit, nec alteri mandare, ut tollat.
8. Principem & habentem arbitrium posse ex causa ius alteri
 quæsitum tollere.
9. Ciuitatis rebus posse capere animalia & bonas causas cō-
 ducenti frumentum in exercitum.
10. Principem auferendo ob bonum publicum bona alicuius
 debere pretium soluere.
11. Principem posse auferre rem à se datam alteri ex sua me-
 ra liberalitate.

QVæro quadragesimo octauo, an iste iudex possit ius
 parti quæsitum auferre: non posse veri credo. Nam
 cum Principum concessiones & priuilegia concessa intelli-
 gantur sine alterius damno & iniuria, l. 2. §. merito, & §. si
 quis à Principe, ff. ne quid in hoc publ. id eo virtute talis ar-
 bitrij l. ad ius non potest: quia ratione adductus Bart. in l. in
 ambrosia, m. 12. ff. de decret. ab ordin. sic in l. totius, §. 1. ff.
 de pellicul. docuit. Decuriones, quibus super bono statu ci-
 uitatis datum est arbitrium, non possit ius proprium alicui
 quæsitum auferre, & Bart. fecutus in Dec. cons. 27. col. 2.
 lat. Ruin. cons. 17. m. 6. lib. 4. & cons. 103. m. 8. lib. 5. Hinc re-
 spondit Ruin. cons. 49. m. 7. lib. 5. Arbitros, quibus datum
 fuit arbitrium cognoscendi & diffinendi, non possit ius al-
 teri quæsitum auferre. Bart. fecutus in d. ambrosia, m. 15.
 Sic i sanitatis Præfecti tempore pestis, non habent facultate
 tem comburendi bona eorum, qui morbo illo interierunt,
 citari ceteris arbitrium habeant. Ripa tract. pestis, de reme-
 diis ad curandum pestem, m. 18.

Extenditur primo, ut procedat, etiam i si datum esset li-
 berum & absolutum arbitrium à superiori, adhuc enim nō
 posset auferre ius alterius: est ratio, quia nec eam potestatem
 in specie dare potest superior, in cuius manu i non est, ius
 alteri quæsitum sine causa auferre, l. venditor, §. si constat, ff.
 eumdem, præd. urban. ut receptor est sententia, sic resiste
 Cranes. cons. 5. m. 5. cons. 7. m. 10. cons. 103. m. 3. cons. 135.
 m. 20. cons. 17. m. 3. & cons. 4. m. 13. vers. Auertendo
 doc. Sen. cons. 27. m. 12. lib. 1. cuius sententiæ ratio est,
 quia eam modi acquirere de dominio iuris ciuilis finit, ipsum
 tamen dominium iurisdictionis est, aduersus quod nulla est
 Principis potestas.

Extenditur secundo, ut procedat etiam cum i libero
 illo arbitrio adiecta fuisset clausula: l. de plenitudine po-
 testatis, i nam cum nec Princeps ipse ea uti possit ad tol-
 lendum

Iudum in alterius sine causa sine nec cum facultate alteri
 cedere potest, quia nemo plus iuris in alium transferre
 potest, quam ipse habet. *l. nemo plus de reg. iur. conlati.*
tradit. ff. de acquir. rer. domini. quod autem non possit
 Princeps etiam ex lege plenitudine potestatis tollere ius
 alterius, multum antiquitate demonstratur. Ita enim ap-
 paret. *Mal. Alex. & Is. in l. i. regestum.* C. de reff. *l. i. in*
l. barburgis. ubi ff. ff. de off. *Prætor. latente Cræver. con.* §. 1.
 nam. *l. i.* quod ipse propriè sententia dictionis retulit,
 rectè opinione contraria. *Ang. in l. i. c. si verberatus.* ff. de
 rei vend.

8 Declarator primò, quando i causa iusta subesset, tunc enim potest ille iudex auferre ius alacrius, ex l. iubemus nullam. C. de sacrosanct. eccles. quo loci annotauit Bart.

9 f. Rectorem civitatis posse iure capere boues; & alia animalia causa conducenti frumentum in exercitum; quod placuit & *la. l. i. Barbarius, non. 27. ff. de off. Præf. & latet Tyrag. trail. de pœnis legum, in proœm. non. 38. 39. 40. 41. quo loci plura adfert familia, quibus offendit Principes & rerum publ. administratores causa posse ius alterius auferre, & tradit. Alexi. de præsump. res. 2. præsump. 8. Quæ sanè decla-*

transit. Aliquis ad praesentem §. 3. in primis. Quia si de
10 ratio ita demum procedit, quando ite superior auferendo ius t
alterius ex hac causa, vt ob publicum commodum, illi t
pretio soluitur late declarat *Sac. d. l. Barbassus*, m. 16. et id
censuerunt *Societate conf. 120. col. 9. vers. hoc lib. 3. f. 46. d. 46.*
col. 4. lib. 3. *Ruin. conf. 31. in fin. lib. 3. Afflicti decif. 321. n. 17. Go-*
7. *zard. conf. 1. num. 12. Rubens conf. 142. in fin. et conf. 159. in fin.*
Deinde in secundum demum procedit quando ius hoc vt

Declaratur, quando non procedere, quando illis licet qua-
si firmi fore ex voluntate & facto libero illius superioris,
qui deinde arbitrium hinc in specie auferendi illis illius
consecit, nam tunc auferri potest, quodquidem ita
licuit superiori facere, sic creditur. l. Lucius. ff. de eue. & l.
Antiochenum. ff. de priuile. credit. & quod tradit Bar. d. l.
Antiochia. m. 102. & d. l. rutes. & quod citat d. l. Antiochen-
um, ita etiam intelligitur illi, & d. l. Lucius, dum scripsum
reliquit, Principi polle sine causa donationem & si factam
reuocare. Idem cum Angelo asseruntur. q. 104. c. 8. n. 38.
4. Grat. c. 1. n. 94. lib. 1. Curiam. c. 933. n. 4. c. 1. ff.
n. 18. Brunn. c. 1. n. 50. Parisius. c. 1. n. 1. lib. 1. Bello. c. 1.
28. n. 9. 3. imo fortius respondit Lal. c. 1. c. 6. col. 2. c. 1.
vlt. lib. 1. Principem polle reuocare concessione & si factam
per viam contractus, quando in tali contractu nullum fa-
ctum reciprocum interesset. idem scripsi Cranes. tra. 2. De
antiquitate etie. secunda pars prima pars principalis. p. 38.
qui & alia paria erubet, que ex industria non misit facimus.

AE S T I O XLIX.

Præscriptionis ius & exceptionem quando ac
quomodo iudex arbitrium habens rejicere
possit: & an in causa, quæ ex bono &
æquo tractatur, admitti
conueniat.

SUMMARY.

1. *Præfcriptum* exceptionem negare an possit index, qui ar-
runtur habet procedendi in causa.
2. Exceptionem *præfcriptum* iuris probari.
3. Ceterosque loci ad *præfcriptum* legitimū vs confirmadum.
4. *Præfcriptum* exceptionem admitti in causa ex bono &
æquo tradenda.
5. *Præfcriptum* iure Pontificio probari.
6. *Conficientia* forum æqualiter esse.
7. *habetur* in autentica, vs eccles. Rom. localeiter explicatur.
8. *Dictum*, etiam natura & effectus.
9. *Alciati* interpretatio ad *habetur*, in autent. vs eccles. Rom.
explosa.
10. *Præfcriptum* cum mala fide non excusare.
11. *Præfcriptum* contra ecclesiam obici.

Quarto quadragesimomodo, an possit hic index & exceptio
nominum praedictorum rejici: sitnon possit, crebrius
notari affirmatur, ut scripsit Bar in extra ad de reprimend.
in verbo, vadebitur. Natta Clem. spe. 5. non sic tamen col. 3.
vers. Secundo habet natura, de verbo significat. Aza in 5. an
bonafide col. pen. vers. quid si dicat. Inj. de alio. Amodeus de
Castell. tract. fideiucator. numer. 146. & Paris. eodem tract. in.

[illegible]

peccare, cum verè se iuste acquisivisse credat, & qui in foro conscientia (vt iam diximus) tutus est. Quod autem illa verba intelligatur de solo possessore malefidei, vel ex eo patet, quia subdit, (nec improba temporis allegatione se tuatur, tempus pro puritate præsumens:) est enim proprium male fidei possessorem vni sola temporis allegatione, cum nec titulum, nec fidem bonam allegare possit: ob id allegat solum tempus pro puritate, id quod in bonæ fidei possessore non contingit, qui & tempus, & mentis animique puritatem allegare potest: versus itaque est hæc Imolæ & Felini declaratio, quam illi Alciati, dicentes idè in d. s. habeat, dici impium remedium contra Ecclesiam: quoniam, etsi quis in bona fide sit, non tamen æquum est Prælatum negligentiam Ecclesiæ nocere, vt habetur in l. inhe- rum nulli. C. de sacrosanct. eccles. quia respondeo, nec etiam esse æquum, quod non dominus, rei priuata vero domino noceat: & tamè in bona fide s. habet, Socini, & Cornel, quos se- cuti sunt Pinell. d. auct. nisi, num. 39. C. de bon. mater. & Fulvius. Instit. de vsucap. an prin. n. 4. Verum magis placet iam relatus Imolæ & Felini.

10 Declaratur primò non procedere, si secundum Ang. in l. 1. an fin. de iud. & clarus in l. sequitur. s. si viam, de vsucap. quando illa præscriptio fuisse decursã cum mala fide: vt Angelus sic intellexit, & declarauit Baldus d. q. s. vers. sed male reprehendit hodie sensu Alcia. d. n. b. de rescrip. n. 6. verum, vt ipsemet aitares est in dubitabilis, quandoquidem idem est dicendum in quouis altero iudice, qui reiicere omnino eam exceptionem debet, ex c. vbi de prescrip. & ita scripta nobis relatus Baldus præcavit loco. Soc. iun. cons. 145. num. 91. an fin. lib. 1.

Declaratur secundo ex sententia Alciati præcavato loco, non procedere t. in præscriptionis exceptione, quæ Eccle- siæ obiceretur, vel cuiuslibet alteri, qui propter negligentiam Rectoris à re iura exclusus fuisse, ex d. s. habet: sed ex re- latus supra fortè minus verà est Alciati declaratio.

QVÆSTIO I.

Iuramenti vim ac exceptionem quando aufe-
re possit iudex, qui arbitrium
habet, explicatum.

SVM M M A R I A.

- 1 Iuramenti iam delati exceptionem auferri non posse à iudice, qui pro suo arbitrio procedere potest.
- 2 Iuramenti vim, rem iudicatum superare.
- 3 Iuramenti exceptionem, nec ex equitate auferri posse.
- 4 Iuramenti exceptionem, interdum ex rescripto principis tolli.
- 5 Senatuum Mediolanensem, sola inspecta æquitate & veri- tate causas diffinire.
- 6 Penitus qua.

Quæro quinquagesimò, an iudex iste noster, qui t. arbitrium hoc habeat, possit reiicere exceptionem iura- menti litis decisiuam à parte delati: Et dicendum est non posse, multiplici ratione: illa tamen est præcipua, quia magna est iuramenti vim siquidem maior est re iudicata. l. s. ff. de iur. iur. l. ff. quænam rerum alio non da. & res iudicata habetur pro veritate. l. res iudicata, de reg. iur. non ergo ius quæritur ex illo iuramento auferri poterit. Accedit etiam textus æquitate ius iam ex iuramento quæritum tolli non posse, vt patet in maiore, quod non restituitur aduersus ius iurandi à se præstitum, l. si alterius. C. si minor se maior. dicitur. Declaratur v. non procedat, quando t. lite iam per iura- mentum decisa, re cognita superior arbitrium concederet huic iudici, cognoscendi & defensionis causam illam: nam tunc iuramentum retractari potest, & ius illud tolli ita in-

terrogatus respondit Alci. rescripto 301. n. 9. 10. nam cum illa calu per iuramentum iam delatum à parte parti causa fuisse decisa, & ex rescripto Principis causa esset alteri commissa, vt videret, & in amplissimo Mediolanensi Senatu referret: respondit Alciatus, iurisdictionem delati vim esse sublatam ratione, quia commissio intelligi debet, vt aliquid operetur, nihil sublati non esset ius quæritum, ex iuramento delato, nihil operatur, dicendum est ergo sublati illud esse. Secundo commissio à Principe facta, intelligebatur vt referret ille eo modo, quo Senatus ille causas diffini- re solet: sed j. Senatus consensu sola veritate inspecta cognos- cere & sententiam ferre, Bart. an l. omnes, in fin. C. vt que de- sum. Adus. Guid. Paga. p. 4. 5. & Nenz. lib. 1. Sylue. nupt. n. 42. si ergo veritas repugnat iuramento, cum t. sit veritas ipse, & fa rei ex iustitia. gloss. in auct. de fide instr. & cautelan. prin. & Alciat. de rescripto 301. n. 7. sequitur veritatem esse specta- dam sperto iuramento. Tertio accedit quod infra in sequenti quæst. dicam, quod quando Princeps committit reuersionem causæ, intelligitur tollere rem iudicandam ergo hoc casu. Hæc declaratio ex eo tantum dubitabilis redditur, an Prin- ceps possit ius hoc iam quæritum parti auferre? Nam si po- test, rescriptum operari quidem debet relatum effectum, secus si non posset: quia de re infra Razum subiiciam.

QVÆSTIO II.

Exceptionem spolij, excussionis, & quòd ante
fideiussorem principalis conueniatur, item
pacti nudi, quando iudex arbitrium habens
reiicere possit, disputatum.

SVM M M A R I A.

- 1 Exceptionem ordinis reiicere an possit iudex arbitrium habens.
- 2 Exceptionem spolij quando reiicere possit iudex arbitrium habens.
- 3 Iudex, qui alie & hæc procedere potest, exceptionem spolij reiicere valet.
- 4 Exceptionem ordinis, quod prius principalis excutiat, à iudice ex arbitrio procedente non tolli.
- 5 Arbitrium & arbitrorum auferre non posse exceptionem, quod prius principalis quam fideiussorem conueniatur.
- 6 Excussionis exceptionem æquitate nisi, atque ita reus non possit à iudice, vel arbitrio, contra paulo infra.
- 7 & quatenus seruare debere iudex arbitrium habentem.
- 8 Excussionis exceptionem esse de iuris apudibus.
- 9 Excussionis exceptionem in curia mercatorum locum non habere.
- 10 Exceptionem, quod principalis ante fideiussorem conueniatur, posse reiici, cum in causa ex æquitate procedatur.
- 11 Statutum Pontremulsi, quod principalis ante fideiussorem conueniatur, declaratur.
- 12 Venetorum iudices obseruare, vt fideiussor non discussio prin- cipalis conueniatur.
- 13 Statutum Mediolani de excussionibus, declaratur.
- 14 Iudex arbitrium habens potest agnere ex nudo pacto ad- mittere.
- 15 Sicuti & Ecclesia & Principes supremi.

Quæro quinquagesimò primo, an iudex hic noster or- dinis exceptionem reiicere possit? Et non posse, in specie affirmat Frac. Arret. in l. natur. aliter, s. nubi commu- n. 18. de acquir. poss. Scibi est est lectus Rubens, n. 319. quo- rum sententiam in aliquibus exemplis, que hic subiugio, se- quor. Primò exempli est in iudicio possessorio, & petitorio, cum quis spoliatum est, (nec enim in iudicio possessorio, vel petitorio, de interdicto dubitatio multa versatur) & recuperanda re- medio agere vult: hoc enim casu, ordinis hæc obseruatio Arerinus & Rubens, nec est qui difficiat hoc in casu. Est ratio, quia non modo ipsa æquitas suadet, sed etiam lex iubet, pluri cessat duobus in casibus. Primus est, cum iudex hic no- rum hæc ordinis exceptionem reiicere possit, quod Princeps, vt superius quoque procedatur, ita enim potest ipse Princeps, cum ipsemet cognoscit, vel cum cognoscendam causam al- teri mandat: quod scripsi in tract. de recup. poss. s. remed. s. mem. 369.

3. *in l. 1. §. 2. secundum* est casus, quando iudex ꝛ hanc recepit amplam potestatem procedendi alie ꝛ hanc ꝛ ac quo veli modo ab ipse partibus non potest super viroque procedere ita in specie declaratio doctrinae. *Arct. d. 5. nihil commune. num. 18. censuit Beroius in quast. 1. num. 4. ꝛ ibi num. 7. inquit, ꝛ pari procedere, quod ꝛ Principi, vel ꝛ Partibus liberum hoc procedendi arbitrium datum fuit: atque ita declaratur quod scripsi d. *Arct. d. 5. num. 67. quod loci alia plurima hac de re attoli.**

4. Secundum est exemplum in ꝛ exceptione ordinis, cum creditor ratione sui crediti hypothecaria exipitur contra tertios creditores posteriores, qui ratione sui crediti possident, ꝛ exceptionem obiciunt, nempe prius esse executiundum principalem debitorem, antequam ipse conveniatur: an iudex hic noster exceptionem hanc excusationis reicere possit: ꝛ non posse sentit Bald. in *l. ult. §. sed est qui num. 5. C. de communi. de leg. quem probavit Arct. d. 5. nihil commune. num. 18. ꝛ ibi Ruben. num. 13. dixit Bald. ꝛ arbitratorem, cui datum fuit procedendi arbitrium in causa copromissa, non posse reicere hanc excusationis exceptionem, cum illa non iudicis, sed partium ordinem respiciat, qui sane ordo reici non potest. *l. 1. C. de appellatib. addo Dec. in l. ult. in princip. num. 3. ꝛ si cer. qui Bald. loco non citato, secutus affirmavit, ꝛ exceptionem excusationis non ꝛ requirit, ꝛ ob id non esse reiciendam in eo iudicio, in quo sola facti veritate inspecta agitur, idem affirmatur Dec. in *ex. parte. el. 3. col. 2. vers. 4. effectus, de off. deleg. Alciat. d. ult. in princip. si cer. per. ꝛ resp. 38. m. 1. late Craut. conf. 261. col. 2. vers. secundo istam opinionem, quod loci plures alios citat, ꝛ communem esse testatur: ꝛ eo loci post multos ostendit, ꝛ exceptionem excusationis non iuris rigore, sed æquitate naturali nitiquam sanè æquitate servare ꝛ is debet, qui liberum habet arbitrium, ꝛ censuit Bald. conf. 177. in *ex. parte. Rube. na. col. 2. lib. 1. quod de re late supra §. 3. ꝛ hac opinionem non ꝛ equiorem, ego sequor. Verum aliq. plures dissentiunt, nempe excusationis exceptionem reici posse, cum in solo iuris rigore fundata videatur, ꝛ ob id esse de iuris apicibus, tet. idem, cum proceditur sola facti veritate inspecta, reici illam posse ac debere, censuit Arct. conf. 157. m. 1. Roman. conf. 130. quos in specie nostra reutit ꝛ secutus est Ruben. d. 5. nihil commune. num. 319. in fi. ꝛ in specie quando agitur ex rescripto sola facti veritate inspecta, excusationem sperni posse, respondit Alex. conf. 114. col. vlt. lib. 6. Soc. fen. conf. 34. col. vlt. lib. 1. Ioan. de Anan. conf. 52. vlt. si. Corn. conf. 54. lib. 1. Bul. Nouel. ar. d. ot. part. 8. primil. 37. hinc citat Craut. conf. 501. nu. 47. et eo loci nihil ipse affirmantis accedunt Barbat. conf. 36. col. 8. lib. 3. ꝛ conf. 132. col. 6. lib. 1. Marfil. in rubr. ff. de fidei iur. nu. 13. Venue. Stracha in tract. de mercatura, in tit. quomodo in causis mereat procedendum sit, ar. vers. de exceptionibus. 6. quod dixit in curis mercatorum, vbi proceditur de bono ꝛ æquo, exceptionem conculsionis reici, idem censuit Boer. q. 21. nu. 4. in fin. ꝛ glof. d. l. si municipium, §. 1. est pariter secutus Rolan. ꝛ Valle conf. 9. nu. 11. censuit 1. nu. 5. ꝛ conf. 3. nu. 15. lib. 1. qui declarationem quandam refert, quod tamen rectè impugnauit Craut. d. conf. 263. col. 1. vers. sed primum. Et in eo responso, Craut. d. 3. iunctis his quod scribit ibidem m. 6. vers. secundo responso, ꝛ distinguit inter exceptionem excusationis, quæ potest ꝛ debet opponi ꝛ tertio possessori, qui hypothecaria cõuenitur, ab ea excusatione, quod consequit obici ꝛ fideiussore. Illa prima non est de iuris apicibus, sed magna æquitate follicitur, cum nili, quod illi tertio possessori imputari possit, quod non cognoverit nisi alterius. Illa verò secunda, quæ fideiussori conceditur, non æquitate, sed iuris apices respiciet. Cùm (vt ait Craut.) fideiussori imputari debeat, cur se obligavit pro alio ꝛ Hanc ipsam distinctionem, quæ ꝛ mihi probatur, clarius explanavi eruditissimus Othacius d. conf. 3. col. vlt. vers. ego vero.****

5. Tertium est exemplum in exceptione ꝛ ordinis, vt prius debitor principalis, quam fideiussor conveniatur: hanc esse reiciendam, cum sola veritate ꝛ æquitate inspecta proceditur, censuerunt plures relati ꝛ Boccio, q. 21. num. 15. idem sentit Socin. ar. d. fallen. reg. 23. 4. fallen. vlt. Carr. fen. conf. 6. prima appellu. volum. ꝛ vers. secundo quod, qui ita declaravit, statuitur Pontremoli, quod est cautum, vt principalis prius, quam fideiussor conveniatur. Quamobrem apud Venetorum ꝛ iudices æquissimos observari solet, vt conveniatur

fideiussor non disculsi principalis contulit Fulgof. conf. 109. item si qua. col. 2. vers. quod fideiussor est, nec enim hic in casu militat ratio calus precedens, æquitas, scilicet naturalis ob iustam ignorantiam: quoniam hic fideiussor sciator nomine principalis promittit: quare rectè inter duos hos calus magam differentiam constituit Alciatus d. resp. 382. num. 5. vers. fortius dico, dum declarat ꝛ statum Mediolani sub rubr. quod fideiussor, vel obligatus, nam cum statutum concedat excusationem, ꝛ intelligit Alciatus loqui de excusatione, cum contra tertium possessorum agitur, non cum contra fideiussorem.

Quartum est exemplum in exceptione contra agentem ex pacto nudo: hanc potest ille iudex reicere, siquidem quando causas pro bono ꝛ æquo diffinire valet, agentem ꝛ ex pacto nudo admittere debet. Ita Bart. in *l. Quamvis. ff. 14. mandati. Alex. in conf. 41. col. 1. ꝛ in conf. 1. num. 4. lib. 6. Dec. in conf. 7. num. 3. ꝛ Varius in conf. 81. num. 19. lib. 1. quos secutus est doctissimus Othacius d. conf. 1. vers. fortius tamen. Quibus accedit Iaf. in *l. non sententiam. de si cum nola. n. 11. ff. de pactis. ꝛ ibi num. 1. sub iungit ad rem magis, quod si arbitris commissa est causa, quam tota æquitate inspecta habent diffinire, possunt ferre sententiam, reiecta exceptione, quod agitur ex pacto nudo. Hinc videmus ꝛ Ecclesiam, ꝛ que solam spectat æquitate, ꝛ Principes, qui ꝛ sua in ditione supremi sunt, posse ꝛ debere etiam ex pacto nudo Reum convictum damnare. Sicuti post alios respondi in conf. 92. nu. 32. ꝛ in conf. 39. nu. 30. Et accedit Didacus in *l. quamvis. in 2. parte. §. 4. num. 14. de pactis. in 6.***

QVÆSTIO LII.

Quando iudex arbitrium habens rei iudicate exceptione reicere possit, ꝛ de virtute clausule commissionis, Videat, ꝛ iustitiam faciat, subtili disputatione explicatur.

SYMMARIA.

1. Exceptionem rei iudicate reicere non possit iudex ex suo arbitrio procedentem.
2. Sententiam contra rem iudicatam esse nullam.
3. Rem iudicatam mutare iura naturalia, quod est effectum.
4. Rem iudicatam reici, cum Princeps rescribit, ea non obstantem procedat.
5. Permissum vbi aliquod est, dicit etiam permissum venire, ꝛ quod illud peruenit.
6. Principis talis prescriptum qualis esse debet.
7. Argumentum ad statum ad rescripta quando procedat.
8. Rem iudicatam tolli ꝛ Principe per clausula derogatiam.
9. Clausulam, ex certa scientia, idem operari quod clausula, non obstante.
10. Clausulam, faciat quod iuris, duplicem sensum habere.
11. Rescriptum, talis videat, ꝛ iustitiam faciat, quid operari, cum petitum est summari, ꝛ velo leuati procedat.
12. Responsum ab interrogatione interpretari.
13. Appellationem ad iustitiam ꝛ Principe esse, cum petitum est, admitti, ꝛ rescribit, talis audiat, ꝛ iustitiam faciat.
14. Rotæ Romana Decisiones inter se pugnant.
15. Alex. conf. 94. num. 2. lib. 2. ꝛ Decy conf. 98. col. penult. declarat.
16. Constitutiones nua. Pedemontium in tit. delle appellazioni, ꝛ in qua cas. 5. de sententia, de Senato, declarat.

Varo quinquagesimo secundo, an ille iudex reicere queat et non posse opinor, cum pro veritate res iudicata habeat, rei iudicata, de reg. iur. quare ꝛ sententia lata contra rem iudicatam, non valet. C. quando pronon. non est necess. ꝛ verè rescriptum simplex Principis non tollere rem iudicatam, probat text. leuatis, C. de transact. l. vlt. C. sent. rescindi non possunt. Iaf. conf. 147. col. 2. lib. 3. ꝛ conf. 10. col. pen. lib. 4. imò censuit Bald. in *l. angustum. ff. de statu homin. rem iudicatam aliquando facere ius plenum, plenus, ac plenissimum idem Bald. in *l. expressa. de renun. scriptum requirit, ꝛ rem iudicatam mutare naturalia vincula languis, quod est effectum, est non essentialiter: alia sententiæ recentiores in *l. rei iudicata. de stat. in rubr. de re iudic. qui dixit post Bald. rem iudicatam facere de Guepho Gebell.***

Declaratur non habere locum, quando ꝛ Princeps factus

R

corrior de re iudicata, committit causam reuideri, nā tunc
 si reuoluit potest reuocare rem iudicatam, cui iam Princeps
 derogasse dicitur, vt docuit Bald. in c. s. vbi etiam Barbat. de
 off. leg. ad eam censuit Fel. in c. 1. de consuet. Dec. conf. 198. n. 3. in
 fin. & Alciat. resp. 301. m. 10. vbi dicitur: quia illa est ratio,
 quia aliqui commissio nihil operaretur, quod dicendum
 non est, l. hoc stipulatio. §. dicitur. ff. de leg. no. etiam cum sexcen-
 tis similibus. Secundo, qui concedit consequens, dicitur etiam
 concessisse antecedens, l. si de iurisd. in iud. ad rem mo-
 bilem, l. ad legatum. ff. de procur. concedendo ergo illud con-
 sequens, vt causam reuocaret, dicitur in necessarium antecede-
 ns fuisse rem iudicatam, quae aliqui reuocatio impede-
 ret. Tertiū, vbi aliquid permittitur est, permittitur etiam
 dicitur id, per quod peruenitur ad illud, argum. l. orator. ff. de
 spons. & tradit clar. Soc. sen. conf. 135. col. 17. vbi amplius di-
 co, lib. 2. & Cratet. conf. 103. m. 16. Cum ergo permittitur dica-
 tur causae reuocatio, dicitur etiam permittitur rei iudicatae reuocatio,
 & ita retractatio, si iustitia ita patitur. Sunt et alia, quae con-
 siderandi Iafon. l. causae, m. 4. C. de transact. quae non recen-
 sebo. Contrariam tamen sententiam probauit ipse Iafon. in d. l.
 causae, idem in l. iustitia, col. 2. ff. de iustitia & iure, & cum eo
 visus est sentire Alciat. resp. 71. n. 4. & clarus idem in d. l.
 causae, m. 1. & eo loci Curt. sen. n. 9. 10. & Curt. iun. n. 7. idem
 firmant: Verum leuissima admodum sunt Iafonis argumenta,
 est ipse non mediocriter vrgere alibi abstrusum finem dū
 sic inquit, Primū voluntas Principis in dubio talis esse praesumitur,
 qualis de iure esse debet. Bald. in Lex facta, a. nouit
 de vulg. & in elicit in corrigendis, de off. ord. Sed iuris est,
 vt si rem consequatur, cui per rem iudicatam acquisita est,
 ergo illi derogasse Principem non creditur. Satis facere huic
 argumentationi possumus, rem iudicatam non esse veritatem
 ipsam, sed veritatis loco haberi, d. l. res iudicatam dicitur
 res iudicata in sola praesumptione fundata, c. cum inter
 de re iudic. vbi Doct. Dec. c. m. in fin. de iud. iat enim
 simul rem ita fuisse iudicatam, & tamen veritatem se habere
 in oppositum, cum veritas sit ipsa rei existentia, vt iam
 supra cum Alciato & ceteris restulimus. Princeps ergo iustus
 non rigorem rei iudicaturae, sed ipsam veritatem spectare so-
 litus, non inique agit, dum non obstante re iudicata, de
 veritate cognoscendum esse censet. Huc pertinet quod scrip-
 sit Dec. l. ius iam citato, in foro conscientiae non ipsam rem
 iudicatam, sed solam veritatem ipsam iudicandam esse. Secundo,
 in hanc sententiam adducebat Iafon. Rescriptum est ad
 iuris communis obseruantiam, cum in eo dicitur, iustitiam
 facias, l. iudex, C. de iur. rescripti. ergo stricte debet intelli-
 gi secundum Ius Commune, quod post rem iudicatam altera
 cognitio non admittitur. Verum responderi potest, nil
 aliud a Principe, eiusque delegato praestari, quam iustitiae
 admissiōnem, si ab eis cognitum fuerit, quam iustitiae
 cum veritate pugnat: illa enim vera est iustitia, quae ius
 suum vnicuique tribuit, id quod per rem iudicatam tribu-
 tum non esset: quia responsione satisfactum est illi tertius ar-
 gumentationi, quia ille dicebat, a rescriptis Principum ad-
 haerita: & contra licere argumentari, vt Bald. & alios is
 reuenerat in statuta verba illa interpretari debet, ne quis
 indebitū damnum patiatur, l. vlt. §. in computatione, C. de iur.
 delib. idem ergo in hoc rescripto, ne per rem iudicatam
 res acquisita indebitē amittatur: nam verū is indebitū nihil
 patitur, imo contrarium verius esset, nisi res iudicata tolle-
 retur, vbi veritas ipsi rei iudicatae repugnaret. Quare ea
 argumentatione, quam vrgensissimum opinatur, vltus est
 Iafon. quod sententia transit in iudicatum, sicque ius est par-
 ti quicquid, t. Princeps non potest ei derogare, nisi in re-
 scripto adiciat causulam, [non obstante,] l. causae, vbi
 gloss. & Doct. C. de transact. & in l. vlt. C. sentent. rescriptum non
 possit, hanc argumentatio fortis procederet, vbi vera esset
 Decij sententia, conf. 198. m. 4. & conf. 309. m. 1. quem est
 secutus Bello. conf. 19. m. 1. nec etiam fuisse causulam
 [non obstante,] hanc argumentatio facile diluitur, quoniam
 non praesupponimus, Principem de re iudicata certiorē
 factum: quia certioratio vni t. causulam, [ex certa scientia,]
 habet, cap. vniuersalis, de confirm. vlt. vel inutil. & ob id ex
 certa scientia rescriptis, quae sancta certa scientia idem ope-
 ratur, quod causula, [non obstante,] l. idem l. prianus, ff. de
 excep. vlt. Aretan. c. 1. col. 4. de rescript. & Jate scribit Soc. sen.
 conf. 63. col. 3. lib. 3. & ideo Oldrad. conf. 257. col. 3. dicebat, hanc

causulam tollere omne obstatulum, & in nobis terminis
 idem dixit Ioan. Tac. de Leonard. inter consilia Brun. conf.
 114. m. 41. 42. ita in specie nostra considerauit Alciat. de
 spons. 301. m. 10. in fin. idem in d. l. causae, m. 3. C. de transact.
 qui iubiit, simplicem hanc scientiam non sufficere: quod
 non concedo, quia imo vera scientia est, nam praesupponi-
 mus in precibus nihil falsū narratum fuisse. Quod autē scrip-
 sit Decius, causulam [non obstante,] nihil operari, nec
 sufficere, verum non arbitror, nam Alex. conf. 94. m. 3. lib. 2.
 quem pro sua scientia Decius citauit, contrarium dicit, &
 communis est cum eo d. l. causae. Vltimū ita argumentatur
 Alciat. d. l. causae, m. 3. & ante eum fortē Curt. iun. ibidem,
 verba, [quod iuris fit, talis faciat,] duplicem sensum recte
 perce, quemadmodum illa verba, [ius appellandi,] ius nunci-
 cendi nouum opus, ynum, quoad articulum referatur, vt
 scilicet de articulo ipso intelligatur alterum, quoad finem,
 hoc est, causae substantiam trahatur, ex gloss. & Bal. in l. in
 prin. ff. de oper. noui nunc. probabilius itaque erit interpre-
 tatio, & legi magis consonantia, vt de articulo intelligatur:
 quod respondit Alex. conf. 94. & conf. 116. lib. 2. atque ita ab
 hoc iudice cognoscendum erit, an de aliquo casu tractetur,
 quo lex iudicatum rescindit, atque rem rursus agi finit,
 ex l. Imperatores, ff. de re iudic. Respondeo, causulam hanc
 [iustitiam facias,] non habere duplicem sensum in hac no-
 stra facti speciemus enim praesupponimus in precibus prin-
 cipi fuisse narratum, inquam latam esse sententiam, quae
 in rem iudicatam transit, & veritatem se habere in opposi-
 tum: & ideo petitur illa sententia reuocata iustitiam mini-
 strari: cum ergo causa delegatur, vt delegatus iustitiam
 faciat, intelligitur super substantiam, cum satis intelligat Prin-
 ceptis rem iudicatam, vt iudicatum retractari non possit, nec
 reuocatio causae dici poterit, si solum cognoscatur super articulo,
 an scilicet rescindenda sit, super quo satis cognitum a
 Principe rescibente dicitur, nec Alex. d. conf. 94. & 136. af-
 firmat, ad quod per Alciatum citatur, & statim refertur.

Nec obstat illa decisio Rotae 9. §. petatur, & decisi. 88. §.
 commissio, in tit. de rescript. in nouis, quibus decium vide-
 tur, quod si in supplici libello petierit fuerit, t. summariū
 & de plano, veloque leuato in causa procedi, & in rescripto
 simpliciter rescriptum fuerit: [Audiatur talis, & iustitiam fa-
 ciat,] non est summariū procedendum, nisi verbis expres-
 sis meos principis magis declarata fuerint idem ergo in casu
 nostro cum mandatum est, iustitiam fieri: non tamen esse
 intelligendum reiecta re iam iudicata: quas Rotae Decisio-
 nes in nostra hac dispositione citantur, est corrupte, Curt.
 sen. Sciun. in d. l. causae, & ibid. Alciat. m. 4. & ante eos Alex.
 d. conf. 94. m. 3. lib. 2. Respondit Iafon. in d. l. iustitia, m. 11.
 vbi ad idem facit ff. de iustit. & iure, imo Rotam aliter dis-
 tinguisse decisi. 9. §. petatur. Nec visus est dissentire Alex. conf.
 84. m. 4. lib. 1. ea ratione, quia simplex t. responso inter-
 pretatur iuxta interrogationem propositam, l. si defensor, §.
 qui interrogatur, ff. de interrogat. actum. confirmari posse vi-
 detur, quia videmus, quod si in precibus fiat mentio de tri-
 bus sententiis conformibus, & adhuc petitur commissio
 t. appellationsis, si Princeps referbat, [Audiatur talis,] appel-
 lationem nouiter admittit dicitur, ita Butt. & Imol. in c. sua
 nobis, de appell. Alex. conf. 277. m. 4. lib. 2. Fel. c. cum inter
 prin. de excep. & Curt. iun. d. l. causae, m. 5. C. de transact.
 verum hac responsio non satisfacta, quia imo aliter sentit
 Rota, quam intellexerit Iafon. nam ibi hoc ita est conclusum
 ob illa verba summariū adiecta, sed cum simpliciter dictum
 est, [audiatur, & iustitiam faciat,] aliud est, vt decisum fuit
 d. decisi. 28. §. commissio, quae nostra sententia aduersatur,
 veterim aduersatur d. decisio Bellam. 39. 4. cum in commissio-
 ne, & Calsiod. decisi. vlt. tit. de rescript. est enim differentia in
 concessione, seu signatura: nam si dicitur simpliciter, [Vi-
 deat Iacobus, & iustitiam faciat,] non dicitur facta com-
 missio summarij iudicii. Si verō fit dictum, [Videat Iacobus, &
 iustitiam faciat summarij,] veniunt omnia, vt de plano, si-
 ne strepitū & figurā iudicii: & ita hae decisiones multum ad-
 uersantur. Ego verō sic respondeo, commissioes illas satis
 in illo casu operari, vt in commissariis & delegatis, qui alias
 cognoscere non poterat, cognoscere ex ea commissione
 possint in casu nostro, ipsa commissio nihil operatur, si
 res iudicata non tolleretur, vt supra dixi. Rursus ex concessio-
 ne antecedentis, necessarium consequens concessum di-
 citur,

citur, ut iam in Dec. dicitur. Sentio itaque cum talio, huiusmodi
Felinio et Perzio, quorum de Prætorio et Cuius finem prode
cedere intelligo. Principis ita respicietur: reus de talis
et iustitiam faciat, nam ex concessione reus non demon
stratur, nullam esse habendam rationem ne iudicari: intel
ligo tamen eam non procedere, quando principi rei veritas
explicata non efficit, vel in explicata, vel confusam respon
sionem paratit sentit. *Alex. d. conf. 9. d. conf. 3. lib. 3. et Dec. d. conf. 9. cap. pendenti.* Nam cum duo sentius petitio habere
possit, quod causa reus de reum, quod cognoscatur, an reus
denda sit, cum principis reum perfecte affectus non fuerit,
intelligitur potius, respicietur cognoscendum, an reus
locus sit, huc disputatio, mea sententia, cessat illis in locis,
in quibus duxerit extant iudices, quorum aliqui cognoscunt,
an reus loci sit, alii vero super ipsi reus remione iam con
cessa, ut in rezone Pedemontium, ac etiam in Sabaudia: ex
16 novis enim i. Constitutionibus in re. delle appellazioni, *Ex in
quasi cap. 6. et 6. delle sentenze del Senato, &c.* sancitum est,
ut i. Mediolani: aduersus iuris communis dispositionem, ut
i. Iasoni *conf. 16. lib. 3.* credimus, a sententiis Senatus appellari
non licere, reus non tamen peti posse, quod reus in re
zone ipsi Pedemontium petitur, cum eodem Senatu, aliqui
bus aliis additis ex Serenissimi Principis voluntate, ut anno
1562. 1. Ianuarii a Sereniss. Duce Emanuele declaratum fuit.
Si ergo supremum consilium ipsius libello suscepit re
scribat Senatu, ut iustitiam faciat, id est, reus de novo
causam, positus iam latis sententiis: ratio, quia super ar
ticulo, an reus loci sit, non potest Senatus cognoscere, *Re
s. super eo i. supremo Consilio iam cognitum dicitur.*

O V A E S T I O L I I I.

De exceptione respiciente altiorē indaginem
& inquisitionem, quando ab habente
arbitrium iudicandi reiici

SUMMARIA.

1. Exceptionem requirunt adhibere indagatim quando res-
cuerit possit index arbitrium haberi.
2. Exceptionem aliorum indagatim non possit rejici, cum aliis
super illa non cognoscitur.
3. Exceptionem aliorum indagatim in finem litis reformari.
4. Exceptionem iuris non reformari in finem litis.
5. Exceptionem iuris citius dubio in finem litis non reformari.
6. Ordinem iuris non servari super dispensatione exceptionis
iuris.
7. Quæstionem iuris dubio quæstioni facti equiparari.
8. Comprehensionem a statu requisitionis fieri etiam super quæ-
sitione iuris dubio.
9. Errorem iuris perplexi in excusare, et error facti.
10. Arbitrio medium viam posse eligere.

Quarto quinquagesimo tertio, an hic iudex nosse, et teneatur admittere exceptiones, alioquin indagare respectantes, vel potius eas reicere, aut saltem in finem litis referre possit? Quia in re distinguendi sunt plures casus. Primus est, cum exceptio ista est facti, et tunc ab hoc iudice nostro posse reici duci. ex l. 3. §. ubi si quis exhibet. l. ille a. de consens. testam. §. ubi dicit Senatus. Trebel. l. vir. C. de quon. Bart. an extrahat. ad verbum in verbo. si marmar. n. 4. si ergo reici potest, multo fortius in finem causae referari.

Declaratur hic casus ex eiusdem Bart. sententia, appode re tunc demum, cum exceptio ista, quae nunc reiecta, ab altero iudice cognosci potest, tunc in nullam aliam cognitionem amplius expectari: tunc enim ab hoc iudice reici non poterit. Bart. in d. verbo, *communi*, v. c. declarando *quod d. l. v. s. iud. ff. ad exhib. Cum reiratio illa est, quia si reus hic exceptio posset, quae alibi cognosci non posset, auferretur ius partis, & cognitio veritatis tolleretur: id quod iure iudici *in l. iure* est permittitur, vt supra hoc loco diximus.*

§. Credo tamen hunc iudicem posse hoc casu & exceptionem istam referre in finem illi, vt in casu summiarum & aliam obferuari solent, vt post *quod d. l. v. s. iud. ff. ad exhib. trad. ang. Ar. et in §. an bona fide, nu. 2. Infr. de ar. Marfil. ff. de Excep.*

4 Secundus est casus, quando † exceptio est iuris, tunc nec reici, nec referuari debet, illa est ratio, quia ius est certum.

nec aliquam probabilem dubitationem recipere quare statim
super illa exceptione cognoscendum est ita Baldan. *lancib-*
la. C. de furtis.

Extenditur vt procedat, etiam f. exceptio ista eſt iuris
dubij ac peremptoria docuit Bald. in l. poſſunt huius, ca. 2.
vbi ſequitur exceptio. Cade paſſi Maria. Conſuet. 1. 1. de
iuris conſeſſ. ff. Blancus in tract. de compra. q. 4. principalis, un.
102. Alex. in addit. ad Bart. in leuor bene, in verbo impedit.
ſ. et fol. fol. Felin. in e. exceptionem, in. 40. de excepti. et ratione
omnes afferunt, quia ſuper diſputatione iuris ordo iudicialis
rins non requiritur, et vna ſemper eſſe debet apud iudicem
determinatio.

Non ignoro tamen aliquos contrarium sententiam præ-
buisse inter quos Iur. Aug. Arc. et al. in *videlicet in de iur.
quod fecit* et Soc. Sen. *conf. 9. c. 2. v. n. in eam in me-
re. lib. 3.* idem placuit An. Capicio *de off. 1. c. 19. §. 2. v. n.*
rationem mouit, quia quæritio iuris dubij & perplexi a qui-
paratur quæritio facit: id quod aliquibus exemplis præ-
buit videtur. videmus enim quod est de quæritione iuris cla-
ri compromittendum non fit: & tam fluctuam inter affines &
compromissum requirit, esse causam de quæritione iuris du-
bij, quæ quæritio facit æquiparatur: ita Soc. Sen. *de conf. 9. c. 2. v. n.*
et in rub. de reb. dub. n. 1. §. 1. v. n. lances in d. *traci. de t. p. r. g. 4. p. n. n. v. n.* sentit et tamen Maria Soc. Sen. in *c. 1. n. 25. de iuss. contrah. si videmus* 7 errorem iuris perplexitatem ex-
cuseat, & iustam causam præstare errantis, vt error facit, vt
docuit Soc. An. *in rub. ff. de reb. dub. n. 3.* quare in acquisitioni-
bus frustrum ius excusat, & prodest ignorantia iuris du-
bij, vt ignorantia facit, vt eo loci Soc. Sen. et grati Ca-
picio *de off. 1. c. 1. v. n.* pro Felin. in *c. de iur. dub. n. 34. de*

per scripti, & dixit in tractu super prohemio §. n. p. 19. Defendentes tamen Baldi & aliorum lentitudo responderi potest, esse non leuem differentiam inter calum notrum, & illi reatorum: nam calum iudice super exceptione iuris iudicandum est, nam semper sententiam, vel affirmatium, vel negativum amplecti habere quae relevationi nihil praestat, quia illud iudicium super illa exceptione, quod in fine causae facere potest & debet, ita potest & debet tempore quo obicitur, habet eam semper pronunciare pro adore, vel pro reo excipiente, illud quod non contingit in copromisso, nam tunc potest arbitri ob iuris perplexitatem media viam eligere, & partem assignare vni parti, & partem alteri, vbi obveniat expius a legislatoribus in §. ult. Instit. de vulg. & pup. & in §. hoc thebanus §. 1. et. & tradunt ex notris Socin. iun. in cons. j. b. l. & infra dicemus sup. §. 66. & hoc differentiam in specie notata fenside videtur blancus d. tract. de compr. d. q. u. a. Principali n. 10. ad eam resolutione facit, facere possumus illi simili de errore iuris perplexi, quo praefrictus excusatur quia verè eo casu iuris perplexitas facere, ille sit in mala fide, & dom possidet, eaz ratione offendit, et illam opinionem quae iure se possidere credit, elegit quare ad rem hanc ipsam vel nihil facit illa similitudo, vel si confert, Baldi & sequacium opinio nem probat.

QVAESTIO LIIII.

Arbitrium habens vires suas alteri mandare an possit:& quid in delegato Principis, an causas meri ac mixti Imperij subdelegare possit, latissimè disputatum:& permulta iuris loca explicata, multorum reiectis interpretationibus.

SUMMARY

- Indux arbitrium habens quando à se iudicandi omni re pe-
re possit.
1. Causam meri & mixti imperij mandantem alteri, non
mandari.
2. Delegatum Principis non posse subdelegare causam meri
& mixti imperij.
3. L. solent in princ. de offi. Procon. explicata.
5. Id. ad hoc probandum, vers. am equeam, in Auth. de ex latio.
explicata.
6. Aliaius notatus.
7. Indignitas ubi est electa ab idem tunc sine alteri mandari
non possit.
8. Indignitas non conferri electam ex sola delegatione. casus

- 10 d. 1. *casu Archiepiscopatu*, quoniam verò loquitur de Rege Sicilia delegante, non autem de subdelegante: quia Rex prout eam recognitionem, quam iure vultis domini facit versus Pontificem Maxim. *ca. p. p. d. de re iudic. in ceteris liber dominus est*, & merum ac mixtum imperium exercere absolute potest. Non pariter adferunt illa consideratio, quam facit Purpur. *in d. l. m. 63. vers. secundum Alex.* & forte ante eum Alex. *lib. 2. vers. 1. ibid. l. m. 35. & ibidem Riminal. n. 6* esse absolute verum, ex delegatione causæ grauis electam censeri personam industriam, cum tunc demum si electa credatur, cum causa grauis maiori iudici mandatur *d. l. ff. de off. pref. Prætor. quod in hac disputatione non cōtingit*, nam ita maioribus, vt minoribus subdelegari posse proponitur. Hæc enim consideratio levis est, quidquidem sola causa grauis est, quæ electam esse personam industriam arguit, id quod vñ fuit probare in *ex. l. Niger. m. 31. in fin. & Claud. Seyfel. in 1. m. 1. & Felin. d. e. vlt. §. 35. autem. de off. deleg. & probat. d. c. 3. cui de off. delegat. in 6. nec aliter hæc verba faciens sentit Decius *in d. l. in prin. m. 32. vers. sed tamen fundamentum de off. iudic. Scio etiam aliam fuisse ad rem hanc considerationem Nigri d. l. m. 41. de officio eius*, quia sibi vendicant Ioan. Bolog. *ibidem. num. 1. 7. in hoc delegato non censeri electam personam industriam*, cum vt plurimum consueverint Principes, delegationis rescripta ad partium preces concedere, quare tanti non sunt i. delegati, vt nefas sit ab eorum persona recedere, vt probat *Luperissini. C. de iud. qua probatur. principis delegatos regulari posse*, cum tamen ordinarij non possint: *Authen. si vero contigerit. C. de iudic. id quod non alia ratione in ordinariis creditur factum*, quam quod fuit personæ industria electa censetur, *argum. d. l. ff. de off. pref. Prætor. est enim hæc levis consideratio*, quandoquidem delegari consueverint causæ abentibus, idoneis tamen, vt aliis magistratibus vel in dignitate constitutis, i. vt personarum ratio ob causæ grauitate apud principem delegantem habita sit. Et quod dicitur, t. ordinarij non regulari, *d. Auth. ad hac illud nō contigit*, quod electa sit eius industria, sed quia perpetuam iurisdictionem habet, ob id per reculationem ab officio & magistratu moueri non debet. Accedit, quod hodie non seruetur ex consuetudine, quod ordinarij recusari non possint, ita Bald. d. *Auth. si vero contigerit*.*
- 14 Leuior hæc consideratio est & illa eiusdem t. Bolog. *d. l. m. 37. quod si electa censetur industria*, intelligi tamen tam in cognoscendo, quam in inueniendo delegatum. Duplex enim dicitur in eo confidentia, vt vel ipse diffiniat, vel idoneum subdelegatum inueniat: quam considerationem videtur probare *Legem. ff. de off. pref. d. l. inquam, levis hæc consideratio*, quandoquidem illa vna est principis intentio, vt ipse delegatus causam definiat, non autem vt alterum sui loco sufficiat. Et t. *generaliter*, responderi potest, illam fuisse potestatem Præfidis & Proconsulis, vt possent iudicandi facultatem mandare, atque ita iudices daretur, quo non delegati ipse efficerentur ex Imperatoris rescripto, sed ordinarij permittant, & tanquam ordinarij delegare poterant: quod hic non contingit.
- 16 Confidabilita negatiua hæc sententia, superest vt diluamus illa fundamenta, quæ sunt affirmatiua opinione adferri à nostris solent: quæ iam fæstissimè probantur gloss. in *l. 1. Cui pro sua iurisdict. Bart. in l. 1. m. 10. de off. eius*. Hanc quoque probasse Rotam Romanam scripsit Ioan. Bapt. à S. Severino in *l. more. n. 1. de iurisdict. m. iud. quæ & ipse eo loci secum est. n. 6* seruati in Curia Delphinat. scriptum reliquit Guido Papæ *g. 64. idem docuit Ias. in l. iudice. col. penult. vers. Quarto limita. C. de iudic. Dec. in c. 1. secundum notab. vers. Tertio pro ista. de off. deleg. idem in l. 1. in ff. de off. eius. & eo loci idem placuit Ias. num. 63. 64. Nigro num. 126. Sapix num. 35.*
- 17 Purpur. m. 637. idem censuit Alex. in *ca. quod sedem. m. 82. de off. ord.* Precipua huius sententia argumenta, ea maiori, quæ fieri poterit, breuitate ego referam, & dissoluam: Primum itaque t. adferunt *l. 1. C. qui pro sua iurisdict. in verbis illis, nullo casu iuram habito tractari*, pendendo primum ex Iasonis sententia, quod quando lex generalis loquitur super actum iam concessum, non recipit restrictionem de habilitate, *l. 1. §. nunciatio. vbi Bart. m. 1. & Ias. m. 7. de oper. noui. nunciata. sed ante d. l. 1. concessum iam fuerat principis delegato posse subdelegare, i. iudice. in ff. C. de iud. nullo ergo modo d. l. 1.*
- restrictionem recipit. Perpendi etiam solet secundo loco à Iasone illa vniuersalis negatiua, quæ vbi in vno versu non effertur omnib. dispositio decetere. *l. si in qui ducenta. §. vñ. de reb. dubijs. absolute ergo subdelegare poterit. Alexander. in l. n. 85. de off. eius. qui mecum sentit, hic modum sic dissoluebat*, verba illa: *[Nullo casu iuram habito tractari]*, intelligenda fore de causis meris & mixti imperij infimis: quæ delegabiles sunt, ex Bart. sententia in *l. Imperium. n. 7. de iurisdict. omni. iudic. cum Alex. sentit Purpur. d. l. 1. m. 61. n. 1. (inquit ille) lex generaliter loquens de habilitate restringitur, i. vt gradatim, de mun. & honor. Hinc elegit scriptis gloss. in Clem. 1. in glof. vlt. de sequel. p. off. & fruct. in generali dispositione personas inhabiles non contineri. Nec aduersus illa doctrina Bart. d. l. §. nunciatio. m. 11. quoniam, vt relati Alex. & Purpur. scribunt, intelligitur cum lex principaliter disponit, non si incidenter: quia tunc etiam de habilitate restringitur, ex sententia gloss. in l. 1. in glof. C. de fide instrum. Rursus non fati videtur verba doctrina Bart. in d. §. nunciatio, quandoquidem Rimus ibi. m. 117. 136. acriter eam reprehendit, ex quibus cessat illa consideratio ex l. si quis ducenta, §. vñ. de rebus dubijs, quoniam de habilitate restrictione facta, non amplius illa negatiua vim vniuersalis retinet, quod eo loci docuit Bart. m. 6. vers. Aut à lege. Est præterea leue, quod ait Decius in *d. l. 1. §. de off. eius. & ante eum Riminal. ibi. m. 3. nihil specialitatis in eo textu esse ad fauorem delegati Principis inductum*, si illi constitutio illa intelligatur: nam satis specialitatis introducit, eam cum suis personarum fauore iurisdictionis & imperia illa mandatur, quæ alijs committi non solent.*
- Secunda etiam responsione t. satisfacta Ias. d. l. 1. non diffinit, quæ causas subdelegare possint Principes delegatos, sed tamen quæ sunt sub sua iurisdictione, vt nulla adhibenda sit differentia, an causæ, quæ subdelegantur in a iurisdictione continentur, vel non, ad differentiam ordinarij, qui (quemadmodum in principio illius constitutionis dicitur) vt delegare possint, si cui vult delegare, ex sua iurisdictione esse debet: quæ tamen regula excipitur delegatus Principis, cum in cui vult subdelegare possit, nulla scilicet habita ratione causarum, an ad suam iurisdictionem spectent vel non, nec habita subdelegatorum ratione, an persona sit ipsi deleganti subiecta, vel non: atque ita textum illum intelligendo, exceptio erit de genere regulæ, vt esse debet, vt scribit Dyn. in rubr. de reg. iur. in c. 13. & Dec. in l. 1. m. 23. ff. de reg. iur., alijs enim ibi verba illa ratione causarum meri ac mixti imperij intelligeretur, vt exceptio non esset de genere regulæ. Quod autem in hoc solum sit differentia ratione continentis iurisdictionis, quæ in principis delegato fieri minimè solet, ex multis secundum Bolog. d. l. 1. m. 237. de off. eius. demonstratur, ac primo ex inscriptione illius tituli, *Qui pro sua iurisdictione iudices dare possunt*, declaratur ergo in constitutione illa agi, quomodo causarum ratione iurisdictionis delegari possint: non autem quæ causæ illæ sint, quæ delegari & subdelegari possint. Demonstratur & secundò, quia illa rubrica est posita interrogatiue, duo demonstrant, vt in simili facit gloss. in rubr. C. quando non petent partes, & ibi Doct. primum ostendit, qui possint pro sua iurisdictione delegare, alteri, qui possint vltra suam iurisdictionem, primum de ordinarijs dicitur in principio ipsius textus, secundum verò quod in fin. textus diffinit de delegatis Principis. Suadet tertio, quia in fine dicitur, hæc teneant, id est, hæc locum habeant, nisi nobis delegatibus, sique modificatiue illa verba intelliguntur, ex vi dictionis, t. *[nisi] Lage*, vbi Bart. C. de translat. gloss. l. sancimus, C. de donat. l. in l. iudice. m. 3. C. de translat. sing. 46. vt ergo regula conveniat, dicendum est loqui de causarum pertinentia. Suadet quartò quia in precedenti titulo iam diffinitum fuit, quomodo causarum ratione pertinentie ipsarum causarum delegari possent: erat ergo necesse in sequit. explicare quomodo possent, vel non possent delegari, reposita pertinentie earum ad iurisdictionem vultum delegare. Hic ergo sensus, ordinarij delegare tunc posse, cum causa fuit iure ad eorum iurisdictionem spectat: Delegatum vero Principis absolute subdelegare posse, nulla habita personarum, ac causarum distinctione, id quod illi passim non diffinitur. Nec aduersus quod subtiliter obicit Decius in d. l. 1. m. 62. & ante eum ibi Riminal. num. 32. hoc modo intelligendo

vanum frustraneumque esse de cessione illam, cum frustra-
neum sit dubitare, an facta delegatione illa, causa ad quam
iurisdictionem pertinet, vel non cum vere perueniat: huius
difficultati satisfacit Bolog. in d. l. cum. 37. & pater illam
ego dicere ante constitutionem illam, dubitationem citra
duo fuisse. Primo, an d. i. delegatus. 2. Principe potius
fuit, qui alias extra iurisdictionem est, qui alius cognoscere
de causa vere non potest. Secundo, an d. delegatus subdele-
gare potuisset illi, qui aliena iurisdictionis est, ut etiam
duo Rubrica est concepta: *Quis pro sua iurisdictione iudice-
re, d. de re possunt*. Quoad primum dubium, lege huius qui
dum erat, cum in principis potestate sit hoc facere, sed quod
ad secundum maior liberat dubitationis ratio, quoniam vi-
debatur dicendum, subdelegare non posse persone dicitur
iurisdictionis, ut nec potest ordinarius. Verum ea ratione
contrarium diffinitum fuit, quia si principis delegatus lo-
cum principis obtinebit, quemadmodum ergo principis
cuius delegare potest, sic d. delegatus subdelegare.

21 Tertia responsio est conatur satisfacere Decius in d. l. in fine, illa verba: *Nulla causam tractari habito*, non ad præcedentia referri, cum delegatus subdelegat, sed ad frequentia, quæ de appellatione loquuntur, ut sic sensus: Remanebunt iudicia appellationes ad eos delegatos subdelegantes, nullo habito respectu, causam vel personam, quia appellatio indistincte locum habebit. Verum ipsemet Decius fateatur hanc declarationem non satisfacere, id quod præter eam sic demonstratur: quia illa verba potius referenda sunt ad ea, quæ principales, quam ad ea, quæ incidentia in textu dicti sunt in eo textu principalis disputatio non est ratione appellationis, sed ratione causæ delegationis, & hic est sensus, verba referendo: nam cum ipse delegatus subdelegat, nulla adhibetur differentia, quæ causæ, aut quæ persone sint, quin lata sententia, appellatio ad nos deuoluatur.

22 Quarta responsio tentat satisfacere Gaspar Valafichus in d. l. Imperium. num. 12. sed diuini admodum, cum non conseruabilium principis delegatum alias ordinatum fuisse, quin si ordinarius fuisset, illa non delegatio, sed iurisdictionis excitatio fuisset.

Secunda est argumentatio, quia relati Doctores adducuntur ad hanc affirmatiuam opinionem probandam, cum ex principis delegatione, causæ hæc meri ac mixti imperij
23 2 de legibiles factæ sint, perpetuo delegabiles censeri debent: ut in re alienari prohibita dicimus, quod semel aliena-
24 2 res perpetuo alienari potest. *Pater. 3. quid dicitur de leg. 3. pater. 3. de leg. 3. vbi dicitur. C. l. 5. res vbi. C. de rebus pign. postea quæ res semel prohibitionem euasit, semper libera remanet.*

Prima responsio satis facit Alex. ap. d. l. cum. 37. de offi-
25 2 cio eius, in casu d. 5. quiddecim, prohibitionem fuisse in personam, non autem in rem, quod & ibi sentit Bartolus in l. pater. 3. fratre, de leg. 3. Caltrén. voluntas, in fine. C. de fideicommissis. l. si in filium. s. diu. d. de l. cum. 95. de leg. 3. & Alciat. respons. 156. num. 1. non mirum ergo si egressa le-
mel manus prohiberi, est perpetuo alienabilis. At hic prohibi-
tio inquit Alex. in rem est, quare omnes conueniuntur non enim hic limitata est prohibitio in vna persona, ut est
limitata in casu d. 5. quiddecim, ut docet Bald. in l. C. de licet potest. & Dec. conf. 388. in fine.

Secunda responsio conatur satisfacere Decius in d. l. in fine, & ibi tertiam responsionem attulit Purpur. num. 614. *vers. Secundo responditur*, & quartam recenset ibi Bolog. num. 137. Ego autem quantum hic considerabam, d. 5. quiddecim, ad rem non conferre, quia ibi res sit natura non erat inalienabilis, sed per accident contingit, res enim sui natura inalienabiles, sunt res factæ, in d. 5. quiddecim, declarauit Bellonus lib. 4. suppetitarius. ca. 12. secus in casu nostro, in quo causæ meri & mixti imperij non sunt delegabiles, cum ad locum principem spectant. Ad l. 1. 9. res vbi. C. de impo-
26 2 lorum de scriptis. Satisfacit Alex. d. l. cum. 88. de officio eius, ibi fuisse in potestate acquirentis sic acquirere. Ad dictam leg. 3. vbi respondit Vallæ d. l. Imperium. num. 117. ibi cessasse rationem prohibitionis, Sextam responsionem ego aliquando ad d. 5. quiddecim, considerabam, & illo textu sum argumentum à simili, quod est fragile admodum, ut docuit gloss. in l. vbi. C. de impo. donat. & in l. vbi. C. de communi

varisq. iud. Euerardus in c. cum iuris legali in loco à simili, quare ad argumentum hoc à simili deducendum, sufficit ad-
ferre contrariam instantiam. *ex veris. q. 1. l. in l. creditori. n. 7. de oper. non num. l. 3. l. 8. de iure iur. ad Trebellian. cum ergo in casu d. 5. quiddecim, in quem est facta alienatio, maior habet alienandi potestatem, cum nulla prohibitionem impediatur, non mirum si & ipse alienare potest, diuersum est in casu nostro, nam delegata causa meri imperij per principem delatus non cum habet potestatem in causa, quam habet princeps: nec a principe gradatior est omnis potestas, & in delegatum transiata, ut contingit in alienatione facta in alterum, quare hic loquendum est de delegatione, habita relatione ad principem, dicendum est, quod causa semel delegabilis, duret perpetuo delegabilis, ut declarando *l. apud Iulianum. s. consil. de leg. 3. ibi dicunt scribentes, semel a principe impetrata, censeri impetrabilis* at habita relatione ad delegatum, argumentatio inepta est.*

Tertia est argumentatio: Delegatus Principis est maior, quocunque ordinario, & specialiter de officio delegati licet ergo ordinarius has causas non deleget, in tamen qui eo maior est, delegare potest, ut in principe videmus ergo & eius delegatus. Respondet Alex. d. l. n. 89. in fine, & alter ibi *put. in. 614. vers. Quarta pro hac satisficit*. Ego verò dicendum dissoluo, dicoque argumentum non concludere, quia non sequitur: Delegatus principis est maior ordinario, sed ordinarius potest delegare ergo potest & is delegatus, nam aut volumus argumentari à maiori, aut à minori: si à maiori, erit argumentum ad negativam, sicque destructiuum iurium, ut scribit Euerardus in c. cum iuris legali in loco à simili, ex lege 3. C. in quibus causis in iure legitur, non est necesse, quod argumentum hoc loco non concludat, nam tunc opus esset sic argumentari: Delegatus est maior ordinario, delegatus potest subdelegare ergo & ordinarius. Vel sic: Delegatus est maior ordinario, delegatus non potest subdelegare: ergo nec ordinarius, ex qua collectione iam clare videmus, vel argumentationem nihil concludere, vel si concludat, contrarium probare. Si vero argumentum à minori deducatur, tunc affirmatiue tantum licet. *Aut nulla magis. C. de sacrosanctis ecclesiis*. Euerardus in d. i. a. 2. in loco à simili, ac in casu nostro non licet ita argumentari: Ordinarius est minor delegato, ordinarius subdelegat ergo & delegatus: minor enim propositio est falsa, ut res satis clara est.

Quarta est argumentatio: Subrogatum sapit naturam illius, in cuius locum subrogatur, si cum 3. qui inuariant, si quis causis. 5. fuerat. *Instit. de actio. Sed delegatus a principe loco principis subrogatur, cum ergo possit princeps subdelegare, ergo & eius delegatus*. Respondet multis modis Alex. in d. l. n. 90. de officio eius, & cum eo Valafichus in d. l. Imperium. num. 215. quæ tamen responsiones euerunt Dec. in d. l. in fine de officio eius. Gomel in 6. fuerat. n. 4. in fine. *Instit. de actio. Alter satisfacit Purpur. d. l. n. 615. dum ait, argumentationem procedere dummodo differentia nulla sit inter subrogantem & subrogatum, ex declaratione Baldi & Insuper. l. si quis filium. n. 3. C. de inofficiis testam. sic etia Bart. in l. pater suum, colum. penult. vers. dices tu. ff. de iure testam. quem est secutus Roman. sing. 25. Tu habes, & Sacin. et alii. fallunt. reg. 183. at hic magna extat differentia inter subrogantem principem: & subrogatum delegatū, cum princeps absolutam potestatem, delegatus vero limitatam habeat, 30 Neque enim hic delegatus solutus est ab oblatione ordinis iudicarij, cum illum ut ordinarius feruare debeat. Bar. in l. in fin. C. de rebus alienari. adnot. Purpur. vbi sup. num. 610. sed aliter respondit Kuhnus in conf. 80. n. 43. ibi, dum scribit delegatum Principis tanquam eius loco subrogatum non tenei oblatione iudicij ordinem: sicut non tenetur Princeps ipse. Et accedit e contra Bald. in l. pater suum. n. 31. C. de iure testam. publi. cum dixit delegatum ita tenori, tenetur iudicij ordinem: sicut tenetur ordinarius. Bald. secutus est Fanus de nullitate, de nullitate sententia ex defectu processus. n. 3. Confirmatur hæc responsio ex eo, quod regula hæc qualitas non procedit, cum in subrogato diuersa sit qualitas ab illo subrogato, ut respondit Alex. consil. 106. numer. 7. l. 1. dum affirmat, quod est iudicarij loco in iudicij subrogatum, non tamen ab eius sententia. Et laudo appellari, cum tamen à sententia iudicis appellatur: idque obduci-*

[illegible]

clark dicitur, sed illud contingit ob causæ gravitatem, ob quam dicitur electa industria, vt cum sagia meri & mixti Imperij à principe temporali delegatur, vt probatur *in c. es cui de officio deleg. m. 6. & infra attingam.*

Septuimo in hac centeniū sunt qui citant *Clemen. 1.* 40
de heresi, quod probatur, Inquisitores a summo Pontifice de-
legatos ad inquirendum de hæresi, posse viceversus ipsi Pon-
tifici, gloriā in eisdem translatiōem de officio ardeat. Respondit
Parpur d. l. i. n. 618. de officio eius. Valat d. l. Imperium, n.
215. ubi finit iurisdic. omniū. et sic Accurat in e. apud sedē, de
officio ardeat. esse hoc speciale in causa fidei, verum nisi di-
cenda viderit, i. Inquisitores esse delegatos ad vniuersitatem
causarum Abbas a. l. al. pond. re. iudic. ubi sequitur *et al.*

Ordinatio ciuitatis foliet c. de off. ordin. Respondent multi-
de cum illis Purpur. d. l. cum. *618. verbi Nemo* d. multum
latisfaccit. Ergo verbi responderi. posse opinor
in illo canon non dubitari, quomodo delegatus possit
vel non possit subdelegare, solum ambigere de ordina-
rio, an cum meris ac maxime habeat Imperium, illud de-
legare possit, vel distinxit Principem possidere rem ergo non
deferre, cum nos de delegato subdelegante loquamur. Sic
in simili respondit Purpur. d. l. *619. qui* ita soluit
non argumentum, quod adducitur ex c. *vi. de cler. vel* mo-
nast. *6.*

Decidit eo *per se* fol. 7. *et de off. ord.* quod probatur, 43
 abolutionem ab excommunicatione ob manibus iniectionem
 in clericum, quam alias Pontifici reuertitur *et si quis sua*
deute, vii. q. 4. *et poffe delegari*, idem ergo in calu. no. vii. *Verum*
respondent aliqui ex declaratione Decii in l. no. 31. de
off. dele. 1. abolutionem inquam alias Principi reuertitur, 44
 tam, ob confuetudinem poſſe delegari, atque ob id vi-
 rum reſeruatū iudicatur *et quod translationem*, *verſus eſſi* que
dant de off. ord. hanc reſponſionem ante Decium ſenſit Ri-
 minal d. in l. d. i. *et de off. no.* non tamē tūc tūc, et eam via
 ratione deſtruit Bolognet. d. l. n. 4. q. 4. *ergo addo*, quod eſſi
 fortē hec abſolutio ſoleat à Principe delegari, non tamē pro-
 batur, cōſuetudinē Principis delegari ſubdelegari, non enim
 eſt poteſtate delegari loquimur, non autē eſt poteſtate Prin-
 cipis deleganti. R. *reſpondet eſſi* i. Bolognet. d. l. *et loqui* 45
 in ordinario, qui ex ſuo officio abſolvere poteſt, quā declaratio
 prius ſenſit Decii in l. *et eſſi*, de iud. *et poſſi* ed. Purpur.
 d. l. n. 610. Didacus l. 3. *non reſol. et p. n.* 1. quoniam declaratio
 non poſſit placet quia illa verba *ex officio*, in textu relata,
 ita poſſunt intelligi de off. deleg. vi de officio ord. *Reſpondit*
 etiam Valaſſich in d. l. *Imperium*, num. 119. *et Purpur.*
 d. l. n. 620. *et eſſi* illud forte animę *et de heret. et n.* non
 differunt Didac. d. l. *et p. n.* 5. *et ſecundū d. l. d. vbi n.* 6. aliam
 declarationem ſenſit ex ſententia Ioannis Longoual in l.
 l. *Imperium*, num. 113. *quam forte ante eos ſenſit Suiceri in l.*
more, num. 9. de iur. ſiſt. *et no. iud.*

Vndecimō adfertur c. 7 ex l^{is}ris, de resist. in integ. cui
satisfaciunt Valaf. d. l. Imperii, n. 119. in fine, & Purpur. d.
l. n. 610. vers. duodecimo, ibi esse factam subdelegationem
collegit.

Quoddecim citatur etiam venissent, de eo qui nunt. in poss. cui tamen respondent. Valafchus & Purpur. quos iam jam citant. Ego sentio ibi solum agi de delegatione, non autem de subdelegatione.

[illegible]

si de acquir. rer. don. d. l. 1. §. in initio, & multa cōgelsit similia Alex. in p. l. 1. §. 77. de off. iur. Verum hac responsio ex duobus non satisfacienda est primo, quia regula i. d. l. quædam, non procedit in his, qui iurisdictionis sunt, vt declarat Imo. post Butrium in Clem. Paparatus, de re iud. Felin. in c. si quis clericali, col. 2. v. v. §. 77. de off. iur. probat. tex. in c. 1. v. de off. iur. in 6. quem in hac sententia citat Purpur. in d. l. 1. §. 77. de off. iur. Secundo d. l. quædam, non est regula generalis, sed specialis istum famulo hæredis, qui censetur idem cum testatore. Authen. de iur. i. mor. præst. in prin. ita declarat Angel. in d. l. 1. §. ibi Purpur. d. l. 1. §. 77. de off. iur. Cōfirmat Angel. sententia, quod egypte respōdit Homo deus Sigor. conf. 11. n. 10. d. l. quædam, regulam non inducere, vt que in dispositione singulari non trāscit, trāscant in vniuersali, quia (vt ille ait) d. l. quædam, loquitur in certis casibus tantum, regula ergo est in contrariis, vt probatur ex l. si chorus, de legat. 3. & ex l. c. post prin. de off. iur. Hinc videmus in generali ac vniuersali bonorum alienatione, non venire feudum, c. in general. d. l. de feud. fidei. c. conuener. c. 1. d. c. qui conuener. Al. inter cōsilia Bracc. §. 11. n. 36. vbi n. 33. refert spiritua lia, vt omnino inalienabilia, non trāscit cum vniuersali alienatione omnium bonorum, vt docuit Imo. in c. ex literis, de iure patro. sic ergo hoc casu quo meri ac mixti Imperij sunt, per inferiores a Principe alienari non possunt, sic nec cum vniuersitate trāsmittunt. Quare recte dicebat Purpur. d. l. 1. §. 77. relata intelligi, cum in vallo est possessa alienandi feudum vna cum mero ac mixto Imperio in eo residente, vt quia erat feudatarius perpetuus, qui casibus a iure permittis vendat, sic etiam declarat Modern. in consuetud. Paris. §. 1. §. 1. §. 1. n. 48. & ita sētre videtur Didac. d. l. i. præst. quæst. d. c. 1. n. 10. atque ita defenditur hac vera sententia, Delegatum Principis non posse subdelegare causam meri ac mixti Imperij. Hac paulo altius enucleare volumus, quam fortē res hæc, de qua agimus, postulat ab eis id consilio fecimus, vt studiosi quibidam rem gratam faceremus.

QVÆSTIO LV.

Quomodo iudex pro suo arbitrio possit aliquem suo loco & magistratū officioque amouere, explanatur.

SYMMARIA.

1. Inducem arbitrium habentem non posse quemquam priuare officio sine iusta causa.
2. Principi concedens alicui officium & magistratum ex contractu, non potest hunc sine iusta causa amouere.
3. Eiusi Principi in concessione usus fuisset verbi: indulgemus, vel gratiam facimus.
4. Si verò concessio facta sit ex mera liberalitate & sine temporis premissione, quandoque a Principe reuocari posse.
5. Idem esse in privilegio.
6. Concessionem ad certum tempus a Principe liberaliter factam, sine causa iusta reuocari non posse.
7. Summum Pontificem non posse officium & potestatem semel concessam sine causa reuocare.
8. Idem obtinere in beneficiis.
9. Doctorem a Repub. conductum ad legendum per annum, non posse sine iusta causa cassari.
10. Ex iusta causa posse magistratum officiumque quomodocumque concessum a Principe, quod Inferiore reuocari, c. n. 13.
11. Inferiorem a Principe nullo modo posse quemquam amouere officio sine iusta causa.
12. Eiusi offici fuisset concessum ad beneplacitū cōceditis.
13. Sane ex iusta causa posse & Inferiorem a Principe remouere quemquam officio & magistratu.
14. Iustum causam esse officialis in officio suo sit negligens.
15. Si in eodem peruersatus sit.
16. Si fuerit iussus officio: vbi narratur pulchra hypothesi.

Varo quinquagesimoquinto, an possit hic iudex pro suo arbitrio aliquem suo officio amouere & priuare? Et non t. posse sine causa in specie scriptis Paris Puteus in trati. de syndico, in tit. de arbitrio cor. m. 6. ex sententia

Roma in c. 167. Verum vt clara redditor disputatio hæc, paulo altius est repetenda, vt rectius intelligamus, quæ & nostris perplexis satis scripta sunt. Et quidem distinguenda & constituenda sunt prius duo capita.

Primum est, quando agitur de arbitrio Principis, qui dicitur iudex superior, nec non iurisdictionis imperij ac potestatis dominus, & qui arbitrium de his obinet liberum. Hoc sane in capite distinguendi sunt aliquot casus.

Prims est casus, quando Principes t. concessit officium vel magistratum ex contractu, nempe accepta pecunia & pretio, vel vt is officialis aliquid faceret vel prestaret. Hoc sane casu non potest ipse Principes amouere ipse officialem & magistratum suo officio, sine iusta causa. Ita Baldus in l. qui se parit. n. 10. q. 7. v. 2. C. de lib. C. unde liberi, quem secuti sunt Castren. in c. 1. §. 6. Primum dubium n. 1. in fine, l. 1. & in specie Bruns in c. 97. n. 1. Ruitus in c. 130. n. 4. & n. 9. d. 1. & Petrus Belluga in speculo principum. rub. 26. de priuatione officiorum. §. concessit n. 3. Et hinc traditiōnis manifesta est ratio, quia concessum dicitur officium ex contractu, quo & Principes ipse ligatur. l. digna v. 2. C. de legib. & tradunt multi, quos congeles in c. 1. m. 239. l. 1. v. 2.

Extenditur primò hic casus, vt locū habeat etiam quod t. ipse Principes in ea concessione visus fuisset his verbis: indulgemus, vel gratiam facimus. §. Nam adhuc diceretur officij ex contractu concessum, & ob id reuocari non posse sine causa. Ita Baldus in præfata l. qui se parit. n. 10. v. 2. C. de lib. C. unde liberi.

Secundus est casus, t. quando Principes sua liberalitate & mera gratia officium vel magistratum cōcessit sine aliqua temporis premissione, Hoc in casu pro suo arbitrio & voluntate potest Principes ipse magistratum & officialem hunc amouere. Ita intelligo Baldum in d. l. qui se parit. n. 10. v. 2. in c. 1. §. 6. Primum dubium n. 1. in fine, l. 1. & Petrus Belluga in d. c. 97. n. 1. Bruns in d. c. 97. n. 1. & in c. 130. n. 4. & in c. 1. §. 6. Prims est casus, qui etiam intelligit quando officium fuit pecunia concessum. Et ratio est, quia in his iurisdictionibus ius superioritatis cōferat iura referuntur, sine eius auctoritate exerceri non possit officium & iurisdictioni, quippe quæ censetur cōcessa ad liberum arbitrium, & precario quodam ipsius Principis. Ita dicimus, Principem t. posse priuilegium a se ex mera gratia concessum sine temporis premissione etiam sine aliqua causa reuocare vt tradunt quamplurimi, quos congeles in c. 1. n. 181. l. 1.

Tertius est casus, quando Principes t. sua liberalitate & mera gratia concessit officium vel magistratum ad certum tempus, vt putā ad biennium, vel donec viuat is, cui facta est concessio. Hoc sane casu non potest Principes sine iusta causa tollere & reuocare ipsam concessionem, ita intelligo Romanum in d. c. 167. n. 2. v. 2. Sed Senfius. Cum dixit, Rempub. Senfem non posse reuocare officium Rectoris Hospitalis, cui munus illud ad certū tempus flecti conferri. Et motus est Romanus, quia nec summus Pontifex t. Principes Principum semel concessum officium & potestatem alicui, eo viuente, vel perpetuo auferre possit sine causa: si cui tradit glo. in c. ad Apostolicam de re iud. in 6. in verbo illi auct. quæ censuit, Papam priuare non posse potestate eligendi Imperatorem eos, ad quos eade potestatem apostolica, deuoluta est auctoritas. arg. c. venerabilem, de elect. & rursus eodem in loco Roman. n. 5. adiungit, Pontificem Max. supremam & absolutam potestatem obtinentem in beneficiis, non posse auferre beneficium ei, cui iam contulit, quod donec in humanis erit concessum intelligitur. c. si cui aliter. v. 2. §. 4. c. quarto, de traslat. Episcopi. & tradit per multos, quos congeles in commentariis de præsumptiōib. l. 2. præsumpt. 10. n. 20. & infra in casu 43. n. 15. Hæc pertinet doctrina Baldi in l. pecunia, v. 2. §. 4. v. 2. C. de lib. C. unde liberi. C. de iud. ob causam, quem secutus est Rebutius in auth. habita. n. 262. C. de filiis pro patre. Dixit Bald. Doctores t. a Repub. cōductū ad legendum per annū in Academia, non posse ab ipsa Repub. cassari sine iusta causa. Et hic quidē casus locū habet quod officij fuit cōcessū ad beneplacitū ipsius Principis cōcedētis, vt dicemus infra. Et hinc laudatur Antonius Pius, qui (vt in illius vita scribit Iulius Capitolinus) successorem viuenti bono iudici nulli dedit.

Quartus est casus, quando t. iusta adest causa amouendi ius officialem & magistratum suo officio & magistratu. Hoc quidem casu sine controversia potest ipse Principes amouere &

ueret & renouare suum officium ad certum tempus, siue si-
ne temporis praescriptione concessum, quemadmodum admi-
nistrat uero ore & in distinctis Doctorum omnes supra commo-
morati. Item inferior a Principe facere hoc potest, ut dic-
mus infra, quanto magis Principis ipse?

Secundum est huius dispositionis caput quando agitur
de arbitrio inferioris a Principe, uel est, quando Princeps
concedit alicui officium uel magistratum, & ei dat facul-
tatem ut pro suo arbitrio gerat & moderetur. Hoc etiam
in capite distinguo atque consituo duos casus.

Primus est, quando pro suo arbitrio sine iusta causa
uult alium a suo officio amouere. Hoc causa amouere non
posse, siue ad tempus, siue absque temporis praescriptione
collatum est officium. Ita sentit Romanus in d. conf. 467. nu. 4.
dum allegat tex. cap. 3. priores, & cap. cum ad monast. §.
Abbas uero de statu monach. ubi Prælati amouere non
possent Abbatem iam electum sine iusta causa & legitima. Et
Romanum secutus est Paris Puteus in Tract. de syndicat. in
tit. de arbitrio eorum. nu. 4. & n. 8. j. Sanè ambo dixerunt, of-
ficialium deputatum ad providendum super bono statu ali-
cuius loci prout sibi uidebitur, non posse amouere recto-
res iam legitime deputatos: cum uerbum [videtur] signi-
ficet arbitrium boni viri, ut scripti supra in g. n. 1. & nulli
uero bono placere, debet uel potest, officium suo officio
sine iusta causa priuari. c. conuenerunt de rebus. Spolia. & tradit
Bar. in L. ambrosiana. nu. 1. de decreti. ad ordine facien. ar-
bitrium censeri collatum sine alterius damno uel iniuria. Si-
cuti est iniuriam inferre, amouere aliquem loco & officio.
L. 2. §. signominia. ff. de his qui nota. in am. l. ubi qui dignus
tali nota uidebitur. ff. ubi pup. educari debeat. & l. hac cum
ff. de suspect. tutor. & accedit, quod cum semel officialis ille
fuerit a superiore approbatus, non potest amplius reproba-
ri. c. cum venerabili. ubi Decius n. 38. de exceptio. & scribunt
Oldr. in conf. 28. & ad rem notat Boerius in d. dec. 149.
n. 16. Hinc Episcopi Vicarius, cui data fuit facultas & ar-
bitrium cognoscendi & condemnandi, non potest sine iusta causa
amouere clericum suo beneficio, qui grauis ei inferretur
iniuria. c. 2. de officio uicari. c. ubi Anchara. in tertio. notat.
Non enim inferior tollere potest, quod a superiore factum est.
c. cum inferior de mau. & ob. d. Imo Episcopi ipsum remo-
uere non posse suos officiales sine iusta causa, scribit Boerius
in d. g. 149. n. 4. qui testatur, ita sepe fuisse decisum per cu-
riam Burdegalensem.

Extenditur hic casus, ut locum habeat prædicta tradi-
tio etiam quando officium fuit concessum ad beneplacitum
concedentis. Nam adhuc officialis sine iusta causa suo of-
ficio priuari non potest. Ita Calderinus in conf. 3. in fine, quæ
secuti sunt Geminia in c. si gratios. de re scripti. in 6. Ruinus
in conf. 104. n. 2. & n. 1. ut vers. secundo non obstat. l. 2. Jo. de Sel-
ua in Tract. de beneficio. parte tertia. §. 68. in fine, Boer. in g.
149. n. 11. & in Tract. de auctoritate magni conf. n. 154. Guilel-
mus Benedictus in c. Raymuntis in verbo duas habens filias.
n. 34. de testa. Marcus Salo de pace. Hispanus in conf. 21. n. 3. &
Jo. Bolognet. in conf. 2. n. 47. & huius traditionis ea est ratio,
quia concessio facta ad beneplacitum perpetua esse dicitur, si-
cuti dicimur infra in g. 69. & beneplacitum significat arbitrium
boni viri, ut diximus supra in g. 8. n. 10. Porro nemo uir bo-
nus sine iusta causa aufert concessione alicui facti, sicuti
supra demonstrauimus.

Secundus est casus, quando iusta adeest causa remouendi aliquem
suo officio & munere, hoc in casu etiam hic inferior a Principe
potest amouere aliquem suo officio & magistratu, sicuti in
specie admittit Roma in d. conf. 467. n. 1. & in fine, Pute-
us in loco supra allegato. Boer. in g. 149. n. 16. 17. Est enim in-
ferior non potest tollere & infirmare factum superioris. c.
cui inferior de maior. & ob. d. & diximus supra: antequam
facere id potest iustus de causis. Ita Bart. & Bald. in l. si homo-
ne ff. de iud. cum dixerunt, quod i, quibus a ciuitate concessi
est arbitrium, possunt iusta de causa abrogare statuti ab ipsa
ciuitate conditi. Et idē tradit multi, quos cogensit Tiraquel.
in Tract. de pami legum praesentio. n. 29. & accipit supra in
g. 15. n. 7. Iusta autem causa remouendi aliquem suo officio
plures solent a nostris considerari.

Prima est, quando i officialis ius in officio negligens
admodum est. l. ubi qui pup. educari debeat. l. carceri. ff. de
custo. reo. & l. si quis. C. de officio Praefecti Praet. & scribunt

Romanus in d. conf. 467. in fine. & alij, quos referam infra in
lib. 3. cap. 14. nu. 1. Et sentit Petrus Belluga in Speculo Prin-
cipum. rub. 26. de priuatione officior. §. Principes. nu. 6.

Secunda est causa, quando i prauaricus est in ipso of-
ficio, uel aliter contempsit officium ipsum. Ita Roma in d.
conf. 467. in fine. Petrus Belluga in d. §. Principes. nu. 6.

Tertia est causa, quando i apparet insufficientis in exerci-
tio illius officij. c. quoniam. r. 7. 1. & tradit Alciatus in
Tract. de prescript. reg. 3. praescript. 49. in fine. qui declarat, & post
eum scripti in c. inuentus de praescript. l. 3. praescript. 86. in fine.
Et accedit Boer. in d. g. 149. nu. 17. Idem sentit Belluga in d. §.
Principes. n. 9. Et hoc anno. 1594. dum hos de arbitrarior. co-
mentarios recognoscere, & aliqua addere, cogensit calus su-
perius egregius in Senatu hoc Mediolanensi. Cum enim superio-
re anno Senatus ipse Philosophiæ interpretem Bononiensem
conduxisset, ut interpretaretur Philosophiā in Gymna-
sio Papiensi pacto cuncto his uerbis. [Que il primo anno s'in-
tēda di rispetto, cio e, che se detto Slettore non piacerà. al
senato ouero a lui no piacerà quel paece di Pavia sia l'una e
l'altra parte libera.] Elapso ipso anno declarauit Senatus,
interpretem sibi minimè placere, contendebat interpretes,
non nisi sine iusta causa amoueri posse, ex commemorata sen-
tentia Bald. in d. l. pecuniam vers. quæ uero his statuto. C. de con-
diti. ab caus. & Rebuti in amb. habita. n. 361. C. si filius pro
patre. & uerba illa, [se no piacerà al Senato.] significare ar-
bitrium boni viri, qui sine iusta causa non priuat. Aliquem offi-
cium sibi collatum, ut diximus supra. Verum Senatus bene
edoctus, quæ ac qualis erat eruditio ipsius interpretis, iusta
fuisse causa existimauit, ut si rediret uenire abierat. & cum
Senatus supremi habeat potestatem in his, quæ ad Gymna-
sium Papiensem pertinent, ipsi superque fuit habere causam
motiuam remouendi ipsum interpretem, iuxta traditionem
Bal. in l. ubi col. vii. C. de præ. Imperator. off. quem fecit fuit
Aret. in l. Gallus. §. & quod si tanti, de lib. & posthu. & Ruin.
in con. 130. nu. 9. vers. & ne dum lib. 1.

QVAESTIO LVI.

Diuidere causam in medio, & utrique partium
partem assignare, quando iudex arbi-
trarius possit.

SUMMARIA.

1. Iudicem causam in medio diuidere non debere.

2. Diuidere causam tunc potest iudex, cum perplexa est.

3. Interdicti, ubi possidetis, causa dubia quando pronuntiata.

Quæ quing. uaguelmo sexto, an iudex ite. contouer-
tiam ita distingere queat, ut rem dimidat, & dimidiam
utrique partium a diuident. in l. Ne sennus. de neg. gest. Et
non potest, post Bal. d. l. Ne sennus. col. pen. vers. ubi not. affir-
mauit Paris Puteus d. tract. syndicat. in tit. de arbitrarior.
eorum. n. 13. vers. si datum est, inquit Bald. Arbitratoris impe-
rit ac perperam agere, cum irrdiffinendis quæstionibus a
iure decisis eam eligunt uiam, ut partem vni, partem alteri
assignent, nam ubi certa est iuris determinatio, nullara-
tione uia facti amplectenda est. d. l. Ne sennus.

Declaratur locum sibi non uendicare, cum iuris i dispositio
tuo dubia ac perplexa admodum efficit, ut a legislatore obser-
tuo aliquando fuit in l. & hoc Titius. ff. de hered. instit. ubi
propter repugnanciam iuris communis, institutus admitti-
tur vni cum substituto, quem locum emendauit Alciat. l. 1. r.
Dispositi. c. 1. & probat. s. ubi. Inst. de testat. Alciat. l. 1. r.
nouo sensu Vacoa Roman. l. 6. Declarat. iuris. c. 140. & ad
re tradit Boer. g. 149. n. 21. Sic etiam multoties in interdi-
cto, ubi possidetis, obseruant iudices, inter duos de posses-
sione contendentes, cum pares sint apud utrumque probatio-
nes, ut tradit quæplures in c. licet causam, de prob. l. anisimē
Boer. g. 42. col. vi. & g. 149. n. 21. & g. 150. n. 2. casus alios pro-
prie infinitos cogensit Tiraquel. in Tract. Promig. g. 17. in quarta
opin. & Neut. lib. 6. Sylva inpr. nu. 6.

QVAESTIO LVII.

Bonam fidem agnoscere an debeat iudex, qui arbitri-
um in procedendo obtinet, & quando natura-
le debitum exigi ac persolui debeat,
expianatum.

SUMMA.

bus, ubi Inn. & ceteri, de elect. Curtium in l. ad preceptorium, n. 9. an ff. de iud. post Arg. ibi. Secundo hic iudex procedit in his causis summarie sine strepitu & figura iudicii, ut in admodum: sed ubi eo modo proceditur, non est opus preceptorio citare, Clem. 2. cap. 6. sententiam, de verb. sig. Bal. in l. 1. cum pen. C. ubi in rem al. Fel. & consilium, n. 8. de off. deleg. Rolan. à Valle conf. lib. 1. n. lib. 1. Boer. in rep. l. consensu, n. 3. in l. 1. C. quom. & quon. iud. & ceteri, inquit illi, quando solum summarie iudex potest procedere: id quod præter eos scribit Bart. in extranea an ad rep. in verbo summarie, n. 1. Tertio credo hanc sententiam satis probari in Luonunquam. ff. de iudic. quoniam hic in casu nostro intellexit Curt. in. in d. l. ad preceptorium, n. 6. Zabarella tamen in Clem. 2. cap. 6. & quia, column. 4. vers. Sexto apponit, de verb. signifi. scriptum reliquit, etiam in summariis his iudiciis necessarium esse absentem citare, cum ferenda sententia est, tamen non cogatur iudex in citatione exprimere illum preceptorio citari, & aliqua scripsi, infra lib. 1. in casu 136.

QVAESTIO LX.

Sententiam in scriptis proferre an teneatur iudex, qui arbitrium procedendi habet,

SUMMARIA.

- 1 Sententiam in scriptis proferre iudicem non teneri, cum arbitrium in casu habet.
- 2 Arbitratorem sine scriptis sententiam proferre posse.
- 3 Si tibi in Auth. de mand. Prin. declaratur.
- 4 Confessus debitor sine scriptis condemnari potest.
- 5 Clem. 2. cap. 6. de verb. signifi. declaratur.

Varo sexagesimo, an iudex iste teneatur suam sententiam in scriptis proferre: non teneri, ex facto consensu respondit Ruinus conf. 13. n. 1. lib. 1. hanc enim iuris sollicitus hoc casu remissa censetur, ut apud diximus post Bart. d. extranea ad rep. in verbo sine figura, in fine, qui in specie hoc affirmavit. suadet secundo, quia hic iudex arbitratoris equiparatur (ut iam diximus), qui quidem arbitrator sine scriptis sententiam ferre potest. Bart. in l. 1. & ceteri in c. quanti aualis, de iur. iur. Rom. rep. l. 1. n. 38. ff. de arbitris, nec à Bart. & Ruin. sententia ante eos visus est dissentire glossator in c. ult. in verbo, illud, de senten. & re iudic. in 6. & in hanc sententiam ego pariter deducendo, ex text. in §. 1. tibi, in Auth. de man. prin. ex quo est desumptus text. Auth. loci breuioris, C. de senten. ex breui. iud. Mandat eo loci Iustinianus Quæstor, ut sola perpena æquitate procedat, deinde procedendi ordinem præstat, & inter cetera concedit sine scriptis sententiam ferri posse, tum præsertim in causis leuibus, modicæ pondere, cum ergo iudex hic non steret solam æquitatem spectare debeat, iure poterit sine scriptis sententiam proferre, quod & in eo ceruimus, qui debuit esse confensus, & in eo factum est præceptum de solutio, ut l. 1. post Rotam docuit Gem. in c. ult. column. pen. & ult. de sent. & re iudic. in 6.

Scio tamen contrariam sententiam probari à gl. in Cle. 2. cap. 6. in verbo, in scriptis, de verb. signifi. quo loci refert Natro nonnullis ea secutos fuisse: ea quoque nouissime probauit Vantius tract. multatam in tu de multitate senten. ex defectu processu, n. 27. præcipua sunt fundamenta in ratione, quam gl. illa reuoluit, in text. d. Cle. 2. cap. 6. verum ratio illa est leuis: inquit enim, quia contingere posset, veritate occultari, & ob id victorem frustra contempsisse: nō & de veritate satis semper constare poterit, si notarius seu actarius de ea rogatus sit, cumque in scriptis hic redigat, & re interlocutoria redigi consuevit. Text. autem d. l. Cle. 2. cap. 6. ad rem nō confert, illius enim litera sic se habet, In scriptis, & prout magis sibi placuerit itans, vel sedens proferat. Illa ergo verba, (Sc prout magis sibi placuerit,) recte referri possunt ad verba illa, In scriptis, ut hic sic sentias. In scriptis, & prout magis sibi placuerit,) iudex declaratio hanc illa ratione, quia si solennitas illa proferendi sententiam sedendo remittitur, quæ tamen solent adhiberi, ut maturius & quietius omnia peragantur, fortius nostra hanc remissa, ex illa constitutione dicitur. Accedit, quod in ea Cle. 2. cap. 6. remittit libelli obligatio in scriptis, quæ tamen in ceteris necessaria est. Auth. offeratur, C. de ius. conf. Nec est dicendum verba d. Cle. 2. cap. 6. (ut visus est sentire, & male Gem. in c. ult. column. 4. in fin. de re iud.) referri solum ad subsequencia illa verba, (Itans, vel se-

dens:) cum inter dictiones, [&] verba illa, [&] prout magis, addit illa copula, [&] quæ diuersitatem ostendit, sentiens diuersum esse sensum d. dictionis, in scriptis, à subsequenti. Confirmatur, quoniam ex subsequentiibus iudici datur optio, ut vel stando, vel sedendo iudicet, non autem datur optio proferendi sententiam in scriptis, vel nō, quia ea verborum formula vix fuisse, & duos terminos inter se oppositos appoluit, dicendo in scriptis, vel sine, prout magis sibi placuerit. Quia respondeo, libellem Geminiani considerationem eueri posse, nam text. alie verè est iudici opinionem contulit pronunciandi, stando, vel sedendo, ex duobus illis oppositis, itans, vel sedens, quæ alternatiua optionis vim habet, si igitur verba illa, [&] prout magis sibi placuerit, referrentur ad hanc ipsa sequentia, (Itans, vel sedens,) superuacanea essent, cum iam concessam optionem ex vi alternatiue tribuerent, quare si verus sensus est, ut valeat hic iudex in scriptis, & prout sibi placuerit pronunciare, & itans, vel sedens: ita ut in illius potestate positum verè hoc sit.

QVAESTIO LXI.

Iudex is, qui pro suo arbitrio iudicare potest, utrumne sedendo, vel stando, sententiam ferre queat?

SUMMARIA.

- 1 Sententiam an stando, vel sedendo proferre debeat iudex, qui arbitrium procedendi in casu habet.
- 2 Etiam sedendo iudicasse.
- 3 Sedendo animum quietare.
- 4 Sedendo animum prædiutorem effici.
- 5 Iudicem ad sua maiestas decore, sedendo sententia ferre.

Varo sexagesimo primo, an iudex iste in causis suo arbitrio terminandis, possit stando vel sedendo adsumbit sententiam ferre: iam intelligimus quid in causis summariis, ex ea Clem. 2. cap. 6. statutum fuit, in ordinariis autem, sedendo iudicare debet iudex, §. sedebat, in Auth. de iud. Bal. l. 1. C. de senten. ex bre. recit. Rolan. à Valle conf. 41. n. 1. quæ sanè solennitas à lege veteri est desumpta: legitur enim lib. 1. d. Esdr. cap. 3. l. 1. Esdras in gradu ligneo stetit, quæ ferat ad loquendum, cuius authoritas meminit Guliel. Roullius in descriptione iusticie, c. 3. n. 3. eaque ratione factū id dicitur, quoniam animo magis deliberato, omnibusque diligenter perpensis ad eam sententiam deuenisse ostendit, nam, ut inquit Bald. in l. 1. column. 1. C. de sen. ex bre. recit. cum mouetur corpus, mouetur & animus, nec in solitudine rationis permanet: contra, cum sedet, quare ex Philospho dicebat Bald. sedendo & quietando animum effici prudentiorem, cum ad extranea intellectum non distrahatur, & cum Bald. sentit Rolan. à Valle d. conf. 41. n. 1. Hinc diuus Hieronymus super Danielem cap. 7. ibi, (Antiquus diuus sedet,) inquit, (sedens describitur, ut maturitas sententia appropiet,) quem locum retulit Geminianus d. ult. col. 6. in gloss. ult. de re iudic. Verum (mea sententia) ratio hec considerata, leuis est: male enim sese haberet sententia, si ex eo solo perpenso animo diceretur prolata, quod sedendo iudicet ea protulerit, cum vno ferè momento proferi illa possit, quolibet censur Baldus, quem mox retulimus, & ibi Salic. 2. ap. l. iudicem ad sua maiestatis decorem sedere, ex l. quisquis, C. de postula. & l. ult. C. de off. diuer. iudic. & vtramque rationem simul iunxit Sebati. Vantius tract. nulli. in de multitate ex defectu processu, m. 24. Gem. d. ult. in §. 1. in verbo, sedendo de senten. & re iud. ipse autem semper intellexit ideo iudicem sedere, ut intelligat muneris sui esse, sedate & re omni diligentissime perpensa, sententiam ferre debere: quare antiquam in ius se conferat, considerare hanc ipsa debet, quod autem ad maiestatis decorem sedatur, necessitas non est, quocirca minus recte fide Salic. quem paulo ante retulimus, solennitate hanc remitti minime posse, cum leuis non videatur: ergo contra, ut re ipsa patet, recte ergo ferri sic stitudo, ut sedendo posse, probat d. Cle. 2. cap. 6. & tex. singularis l. 1. §. diuer. ff. quis ordo in honor. poss. seru. quem singulariter dixit Rom. 2. sing. 28. An possit & Vantius præcavimus locum esse ergo, ut dicamus, iudicem hunc posse etiam stando iudicare: quocirca male sentisse videtur Bald. in l. 1. fugitivi, n. 8. C. de feruis fug. iudicem hunc, solum arbitrium sedendo proferre debere.

Quæritio

QVAESTIO LXII.

Sententia tempore notis proferri an possit a iudice, qui arbitrium procedendi in causa habet.

SYMMARIA.

1. Notis tempore ferri sententia an possit.
2. Ratio quare notis tempore sententia non feratur.
3. Arbitratoris notis tempore laudum proferre posse.
4. Sententia notis tempore proferri posse partibus presentibus.
5. Notis tempore sententiam proferri posse super re tempore peritura.

QVaro sexagesimosecundo, an iudex i hic noster tempore notis arbitrium suum & suam sententiam proferre possit? Et posse opinor, nam licet communis sit Doctorum opinio, sententiam notis tempore prolatam, nullam esse, vel communem esse testatur opin. sal. in l. non minore, m. c. de trasfali. & eam defendit Siggor. conf. 62. qui etiam respondit, sententiam prima hora notis latam nullam esse; atque an ex communi iudicio, praesertim in curia Romana, non obducatur, ita scribit Vitijs tract. multationum, in tit. de multatione sent. ex defectu iuris d. ordin. n. 131. & in curijs Regum, Soc. tract. fallen. reg. 359. fallen. 2. ea sane ratione, quia quod i notis tempore non feratur sententia, ex honestate potius quadam, quam ex necessitate introductum fuit, ita iam docuit Dec. in c. consilium, l. 1. an si de off. deleg. si ergo ordinarius iudex non cogitur pronunciare de die, minus cogi poterit noster hic iudex, qui arbitrium procedendi & diffinici di habet. Hinc videmus, arbitratoris esse ferre laudum tempore notis ex potestate sibi tributa. Bald. l. ens. §. vlt. in si de appel. ubi etiam iur. vim arbitrii valere, cum illa potestas non fuit. Fortius procedit hae sententia, quando ipse iudex adeo fuisset negotiorum multitudine gravatus, ut de die pronunciare non potuisset, tunc verè potest notis tempore, ita Bald. in §. vlt. in prox. ff. lat. d. l. non minore, m. c. ver. iuris limita. Vantius loco iam citato, & Fel. in c. consilium de off. deleg. Soc. tract. fall. reg. 359. fall. 3. Valaschus in l. Imperium m. 159. de iuris iur. fall. idem etiam fortius i concederet, quando ipsa a amba partes essent praesentes, & non contradicerent, nam tunc etiam prolata illa communis doctorum opi. valet, ita potest alios ius d. non minore, m. c. ver. secunda limita. & Vantius supra script. Soc. tract. fall. reg. 359. fall. 1. idem etiam fortius i quando fertur sententia super re tempore peritura, ut absolute no dis tempore ferri potest, ita ius d. l. non minore, m. c. ver. quarto limita. Socin. d. reg. 359. fall. 4. & alia scripsi infra in casu 125.

QVAESTIO LXIIL

Sententiae prolationem in die sequentem differre quando possit iudex arbitrium in causis habens, declaratum.

SYMMARIA.

1. Iudicem contumacem expellere posse in sequentem vsque diem ad sententia prolationem.
2. Iudicem habere fauorabilem in arbitrarijs nullum prodesse.
3. Sententiam de iure civili esse eadem die preceptorie citationis proferendam.
4. Federicum Imperatorem, extrauagantem legem Patavij promulgasse.

QXaro sexagesimotertio, an iudex iste, qui arbitrium habet procedendi in causa, possit in sequentem diem differre sui arbitrii & sententiae prolationem, atque ea die sequenti absque alia citatione sententiam ferre? In iudice ordinario iure Potestio inspecto, res est clara, quod potest: nam hoc in eius arbitrio positum est, ut clarus extra. canon. c. consilium, de off. deleg. ubi Abb. Felin. colum. 1. Dec. in m. not. clare affirmant, qui & illud scribunt, ob id multum i prodesse habere in his arbitrarijs iudicem fauorabilem. Hanc eandem sententiam affirmant Bart. & ceteri in §. Iulianus l. §. finit. ff. de iur. iur. in l. ubi inter ceteros Ludouicus Bologn. 102. communem testatur, quibus accedit Afflicus in c. 1. in fin. ex quib. cau. fin. amir. Marfil in l. questionis modum n. 24. de quesi. Curt. iun. in l. & post editum,

nam si ff. de iud. & Corrafus in l. §. 1. ff. de off. praefidis & ab hac opinione non dissentit Alber. in l. propter andum, §. & siquidem. C. de iudic.

De iure vero civili, maius est dubium, nam etsi magis communis opinio sit idem esse quod de iure canonico, ut magis communem opinionem esse testatur Bologn. d. n. 102. nihilominus ipse post Alber. d. §. & si quidem, & post Io. Fabr. §. omnis, iustit. de ver. hab. & Angelum in l. cum ad eo. C. quando prouoc. non est necesse scribit, iudicem non posse differre i sententiae prolationem in die sequentem, sed omnino teneri proferre: ea die preceptorie citationis, & verè hae Alberici & sequacium opinio in foro feratur: & satis probatur in l. & post editum, §. circa ad iudicem, & in perceptorie de iud. hinc scriptum reliquit Angelus in d. l. cum ad eo, hodie non obleruari illam extrauagantem Federici hic patavij anno 1174. promulgatam. In iudice autem, cui datum est arbitrium, expresse opinor etià de iure civili posse differre: nam hae est benignitas quadam, quam obseruare honestum est, nec alterius partis ius laedit. Relatum iuris Pontificij constitutionem multis modis declarat Felinus in d. c. consilium, colum. 1. & ibi Dec. in §. notab. & Bolog. d. §. Iulianus, n. 105. & multis sequentibus, & ex illis aliquos referam infra lib. 3. in casu 44.

QVAESTIO LXIIIL

Quo in loco sententiam proferre possit iudex arbitrium in causa habens.

SYMMARIA.

1. Sententiam quous in loco proferre an possit iudex, qui procedendi arbitrium habet.
2. Locum iudicij, negotij veritatem non immutere.
3. Delegatum eligere debere tribunal, ad quod valeant partes citari.
4. Locum, ad quem partes citanda sunt, iudex esse debet.

QXaro sexagesimoquarto, an iudex iste i quocunque in loco suam ferre possit sententiam, vel potius in loco suorum antecessorum, iuxta l. pen. in fin. de iust. & iure. & l. cum sententiam. C. de sent. & interloc. omni. iud. dicere ego ad libitum quous in loco posse, si modo maiestatis ac decoris ratio habeatur, iuxta l. §. cum dies. §. arbitrii ff. de arbitrii, nec enim i solennis iudiciorum locus negotij veritate, quam solam hic iudex spectare debet, augeat, vel imminuat, quare quemadmodum arbitri potest vbique locorum pronunciare, sic iste, quod fine dubio probede in illis iudiciis delegatis a Principibus, qui tribunal suorum antecessorum non habent: etsi habeant, deinde necesse i est locum vnum eligere, ad què partes possint citari, ut scribit Bart. in l. §. de proponi, 2. C. quomodo & quando iud. & Ripa, quem statim referam, sic etiam est in illis ordinarijs, qui locum determinatum non habent, nam illi suo arbitrio locum eligere possunt: ita gloss. d. l. cum sententiam ponit exemplum in iudiciis appellationum Bononia, & ibi sequitur Bald.

Declaratur non procedere, quando i locus tutus non esset, ut scripsit Ripa, tract. pestis, in tit. de privilegijs iudicum in si. nec enim ad illum partes possint ac debent citari, nec ibi sententia proferri, sed in loco tuto sese conferre debet iudex, ut ibi etiam partes esse possint, gl. 1. C. de sent. ex breui. rect. Ripa, qui supra, & cum probabilem dubitationem non recipiat hae questio, non amplius immorabor.

QVAESTIO LXV.

An iudex arbitrium habens, iniqua aequis praesere possit.

SYMMARIA.

1. Iudicem habentem arbitrium in causa, non posse iniquum aequis praesere.
2. Iudicem teneri in syndicatu, si partes enormiter lesit.
3. Principem ex ordinata potestate non posse iniqua aequis praesere.
4. Iudicem habere debere aequitatem praeculius.
5. Iudex non debet esse magis ius quam altera gratiosus.
6. Iudicem habentem liberum arbitrium, non posse iurapriuatorum tollere.

8. Recusatus superioris, ut super nullitate pronunciet, nunquam sublati dicitur.

9. L. Carmelia Praef. de iure patro. declaratur.

10. L. 1. §. ff. quia sententia appellatur. res. de appellat. explicatur.

11. L. absentem. C. de accus. expostur.

12. L. si acc. auctoribus. C. de accus. interpretatur.

13. Appellationem & nullitatem, in eodem causam ad superiorem deferre.

14. Rationem ad superiorem non impeditur.

15. Index ordinarius qui per foras nulliter iudicare soluit, iterum non iudicat.

16. Superior ad eundem est, cum ex nouis alicuius sententia est reformanda.

17. Instantia precepta, iudex deforsit esse iudex.

18. Ordinarius solus iudicat instantia renouata, cum antiqua acta sunt.

19. Licet capiam coram ordinario probare debet, qui superiorem iurisdictionem impedit.

20. Sententia nulla ex exceptionis, qui semel iudicauit, iterum iudicat.

21. Delegatus qui semel iudicauit, amplius non iudicat.

22. Index postquam de re iud. declaratur non sentit.

23. Iudici appellatio in dubio ordinarius venit.

24. Dicitio, bene idem quod dictio, recte significat, & de eorum effectibus.

25. Corrigitur esse emendare.

26. Index postquam suam sententiam declarare non potest.

27. Delegatus iterum iudicare, si non seruata forma semel iudicatus.

28. Delegatus Principis iterum iudicare, si semel nulliter iudicauit.

29. L. si ut proponis. C. quomodo & quando iudex declaratur.

30. Causa semel ingressa consistorium Principis, ab inferiore non cognoscitur.

31. Delegatum ad vniuersitatem causarum iterum iudicare, & si semel, sed nulliter iudicauit.

32. Delegatus qui errore iudicauit, iterum potest iudicare.

33. Iudicans semel in extra iudicialibus iterum iudicare potest.

34. Vero sexagesimo septimo, an iudici huic, qui semel, sed nulliter sententiam tulit, iterum eam proferre liceat, hic perdifficilis questione tot fuerunt sententiae, quot capita, ut inquit Cyn. in l. ult. §. 2. C. de contrah. empt. Verum ex ordine ac clare abfoluimus, duos casus constituo, sed duo capita propono. Primum in iudice ordinario, secundum in delegato.

35. Primum ergo caput propositae questionis sic abfoluimus, constitutendo regulam affirmatiuam: Ordinarius sic iudicare potest, si sententia, quam primum protulit, nulla sit, sic regulam affirmatiuam propositam glo. Index postquam de re iud. vbi Bar. & post eum Alex. m. 10. sic glo. in l. si ut proponis. l. C. quomodo & quando iudex. Alex. rub. ff. de officio eius, m. 37. de acc. Varius tra. nullitatum in tit. coram quo nullitas prop. post. m. 9. & in tit. de nullitate sententiae ex defectu iurisd. ord. n. 41. vbi salus in ordinario. Tyr. in l. bones. §. hoc sermo prima l. m. 40. de verb. sig. est perplexa aliquantulum sit locutus. Solet enim adferri text. l. 1. m. §. C. de sen. & inter l. om. iud. quem verè arbitror loqui in ordinario, cui nouus iudex successor aduenit, cuius primus elapsio magistratus tempore eo foret functus. Sic text. in l. si praes. quasi defersit. C. quomodo & quando iud. qui forte ex ratione non probat, quod non loquatur in sententia nulla, sed valida, ope tamè reituitio nis in integrum rescindenda, & cum lata esset contra auctores curatore carere iuxta l. i. curatorem. in §. C. de in integrum rest. min. nisi in text. intelligatur in iudiciis, in quibus lata sententia contra minorem, sine curatore est nulla, ut scribunt doctores in l. pen. C. si aduersus rem iud. & post Guid. Pap. §. 494. Sententia Scripti Varius tra. nullitatum, in tit. de nullitate sententiae ex defectu mai. d. compar. m. 33. & ille text. loquitur quidem in l. sententia lata super delectione appellationis, quae est insertio curatoris nomē habet, ut docuit But. in c. sua nobis. de app. attamen cum vim diffinitionis habeat, ut diffinitio consideranda sit in l. si praes. Arca. conf. 10. §. m. Bar. conf. 31. en. a. h. 3. qui in nostris hisce terminis respondit, citando in l. si praes. hoc idem satis probatur in l. si accusatoribus. C. de acc. Hic tamē sententiae aduer-

sari videtur text. Index postquam de re iud. declaratur, iuxta Bar. intellectum ibi, qui cum in ordinario loqui optinuit. Verū infra in secundo capite huius propositae questionis nodum dissoluimus, textumque illum interpretabimur.

Extenditur primum hoc caput, ut locum etiam habeat eo casu, cum ordinarius huius iudicis iurisdictione prorogata fuisset, nam & tunc lata sententia nulla, durat iurisdictionis effectus. Quid. Pap. §. 461. Trium, qui testatur in facto illo quodam politano Consilii quodvisque fideliter obseruati, ita & in Neapolitano, testatur Antonius Capicijus de a. m. 16. & de Vant. d. tra. nullitatum, in tit. Cora quo nullitas proponi poss. m. 9. si adducitur in hanc sententiam omnes, auctoritate Pauli Castr. in la. C. de iudiciis, d. dicunt, iurisdictionem ordinariam a contentendibus prorogant, propriam substantiam non mutant, quod ex ratione confirmatur, quia prorogatio actum noui non constituit, sed veterem extēdit. Dec. in l. l. l. m. 13. ff. si certum per. & conf. 497. m. 12. Soc. in conf. 15. m. 18. lib. 5. Mar. sing. 300. Boer. §. 18. a. m. 10. 11. imò ceterum idemmet actus primus, ut latè scripsit Tyraq. in tra. de retratu conuentionali. §. 1. glo. 7. m. 36.

Declaratur primò hec regula & hoc caput, ut sublata minime censetur paribus & facultas ad eundem iudicem superiorem, qui nullitatis causā diffinit, iuxta text. Absentem. C. de acc. quibus multipliciter intelligent interpretes nostri, sed crebrius recipiunt distinctionem, quam attulit Bar. in d. Index postquam vbi Alex. m. 10. 11. de re iud. idem Bar. in l. si expressum, m. 24. de appell. Fel. & per tuas in fine. vbi eorum. Vitiū d. tra. nullitatum in tit. coram quo null. prop. post. m. 8. Distinguunt enim sic Bar. aut petit quod si solum pronunciet iudex sententiam nullam, & tunc superior adiri etiam poterit, ut principaliter super nullitate pronunciet, & in consequenti super causa principali, quod in casu Iacobi Butrigari sententia procedit, ex l. Carmelia Praef. de iure patro. & in Quada mulier ff. sum. eret. Verum aliquando animaduerti, id vbi cōtingit in praecitati iuribus ex causa folius nullitatis, sed ob appellationem principaliter interpositam, ob quam ad superiorem totum deouoluit effectus, verò nullitatis incidenter proposita fuit, vtiura illa sic vixit et intelligere lae, de Arena, quem reuoluit Bar. in d. si expressum, m. 4. & clarus Alex. conf. 19. m. 9. lib. 4. Dec. conf. 175. m. 6. Vantius tra. nullitatum, in tit. quae & quibus modis nullitas proponi poss. m. 19. Non pariter ad rem conferre l. 1. §. ff. quia sententia appell. rescind. cum nō aperiat text. ille, qui iudex ille sit, qui super ea nullitate ex illo calculi errore, vel ex causa illa expressa contra iuris constitutionem proueniunt pronunciet, nisi dicatur ad re conferre in illis verbis, (sed & si huius questionis iudex,) vbi glo. & Fel. & per tuas in fine. verū nec ibi habetur diffinitio quomodo sit petendum confirmari, principaliter vel incidenter. Non quoque multum suffragatur & text. d. Absentem, cum eam in se rationem habeat, quod de iniuria & iniuriat quae aduersus iudicem illum constabat: constituit enim text. fundamētum in illa illa iniuria, nec illo in casu, ut docuit Bar. recurrit condemnatus ille ad praesentem pretorio, ut sententia illam nouo more & contra ius constitutio nis prolatam annulet, Rein consilium sententiae reformando super negotio principalis pronunciet: quoniam diuina est, quod priore loco & solū quodammodo petendum sit sententiam annullari, vel principaliter reformari, & cetero quod in ordine iudicij antequam sententiam, vel nullam iudex reformet, esse nullam, cognoscere debere tanquam de actu primo, sed quomodo vno vel altero modo petendum illud sit, diuina est: iure ergo non probatur primum hoc membrum distinctionis Bar. quomobrem idem Bar. in d. si ut proponis, & Alex. in d. Index postquam, m. 20. simpliciter, sunt locuti, nulla adhibita distinctione.

Secundum autem membrum distinctionis illud est, aut petitur principaliter iterum pronunciar in causa, & super qua nulliter est pronunciatum, & in consequentiam iam latam sententiam annullari, tunc inquit Bar. ordinarius conueniendus est, qui illa priore loco sententia tulit, sic intelligit d. si accusatoribus. C. de accus. & l. 1. C. de sen. & inter. omnium iud. etiam l. si praes. C. quomodo & quando iudex. Verum in text. l. si accusatoribus, abfolue loquitur, quod causa illa tractabitur coram illo iudice, nec distinguit ad de nullitate agatur. Eodem modo loquuntur duo ille constitutiones d. l. 1. & l. si praes. statim relatae quod ratione sit Bar. distinctio

*distingtio defenditur non possit, quia sancta distinctio prio-
re loco à cobdo de Arca prius considerata, vj ipsemet Bar.
in d. l. i. v. p. q. u. n. s. di. ea recte, se in hoc prius consti-
tute obstat, & absolute affirmat, superiore adundum esse, vt
sententia nullam dicit, & iterū in causa pronunciat. Ex quo
deinde fabule, quod quemadmodum à appellatio integram
causam ad iudicē ad quem deuoluē, scē & nullitatem ad
superiorem, quod post alios afferuntur C. xij. c. pen.
versus non nisi: hanc ego sententiam veriorē credo, cum
nunquam superioris authoritas excludā, imō semper exem-
pta cōsecratur supra l. vi. l. si. q. i. f. ff. c. i. Rursus nunquam
recursus ad superiorem impeditur. Auth. qui supplicatio. c.
si contrarius, vbi vulg. p. b. infra attingemus in g. 7. o. et igi-
tur in facultate parius, quem vellet adi.*

Hec tamen sententia intelligitur, vt fortius eo casu procedat, ac locum sibi vendicat, quando iudex est ordinarius & primus per sordes, (vt noluit dicunt) id est, per iniuriam iudicantur, tunc qui de nullitate conuenit, nulla ratione cō-
15 pelli potest, vt ordinarium ipsum iterū adeat: sic intelligunt omnes textus dīcētes C.de acc.vt reutit Bal.in d.l.si per promissu. i. Rel.in d.c.per tuas nu.8. Et de exco.&c. balde scriptis Vautius in tract. nollentium, tit. Cation quo nullitas propositi. In q. quibus relatis emen artit ratorem, quis ordi-
narius ille non debet esse suæ iniquitatis ac turpiditudinis cognitor, mixta l. vi. in prin. C. de appell. c. in d.c. per tuas, de sentent. excomm. cum exteris relatis a Vantio, qui supra n.6.
Hęc quoque declaratio fecundo loco intelligitur, vt fortius
16 eo in casu procedat, quando agitur de reformanda t sententia nulla ex nouis actis, cum ex antiquis re formari minime posse scimus, adit enim tunc superior omnino debet. Est exemplum, secundum interpretes nostros, quando instantia causæ est peremptoria, sic Salic. in d.l. accusatoribus, in fin. intelligit d. absistentem, vt reutit Alex. d. iudex posteaquam. n. 21. prope finem. Verum diuinare est, quoniam superior ille rector alibi quidem sententiā, sed ex quibus actis id pre-
stet, ibi non aperit. Alia tamen ratione hanc ipsi declara-
tionem veram credo, cum enim sententia sit nulla ex in-
stantia iam precepta, si iudex non dicitur amplius iudex: sic terminis respondit Bal. conf. 29. Pramittendum est ad eundem, in fine l. ii. q. q. fecutus et Crauer. conf. 576. col. vlt. Inquit enim Baldus (& recte me sententia) ordinariam hęc hoc in casu sententiam illam confirmare non posset, foler es-
gō superior eam confirmabile, quod & latè probauit Vautius tract. nullitatem, in tit. de nullitate sententiarum ex defectu iurisdict. Lardon. n. 135. Si vero agatur de ferenda sententia ex anti-
18 quis litis, in vti si noua instantia concessa, tunc folos ordina- rius potest, cum iam coram eo iudicium cepisset, vt docuit Bal.in Auth. fide mui iure. C. de ser. & reutite Corseus in singulari in verbo iudicium, incip. Reuerso. vers. Sexto adduco tituli Baldi quo loci Corseus octo adfert declarationes ad it. vbi cupiam eandem declaratione Baldi attulit Soc. sen. conf. 47. q. aa. col. i. habet quoque hic qui cupit i superiorem im-
pedire, ne cognoscatur, coram ordinario licentiam fuisse ceptam ostendere, sic d. vbi cupiam, quod declarat Afflicti dec. 354. n. 3. a. Catera sententia inuoluam, qui legi possunt apud Socium sen. conf. 5. col. i. l. xii. bal. sen. 3. conf. 32. nu. 3. lib. 1.

Declaratur secundo, vt non procedat, t quando non possit iures fed solui eo exceptionis sententia esse nullae sic bald. l. velzuel. i. quon. c. G. de contrah. empti dare Tituz. d. b. susser-
uante. Item. i. quon. c. G.

[illegible][illegible]

Extenditur, ut procedat etiam in quoad solam sententia declarationem, quam delegatus ipse facere non potest, sed ipse solus delegat, ex verbis tam delegati, ut tradunt interpretes in *c. ex parte*, 3. de verb. signif. & clare Alciat. *respon.* 439. in fin. quia respondit in sententioribus Mediolanensibus quoad causas sibi commissas delegati dicitur. Exe dicitur ut etiam procedat in illis causis, in quibus secundum aequitatem procedi potest, ita colligo ex *Ruin. conf.* 142. n. 4. versic. nam praedicta lib. 4.

Declaratur primo non procedere in delegato, qui non
obseruata delegationis forma sententiam tulit, is etenim
iudicare iterum potest, cum data iurisdictione consumpta
non fuerit, *cum dilecta de rescriptis*, ubi patet in arbitrio di-
citur, *quid tamen in principio de receptis*, omnes in li-
teris de deleg. Ri. in rub. ff. de offic. eius. 1. Iate Tir. d. s. hoc fer
more limi. 1. et. s. Cap. Tholozan. 3. 8. Alex. d. l. index populi
quod n. 14 de re iud. Viti? qui supra. Ruin. cum. 127. n. 1. lib. 2.

Declaratur secundum non procedere in delegato Principi,
cognoscere poterit. Hanc sententiam probant Ang in d. l. *inde*
postquam in de re iud. que sententia iuxta plures *ver.* in
d. c. *litemis.* n. 1. *de deleg.* Bellon fil. 3. *supra* *ut dicitur.* c. 18.
et hanc effe aequam, ac maiori quidem benignitate iudici
affirmat Boet. d. g. s. n. 6. quo lo ci restituitur, ac in sacro
Burdgal. Confil. observatur fuisse, ac ratione adducuntur,
quia ordinario hic delegatus equiparatur, cum subdelega-
to possit, ut ordinarius ipse poterit. c. *pastoralis.* de *off. deleg.*
quoniam fortius dicitur in causa ibi delegata ordinaria ma-
ior. cap. *par.* s. 1. de *off. deleg.* si ergo ordinarius, qui semel
fuit iudex iudicat, iterum sententiam ferre poterit, sic in
hoc ipso delegato. Hanc opinionem ego pariter subscribo.

Non ignorant enim aliter fensibile bal, quem crebris
ceteri fecerunt, vi testantur Dec Boer & Bello iam relati,
& commune testatur Riminaldi. *Rub de offi. iur. n. s.* & ea si vi
sus est affirmare Felini & qualiter *quoad n. 39 de acc. ve*
vi & leuius istius opiniois fundamenta, facili negotio
diluuntur: solum enim ea cum petpe di tex ad l. si vi pro
mi, qui eo simpliciter generaliter de delegato loquitur,
faci simpliciter & generaliter intelligendus est, vi delegati
Principis comprehendit. l. 3. *de generaliter de leg. pref.* Verum
in delegato inferioris in Principe loqui, intellexit, &
crede Dec in d. *l. i. n. s.* quod satis offendit verba illa
sua non immerito, Praesides negotium terminandum
commisit.] Dicitio enim [denou] causam iam femel
commisam fuisse pra se fert, cum idem quod dictio [iterum]
significet *gle la C. de adu. auer. ad Guili. l. prior*
C. de disp. pig. iam ergo a Prædile, sequens ab inferiore a Principe
commissa fuisse. Nec est, quod quis credat, dictionem

argumentatio à sensu contrario, cum affirmet, delegati sub dignitate nomine iurisdictionem in successorem transire: ergo secus, cum eadem facta delegatio sub nomine proprio: esse autem ibi factam delegationem sub nomine dignitatis, intellexit Dec. in rub. *C. de manda. Princeps*. n. 1. sic intelligit Bart. in *l. censuratus*, §. 1. n. 3. de verb. oblig. & Bero. 2. quoniam Abbas. n. 66. 70. de off. deleg. text. d. l. annua. §. 1. quia licet argumentatio non multum vigeat quare glo. in d. c. quoniam Abbas. in verbo, *substitutionem*, eam ratione adfert, quia quod individua sunt, quoties pereunt, si quis in fundo vocabulo, de leg. 1. verum responderi posset, hæc non periret successore relicto. Cuius etiam solet text. l. si servus communis ita stipulatur, de stipul. sermo. verum id ibi cōtingit, quia vnus domini persona ab alia distincta esse censetur: Sed hic diuersum est, vbi persona defuncti & successoris vna & eadem censetur: quare melior, & firmior visū est ratio illa, quia post lmo. vius est Dec. in d. l. more, n. 52. quia si personæ industria electa censetur, quæ ex delegantis opinione cessat in successore, vt est text. l. inter artifices, ff. de solutio. quo tex. adductus docet Bart. in *l. conuincimus*, §. an ex n. 2. de verb. oblig. post gloss. l. quisquis, l. C. de episcop. & cleric. 1. feudū aduocato cōcessum ratione perit, non transire in successorem, etiam si illa successio ratione officij fuerit facta. Sic in 1. vasallo glossa illa affirmat, qui per substitutionem seruierit non potest, cum propria hominis industria fuerit electa: quod Alex. conf. 10. lib. 1. Curt. Sen. conf. 53. 63. Crauet. conf. 303. n. 1. Rube. conf. 80. in fin. responderunt. Ratio hæc placuit Bald. in l. pen. ff. de recep. arbit. dum affirmat, arbitrium à rebus in vnum collatum, ad illius successorem nō transire: cum illius electi industria electa censetur, Bald. secutus est Bolog. conf. 6. col. 1. quod autem nostro hoc casu personæ industria electa censatur, ex eo clare demonstratur, quoniam de controuersiis diffinienti agitur, quæ ingenium ac hominis peritiam respiciunt, d. l. inter artifices.

Accedit, quod quando aliquo ratione confidentie alteri committitur, illius industria electa dicitur, vt post Butr. conf. 48. in fin. respondit Crauet. conf. 303. n. 2. & probat text. in c. vlt. §. pen. de off. deleg. egregie Bald. conf. 128. quida cōstitutur iuricus col. 2. versic. ad ad hoc respondetur. ibi 3. sed cum dubio, quia ratione confidentie arbitrium hoc huic iudici tribuitur per Accedit, quod quando aliquis conscientia oneratur, illius conscientia electa industria: ita Alex. in l. iudice, n. 4. & ibi Iaf. col. 1. per. vers. quoniam limita. C. de iud. qui in his serē terminis hoc affirmat, etiam Socin. Sen. conf. 59. col. pen. versic. extra quoniam, l. 1. Iaf. in terminis nostris, in l. si se legatum, n. 11. de leg. 1. Dec. l. xxi. n. 1. si cert. per. Purpur. l. 1. n. 103. de off. am. Vt. tract. nullitatum, sit de nullitate sententia ex defectu iurisdictionis, l. 2. ex alio etiam comprobatur, quia tunc dicitur electa personæ industria, cum negotio non determinatur mandatur: sic post alios Crauet. conf. 303. n. 3. cui addo Ioan. Bapt. Severianum in l. more, n. 6. ff. de iurisd. iud. om. iud. & Pellau. c. vlt. §. vlt. 2. mand. de off. deleg. sed hoc in casu dicitur mandatum negotii indeterminatum, cum si vel vno vel alio modo pro suo arbitrio negotium illud explicare possit: quod egregie docuit Bald. in l. iudice, §. an autē, col. 1. versic. & hac sit visio, C. de cad. tollen. vbi clare inquisit, arbitrius esse electa industria personæ, quia non est data certa forma actui.

Accedit præterea, tunc personæ industria electa censetur cum 1. graui & ardua mandatur: ita in his terminis Iaf. l. more, n. 61. vers. quoniam limita. de iurisd. iud. alia idē l. Iaf. in l. iudice, col. vlt. limit. 23. C. de iud. Dec. l. 1. n. 28. de off. am. vbi Alex. n. 6. l. 1. n. 1. Niger n. 1. Crauet. conf. 303. n. 3. vers. Quæritur in reb. fed. in casu nostro multa ardua in collaro arbitrio esse possit, sequitur ergo illi industria electa esse. est ergo vera conclusio hæc ipsa: alia scripsi infra l. 3. c. 5. n. 103. n. 1. in commentariis de presumptionibus, §. 1. n. 11.

Extenditur præterea, vt eo 1. in casu procedat, quando sub vtroque nomine, dignitatis scilicet & proprio facta esset delegatio, sed nomen propriū præcelsisset: adhuc enim ad delegati successore non transire sic post Bart. & Fulgo. docuit Iaf. in l. more, n. 61. vers. tertia limita. vbi Dec. n. 1. de iurisd. iud. idem Dec. in equatione Abbas. n. 1. ibi Bero. n. 9. c. n. 106. ex d. l. si serpus conuenimus ita stipulatur, ff. de stipul. serm.

Extenditur secundum, quando effecta delegatio perito-

na incognita, l. l. more, n. 61. vers. sexto limita. de iurisd. iud. n. 2. tunc dicitur facta dignitatis, ideo transit in successore dignitatis, ex text. l. qui habebat, de rebus dubijs, quoniam huiusmodi in iure dixit Socin. tamen in d. l. qui habebat, n. 1. dū in simili questione de compromisso loqueretur, docuit text. illum non probare, cum solum in text. loquatur quoad effectum demonstrationis, non quoad alium. Ergo credo probare, quia si nomen proprium ob ignorantiam non est in consideratione, & sola dignitas consideratur; sequitur ad successorem in dignitate transire, quæ de re infra loquitur.

Extenditur tertio, vt etiam procedat, si sub nomine collectio effecta delegatio, vt puta odo. Canonico Dec. in quibus, videlicet talis & talis ex decima Dec. conf. 331. n. 3. versic. non obstat, l. si seruis communis. Rube. conf. 1. 6. n. 9. l. 1. nam inquit illi, quod etiam distinctio de nomine appellatio, & nomine proprio locum non habet, vbi agitur de pluralitate personarum & rerum, attamen illud intelligitur, nisi ex subsequenti declaratione resoluitur pluralitas ipsa, vt hic fit, dū subijcti nomen propriū, videlicet, talis & talis.

Declaratur non procedere, 1. quando materia subiecta postularer, hoc est, quando respiceret dignitatem, tunc etiam si nomen proprium exprellum videretur, attenta tamē subiecta materia, transit ad successorem, Dec. l. more, n. 13. de iurisd. iud. & in c. quoniam Abbas. col. 1. de off. deleg.

Tertia est conclusio in delegato, cui sub nomine dignitatis delegatio effecta, tunc in successorem transire facit text. in l. annua, §. ff. de annua leg. in d. c. hoc vero in iuribus in Auth. vlt. iudici. & clarius in c. si grauius, de rescriptis in c. 6. gl. in d. c. quoniam Abbas. de off. deleg. l. d. l. more, n. 15. & Dec. n. 4. rationem attulit gl. d. c. quoniam Abbas. quia dignitas nunquam perit.

Extenditur primò procedere, etiam si res integra esset de iurisd. Abbas. in c. quoniam Abbas. n. 1. vbi Bero. Dec. in l. more, n. 4. ex d. l. si grauius, & quoniam aliter sentierit Ang. tamen ceteri omnes cum reijciunt.

Extenditur secundò, quod locum tibi vendicet, eo casu, quod delegatum fuit negotium aliquod facti d. Abbas. d. c. quoniam Abbas. vbi Dec. n. 14. vers. non & vltima, hanc tueretur, de off. deleg. l. Iaf. l. more, n. 61. vers. prima. Bero. d. c. quoniam Abbas. n. 11. Rube. conf. 11. n. 9. l. conf. 63. n. 5. vers. nec obstat, l. 1. d. c. egregie Bald. l. vlt. §. 1. col. 1. C. Cinn. de leg. alter sentierit, sed Abbas. & Dec. rationem, mea opinione, probabiliores sunt. Nā si actus, qui iniure committitur, transit in successorem dignitatis, cum tamen in c. delegatio multa, quæ nudi facti sunt, versari possunt, multa etiam quæ de iure pendet arbitrio, quod fortis vbi solum nudum factum, quod hominis industria leuiori exigere videtur.

Limitatur primò non procedere, quando effecta delegatio obtinenti dignitatem nomine alterius. Iaf. d. l. more, n. 61. versic. secundo limita. & Dec. n. 4. & laus idē Dec. in c. quoniam Abbas. n. 9. de off. deleg. qui hanc vt veram & magis receptam tueretur. & ibi laus Ferrius n. 100. Simile scribit Socin. in l. conuincimus, n. 14. de reb. dubijs.

Limitatur quando effecta delegatio, vt confanguineo, l. Iaf. d. l. more, n. 61. vers. quarto limita, ex text. in c. requisiti, de testam. vbi Didac. gl. in c. religiosis, in glo. pen. de testam. in d. hoc enim casu delegatus causam consanguinitatis potius, quam dignitatis considerat, videtur: atque ita ob consistentiam, quam de eo habet, illi delegatus causam, non ergo mirum, si in successorem non transire.

Secundum questionis caput est, cum extra iudicium partes vbi boni arbitrio, vt iudici committitur, an eo non diffinitio controuersiarum, transiret in successorem? 7 difficultas fuit questio, quæ omnium ingenia exercuit. Cyn. in l. vlt. n. 1. C. de iur. do. anp. clare proposuit, sed parum sollicitè explicauit, vt credidit Bart. in l. si stipulatus fuero, n. 5. de verb. oblig. acrim. de ipse Bart. non in d. l. si stipulatus fuero in l. si quis arbitratum de verb. oblig. suis perplexis distinctionibus omnia contrabuit, et ceteri methodo rem hæc tractauit l. Iaf. d. l. si quis arbitratum, n. 2. quo loqui regulā proponit negatiuā facultatis hæc in successore non transire, et ab illius persona recedere non licet, atque locidem crispit Oporon n. 20. 23. sed clarius ex factis interrogans respondit Rube. conf. 63. n. 1. l. 1. arbitrium à partibus iudici ordinario tanquam viro bono collatum, nō transire in successorem. Sic etia reipo-

dit Lurdoi. Bolog. conf. 6. eod. s. vers. *quod secundum caput*. 1.
Cardinale electo, vsquam vir bonus cōtrouersia suo ar-
bitrio inter partes terminaret, ac declararet, ad successore
nō transmittere arbitrium, nec illa ratio adfertur, precipua,
nō transmittere arbitrium, nec illa ratio adfertur, precipua,
quae partes viri illius fidei & probitate elegerit, probatūque
quare in successore nō trāsi facultas haec, vt ex multis vno
egregie docuit Bald. in l. *venies*, s. *ne autē*, c. *de versis*, c. *hac*
s. *ut vna*, c. *de cada nol. d. inquit*, in arbitrijs electam
ceteri personā industriā, cum data nō sit certa forma actui.
28 *subiecte* & rationis ratio, quia arbitriū est personę inter-
dicti, in *capitulis*, ff. *de arbor.* & Bald. doctrinā probauit
Polign. d. c. 6. eod. s. & alias cā supra retuli in *conclus. pri-*
mi capiti huius *quasi* finis. Adde præterea egregium respo-
ndum Abb. c. 30. n. 1. c. 1. Colert & declaratio illa, quam su-
pra retuli in *conclus. s. limita*, i. quādo factū aliquid de-
legatur, a personā nō recedendi ob id ad successore nō tran-
sit. Probat præterea iure conclusio hęc ipsa, vt in *text. l. si*
quis arbitrat, de verb. oblig. vbi promittit rē restitui arbi-
trio Titij, ab illius personā, quāquam in mora declarādi fue-
rit, nō recedat, quod fortius, si culpa caruit, unde clarius
in *l. si in fin. C. de contrab. emp. sic* text. in *l. si merces*, in prin.
ff. *locati*, sic probat Lin. in *promissis*, ff. *de arbor.*
29 Extenditur primò, vt etiam procedat, i. quoad hæredis
personam, in quam nō trāsi facultas hęc. Bald. d. l. *si si-*
milis fuerit, in prin. n. 1. de verb. oblig. cum hoc nō iure
proprio, sed alieno competat, nec enim partes hæredis, sed
defuncti personę fidem secuti sunt. Constat quod egregie
docuit Bald. in l. *gener aliter*, C. *de reb. cred.* iurandi facultate
a parte concessam, non transire ad successorem, & he-
redem illius, cui delatum fuit iurandum, cum non hære-
dis, sed defuncti, fides probata fuerit, quod probauit post
Rom. conf. 30. in *casu* *propositi*, eod. s. vers. *aut loquimur*, l. *si*
l. si quando, n. 51. C. *unde vi*, qui alios plures in hac sententia
attulit, addo Soc. in l. *pen. s. vlt. n. 7. ff. de iur. iur.* Dec. l. *edita*
n. 50. in *fin. C. de iur. iur.* Nō defuerunt tamē qui dixerunt, i.
31 declarandi facultatem ad hæredē trāsi, vt Bald. docuit in *ost.*
in fin. ff. de iur. iur. quem alij fuit secuti, verum in male fæ-
dit, vt retuli in *l. si quando*, n. 53. & ibi Plot. n. 619. 620. C.
unde vi, de l. c. 14. s. *col. pen. vers. secūdo principalis*, l. b. 3.
Dec. d. l. *edita*, n. 10. Paris. conf. 75. n. 16. ibi. 1. tirāq. de retract.
conf. 2. s. glo. n. 4. 5. Graues. conf. 187. col. pen. in *fin.* Rolan. a
Val. conf. 3. n. 1. 4. et in alijs, quoad iuramentū ratione
damni declarandi, addo ad hæredē diffinitam, dissensit Didac. in
causis *proponit*, s. *n. 3. de p. in c. hac* ergo in re nō
trāsi, de iur. arbitrii hoc in hac successore nō trāsi.
32 Extenditur secundo relata hęc conclusio locum etiam si-
bi vindicare, i. quando non substantia actus, sed accidens
aliquid effe diffiniendum: adhuc etenim accidētis decla-
ratio in successore non transit. Hanc sententia probauit
Bald. lmo. & Rom. in d. l. *si quis arbitrat*, quos est ibi secu-
tus Alex. n. 4. & Soc. Sen. n. 10, dicit cōmune post Ang. & an-
te eos Petrus & Cyn. in d. l. *in emens*, affirmat enim nullā ef-
fe postea differētia inter substantia actus, & accidentia, ha-
33 vt nullo casu liceat a personā electa recedere, ex l. *si ita co-*
ta, ff. *pro socio*. Nerium Alexan. d. l. *si quis arbitrat*, n. 4. & Soc.
in l. *text. illa* intelligit loqui in substantiaibus cōtra-
ctus societatis, cum agitur de partium distributione, in quibus
societatis substantia residet, nisi & rectius forte dicam⁹,
illā esse naturalia contractus societatis, quod vt ab origine
infusa, nec etiam contractus pactio tolli possunt, ne leonina
sit, si non fuerit, s. *vl. ff. pro socio*. Corall. d. l. *si scilicet* in
m. 10. n. 1. quare responsio dilui etiam potest fundamētū,
quod fit ex d. l. *si non fuerit*, s. *ad. quem* in hac sententia
retulit Alex. d. l. *si quis arbitrat*, reletū dicit potest, in d. l. *si*
ita co- specialiter actum fuisse, ne a personā illius Titij
recederet: quod significat illa verba, *ne aliter quā Titij*
Societatis, Sec. d. l. *dictio enim*, *aliter*, i. formam denotat, vt scribitur
Paris. conf. 10. n. 1. l. 1. & Soc. in l. *con. s. in m. 10. l. b. 3.* Ni-
si dicas, verba illa, *nam id ipsum actum esse nō aliter*, i. esse
verba iuristiconsulitū interpretantis, nulla verba inter socios
prolata. Ex alijs tamen hæc ipsam sententiam veram arbitri-
tror, nam quod accidentalitā illa i. partes ipse electi fidem
secutus fuit, & licet actus principalis inuealeat, cum per-
fectus sit, vt docuit Soc. in d. l. *si quis arbitrat*, n. 1. & nec
possint accidētis rei substantia immutari, vt ceteri in *l. si ita co-*
34 *conuenit*, de contrab. emp. Corall. d. l. *si scilicet* in m. 10. n. 1.

& Zald. in *fin. respo.* c. 12. attamen subsecuta declaratione
aliqua, accidēs ipsi non defenditur, sic vilius est sentire Cast.
conf. 11. vbi d. l. *libello*, col. 3. vers. *sed quando certa quantitas*,
l. 1. quæ citare voluit Curt. l. *conf. 36. n. 1. & idē quod Cast.*
sistit Abb. c. 30. n. 3. l. 1. Dec. conf. 40. n. 1. & Nec adducitur
quod respondit Roman. 91. & declarat Curt. l. *de c. 36. n.*
7. vers. *nec premissa*, quia in casu illo accidēs illud ex prece-
denti declaratione declarari potuit, vt fensit l. d. l. *si quis*
arbitrat, n. 13. Non me latet tamē aduersus extensionē hęc
alios plures sēssile, vt glo. d. l. *in emens*, C. *de contrab. emp.*
Bart. d. l. *si quis arbitrat*, n. 5. & ibi l. *in fin. Abb. conf. 10. n.*
1. b. 1. Dec. conf. 40. n. 1. 4. Paris. conf. 40. n. 3. l. 1. Natta conf. 39. n.
ad fin. sed male sententiū hanc sententiā, quādoquidem nul-
lo iure eorum opinio probatur, nam text. in *l. domi*, ff. *de con-*
trab. emp. qui precipuus adestur, nō probat, affirmat quidē
valere emptionē, est pro parte res esse deficiet, & præ-
tium viri boni arbitrio definiri: non tamen eo non diffi-
niente vult recuri posse ad alterius declarationem: imò
ibi non agitur de ipsius contractus accidentalibus, sed de
ipsam substantia, cetera, quæ a Bart. & ceteris adferuntur,
ad rem nihil penitus conferunt, vt animaduertit Alex. d.
l. *si quis arbitrat*, n. 3. Quod tantum interpretum conciliare
cōtrouersiam Alex. d. l. *si quis arbitrat*, n. 4. quod Soc. ibi, n.
16. non dissentit, scripsit Bart. sententiā tunc procedere,
cū partes ipse contractum pro perfectio habuerint, nulla-
que apposita cōditione, sed sola adfessione facta illius plu-
ris, tunc non secuta illius electi declaratione, recurri potest
ad alterius declarationem. Aut contractus non fuit habitus
pro puro & perfectio, & tunc, si conditioni non fuit satis-
factum, annullatur, & ad alterius arbitrium recurri minime
potest. Sic procedat aliorum sententiā. Verum i. distinctio
36 hac non modo diuinat, verumetiam vera non est ad iura
illa, quibus in hac sententiā adducuntur Doct. sed & in
substantiaibus contractus potest adhiberi. Rursus, quis est
qui dubitat omni casu possunt adfessione esse conditionem,
vt iure actus sustineatur? l. *hac venditio*, in prin. ff. *de contrab.*
emp. Leclercq. d. *de verb. signi.* Dec. conf. 619. n. 1. & conf.
607. n. 7. imò non implens conditionem, contrahere non
distinguit Abili. dec. 381. n. 18.

Declaratur primò non procedere, si alter eorum sit
in casu, ne vir bonus electus suum promittit arbitrium:
tunc enim ad successore transit. Bald. d. l. *si quis arbitrat*,
& l. *in fin. vers. nulla* s. *ff. de iur. iur.* n. 10. Ratio illa adfertur, quia
cōditio habetur pro impleta, cum per cum stetit ne imple-
retur, cui omnis hoc spectabat, l. *hac venditio*, in prin. ff. *de*
contrab. emp. sic vide mos in conditione legato adiecta, l. *si*
iure cili, ff. *de cond. & dem.* quā fit citat Bart. d. l. *si quis*
arbitrat, n. 2. & eam egregie iur. interpretat Alb. de Rol.
tract. statui. 3. par. 4. 7. Dec. l. *in fin. C. de iur. iur.* s. *substit.* in l.
in *re cili*, in 2. de reg. iur. & conf. 639. in fin. Ruin. conf. 166.
n. 1. 1. Cagno. l. *quod quis*, in prin. de reg. iur. Gram. dec. 302.
n. 109. Zald. in *intell. l. in fin. s. 25.* tirāq. de retract. cōf. 2.
s. glo. n. 7. est & illa ratio, quia mora & culpa vnius partiu,
alteri nocere nō debet, alterius de reg. iur. in 6.

Declaratur secundo, non procedere i. fauore doris, quia
tūc electo nō arbitrat, successor declarare potest, cū hoc
casu liceat etiam ad viri boni arbitriū cōfugere, sic l. *si*
quis arbitrat, n. 10. & ibi Soc. n. 7. & consilium idē respondit
Soc. l. *de c. 36. n. 1. text. l. 2. p. s. gener. ff. de iur. do.*
c. 1. C. *de do. prom.* verum inquit l. *in fin.* nō probat, cum
quātur de arbitrio cellato in debitoris personā, quod nō ar-
bitrat, vbi glo. d. *de contrab. emp.* Ergo aut intelligit d. l. 3. cū in casu
30 loqui, cum per sui morā & culpa declarari nō fuit, vt statim
in precedenti declaratione retuli, cum negaret promissor
fidei stipulationis prestare. Text. quod d. l. *1. cum poss. s. gener.*
ex alio nō probat, solum enim vult doris quātitate in locer-
ri arbitriū cōfiteri possesse, ex quo illud fidei scēdū patrimonij
quātitate & personā qualitate incertitudine illa declara-
bit, nullā tamē vbi glo. eo nō declarare ad aliū recurritur.
Alia ergo ratione verba sui Cast. d. c. 1. n. 1. c. 1. 3. inquit
enim nec procedere, quia omni casu dos incerta promissa
valer cum diffinitum scēdū personam qualitate, & patrimonij
quātitudine, quod fauore doris est, ne indotata mul-
31 lier maneat. Vel cū illa ratione, quia ita errare in declara-
rans non potest, vt in ceteris casibus, cum ob personā &
patrimo

Patrimonij circumstantias qua facillime dotis quantitas declarari possunt considerat iure conf. d. s. gener. & clarius
 43 in l. c. pila pater de leg. 2. quare affirmat ex his omnes, i. incertitudinem non vitare dotis constitutionem, cum certitudinem satis ex his declaratur sic Barb. conf. 33. en. 1. in sub. l. 1. Paris. conf. 8. n. 1. lib. 3. Soc. iun. conf. 1. n. 13. lib. 3. Gram. conf. 1. n. 10. lib. 3. Charon. lib. 1. verum. l. d. r. c. 17. n. 1. imo arbitrium hoc sequi possit etiam soluto matrimonio. docuit Ias. in l. si idem tutor, §. 2. in 1. si. c. d. i. conf. d. Soc. iun. conf. 35. n. 10. lib. 3. r. o. l. a Valle de l. d. d. r. c. 88. 89. qui plura adfert. Consideratur etiam ex eo, quod illud non dicitur i. incertum, quod habita relatione ad aliquod certitatem, l. ubi autem non apparet, §. illa debet §. 2. ceteri omnes de verb. obl. Dec. lat. in l. certu. n. 3. §. si cert. per. R. p. l. si vult, n. 3. de verb. obl. pulchre apud Ruin. conf. 5. n. 1. lib. 2. qui affirmavit, hanc esse certitudinem in specie hic Tirac. de leg. con. in gl. 1. n. 87. & Craut. de sent. comp. 5. parte, 1. part. prin. n. 11. 21. Confert text. si liberum de iur. de oper. lib. iuxta intellectum Comensis, quem retulit Soc. d. l. §. qui arbitrat. n. 16. Hanc quoque declarationem aliaratione affirmavit Bald. in l. d. c. de sent. quae sine certa quantitate. & eam retulit Ias. d. l. §. qui arbitrat. n. 10. inquit
 44 Cum i. arbitrium hoc casu in alterum transire, quoniam res desit esse integra, cum vel matrimonio, vel i. sponsalia falltem fuerint contracta, quorum causa dos ipsa constituitur,
 45 l. 1. l. propter inter. §. de iur. dot. in fin. in fin. videmus, i. madatum, quod desit esse integrum, morte non finiri, l. mandatum, C. mand. Soc. lat. fallen. r. 2. §. 1. fallen. Soc. iun. conf. 15. n. 14. 15. lib. 3.
 46 lib. 3. Verum ratio hanc non satis hoc casu procedit, quia ratione dotis constituende non dicitur res desit esse integra, nam et si ratione dos constituitur, non tamen quoad quantitatem declarandam: quare hoc potius favore dotis, quam alia causa constituitur et, ut probat l. si ergo, §. 1. ubi benemini §. de iur. dot. quam ad hoc singularem dixit Franc. Citem. §. 143. Mandat. post Bald. d. mandatum. C. mand. eiusdem opi. addo Afflic. de off. 385. n. 6. Dec. conf. 35. n. 5. §. in l. eius qui, §. 1. n. 3. §. si cert. per. Campeg. tract. d. r. c. 90. 91. & Neuz. conf. 145. n. 15. nisi dicitur favore dotis ob id esse, quod iam matrimonium est contractum, et si dos declarari debet in declaratione quantitas, ad viri boni arbitrium recurritur, quia sine declaratione quantitas, frustra dos constitueretur.
 47 Declaratur tertio non procedere, i. quando quis cum alterius detrimentum locupletetur ob non secutum arbitrium: ut docuit Bart. in l. i. merces, in prin. §. locati, et si in hoc nos habuerimus reliquos, hoc tamen clarius affirmavit Ias. d. l. §. qui arbitrat. n. 11. vers. non. non. l. i. qui hanc ipsam declarationem proposuit ex eo, quod res integra esse desierit, verum principalis ratio illa est, ne si damnum sentiat, ut idem affirmavit Soc. d. l. §. qui arbitrat. n. 17. qui testatur
 48 si iam ex facto in errorem respondisse: reverē confutit epus. 4. c. 1. d. c. 2. §. ex hoc decideri, l. ubi Bald. Castren. & Roman. iudicem opinionis fuisse retulit. Verum in induc
 49 do i. eiusdem casus Soc. contrarium respondit Alex. conf. 3. n. 10. n. 1. lib. 3. alique responso subscripsit Mart. Capoll. inquit Alex. eo in casu ad viri boni arbitrium recurri non potuisset & iuxta suum responsum iudicatum fuisse testatur idem Alex. conf. 3. in prin. lib. 3. quo loco priorem suam sententiam confirmat, et eadem quibuldam consideratis a Barb. conf. 1. lib. 3. ut idem Alex. conf. 3. lib. 3. respondet eiusdem causae motibus, Ias. r. amep. & Soc. sententiam secuti sunt Paris. conf. 30. n. 10. lib. 3. & conf. 1. n. 3. lib. 4. Curt. iun. conf. 1. c. n. vers. c. d. i. pro eadem, §. n. 7. vers. non enim obstat, quia sane sententia ex eo confirmatur, quod omni casu studere debet iudex contra cum aliena iura locupletetur, tanquam contra naturalem aequitatem, l. nam hoc natura, de cond. inde. sic Barb. conf. 3. n. 3. in §. conf. 3. lib. 3. conf. 6. col. 6. 7. lib. 3. sunt
 50 Epil. i. iudicis partes, aduersus iniquitatem suum officium impetrant post multos Marol. conf. 10. n. 10. n. 10. nunc docuit Bart. l. p. l. in §. de peti. her. d. nunquid centuri reiecit etiam exceptionem, per quā quis cum aliena iactura locupletetur, addit ergo in hoc casu nostro decedum est: illi autem declarationem, quam mouet Alex. d. l. §. qui arbitrat. n. 10. 1. eo loci satisfacit Soc. n. 2. prope med. non repeto.
 51 Declaratur quarto non procedere, i. quando ex actu praecedenti declarari potest, quod iudicis arbitrio fuit relicta, ut si dicas, si omnia tibi, quod mihi debet Sempronius, & quid mihi debeat Sempronius, sic Caij arbitrio:

poterit arbitrari Caus quod debeat Sempronius ex obligatione praambula, sic post Roman. conf. 502. dixit Ias. d. l. §. qui arbitrat. n. 13. Dec. conf. 10. 4. n. 14. Curt. iun. conf. 30. n. 7. vers. et praemissa & tenet Paris. conf. 30. n. 4. d. 4. qui omnia intelligit in sola qualitate & accidenti, sic declarato. Igo autem intelligerem & in substantia ipsa, quia ubi declaratio sequi ex praecedentibus & subsequentibus potest, non dicitur res incerta, imo certa & clara, l. ubi autem non apparet, §. illud de verb. oblig. quare hic non verbitur electi industria in §. illud, cum quicquid in praesentia possit, ut in his terminis d. §. illud. citavit Curt. iun. d. conf. 30. n. 10. qui tamen constantissime com. uni semper adheret. Confert quoque quod late scribit Dec. in l. certu. n. 3. §. si cert. per. illud dici certum omnino, i. quod per relationem ad aliud fit certu, etiam si pro forma certitudo foret necessaria: & plures pro more in hanc sententiam retulit Tirac. r. d. de leg. 2. con. in gl. 1. n. 186. dum affirmat, heredes institutionem per relationem fieri posse, quamquam nomination facienda sitidem censuit Parisius conf. 9. n. 10. lib. 3. & Ruin. conf. 165. n. 3. lib. 3. sic & sententia certa esse dicitur, cum ad aliud relatione habita certa reddatur: ut apud Soc. Sen. conf. 36. n. 14. lib. 4. Sic i. privilegium & intellectus certum continent, 3 cum per relationem ad aliud certitatem potest esse multo Parisius conf. 15. n. 4. lib. 4. Sic certa est liberatio fideiussoribus facta, cum liberatur ab obligatione suis modis & for. nis, quibus suis principalis tenebatur: sic respondit Soc. Sen. conf. 65. n. 10. lib. 4. Sic iuramentum dicitur certo 51 vniuerso contractus adiuturum, cum in fine instrumenti apponitur, ex quo finis ad praecedentem relationem habet: ita Parisius conf. 97. n. 9. lib. 3. sic in fidei commissio Parisius conf. 2. n. 4. lib. 3. non ergo est dubium hoc casu recedere posse, cum satis res certa dici possit: falli si non valeat: quod dubio procul verum intelligo, cum illud ad quod fit relatio, certi esset, secus si dubium, quod ex illius arbitrio declarandum veniret: nam habenda esset tunc ratio, an super substantialibus vel accidentalibus arbitrium hoc possum esse.

Declaratur quinto non procedere i. ex iuris Pontifici de possessione, sic Soc. d. l. §. qui arbitrat. n. 18. c. v. postremo. Ruin. conf. 142. n. 3. lib. 3. Paris. conf. 13. n. 5. lib. 4. & tenet Afflic. de off. 337. n. 9. dum inquit, eo iure incertitudinem dispositionem non vitare, quia ratione vitatur Socin. & Ruin. qui clarius sententiam hanc firmarunt, & quae alia etiam iure procedunt, cum dispositionem non vitat incertitudo, ut multos casus retulit Alex. in l. i. stipulatus. n. 28. de verb. oblig. & habetur in illo tract. fallentium positio post illud Socin. r. 41. Et Ruin. praecitato loco declarat non procedere, cum i. declarauit, sed nulliter. Ceteras declarationes, quas adferunt Soc. & Ias. d. l. §. qui arbitrat. non refero, cum vix casui nostro conueniant. Pratermittit etiam illud, quod docuit Bald. in l. voluntatis. n. 3. C. de fideicom. i. arbitrium quod iure 6 proprio competit, eed. posse, quia de re apud Alex. in l. si sic legatum. n. 13. de legat. 1. i. enim de Baldi doctrina dubitat. Baldum tamen securus est insignis Iureconsultus Petrius Bellus tract. de bello. p. 1. r. 4. in l. 1. n. 5. non discutio.

QVAESTIO LXIX

Quomodo arbitrium iudicis sua morte extinguatur vel reuocetur: & de Principis beneplacito plura explicata.

S. M. M. A. R. I. A.

1. Arbitrium iudicis quando finitur.
2. Index potest aliquem in possessione, donec sibi placuerit, quando sibi non placuit reuocare dicitur.
3. Declarando in iudicata morte finiri.
4. Preceptum Imperatoris morte extinguitur.
5. Beneplacitum Principis, eius morte euangescere.
6. Consensum maritus requisitum ex dispositione statuti in contraria scilicet morte non posse adhiberi.
7. Arbitrium sub conditione nominis prolatum, morte praesentis non tollit.
8. Arbitrium favore publico datum, concessus morte non extinguitur.
9. Ordinarium iuris iudicem datum a Principe, ad suum beneplacitum, morte Principis non finit.

10. *Perpetua esse, quia in favorabilibus certum finem determinatum non habent.*
 11. *Arbitrium ad suum effectum deductum morte non tollit.*
 12. *Confinatus his verbis: Pono te ad confinia, donec te revocavero, quando revocatus censetur.*
 13. *Morte contrarius voluntatem non revocari.*
 14. *Voluntatem cessare, & voluntatem revocare, diversa.*
 15. *Sententiam sive interpretatorem esse.*
 16. *Sententia verba non sonant, sive iudicis esse.*
 17. *Precari concessioni natura.*
 18. *L. 4. ff. locati, sensus & intellectus, ex glossa & Decio.*
 19. *Decio, Didaco, & prius glossa distinctione in declaratione l. 4. ff. locati, sensus & intellectus.*
 20. *L. 4. ff. locati, sensus & intellectus minus auctoribus.*
 21. *L. item precario, ff. de precario, declaratio & sensus novus auctoribus.*
 22. *L. Lucius, ff. de don. intellectus.*
 23. *C. si delegatus, de off. deleg. in 6. sensus & declaratio.*
 24. *Interpretatione lata sumi, cum de delicto puniendū agitur.*
 25. *L. 4. ff. de manumiss. vna, sensus & intellectus.*
 26. *L. quatuor, ff. de manumiss. iussu, qui & a quibus, item l. 4. ff. de manumiss. vna, puniendū: & de vera littera d. s. Iulianus restituitur.*
 27. *L. vlt. C. de neg. gest. declaratio.*
 28. *L. excoem, §. penult. ff. de leg. 3. declaratio & sensus.*
 29. *Peteri Perrenii, & Salic confessorum exploratio.*

Quod finitur, ut quod res melius intelligatur, adferri illud exemplum potest in ea controversia admodum questione: iude iuxta aliquem esse in possessione, donec sibi placuerit: quando finitur placitum hoc? hanc proponunt disputationem interpretes omnes in l. censumini, §. si ita stipulatus fuero, ibi Bart. num. 9. l. 1. num. 11. de verb. oblig.

Duos casus propofuit Bart. Prims est, si quando index simpliciter verbus, & contrariam voluntatem non denotantibus, vult esse sic dicat, [donec placebit, donec voluerit:] hoc enim casu arbitrium hoc morte finitur, l. 4. ff. locati, sic Bart. & l. 1. precariis locis sic dicimus mandatum morte finiri, quia mandantis voluntas deficit, l. mandatum, C. mand. quam in hanc sententiam citatur Bart. d. §. si ita stipulatus fuero, nu. 9. §. 1. sic declarandi & eligendi arbitrium morte finitur, l. 1. ff. locati, per secundo principalem, l. 1. ff. si superioris preceptum illius morte finitur, de j. in rub. C. de mand. Præm. nu. 11. si sic suspensio boni ad beneplacitum, morte finitur, Ang. conf. 137. col. 3. quæ secutus est Dec. conf. 10. n. 1. Cuius etiam meminit Gozad. conf. 21. n. 10. qui & alia plura cogitavit finiri, quibus offendit, beneplacitum morte finiri quod late probat Marfil. rub. C. de prob. nu. 170. Soc. iun. conf. 63. nu. 11. lib. 2. idem facit & Didac. lib. 3. varior. resolut. cas. nu. 1. & 3. verif. fecimus casus. Constat egregia illa decisio Pauli Caltr. conf. 48. in l. 1. ad quod probatur Tiraq. tract. de legib. commub. in gl. a. n. 18. ff. de consensu mariti exigatur a litato in coherctib. vxoris, mortuus vxore viri consentire non posse, cum iuxta vxoris morte voluntas esse deficit. Nec adhibenda est hoc in casu differentia, an index dicat, [quoad voluerit, vel ad voluntatem meam, vel ad beneplacitum:] quia omni casu semper positio est pura, est revocatio conditionalis sit quemadmodum post Imol. Comen. Alex. docuit l. 1. ff. de censumini, §. si ita stipulatus fuero, verif. fecimus imitatoris aduersus Bar aliter sententia quæ recessit & Dec. d. conf. 10. n. 1. per. verif. idem quoad etiam simpliciter Bart. secutus fuerit Crauet. conf. 132. n. 1.

Declaratur primo non procedere, 1. quando arbitrium illud non ad personam, sed ad dignitatem fuisset relatū: verpua, si dictum fuisset, quoad iudici placeat, sic Bart. in l. 1. ff. de censumini, §. si ita stipulatus fuero, ubi l. 1. ff. de iur. iur. n. 1. de iur. iur. in d. Dec. in c. ex l. iur. in fin. de consensu. Calder. in conf. 1. in d. de rescriptis. Geminian. in c. si ex arripe, de rescript. in 6. Raim. in conf. 4. nu. 1. & 1. verif. fecimus non obstat Capic. in decif. 167. l. 1. Clarus in practica criminis, §. vlt. in fin. Didac. in lib. 3. varior. resolut. c. 15. nu. 1. & Ioan. Bologninus in conf. 1. nu. 9. & probat text. d. l. §. gratia. Quando autem concessio dicitur respicere dignitatem concedentis, vel ipsam personam priuatam, explicant Ruin. Capic. & Didac. resolut. in loci.

Declaratur secundo non procedere, 1. quando publicus favor ac utilitas versatur in arbitrio illo: ut in eo notabili

casu propofito à Bald. in l. meministi, prope fin. vers. quanto quæro ff. de off. Procon. dum quæritur Princeps concedit ordinariam iurisdictionem ad suum beneplacitum, & inquit Bald. morte illius concedentis non ceperit extinctam, sed necessariam fore successoris reuocationem, ex text. §. super hoc, in Auth. de quæstione, & post Paridem Putem tract. iudicatus, §. an officialis, vers. ff. Princeps & Francum in c. 6. de leg. de off. deleg. in 6. ac Capic. decif. 116. l. 1. scripti Vantius tract. nullus, de nullis, sentent. de off. iurif. deleg. num. 104. qui fauoris publici, publicæ quæ utilitatis ratione restat. Accedit, quod in 1. fauorabilibus, quæ certum finem non habent, in perpetua creduntur, l. iurisperitis, in princ. ff. de excus. quæ sic declarat Dec. d. c. ex l. iur. in fin. de consil. & probat verif. l. iurif. ff. de condit. indeb. & late Tiraq. tract. de contrariis, c. 1. nu. 3. §. glossa. nu. 39. Et concessionem ad beneplacitum factam dici perpetuam præter Tiraquellum affirmat Alex. xand. in l. principalibus, in fine, ff. si cert. pet. Capic. in d. decif. 116. n. 6. Boer. in g. 149. n. 14. Guillel. Benedic. in cap. Raym. in verbo, duas habens filias n. 37. de testa. Natta in c. 1. n. 8. lib. 1. Olscus in decif. 147. n. 13. late Ioan. Bologn. in c. 1. n. 12. & Melchior Palaez de maiorat. parte 4. g. 10. n. 6.

Declaratur tertio non procedere, quando voluntas hæc ita & arbitrium, suum effectum recipiunt, sicque ad executionem perducti fuissent: sic Bart. in Leon solen. §. morte, num. 15. de oper. n. n. n. illa est ratio, quia non amplius voluntas, sed actus perfectus dicitur: enim voluntas illud desiderium perficiendi actum, quæ cum suam recepit perfectionem, non amplius voluntatis nomen habet.

Secundus est casus, quando index amplioribus verbis, & contrariam voluntatem denotantibus vult esse, ut in exemplo propofito à Bart. d. §. si ita stipulatus fuero, n. 10. [Pono te ad confinia, donec te revocaveris.] hoc etiam in casu cõcedit Bart. reuocationem ceteri factam mortuo iudice, ut in præcedenti conclusione, & cum Bartol. vult esse sentire Gotad. conf. 23. n. 3. & n. 11. Verum ceteri omnes Bart. aduersarij, ut scribunt Alex. d. §. si ita stipulatus fuero, n. 1. & l. 1. n. 14. affirmant enim necessariam fore expressam reuocationem: & præter eos, hanc receptionem esse sententiam, respondit Socin. Sen. conf. 78. super prædicta, col. 1. vers. quinto & vltimo, lib. 3. huic etiam sententia, accedit Decian. l. 3. in d. de reg. iur. in c. ex l. iur. in fin. de consil. & in conf. 108. nu. 4. varia fundamēta, quibus aduersus Bart. hi interpretes vtuntur, quorum præcipuum illud est, quia est mortuo voluntas ex 1. tinguntur, l. 4. ff. locati, non tamen inducitur reuocatio, quæ contrariam voluntatem expulset, l. c. delegatus, de off. deleg. in 6. & hanc differentiam constituit ipemet Bart. in l. morte, n. 8. de iurif. dict. omni iudice, quo loci l. 1. n. 13. & Dec. nu. 18. idem affirmant, sic & ceteri iam relaxati & Ruin. conf. 115. n. 1. lib. 1. qui clare respondit, aliud esse 1. voluntatem ceteri fare, aliud eam reuocare. cum ergo ex verborum proprietate hæc differentia constituitur, dicendum est, iudicis sententiam sic fore interpretandam, ut verborum proprietati cõueniat. Solet enim 1. sententia stricte, & iuxta verborum proprietatem interpretari. Abb. d. dilecto. 1. nota de verbor. sign. quem citat l. 4. §. si ita stipulatus fuero, n. 1. & vlt. 3. terio me mouet, & præter eum idem affirmant Dec. in l. iur. nostrum, nu. 1. de regul. iur. clare Alex. conf. 17. 4. n. 2. lib. 2. Gozad. conf. 50. n. 12. Crauet. conf. 188. n. 6. & conf. 216. nu. 14. qui pro more alios fun. conf. 179. nu. 1. & Socin. iun. conf. 181. n. 67. lib. 1. dum affert Abb. in d. dilecto, clarius hoc dixit Crauet. tract. de citando, 1. tempor. 4. part. princ. n. 6. Est etiam aliud, quod solidè cõsimpliciter factam, hanc in se habere conditionem, donec dominus reuocauerit, l. in princ. ff. de precar. & tamen morte concedentis reuocatio non inducitur, quæ siquidem, §. 1. de precar. glo. 1. de Doct. in c. vlt. de precar. Dec. in d. iurif. dict. omni iudice, in l. contrarius, n. 1. de reg. iur. Tiraq. tract. de iure consil. secunda part. amplius, l. 1. Didac. lib. 3. variorum resolutio, cap. 15. numer. 1. Verum huic fundamēto respondet Bart. in l. 1. numer. 1. Verum procedere, qui à sententia, in qua hæc in contradiunt. Sed rectius foret huic fundamēto aduersari videtur, t. d. l. 4. locati, cuius verba hæc sunt: [Locatio, precaria, rogatio ita facta, quoad is, qui eam locasset, dedulget, vellet;

vellet, morte eius qui locavit, aut dedit, eo litur. } quo Iure-
 consulti responso fortius apparer, vñ cum precarij natura
 à lege inducta, & hominis prouisionem accedente, & tamen
 à hac morte extingui. Nec distinctio Decij d. l. *conatus*.
 n. 13. 14. & quam probatur Didac. lib. 3. *variar. resol. ca. 5. n.*
 3. & quam ante eos sentit gloss. in d. l. 4. satis placet. ij enim
 intelligunt d. l. loqui, cum hominis facto & conuentione
 concessio precario adicitur conditio, donec velit, vel pla-
 cuerit: contraria vero procedere, cum simpliciter iuxta le-
 gis dispositionem precarij hic concessio: quod sentit & gloss.
 in d. l. 1. ex l. si ius expressum, de cond. & dem. hec inquam,
 distinctio non placet, quandoquidem duo vincula fortius
 vincunt, s. sed bodie de adop. *Aut itaque, C. communia de iue-*
 res. si ergo cum legis dispositione, & natura actus concu-
 rit, cur non dicendum fortius morte voluntate hanc, hanc-
 que concessione extingui? & si hoc est precarij natura,
 cum hominis facto immutari potest dicimus aduersus Celsi
 responsum, cum precario ff. de precar. & leuis est illa differen-
 tia, quae constituitur, quod Iurecons. in d. l. 4. illis verbis
 vtiatur, quoad is vellet, & in l. *quisquis*, s. 1. & *leuius pre-*
 carij, s. vñ, alij, hoc est, donec reuocauerit, quia hac aduer-
 santur textus l. si ff. de precar. vt animaduertit Dec. d. l. *con-*
trarius num. 14. *versus contrarius* Didac. *precario loco* inquit enim
 Dec. verba d. l. 1. [quandiu patitur] interpretari ex l. 3. s. 1.
end. n. vt pati dicatur, donec reuocauerit, & volitatem ma-
 tuauerit quod inquit colligi ex illis verbis [vt possum reuo-
 care, cum mutauero, &] vt subiicit Didac. Iureconsultum ap-
 pellare patientiam, voluntatem illam, illudque tacitum con-
 sensum, qui constat ex eo, quod non contradicitur, *si qui pa-*
tiatur ff. mandati, subditque, quod licet inter consensum &
 contraditionem, sit dare medium quoddam, nempe taci-
 turantem, vel patientiam, l. 4. §. *sentiam*, de tribu. act. at-
 tamen in precario iam constituto, sola fuisse illa voluntas
 tacita, quae ex patientia deducitur. Hec ille. Verum, vt iam
 admonui, non placet hoc declaratio, quandoquidem differ-
 entiam non constituit Iurecons. inter hac verba, cum illis
 abutatur: aliquando enim his vtiatur, [quandiu is patitur].
 aliquid, his [donec reuocauerit]. vt ex d. l. 1. s. 1. & d. l. 4.
 in fin. demonstrat. Rursus hoc concessio, sequitur vnum,
 quod absurdum nò leue posset dici, quod si tacita est in hoc
 precario voluntas, illam morte non censeri reuocatam, &
 tamen expressa extinguitur, d. l. 4. ino hoc casu dubio pro-
 batur, vt illa qui tacitum quandoque voluntatis finis ob-
 iecti, posset precarium extinguere, fin eo sola tacita inces-
 serit, quam si adesset expressa, ea tacita efficacior. His ergo
 omnibus posthabitis, i credidero ego, sic hanc controuer-
 siam finiri posse, vt intelligamus in precario possessionem
 illam corporalem, esse penes rogantem precarium: posses-
 sionem vero ciuilem solo animo consistentem penes con-
 cedentem, l. & *habes*, s. *eam qui ff. de precar. text. igitur*, l. 1.
 ff. locati. loquitur quoad ciuilem possessionem, vt scilicet pre-
 carium ex ea causa sit finitum, cum & si concedens ob se-
 cutum mortem vellet desister. Text. vero d. l. 1. cum precario
 loquitur quoad re concessa recuperationem, quam si he-
 res ille non reuocet, sed patitur ea vi, censetur ea patien-
 tia vi & animo, quo est vñ ille primuistris, ergo quoad
 recuperationem naturalis possessionis, cum non reuocata,
 precario is dominus censetur dicitur, quare glo. in d. l. *que-*
sius, s. 1. in verbo *ab herede*, ff. de precar. sentit hanc esse
 nouam heredis voluntatem, quasi ex sua patientia pre-
 carium confirmetur; hoc ergo fundamentum communem
 sententiam probare minime videtur, & ex eo declarari po-
 test text. l. *Lucius* ff. de donat. qui d. l. 4. ff. locati, aduersari
 videbatur, vt iam retuli, & iam declarare vñ est Didac. qui
 sup. n. 7. & ante eum Cur. Iun. in *l. more* n. 92. §. *de iurs. di-*
ctis, omni iudic. illud etiam illi textui l. *Lucius*, adijci potest, ex-
 pressum ibi fuisse, vt in rogans, re concessa, quoad voluerit,
 veteretur: adeo, vt eo casu non ita facile extingatur pre-
 carium, vt cum simpliciter conceditur.

Adfertur ergo tertio loco text. ff. *de legat. de offic. de-*
leg. in 6. quo probatur delegationem sub ea forma factam,
 donec reuocanda duxerit, non extingui morte, quod in
 hoc ipso delegationis tractatu ex eo text. affirmant omnes
 in *l. more*, ubi Bar. n. 7. Alex. n. 1. Iaf. n. 19. Dec. n. 19. Barz.
 tamen d. l. *remissus*, s. *si sit a stipulatus* dicebat, text. illi so-

lum in delegatione procedere, in qua sumitur benigna in-
 terpretatio, ne delegatio morte delegantis extingatur,
 quod factum est, vt causa, sique ipsa finitur quamprimum:
 at diuersum inquit Bart. in casu nostro, vbi strictissima fi-
 ni debet interpretatio, vt cesset quoto citius imposita poe-
 na: verum Iaf. replicat, & recte id procedere posse, cum res
 dubia esset, iuxta l. si *presti*, & in *Interpretatione*, de penis.
 sed in casu nostro in claris verisum, cum constat, quae im-
 posita sit poena: licet intellexit & Alciat. tract. *præsumpt. reg. 3.*
præsumpt. 6. *grammat. conf. 45 in fin.* omniū melius Neuz.
 lib. 6. *Sylue nupt. num. 47. vers. in dubio maior poena* qui in
versu intellige primo, vnum addit, quod casu nostro optime
 conuenit, hac iura debere intelligi, cum modo à sermone
 proprietate non recedatur. Rursus, inquit Iafon, cum agitur
 de delicto puniendo, lata interpretatio sumi debet, vt pu-
 niatur, cui è Republica id fit. *lata vniuersalis* ff. ad leg. *Aquil.*
Bar. l. quemadmodum, n. 11. C. de agric. & censu. lib. 11. nec di-
 sentit Neuz. qui *supra*, vt *supra* infra loco suo. Verum hic
 satis conueniunt quoad causam à Bartol. propositam: sed in
 casu generali, vt in nostro, cessant Iafonis considerationes,
 siquæ hac ipsa sententia eo textu probatur: qui sane tex.
 re non integra intelligitur, vt infra subiiciam.

Adfertur quarto textus l. 1. ff. *de manumiss. vñ*, qui san-
 te text. si recte perpendatur, ad rem non confert, cum solū
 simpliciter loquatur fauore scilicet libertatis, voluntatem
 non censeri reuocatam, vel immutatam, nec enim de reuo-
 catione in eo est verbum: compeo vero in secundo casu li-
 bertatis, in eo est expressa reuocatio: sed prohibitione dationis
 libertatis, eam non esse alioquin concedendam: sed quid hoc
 est, cum expressum fit à testatore in vita? Non omitto tamē
 vnum, quod est annotatio dignum, text. d. l. 1. in *fin. res-*
ponso, puniatur cum text. d. *quisquis*, s. 1. *Julianus ait*, ff. qui &
 a quibus, vt vique in loco animaduertit, & vt ea cancella-
 ret, multa commisit: ergo autem conuuli impresos Codices
 cum meo manuscripto, & deprehendi in eo manifestum
 pro aliam esse lectionem, quam in impressis. Sic enim
 in manuscripto legitur: *Julianus ait*, si postea quam filio per-
 misit pater manumittere, filius ignorans patrem decelasse,
 manumissionem fieri videtur cum liberum: sed si viuit pa-
 ter, &c. Non enim refert Paulus Iulianum abesse filio sensisse,
 hunc seruum non effici liberum, quia saluum referret; cum
 implemet Iulianus d. l. 4. affirmet cum liberum effici liberta-
 tis fauore: sed refert Paulus, Iulianum dixisse, seruum illum
 non effici vinctum liberum, siquæ non erit seruus ille libe-
 ratate donatus ex titulo vindictæ, sed fauore tantum libe-
 ratatis. Ratio autem cur is vindicta liber nō efficiatur, est, quia
 inter viuos illa manumissio, cum tamen post mortem hæ-
 reat, contingat: diciturque iste manumissus esse testamentum, quod
 clare probatur in d. l. *quisquis*, s. Iulianus. Adferri tandem
 solet à Curt. Iun. præsertim in *l. more* n. 91. text. l. 1. vñ. *de*
neg. gest. qui vere constituit differentiam inter voluntatem
 expressam reuocatam, vt eo casu negotiorum gestor contra
 domini voluntatem non probatur expensas repetere, & volun-
 tatem cessantem, vt negotiorum gestor repetat, quod in re
 domini utiliter expendit. Verum text. ille non probat, quod
 voluntas morte censetur reuocata, vel non hoc ergo text.
 sententia hæc non probatur, et si alijs satis defendatur. Nec
 huic receptioni lentissime aduersatur text. l. *Lexore*, s. *pe-*
nuit de leg. ar. 3. qui est in suo casu mirabilis sit, vt scripsit
 Roman. iung. 426. *Institutio Titium*. attamen quoad casum
 nostrum non probat cum loquatur in vltimis dispositionibus,
 quæ in hoc à sententia multum differunt, vt aduersus
 Bart. post alios reuoluius. Et ex hoc inferitur, veram quoque
 non esse l. Petri considerationem, quam reuoluit Cyn. d. l. vñ.
 vbi clarus Salic. num. 430. *Cide contrahend. empti* relegationem
 hanc censeri reuocatam, & finiri morte, cum vñm hæ-
 beat indeterminatem, quia imò non finitur, nec erit iniqui,
 qui successor reuocare eam poterit. Inferitur tamē ex eundem
 Petri & Salic. declaratione, quod vbi relegationis cau-
 sa perpetua esset, non censeri reuocatam, cum voluntas
 non dicatur reuocata, causa ipsa permanente.

fluio flumen illud, submergi potuisset: qua de te scripsi aliqua infra lib. 1. ca. 138.

Est tamen hoc in loco obseruandum, magni admodum refert, quod permittatur appellatio vel supplicatio, cum mule t sint differentie inter vnum & alterum remedium, ob varios diuersosque effectus: sicut indecimus differentias inter duo hæc remedia, & octo supplicationis effectus cum memorat Rebutius in d. præfatione. num. 34. & nu. 96. quorum maiorem partem sumptit ab Afflicto in comment. ad consil. Neapolitanum in præf. col. ult. ego duas tantum præcipuas egregiasque reteram.

48 Prima est differentia, quia t appellatio bis admittitur, rubr. C. ne liceat tertio appell. supplicatio vero semel tantum conceditur l. si quis. C. de precib. imperat. offerend. ubi Bart. Bald. Castrensis & laf. annotant, & scribunt Abbas. & reliqui in c. ex literis. de in integr. resti. Guido Pappe in consil. 139. n. 3. & in q. 341. Autret in addit. ad Capell. Tholos. q. 480. & Rebutius in d. præfatione. num. 43. & nu. 88. qui post Guido. Pappe in d. quest. 341. intelligit procedere, quando bis ab eode oblat supplicatio, secus si ab eius aduersario. & hæc quidem secunda supplicatio & reuocatio non nisi ex magna causa & magno favore concedi solet. teste Rebutio præd. in loco. numer. 44. His declaratur t constitutio noua Mediolanensis in tit. de Senatoribus, §. postea, qua conceditur reuocatio sententia Senatus. eundem intelligenda quod semel tantum, non autem reuocatio reuocatio concedatur, nisi magnam ob causam.

Secunda est differentia & quidem magni ponderis, quod t appellatio suspendit omnino iudicium d. l. si ad S. C. Tarpil. c. venientes. de iur. iud. & ideo executionem impedit, quia appellatio pendente nihil nouari debet. rubr. §. nil nouari appell. pendente. & Appellatione. C. de appell. supplicatio vero non suspendit omnino executionem, sed oblatuor quod sanctum est i. iustitiam in §. aliud in aurb. vt sponsal. largi. tar. qui relatus est in aurb. qua supplicatio. C. de precib. imperat. offerend. constituit iustitiam, t quod si is, contra quem lata fuit sententia, inter decem dies a lata sententia obulit preces, sententia ipsa mitti debet executioni, præstita tantæ victorie fideiussione, quod si contingat contrarium iudicari, restituit ipsam executionem vna cum augmento, si quod superueniet. si vero condemnatus ipse post decem illos dies obulit preces, sententia mitti debet executioni, præstita tantæ fideiussione præstita vbi ipso victore. Hunc verum genuinum, quem sensum probant Bald. in d. aurb. qua supplicatio. n. 1. & manifestus gloss. Hostiens. & Abbas in c. ex literis, de in integr. resti. Calcan. in consil. 16. n. 6. Ruin. in consil. 4. n. 5. idē sentia. Autret in addit. ad Capellam Tholos. q. 480. in fi. & clarius Afflicto in comment. ad consil. Neapolitanum præf. q. 10.

51 n. 9. & Rebutius in loco sup. allegato n. 39. & 96. & his t declaratur noua constitutio Mediolanensis in tit. de Senatoribus, §. postea, dum condemnato a Senatu concedit facultatem petendi reuocatum ab illa sententia, intra tempus a iure præfixum, parito prius iudicato & executioni nulla sententia. Præfixum tempus a iure est biennium: executio autem statim fieri debet, sed petita reuocatio intra decem dies, victor præstat fideiussorem de restituendo omnia, si succumbet: si vero lapsis decem diebus fit petita, nullam præstat fideiussorem. Supplicatio t itaque operatur, vt vulgo nostri dicunt, effectum cognitionis deuolutiui, non autem executionis suspensiuum, sicuti etiam dicimus operari appellationem interpositam a sententia lata in iudicio possessorio, vt scripsi in comment. de recap. post. remed. 3. num. 321. Ita etiam t reductio ad virti boni arbitrium petita aduersus laudum arbitratoris operatur effectum hunc deuolutiui cognitionis, non autem suspensiuum executionis: vt scribit Bald. in addit. ad Speculam in tit. de arbitrijs. col. 1. vers. sed an pendente, quem secuti sunt Barbat. in consil. 9. col. 1. lib. 4. Iason in l. pecuniam. n. 3. ff. de iur. per. & Boer in quest. 284. num. 24. & Parisian. consil. 44. num. 9. lib. 1. Aliæ differentie & effectus legi possunt apud Afflicto & Rebutium supra relatos, & ex supra relatis facile colligi possunt. Ceterum vbi non recipitur expressio iure constituta differentia inter supplicationem & appellationem: vna alteri addo assimilationem, vt ipsa t supplicatio regulari debeat secundum appellationis terminos: ita tradit gloss. notabilis in l. vna. C. de sentent. præf. prætor. quam secuti sunt Bald. & Salicet in l. ult. §.

pen. C. de tempor. appellat. eo textu adducti idem affirmant Marian. sup. n. 2. Afflicto in d. q. 10. n. 6. Boer in q. 1. n. 1. num. 9. Capicinus in decis. 18. an fin. Franc. Marcius in quaest. 14. in 1. parte, & Rebutius in d. præfatione. num. 91.

QVÆSTIO LXXI.

Excessus quomodo deregatur in sententia iudicis arbitrarij & de vi consuetudinis plura allata.

SYMMARIA.

1. Excessus iudicis in arbitrando, quomodo coram superiore probari possit.
2. Penam infamiam non infamare.
3. Excedere formam consuetudinis, legem excedere dicitur.
4. Consuetudinem statuto fortiora.
5. Consuetudo vbi non valet, nec statutum.
6. Consuetudinem tenaciter esse obseruandam.
7. Consuetudinem actus determinare.
8. Consuetudinem veritatis æquiuale.
9. Consuetudo filere facit legi & Principum rescripta.
10. Consuetudinem Principum pedibus subiacere.
11. Principem præsumi tribuere facultatem iudicandi secundum consuetudinem, non autem contra.
12. Executor Principis qua potestate in exigendo utitur.
13. Consuetudinem æquitati naturalis proximam a Principe non tolli.

14. Consuetudinem laudabilem Principem ligare.

15. Excessum quomodo deregatur.

16. Excessum in parte fixa considerare.

17. Excessum detegi, cum probatur in nibilo condemnati teneri.

18. Enormissimam lesionem deo respici equari.

19. Varo septuagesimo primo, quomodo coram t superiore probari poterit, hunc iudicem modum in arbitrio excessisse Bald. in l. 1. col. 1. vers. sed qualiter ff. de iur. inquit, probari satis, si demonstratur, ex more consueuille aliter iudicari, vt puta, ex more esse, minorem penam qui fuerit imposita, consueuille imponi, iuxta liquidum ergo, §. pena, ff. de i. qui not. infra. vbi i. pena maior consuetudo idem non infamata qui imponi non debuit, quem text. declarat Socaras. full. reg. i. 33. & Didac. h. 1. var. resol. c. 9. num. 1. & fufius

huo loco dicemus, quod ex eo confirmatur, quia t excedendo consuetudinis formam, legem ipsam excedere dicitur, cum consuetudo pro lege obierit, l. de quibus, de legibus, quare consuetudo a pari cum statuto procedit. Grammat. decis. 91. num. 4. Crauet. consil. 96. num. 6. consil. 137. num. 2.

20. Imò fortius dicimus, t consuetudinem esse statuto fortioris Bald. in consil. 1. num. 29. & clare Decius consil. 690. num. 8. Hinc dicimus, quod vbi t consuetudo non valet, nec statutum, Bald. consil. 238. colum. 2. lib. 4. vt vtrumque probat Crauet. tractat. de antiquis. tempor. 1. parte. prætor. part. 1. numer. 42. qui numer. 43. subdit esse eiusdem efficaciam, ac privilegium, citat Innocent. Felin. ac Curt. l. un. & prætor. eundem tradit Dec. consil. 109. n. 11. imò consuetudo t vterque obliuenda est, quia iustitiam vim habet, dat iustitiam dicitur, l. vbi. C. de agrosol. & consil. 11. Calcan. consil. 64. n. 10. Consuetudo preterea illa est, quæ atque omnes determinat. Dec. l. semper in stipulationibus, nu. 16. de reg. iur. consil. 44. n. 11. Ruin. consil. 10. n. 1. lib. 1. Neuz. lib. 3. Sylva. inpr. n. 65. nec immerito, t quia veritati æquiualeat Crauet. consil. 138. n. 8. & monero 9. inquit, d. are formam, & esse ius quoddam naturale, & iure reuerentiam debere, aliaque quamplura eo loci tradit: imò consuetudo leges, & Principum rescripta filere facit, Ioan. Jacob. de Leonardis inter consil. Bruis, consil. 117. monero 114. Hæc tamen in re illud non parum difficultatis addere videbatur, t quod consuetudo t Principum pedibus subiacet, vt scripsi Crauet. d. tract. de antiquis. tempor. 1. parte. prima. part. principalis n. 10. n. 11. vbi post multos inquit, illam esse in Principum potestate, Si ergo princeps huic iudici indicandi ius non concessit, & sui loco eum constituit, sequitur, iudicem hunc aduersus consuetudinem aliquid potuisse moliri. Verum responderi vno verbo poterit, non præsumi Principem voluisse i

11 Extenditur procedere, etiam si pendente causa ipsius supplicationis & recursus ius superueniret, ut in pla appellationis causa dicit Bald. in d. per hanc, C. de temp. appellat. quia recusat est Ruin. cons. 1. num. 8. lib. 4.

12 Extenditur secundo, etiam iura, quia de nouo in causa huius supplicationis procedunt, tendentes ad personam legitimatam, ut in mandato ad agendum, quod in prima instantia debet produci, sic in causa appellationis, post multos, quos citat, respondit Cravet. consil. 108. m. 1. idem ergo dicendum est in causa supplicationis & recursus.

13 Declaratur potius non procedere eo casu, quando tunc condemnatus potuit in prima instantia omnia producere & probare, sed probare ea ratione distulit, ut magis aduersarium fatigaret, ita docuit Bald. d. per hanc, quem sunt secuti Socin. tract. fall. regul. 23. fall. 1. gloss. ante eos. & ibi ceteri interpretes in eum inuenerunt, de re iudic. Barb. cons. 31. col. 1. in fine, & col. sequ. lib. 3. & lalan. repet. ad modum dis. 17. de iur. et. & alios plures in hanc sententiam retulit Neuz. consil. 1. num. 10. Est ratio, quia negligens iura non subueniunt. L. pupillus, in fine, de his qui in fraud. cred. quia ratione in his terminis est ius Marfil. sing. 360. scribitur. Neum hinc declarationi plures aduertunt, quos retulit de vilis est sequi Neuz. d. consil. 1. num. 22. ut apud eum.

14 Declaratur secundo non procedere, et quando aliquid de nouo in supplicatione, vel in appellatione peteretur, sic egregie Abb. in c. significauerunt, ubi vel. col. 3. in fin. vers. nisi diceres contra, de excep. qui testatur, sic si aliquando in iudiciis seruari vidisset, eam pariter probauit Alex. de i. in l. si apud quem in fine, ff. de acquir. hered. Marfil. sing. 240. regula. Conser. illud simile, quod dicimus, clausula illam L. Petrus ius & iustitiam ministrari omni meliori modo, quod est cum effectu prius, ut iuxta narrata in libello posuit ferri sententia, etiam in conclusione petium nihil sit, ut tradunt omnes in c. de ordinib. cogn. non tamen tuncquam operatur, cum nihil penitus narratum est sic egregie Alex. consil. 1. m. 1. vers. propter ea, Soc. Sen. consil. 9. cap. pen. vers. praeter ea, d. consil. lib. 4. Ruin. consil. 31. num. 13. lib. 4. & consil. 19. num. 9. lib. 4.

15 Declaratur tertio non procedere in sententia interlocutoria, ut sup. retulit, & tradit Soc. d. reg. 31. fall. 3.

QVÆSTIO LXXII.

Quando iudex possit testimonium super sententia se prolatam, plena manu declaratum.

SYMMARIA.

- 1 Iudicem super aequitate vel iniquitate sententia sua testimonium ferre non posse.
- 2 Iudicem, qui in contractu furiosi decretum interposuit, non posse testimonium ferre super furore illius.
- 3 Appellationis causam coram ipso iudice a quo non cognoscit.
- 4 Adlocutus a iudicando in ea causa arceatur.
- 5 Procurator super illa causa testimonium non ferre.
- 6 Solicitor suspensus est testis pro illa causa.
- 7 Iudicem non posse testimonium ferre pro sua sententia, etiam quando agitur de iustificatione solius sententia.
- 8 Iudicem non posse dicere testimonium pro sua sententia de Felin. omnia solennitatis nulla.
- 9 Iudices, etsi plures, non posse pro eorum sententia testimonium ferre.
- 10 Iudicem posse ferre testimonium in causa a se iudicata, cum ad declarationem suam deponit.
- 11 Cap. cum electus de elect. sensus & intellectus.
- 12 L. ab carmen, §. illud ff. de test. causis & declaratio.
- 13 Nova auctoritas distinctio quomodo iudex ferre possit testimonium ad sua sententia declarationem.
- 14 Iudicem ferre posse testimonium super eius sententia, quando nullum praedictum paribus differretur.
- 15 Testis dicens se falsum testimonium dixisse, non eredi.
- 16 Iudicem ferre posse testimonium, cum solam agitur de declaratione iuris communis dispositione.
- 17 Declarationem nihil noui adferre.
- 18 Statutum conditoris posse antiqua statuta declarare, etsi non noua condere.
- 19 Capula antiqua declarare potest alter, etsi noua dicere

prohibetur.

20 Principem posse antiquam inuestituram declarare, etsi mutare, & nouam concedere impediat.

21 Iudicem officio suo testimonium sententiam declarare.

22 Declarationem nunquam excludi censeri.

23 Declarationem super re clara, nouam dispositionem potius appellari.

24 Testem non posse suum dictum declarare, quando in nouam dispositionem cadet.

25 Declarationem circa accidentia non circa substantia versari.

26 Delegatus cum sit circa negotii substantia partes esse etiam d. d. u.

27 Declarationem, non nouam dispositionem sapit, ab eo solum fieri, qui de nouo facere potest.

28 Iudicem partibus volentibus ferre posse testimonium in causa in qua sententiam tulit.

29 Proximum partibus volentibus testimonium ferre posse.

30 Iudex idoneus est testis, cum inde nec laus, nec turpitudinis habent.

31 Iudicem posse ferre testimonium super re alio iudicatum.

32 Testis domesticus esse idoneus in causa non seruo tractata.

33 Statutum Papie 31 in c. in casibus sub rubro. Quod nullus ius dicens Papia post eius officium cogatur de quibusda reddere testimonium, declaratur.

Quarto septuagiesimo octavo, in huius iudex, qui ut vir bonus iudicandi arbitrium habuit, lata per eum sententia, posuit super aequitate vel iniquitate testimonium ferre. Regula negatiua constituenda est, non posse, sic regula constituit in eo in c. de arbitris, & in c. cum a nobis, ubi late idem censuit Felin. m. 1. de testib. Bart. in l. ne arbitris, m. 6. C. de arbitris. Auffer. tractat. de reprobatione testium, m. 19. Alex. con. 70. m. 1. lib. 3. Ruin. consil. 13. m. 12. lib. 2. probat hanc sententiam text. clarus in c. statutum, m. 1. & 6. & ideo videmus quod iudicem, qui suum interpositum decretum in donatione bonorum a furioso facta, non posse ferre testimonium, furiosum illum non fuisse tempore donationis a se factae, sic respondit Alex. consil. 80. m. 6. lib. 3. Curt. l. con. causa 60. m. 21. Confect. text. l. 1. c. de app. ubi t. appellationis causa ob verisimilem suspicionem affectionis non cognoscitur ab eo, qui prima sententiam tulit. Sic Advocatus repellitur a munere iudicandi, ob suspicionem affectionis d. l. in fin. C. de assessor. l. de testib. de Par. con. 70. lib. 4. Sic in t. procuratore, ut non possit super ea ferre testimonium, scribit Ang. in l. distantia, C. de test. & par. con. 3. m. 4. lib. 4. & d. consil. 20. lib. 4. Grat. consil. 1. m. 10. lib. 4. Crauet. consil. 10. m. 4. Sic in sollicitatore causa, ut non possit ferre testimonium. Rom. consil. 420. Ale. consil. 3. col. 2. lib. 5. Soc. l. con. 88. m. 13. lib. 3. Gram. consil. 73. m. 10. & Crauet. consil. 1. m. 5. & consil. 249. m. 9. Sic ergo nec iudicare possunt affectu enim non semel oculos caliginat.

Extenditur primo procedere etiam eo casu quando ageretur de iustificatione solius sententia sic Felin. d. c. cum a nobis, m. 1. vers. & procedit conclusio de testib. sed obicitur locutus est Felin. & forte sentire illud voluit quando partes omisso negotio principali, quod inter eos disceptaretur, solum agunt, ut iudicis persona in specie, cognoscatur in recte, vel minus lata fuerit sententia: ut scilicet cognoscatur an suam liem fecerit, vel non: nam hoc casu eandem esse rationem inquit Felin. quae in precedenti, eo quia ad interesse iudex tenetur, si falsum de iudice. Imo, mea quidem opinione, fortior est ratio hoc casu, ne huius iudicis testimonium admittatur, quandoquidem sola sua causa iudicium hoc secundum tractatur.

Extenditur secundo, etiam si sententia diceretur nulla ex defectu aliquis solennitatis, sic Felin. d. c. cum a nobis, m. 1. vers. item procedit conclusio, quum tantum doctrinam veram ego intelligo, quando haec esset solennitatis, cuius obsequium ad iudicem ipsum pertineret, & cuius negligentia ac improprie adscribendum esset, ubi non fuisset obseruata.

Extenditur tertio procedere, etiam si plures essent iudices, Felin. d. c. cum a nobis, m. 6. de testib. post Bald. in l. ne in arbitris, m. 1. C. de arbitris. vna est ratio quia vices duorum sustinet, iudices scilicet & testis, circa l. si plures, in fine, ubi glossa de patris, l. si Consul. ff. de adopt. altera est ratio, quia agit de proprio interesse, cum ut vult eorum, qui iudicauerunt se defendere velle videtur.

Declaratur primo non procedere, quando agitur de eo

facto declarando, quo melius secundum hic iudex re cognita sententiam ferat. sic declarat Bart. *in si sociatem*, §. *arbitrari*, n. 9. *vers. quæro quid examinetur*. & ibi Gulielm. de Tullio *in re p. n. 1. ff. pro soc. & in lue in arbitrio*, n. 6. C. de *recept. arbit. l. entit tunc ex loci Bart. hoc casu duo concurrere debere*. Primo, quod de facto declarando agatur. Secundo, quod plures iudices fuerint. affirmat Alex. *col. 31. lib. 5. Ioan. de Ana. conf. 117. n. 11. Soc. tract. fall. reg. 5. fall. 2. & reg. 199. fall. 1. dicit. conf. 131. col. 4. vers. quoniam tamen non obstat*, lib. 1. *l. as. conf. 11. & col. 13. n. lib. 1. & arbitri posse testimonium hoc casu ferre sicut laph. Comensis conf. 1. col. 5.*

11. Inter cetera Bart. adducitur ex text. *in cum dilectus, de elect. verum* est, & ratione procedit, quia probationes aliunde haberi non poterit. sic intellexit gloss. *in ca. in verbo, cognoverint, de recept. arbit. Soc. d. reg. 199. fall. 2. lib. 1. & Felio in d. c. cum a nobis*, n. 12. *vers. fallit nono*. Citari etiam solet *text. l. ab carne, §. aliud, ff. de testib. Verum* est, tunc non probat, quia ibi non agebatur de facto declarando, sed super ipso facto principaliter tanquam testis, non tanquam iudex, alias deponeret: ita sentit Ori. *in tract. de arbitrio*, qu. 37. *ultima parit. sic etiam* videtur sentire Sal. *in d. l. ob carmen*, hoc evenire potest, ve iudex videatur delictum committi, & ipso de illo non est iudicandus, tunc dubium non est, quin de eo coram vero iudice deponere possit. Quodrem contraria sententiam tueretur. But. *conf. 4. col. pen. que citare* voluit Ruin. *conf. 68. nu. 14. 15. l. 1. Arret. conf. 163. col. 1. an princeps* temperat & intelligit, quando factum esset maximi detrimenti: & Arretin. secutus est Crauet. *conf. 265. n. 1. quibus addo Soc. fen. conf. 46. nu. 47. lib. 4.* Ego ita distinguere, quod aut agitur de facto obsecro declarando, quod aliunde declarari non potest, nec magni detrimenti res est, & tunc credatur iudici primo, atque ita hoc casu procedat Bart. & aliorum primo loco sup. relorum sententia. Aut mera declaratio non est, & rei gravis est, & tunc procedat Butrij & sequacii opin. & suscipi infra subijciat.

14. Declaratur secundum non procedere, si quando ex dicto ipsius iudicis nullum partibus adferretur detrimentum. sic Inn. d. c. *de arbit. ex text. & sicut de testib. qui non loquuntur* in eo, qui sententiam tulit, & in testo, si qui suam detegit turpitudinem, dicendo, se falsum tulisse testimonium. quare in argumentum eo text. videtur esse Inn. qui videtur aduerfari Soc. *de reg. 199. fall. 2. ex c. no sine, de arb. qui non probat. Felio autem in c. cum a nobis*, n. 11. qui procedere, quando error probabilis allegatus, si allegaret propriam turpitudinem, que illum criminalium redderet, non concederet. Felio. ergo subijciat. Abbat. sensisse credi huius testimonio, quando deponeret contra se super re, que verisimiliter ab alio sciri non potest, puta cum deponit se iurasse hac de re testimonium non latitatur de re ambigit Fel. vi apud eum. Ego credo Innocentij opinionem esse veram, sed difficile est dare casum, ubi testimonium hoc vel noceat, vel prodest vel vni, vel alteri partium.

16. Declaratur tertio non procedere, quoad t declaracionem, ut quia declararet, quid ex iuris communis dispositione observari cõsueverit. sic in nostris terminis cõsultus respondit Barb. *conf. 3. col. 5. in fi. lib. 1. sic etiam Bart. in d. lue in arbitrio*, n. 6. *de arbit. Felio de c. a nobis*, n. 10. illa est ratio, quia declaratio nullum ius nouum adfert, sed tantum ambiguit aperiri. *l. heredes palam*, §. *si quid possit ff. de testam. vbi Bart. late Dec. l. edita*, n. 48. 49. *C. de edend. consert* quod respondit Barb. *conf. 1. col. pen. an princeps lib. 3.* & ante eum docuit Bald. *in §. quib. l. confit. C. de testib. quod licet statutorum conditores non statuta condere non possint, posse tamen tantum a se cõdita declarare*, sic respondit Old. *conf. 166. actoré* t. posse ita deducta capitula declarare, etsi non possit noua facere. *id. respondit Dec. conf. 117. n. 3.* Sicut princeps, qui feudis concessit, inuestituram potest declarare, etsi non de nouo concedere. Soc. *in conf. 91. n. 76. lib. 1.* Sicut iudex qui lara sententia officio functus est, l. *iudex ff. de re iudic. poterit sententia declarare*, etiam parte non citata sic respondit Calc. *conf. 16. n. 17. 17. & Fel. c. qualiter & quando*, n. 24. de *accus. qui alia plura familia attulit*, quare absolute censuit Boer. *qui 172. n. 13. 14.* t. declaracionem nunquam ceteri excludam, Hac tamé intelligitur, quando solum alius agitur de interpretatione & declaracione t. obfcuritatis: sed ubi verba esse clara, & de noua interpretatione ageretur: nam cum illa

noua dispositio potius, quam declaratio sit, non admittitur. Bart. d. §. *si quid possit*, n. 4. *Dec. d. l. edita*, n. 49. *Parif. conf. 37. n. 25. conf. 14. n. 6. conf. 29. n. 45. lib. 1.* Hinc notis his scire terminis respondit o. c. *fen. conf. 214. col. pen. vers. ad hoc probabiliter lib. 1.* t. tellem non posse suum dictum declarare, quando in nouam dispositionem potius quam dictam declaracionem sonaret, & in notis his terminis idem docuit Felio. d. c. cum a nobis, n. 10. *Dec. in ambiguis orationibus*, n. 1. de *regul. iur. Crauet. conf. 29. n. 45. vers. 7. Tertio respondit Arret. conf. 141. n. 13. lib. 4.* Et hac t. declaratio vera tunc dicitur, cum tantum circa circumstantias, non circa substantiam actus verificetur enim noua dispositio, cum circ. substantia elusio. *l. as. conf. 16. col. penul. vers. Tertio respondit*, lib. 3. & in ea declaracione, que circa substantia verificatur, illa adhiberi solet diligentia, ut partes t. citentur, sic Ruinus. *conf. 34. n. 46. lib. 1.* & Dec. *conf. 53. an fin. ea ratione adducuntur*, quia non leue detrimentum adferre poterit. Calcetamen. *conf. 16. n. 41.* vilis est aliter sentire, nisi intelligamus, cum loqui quando, mera declaratio fit, poterunt ergo illi iudices hoc in casu suum ferre testimonium, cum scilicet agitur de simplici declaratione. Accedit, quod illa t. declaratio, que nouam d. t. spoliacionem sapit, spectat tantum ad eum, qui actum de nouo facere potest, ut in summo Pontifice: qui cum beneficia de nouo conferre possit, potest & declarare concessionem iam factam. Dec. d. l. edita, n. 47. *an fin.* & in Principe, qui declarat verba inuestitura. Soc. *fen. conf. 11. col. fin. lib. 1. Parif. conf. 10. in fin. lib. 4. Societium. conf. 95. n. 32. lib. 3.* Tirac. *l. si equum in verbo, liberis*, n. 15. C. de *reue. donat. Crauet. tract. de antiqui. temp. 2. parte. l. partis principatum*, 30.

Declaratur quarto non procedere, si quando vtque lib. 2. tiganitum acquiesceret, vt hic iudex arbitrarium testimonium ferret. Felio. d. c. cum a nobis, n. 9. *de testib. post Imol. & alios*, Soc. *tract. fall. reg. 199. fall. 1.* Sic dicimus t. inproxe. neta, cuius testimonium partibus consentientibus recipitur, ut gloss. in §. in his vero, in *auth. de instr. caus. & fide. Bart. l. de ferre, in fi. ff. de iure sigi. Marfiling. §. 3. & late Soc. in conf. 11. n. 27. conf. 29. n. 16. & conf. 31. n. 9. lib. 1. vbi declarat.*

Declaratur quinto non procedere, si quando hic iudex super eo testimonium ferret, ex quo nec lars, nec turpitudi adscribi potest, sic Felio. d. c. cum a nobis, n. 12. & Soc. d. *tract. fall. reg. 199. fall. 4. Ioan. Oldendorpius tract. de testib. in tit. de personis testium*, n. 45.

Declaratur sexto secundum Felio. d. c. cum a nobis, n. 11. *vers. fallit nono*, non procedere fin subfidiu, hoc est super his, quæ alius cognita esse non possunt, ex text. in c. cum dilectus in gloss. in verbo, *esset res de elect.* inquit tamen Fel. post Butr. hanc probationem integram non esse, sed iudicis arbitrio subiacere. Confirmatur, quia in subfidiu ad probandum illa, quæ in locis t. fecerit sunt, admittuntur etiam testes domesticis. *l. consensu ff. C. de repu. Bart. l. quoniam*, n. 1. C. de *mastr lib. 1. late Crauet. de antiqui. temp. 1. parte. l. partis*, n. 13. 4. alia suo loco retulimus. Sex t. hg declaraciones sunt omnino annotande ad interpretationem statuti. *l. apie in c. uisib. n. 13. sub rubr. quod nullus ius dicens* *l. apia possit eius officium cognatur de quibusdam reddere testimonium*.

QVÆSTIO LXXIII.

Arbitrium datum in cognoscendo & diffinendo, an etiam datum censetur in exequendo: & late explicatum tam ex iure Pontificio, quam Ciuili in delegatis inferiorum & superiorum.

SYMMARIA.

1. Arbitrium datum in cognoscendo, an etiam datum sit in exequendo.
2. Iudicem ordinarium cognoscendi iudicandi & exequendi potestatem habere.
3. Delegatum inferioris datum ad cognoscendum, exequendi potestatem non habere.
4. Delegatum lata sententia, officio functum esse.
5. Delegati posse quæ reuocari imperij sunt.

- 13 suffragatur, quod tunc iudicio meri imperii sit, ut affirmatur Bart. in d. l. *imperium*. n. 12. R. iun. n. 27. Curt. iun. n. 99. Vallachus n. 81. & purpur. n. 159. qui communē testatur, & quod meri imperii sunt in generali delegatione iure civili non veniunt, ut supra arguimus: ergo hic delegatus Alex. indicere non poterit. Aduersarius tamen nonnulla Alex. sententia. Primo *plures* ius iudicis *sunt recepti*. ubi quia probatur, arbitris, quibus sola notio, non autem iurisdicção cōceditur, multum iurisdictionem competere, sed satisfacio ex Alciato d. l. *imperium*. n. 1. qui docuit d. l. non ex omnibus, non in multis, sed in iuramento loqui, vel ut sentit Curt. iun. d. l. *imperium*. n. 99. & ologus. n. 82. d. l. non ex omnibus, procedit, quia arbitrio tributa illa potestas est a paribus, ut poenam illam indicere possit.
- 14 Secundo, Alexandro aduersari videtur i. l. ff. *qui & a quo appell.* quia probatur, & eorum Proconsulis multam indicere posse, cum tamen gladij potestatem, hoc est, merum imperium non habeat. I. *solus*. de off. Procons. & leg. ex quo sequitur probari, multam indicere meri imperii non esse. Verum satisfacere possumus, d. l. de leui multa loqui, quam non loco poenae, sed coercionis, quia suam exercere possit iurisdictionem, legatus adhibet, iuxta l. vlt. de off. iud. i. grauem enim multam solus proconsul indicat. Bart. d. l. *solus*, de off. Procons. Vel alter Magistratus, ut Tribuni plebis quaedam modum scribit Gell. lib. 1. c. 14. & lib. 10. c. 6. not. Attic. Hanc interpretationem ad d. l. attulit Gouez. lib. 1. l. c. 1. *variar. pen. & l. de iurisd. iud. iud.* verum dubitabilis hic sententia est, quod quidem appellatio in casu d. l. ab illa multa admittitur: quae sane appellatio ostendit illa esse ad poenam, non ob contumaciam, iuxta l. c. in multis. C. de appell. verb. enim non est locus appellatiōis, si ob contumaciam, & solam coercionem multa illa indiceretur. d. l. c. quor. appell. non recip. Hanc difficultatem fortē sentiens Gouez. dixit d. l. non concedere appellatiōem, sed sine ea Proconsulem cognoscere de delegati iniquitate: ita etiam obseruatur & in ceteris interlocutoriis iniqui a delegato prolatis, ut ipsemet delegatus simpliciter proposita querela de iniquitate cognoscat. l. arbitrio. vbi Bal. col. pen. vers. inchof. mag. ff. *qui satis d. cog. & l. francus in d. Alciato. q. 17. in p. de app. Ceterum dubitationis plurimum habet hęc interpretatio. Quod enim de iniquitate sine appellatiōe est simpliciter querela cognoscat ibi Proconsul, non satis planum est, Nā & ipsiusmet Vespasii responsum habet de appellatiōis auxilio principis, cui quae subiungitur clausula illi maxime coheret, ob id non nisi de eodem appellatiōis remedio intelligi verē potest, ut titulus, sub quo collocatur responsum, qui est, *qui & a quo appellatur*, hoc idem suadet. l. Imperator ff. de in dem. additione & scribit Alex. l. in 3. m. ff. si ceteri per Bellonus l. i. *supputa iuris*. c. 13. n. 3. Neuij. l. i. *Sylla nupr.* 131. vers. *de rubrica*, & Crauet consil. 98. n. 4. Quocirca si Goueziani verā foret interpretatio, dicendum esset, illud responsum rectius collocari potuisse sub tit. *qua sententia sine appellatiōe*, quae declaratio non placeat: tum quia (ut dixi) is text. male fuisse sub illi tit. collocatus: conueniret enim potius illi titulo. C. *qua sententia appell. rescin.* Rursus si is legatus Proconsulis multis multa indicere non habuisset, non iniqua, sed nulla multa illa diceretur, nec appellatiōe opus fuisset. l. *Causi pro iura iurisdic.**
- 17 Ego quantum ad rem hanc attinet, sentio d. l. h. hac in re Alexandro non aduersari nam iure illi legato specialiter potestas illa data est, iuxta d. l. h. vlt. de iud. iud. quod in casu nostro non contingit.
- Declarat tunc Alex. in l. *ad duo pios*, in princ. n. 6. in fin. non procedere quoad executionem illam, qui hic delegatus facit, iubendo mixtam possessionem, ex l. *Cognitio*, s. *ut bonorum de off. eius*. Verum Alex. declaratio dubia admodum est, cum ex omnium ferē interpretatione ad d. s. *ut bonorum*, plus sit cognoscere de mittendo, quam mittere in possessionem, ut infra latius explicabimus.
- 18 Delegatus vero inferioris casu habere videtur executionem, per quam facere potest, ne eius iurisdicção, & definitiua pronuntiatio impediatur, atque ita habet i coercionem illam permissionem in possessionem ex primo decreto, ita sentit Dec. in l. *libere*, n. 13. Curt. iun. in l. n. 42. de iurisd. iud. iud. quo loci idem placuit Equinario, idem scriptum reliquit Alciat. in l. *imperium*, n. 113. de iurisd. iud. & l. i.
2. Par. d. c. 4. Corasus l. i. n. 1. de off. iur. Horum sententia ego sequor illa argumentatione. Coercitio illa, quae iurisdicção habet iurisdictione mixta transire missio hac in possessione huiusmodi est, ergo in hac generali delegatione continetur. Quod ut clarius intelligatur, sciendum est, aliquando mixtum imperium iurisdictioni inesse, aliquid coherere, inell. tunc cum imperii ius in negotio principaliter exercetur. l. *imperium*, de iurisd. iud. veluti cum trator in integrum restituit. l. *ea quae*, s. *magistratus*, ad municip. vel cum iudices litigatoribus dat. l. *de iur. iud.* vel si bon. poss. assignet. d. l. *imperii*, vel si iubeat cauere ex causa damni infestis, iubeat, de iurisd. iud. vel si legatoris seruandorum causa, vel ventris nomine in possessionem mittat. l. *cognitio*, s. vlt. & l. *leg. de off. eius*, hoc imperium non transire principaliter iurisdictione: quandoquidem, quod de se principaliter consideratur, solum nominatim mandatur. l. *Cognitio*, s. *ut bonorum*, nisi aliter personae fauor suadeat. d. l. *cognitio*, in princ. coheret verò tunc iurisdictioni mixtum imperium, cum liti principaliter more subservit, exercetur enim tunc non propter se, sed causa illius iurisdictionis explicanda, ad finemque operum perducenda, l. i. s. vlt. de off. eius. nam mixtum hoc imperium illi iurisdictioni ita inseparabiliter coheret, ac coniungitur, ut illa mandata transiret, quoniam sine eo iurisdicção eludi facili posset, l. vlt. de off. eius. c. ex literis, de off. deleg. Cum ergo hęc missio in possessionem ex primo decreto, quo ius non tribuit in re, l. s. vlt. de acqui. p. i. iure iuncta ac introducta ea ratione fit, ut contumacis inobedientia coarceatur, & quod causa facilius ad exitum perducatur, dicendum est, nō inesse iurisdictioni, sed illi coherere, & ob id ea mandata transire. Secundo hanc nostram inuat sententiam Nouella 53, hoc est, *auth. de exhib. r. 1. §. 1. verò etiam*, vers. *ne igitur latitante*. Nam cum illa constitutio de iudice ordinario, simulque de delegato verba faciat, ut ostendunt verba illa, designat iudicem, huius distinguunt iudicis ordinarii potestatem, quoad prehensionem a Potestate delegati: subicit in ver. *ne igitur latitante*, iudicem hanc missionem in possessionem concedere. Ego intelligo quoque iustinianum de iudice in genere tam facili de delegato, quam de ordinario, quemadmodum principium d. s. *si vero*, loquitur. Huic argumentationi aduersari videtur lex. i. *auth. & qui iur. arg. de be. iud. in p. de sumptus* ad d. s. *si vero*, in eo scriptum legitur, tum qui iudicem dedit, missionem hanc in possessionem concedere, non iudex datus. Verum huic difficultati occurrō, argumentationem fumi hic ab vnius inclusione ad alterius exclusionem. *Lex* i. *auth. & qui iur. in princ. ff. de iud.* quae tunc demum non procedit, cum quod excludit videtur, alia iuris constitutione inclusum reperitur, ut recte docuit Dec. in l. 1. l. c. 1. s. *si ceteri*. per. at. index datus ex d. s. *si vero*, satis in hac potestate mittendi in possessionem includitur, ergo non excludit ex d. *auth. & qui iur. arg. de be. iud. in p. de sumptus* ad d. s. *si vero*, si speciem erudit Haloandri versio penam cum in eo s. *si vero* in vulgata versione, in administratore appellatur, qui iudicem dat, & in versione Haloandri magistratus nuncupatur: ita ut intelligamus, administratorem esse eundem cum magistratu: at tamen in d. *auth. & qui iur. arg. de be. iud. in p. de sumptus* ad d. s. *si vero*, si diuersa ponuntur, quemadmodum illa alternarij vel ostendit, ex his consistit, clare illi non mediocriter lapsus Sal. Alex. l. 1. & ceteros, quos refert Alciat. in d. l. *imperium*, n. 114. dum multa Iurecon. indigne considerantur, itaque satis comprobatur hęc sententia.
- Non ignoro tamen alios plerosque magnae auctoritatis Iureconsultos contrariam defendisse, l. delegatum infestioris, missionem hanc in possessionem ex primo decreto concedere non posse, ita enim scripsit Bart. interpretum Coryphaeus in d. l. de iurisd. iud. iud. l. *in libere*, n. 13. & ibi Dec. n. 1. addit, qui hanc esse receptiōem aretarii d. iud. quod fecit Longonallus d. l. *imperium*, n. 116. & Bolog. n. 19. est aliter ipsi sentiant, ut iam retinimus. Horū argumentationes facili nunc negotio diluunt. Primo enim loco aduersus d. l. *ea quae*, s. *magistratus*, ubi *ad municip.* quo loci scripti est, Magistratus, municipal. nō esse coactus mittere in possessionem, si ergo iure magistratus nō conceditur, delegatio poterit, l. *vergo*, iure vers. de off. eius huic argumentationi, ut nostri satisfacciant, multa leuius considerant, & omis-

sis Decij ac Curtij opinati in his commentis que declarantibus vni ceteris solidius videtur, que eruditi Goueani fuit in d. *Libere*. in ille, aut misio in possessionem causae cognitionem postulat, aut non si postulat, imperij magis est, quam iurisdictionis: quod magistratibus municipalibus non conceditur, cum eam Prator ibi reuoluat dicatur: sic intelligit procedere d. l. *ea que*, cuius consideratio confirmatur ex l. 4. §. *si forte* d. d. *dam. infest.* & d. §. *magistratib.* intelligi cum causae cognitio est necessaria, illud iudet, quod de integ. relit. verba facti, quod illis magistratibus municipalibus ea ratione non conceditur, quia causa cognitionem requirit, in causa. l. 4. §. *causa cognita*, de mino. altero vero casu cum causa cognitionem non desiderat, misio in possessionem iurisdictionis magis est, quam imperij: quare magistratib. municip. permittitur est. l. 4. §. *duas*, de *dam. infest.* cuius rei ratio illa creditur, quia vbiunque causa cognitio requiritur, ibi pratoris praesentia desideratur, l. *vbiunque*, de *reg. iur.* Confirmatur ex l. 4. §. *causa cognita*, de *bon. poss.* & ex l. 5. *di. si quis ordo in bon. poss.* ser. quib. in locis semper respondit Vlpian. in his, quae causae cognitionem desiderat, necessariam fore Pratoris pro tribunali sententiam, sed ad rem nostram non explicatur, an misio hac causae cognitionem desideret. Ego quidem illis assentior, qui non requirere docuerunt, cum necius in re tribuat. l. 3. §. *vt de acq. poss.*

Alterat huius Ludouici Charondae in libello de iurisdic. & imperio, num. 1. consideratio, dum ait pronuntiationem de mittendo in possessionem imperij esse, & pratori reservatam: missionem vero ipsam, quae nudi exercitii dicitur, quia contumacia in parendo plebitur iuris, esse, & municipalib. magistratib. concessam: ergo pronuntiat prator ob damni infecti causam cauendum esse, & si non caueat, iubet aduersarium in possessionem mitti: si non caueat, missionem in possessionem locus fit, exequi a municipalib. magistratib. illa poterit, cum nudi exercitii sufficere intelligit l. 4. §. *duas*, de *dam. infest.* tex. vero l. *ea que*, cum de ipsa pronuntiatione agitur. Quae sane explanatio si vera est, nostra sententia plurimum aduersatur: quandoquidem & in hoc primo decreto pronuntiatio, ac ipsa missio requiritur. Sed verior ne minus vera sit Charondae opinio: illi enim repugnat *Libere cauere*, de *iurisd.* dum non iussus modo de cauendo, sed & misio ipsa imperij dicitur, quod imperium municipalibus magistratibus non competit, d. l. *ea que*, sic aduersatur *Legunio*, §. *vt possessio*, de *offic. iudic.* quae intelligimus, duo hac esse in delegando paria, iussum & missionem ipsam: eo etiam alium fuisse sensum Corasij in d. *Libere*, in si. sed videant alij num. 18. scopus & ita attigerit, tibi quidem placet, vt dicamus, non esse satis veram propositionem illam, quam passim nostri imperite faciunt. Quae non conceduntur municipalibus magistratibus, non delegantur, d. l. *de off. eius*. nam certum illud adeo est, vt a nemine negari possit, missionem in possessionem legatorum seruandorum causae, magistratibus municipalibus non concedi, d. l. *ea que*, & tamen hac ipsa missio delegari potest, d. l. *Legunio*, §. *vt possessio*, quae sane consideratio illam destruit, quia aliqui dicebant, ideo non venire in delegationem missionem hanc in possessionem, quod iure magistratibus concedatur, d. l. *ea que*, §. *magistratib.* nam hunc sensum non habet is locus, cum solum dicat, illa non concedi magistratibus municipalibus, non autem iure magistratibus: plurimum etenim hac inter se differunt, non concedi aliquid iure magistratibus, & non concedi magistratibus municip. Itaque enim simul, quod quid concedatur iure magistratibus, verè peculiariter omnibus magistratibus concedatur, sed quod certa speciei magistratibus negatur, exemplo res clarior patebit. Vt tibi tibi fundum mille coronatis, peto vt solus cognitio huius causae & summa competat iure magistratibus, non tamen est bona consequentia, competet hoc iure magistratibus, ergo ita eubabit magistratibus concedatur, vt nulli negetur, cum defensori ciuitatis non concedatur, §. *iudicare*, in *Auth. de defen. ciuit.* destruit quoque hac consequentia *Legunio*, §. *si quis ius d. non obtemper.* dum ait magistratibus non tamen duntaxat.

Solent secundo loco citari pro hac ipsa eorum sententia 1. *Propaganda*, §. *in autem* rem. C. de iudic. verum satisfaciunt Decij & ceteri in d. *Libere*, & claris Alciati. in d. l. *imperium*, num. 110. qui non multum recessit a Bart. in d. l. *duo* *Pia* in *princ.* ideo in d. §. *in autem*, fieri relationem ad maiorem, quia ille in cuius bonis executio fieri debuit,

non illius territorij ordinarij erat, sed in alio commorabatur, in quem non ipse ordinarius, sed maior ipse, cui referendum fuit, postellatorem habebat.

Tertio sic argumentabatur Alex. Alciatus in possessionem officio iudicis nobili conceditur, *Sulianus*, §. *si ff. de bon. poss. iud. poss.* Bart. d. *Libere*, de *iurisd.* *im. iudi.* ergo non videtur polle delegari, l. 3. §. *quod non ita*, ff. de *peda* *iud.* Dec. in *ca. Libere*, num. 14. vt nodum dissoluat, leuia aliqua effudit, tandem negat, bonam esse consequentiam: petitur misio hac ex officio iud. nobili, ergo delegari non potest, quae sane consideratio text. §. *quod non ita*, aduersari videtur, sed illius argumentatione defendendo ego respondeo, verba illa [ex officio suo, non intelligi de nobilitate mercenaria, sed ex officio suo, non necessitatem, ac officij sui sollicitudinem] vt sensus sit, Praefides etiam ob euenientem in suo officio necessitatem, non posse eas causas, quae sibi specialiter mandata sunt, suis pedaneis iudicibus cognoscendas delegare. Hunc locum sic etiam visus est interpretari eruditus Longouallus in *Imperium*, n. 35. de *iurisd.* *im. iud.* Praeterea credo veram non esse illam consequentiam, quam imperit nobis facit. Conceditur tunc officium iudicis nobili, ergo non delegabile, quod fallum ex eo conuenitur: nam in integrum restitutio iudicis officio nobili petitur, & tamen delegari potest, *vt in fin. C. vbi & apud* quod in *integ. restit.*

Quarto Alciatus in d. *Imperium*, num. 206. de *iur. om. iud.* & l. 3. *Paradox*, cap. 4. sic argumentari conuenit. Ad primum decretum non deuenitur, nisi citatio per edictum praecesserit, l. 3. *C. vbi in rem acta* & §. *delegata* data non est facultas citandi per edictum, l. *summus* de *iudic.* l. *consequatur*, & *Autben. qui senet*, C. *quomodo & quando iud.* non ergo hic delegatus poterit missionem hanc in possessionem exercere, quoniam cui delegatur necessarium antecedens, delegatur & consequens l. *illud*, de *acquir. hered.* Verum ex eundem Alciati sententia satisfacere possumus, d. l. *ea que* in *re acta*, §. 4. loqui in ordinario, in quo necessaria est citatio per edictum: at in delegato causi hoc non est, quinimo ob solam contumaciam primae citationis, illa missio in possessionem ex primo decreto conceditur, vt scribitur omnes in l. 3. *finis*, §. *Sulianus*, ff. de *act. infest.* vel etiam ea ratione possumus huius argumentationi satisfacere, quod speciale fit in casu d. l. 2. vt citatio per edictum necessaria fit ex ratione, quia ibi fit misio in possessionem in actione reali, in qua missus in possessionem irrevocabilis dominus constituitur, quo scilicet ad possessionem ipsam: vnde cum maximum adierat detrimentum, non mirum si illa extinguatur.

Quinto in hac sententiam adicere solet l. *confutatio*, in *fin. C. quomodo & quando iud.* vbi sub vna determinatione ponit, quod quando reus est contumax, debet Praefes vel realiter eum citare, vel a iudice ex primo decreto in possessionem mittere, tunc si alternatim inter duo diuersa posita, ostendit eandem esse qualitatem in vna, quae est in altera, l. *de reb. du.* cum ergo realis citatio non concedatur delegato, §. *si vero in auth. de exlib.* re idem erit dicendum in altera parte alternatim, hoc est in missione in possessionem ex primo decreto. Verum praeremissa vna satis leui Alciati declaratione, si satisfacere possumus, & quiparationem illam esse quidem factam quoad casum illum, vt vnum ac alterum exercere possit Praefes, non tamen in omnibus facta est & quiparatio: vt si vnum hic delegatum delegatio, sit & aliud, nam si illi non concedatur prehensio, non tamen sequitur esse etiam delegatum missionem in possessionem ex primo decreto, cum minoris detrimetum ipsa prehensio sit, cetera quo in hac sententiam adicere solent, tunc quod leui satis fuit, tum quod ex relatis responsonem habent, silentio praetereunda duximus. Ex auius Caesaris dispositione procedere satis intelligimus.

Pontificio vero iure in pecto maius est dubium, tan delegatus inferioris suam sententiam possit exequi: prima fuit opinio Immo. & Hostian. & ceterorum, de delegati huius inferioris executioni mandare non posse propria sententia ex pontificis constitutionibus: quia opinio non differtur *so. Andr.* in c. *si quis clericus*, de *foro* *compet.* & Specul. in *tra. de iudic. delegato*, §. *sequitur*, quos retulit Alex. d. l. *duo* *Pia* in *princ.* num. 8. suam hanc sententiam tunc ex eo quod meri, vel mixti imperij sunt, non venite in generali delegatione: sententiae

executio huiusmodi est. ergo. in generali delegatione diffinita causam, executio non continetur. Alexand. loco citato ad responsione satisfaci. quod relata t. in c. quod translatum, non meri vel mixti imperij simpliciter erant, sed ex relictis Principi, quod hic non contingit. Solet considerari secunda ratio, hunc delegatum esse suo officio functum, posteaquam sententiam tulit. *Index posteaquam, de re iud. verum alia respondi cum Imola & Alex. esse quidem iudicandi munere functum, sed non exequendi, quod illi consecutum videtur.*

Secunda fuit opinio Ioan. glossatoris in c. quisquis. 2. q. 6. quam Alex. d. l. a duo Pio in prin. 2. a. affirmavit videtur: delegatum hunc absolute posse suam sententiam exequi, ea adducti sunt ratione, quod iure Pontificio causae meri vel mixti imperij delegabiles sunt. Verum multipliciter responderi potest: ac primo, quod & si delegabiles essent, intelligi, si specialiter delegentur: non enim sub generali veniunt. Rursus verum non est, causas meri, vel mixti imperij iure Pontificio esse delegabiles: late probavi supra q. 3. n. 9. & dicemus infra hac questione nu. 4. 4. 5.

Tertia fuit opinio Imo. in c. cum ab ecclesiis, de off. ord. affirmantis delegatum posse suam sententiam exequi, non absolute per quemcumque exequendi modum, sed per illos modos, quos pro sua iurisdictione exercere potest: puta, iubendo illam esse exequendam, vel excommunicando, vel maledicendo, si iudicatio non parat: hac opinionem secuti sunt Butr. & Imol. in c. si quis contra clericum de foro compet. Ioan. de Ligu. Clem. 1. de off. deleg. Ang. in 5. si vero, in ant. de excoib. rei, quos secutus est Alex. d. l. a duo Pio, in prin. nu. 6. in fi. et n. 3. dicat, hanc opinionem esse veram etiam de iure civilis, & illam Ioannis veram esse de iure Canonico: sic etiam intelligi Decan. c. significasti. 2. notab. de off. deleg. & hac probavit Longouallus in Imperii, n. 7. 3. de iurisd. omnia. In hac sententia primo adducuntur, quia ille, cui causa committitur, in mandatis habere dicitur, ut etiam possit exequi & facere ea omnia, quae ad illam causam pertinent. *Ad rem mobilem, l. ad legatum, ff. de procur. & melius in c. praeerea, c. c. suspensio, de off. deleg. ergo exequi poterit. Sed respondendi potest, verum ceteri mandata, quae ad eam causam pertinent, hoc esse ad sententiam venire possit: quare impedimenta amovere poterit, ut probatur in cap. 1. vbi Decan. 14. vers. quoniam autem de off. deleg. sic procedit text. in d. c. praeerea, vbi omnes in primo non affirmant, sed delegatum posse punire cõmunem, ut quamprius ad sententiam deveniat: nam hac modica correctio, venit in consequentiam mandata iurisdictionis, quae aliqui exerceri non possent, l. 1. §. 6. et l. vbi de off. eius cui mand. off. iurisd. d. hac potestatem modicam concessionem fructuantur arbitri, quia facilius laudatum suum proferre valeat, ut scribit Glan. c. ex literis, in verbi, subdelegatus, de off. deleg. sentit Bart. in l. 1. n. 1. et si Decan. ibi nu. 3. contrariet. ex de iurisd. omnia. ad iurisd. satisfacio declaratione l. a duo Pio in prin. 12. antecedens non trahere ad se consequens, quando consequens est minus suo antecedenti, ut ipsa sententia maior esse videtur executione.*

Adferunt secundo text. l. 1. cognosce. 5. ut bonorum de off. eius, quo probari videtur, delegatum pronuciare posse, resequendum esse, verum et declarandum ac verba Alexand. supra relatis, intelligimus de re possessione, non loqui de ipsa actuali executione, siquidem de vera missione in possessionem, sed de praesentatione (ut si melius: ex iam relatis supra) de exequendo & mittendo in possessionem: nec aliter sentit idem Alex. in l. habere, n. 1. de iurisd. omnia. Quae sane pronuciandi facultas specialiter mandata fuerat, quia in casu nos non loquimus, sed in eo, cum venit post sententiam, siquidem sub eodem genere. Scio etiam alium fuisse sensum Bologn. in d. l. habere, n. 1. dum interpretatur, esse d. 5. ut bonorum possessione, proinde dicitur cum fit delegatio, in casu necessarii impeditur locutionem enim (inquit ille) de delegatione, qui facit Proconsul, qui tunc similiter multipliciter negotiorum impeditur, huiusmodi vires huiusmodi mandata hoc ex eo conuenit, quod principum illius text. de ipso Proconsulibus loquuntur, quare in c. si de possessione, venit conditionate ad principum illud. Hoc Gregorius etiam ad iurisdictionem confirmat, xpi. illum conditionati in illo interpolato puncto legit, ac etiam in hac verba, ut possessio ab iudice, scio tamen Aut. August. l. tenet d. iurisd. c. 9. legisse, interfecto

puncto, & sine illis dictionibus [ab ijs], atque ita in Pandectis Iheronensis legi scripsit. Accedit praeerea, quod si argumentatio hac concluderet, male ius Pontificum a Casareo distingueretur.

Tertio considerari solet illa virgens ratio, iure Pontificio, quae meri imperij sunt, delegari possunt, glossa in c. quod scdm. de officio ord. c. in cap. peruenire. 36. diffinit, quam sententiam probant Innoc. in cap. venerabilis, de officio deleg. Bar. in l. nequequam. 5. vbi dicitur, de off. Proconsul. & in Auth. ad hac. C. de iud. est text. in cap. in Archiepiscopatu, de raptor. si ergo sententia executio meri imperij sit, nil mirum si a delegato exequi poterit. Verum respondens Butrius, ita demum, quae meri imperij sunt, in delegationem venire, cum specialiter actum fuit, at etiam si in genere. *argum. cap. quod translatum, de off. leg. Non est tamen tanta responsio ista, quandoquidem nec in Principis delegatum hac facultas transiret, cum tamen transeat, ut suo loco infra dicemus: atque ita replicat Imola, quomodo tunc Alex. d. l. a duo Pio. Rursus in generali delegatione venire, quae mixti imperij sunt, probat text. in cap. causa, de rest. in integ. et si Longouallus in repet. l. imperium. numer. 130. scriptum reliquerit, illum esse Pontificis maximi non leuem errorem. Verius itaque responderetur, nullam esse differentiam inter ius Pontificum & Casareum in delegatione meri vel mixti imperij, ut scriptum reliquit Purpuran. l. 1. in prin. nu. 503. & ibi Ioan. Bologn. nam. 44. de off. ius. Nec ad rem facit ista text. in cap. in Archiepiscopatu, de raptor. quandoquidem loquitur in Rege Sicilia delegante, qui & si Pontificem ratione feudi recognoscit, Clemens Pastoralis, de re iudicata, in ceteris tamen imperij iura suprema habet, non mirum si delegare possit, quae meri ac mixti imperij sunt. Quare verè forte sentit Longouall. l. 1. imperium. numer. 130. Pontificem errasse in relato c. causa.*

Quarto adferunt text. in cap. quomodo venissent, de eo qui mittitur in possessionem causa rei seruanda. quoprobari videtur, delegatum exequi sententiam permissionem in possessionem, sed euitari facile potest hic text. cum loquatur de executione illa, quae facilius ad sententiam devenit, ut supra diximus, quae ut modica correctio nec iure civilis creditur delegato negata, viam diximus. loquitur enim de missione in possessionem ex primo decreto rei seruandae causa, ut citatur hic text. ab omnibus in hanc sententiam in l. 1. vbi Decan. 18. §. de off. eius, ego aliquando intelligebam c. quomodo venissent, loqui de iudicibus ordinariis, quibus causa delegato Pontifici remissa fuit, hoc sumpsit verba illa iudici b. cõmisit, prae supponit ista, antecedens indicis iudici fuisse, & si non illius causae. Non ergo iure satis probatur opinio ista.

Delegatus principis in sua sententia exequi possit, dubitari non cõtingit, ex integro questione hanc absolute iure Pontificio credo posse exequi, & per cõsequens collatum in diffinitio arbitrii, ceteri etiam concessum in exequendo: hanc probat opinio text. c. in literis. c. Pastor. 5. praeerea, de off. deleg. iure autè Casareo maius est dubium, est crebrior fit sententia, tunc exequi posse, nihilominus alij plures cõtrariam affirmant: cõmunè itaque defendunt Decan. c. significasti. 3. not. de off. deleg. l. a duo Pio, in prin. n. 10. atque ea constitutione l. vlt. in fi. C. de iud. adducitur in illis verbis, l. c. 10. exequatore negotij, cui mandata est causa examinatio, immineat. Verum ego semper intellexi illa cõditionem, loquuntur non de executore illa sententiae, sed de ipso negotij cogitatore, cui causa cognitio fuit mandata, ut ipsiusmet text. verba ostendunt, hanc etenim significationem executoris non aliò quando habere, probat cap. significasti, de re script. vbi Dec. & cap. si contra clericum, de foro compet. & Dec. in cap. 1. notab. de off. deleg. Probatur etiam l. Imperij, in c. de iudic. quam sic interpretor in illis verbis, si eodem exequore l. hac interpretatio suadet, quia si intelligeret, non nam d. 1. vlt. loquitur etiam de executore inferiori, siquidem dixerunt Delegat. ut principum text. ostendit, & ita intellexit Angel. in d. l. a duo Pio, & Alex. in rub. de off. eius. n. 9. & tamen certum est, viam diximus, delegatum inferioris nam sententiam exequi non posse.

Adferunt secundo text. in 5. si vero etiam, vers. ne igitur latet es, in Auth. de excoib. rei, qui dum de principis delegato loquitur, constituisse videtur, eum missionem in possessionem

cōferti ex parte. *Affertus* de concess. prob. quo probatur actū esse nullum, cum sit ab eo qui vno modo potest, & aliū modum incompetentem eligit. Rom. *si quis si delegat.*

- 9 Declaratur primò, non procedere eo i casu quo hic iudex utramque potestatem, ordinariā scilicet & delegatam haberet, & simpliciter procederet: nam tunc procedere omni meliori modo dicitur, & ob id actus valet: *cap. nisi de prob. Fel. d. cum ex officio, nu. 11. de prescript. & Vantius qui supra, num. 11. ex reg. l. 3. ff. de iudi. l. 1. §. 1.*

- 10 Declaratur secundo non procedere, cum i error vel ignorantia versatur solum circa aliquam qualitatē ipsius iurisdictionis, ita Bart. in *l. multum* inter *nu. 2.* & ibi *oc. nu. 9. ff. de condi. & demon. idem Soc. sen. conf. 39. in fin. lib. 4. & Fel. in d. cum ex officio, nu. 28. in fin. de prescript. post Ang. in l. 3. ff. de iudi. adducuntur ex d. l. 3. §. 1. & ex d. l. multum. & ex d. l. sed si de sua. §. 1.*

- 11 Tertius est casus in hoc iudice nostro, cui ex delegatione tribuitur est hoc arbitrium, an cum errat, vel ignorat sue potestatis fundamentum, prolatum i de arbitrium sit nullum, & concludendum esse, esse nullum, ita omnes in c. cum super, de off. deleg. & in d. cum ex officio, de prescript. quo loci Inno. & Riott. scriptum reliquerunt, sententiam illius delegati esse nullam, qui dixerat se esse delegatum Episcopi, cum esset delegatus Archidiaconi, quod post Ioan. And. affirmavit Alex. conf. 231. num. 10. lib. 3.

- 12 Extenditur primò, ut procedat etiam eo casu, quo ignorantia vel error versaretur circa aliquam qualitatē, & ad miniculum iurisdictionis, ita Imol. in d. multum, de condi. & demon. illa est ratio, quia scilicet delegatus, se habere iurisdictionē a respectu limitatam, c. p. & G. de off. deleg. & d. l. §. 1. de iudi.

Verum Imolus aduertat Soc. in d. multum, num. 9. dum sic distinguat: Aut iurisdictioni delegati est prorogata de tempore ad tempus, aut de persona ad personam, vel de re ad re. Imprimò casu, si iudex eam prorogationem ignorat, actus ab eo gestus non valet, & rationes, quia tunc ignorat fundamentum suae iurisdictionis, ex quo credebatur se non habere iurisdictionem ob lapsum temporis, cum tamen haberet: sicque non versatur error, vel ignorantia circa qualitatē & ad miniculum, sed circa substantiam & fundamentum, d. l. §. 1. de iudi. Secundo casu, cum hic prorogatio de persona ad personam, vel de re ad re, tunc factum ab hoc delegato eam prorogationē ignorante valet, quia error, vel ignorantia versatur circa qualitatē & ad miniculum iurisdictionis. Nec est in hoc differentia inter delegatum & ordinarium. Imole etiam aduertari videtur Bald. in l. falsus, col. 5. vers. circa *secundum. C. de iurris*, inquit ille, quod si duobus causis est delegatus, cum illa clausula, quod si ambo non poterunt, aliter exequatur si unus non poterit, & alteri non conficit de impedimento sui condelegati, de quo sua potestate procedendi sine condelegato, actus valet: ea ratione prima, quia veritas & iurisdictionis auctoritas operatur, ut actus ipse sic factus valeat, arg. l. si pater, §. 1. ff. de manumiss. vind.

Secundo, quia iurisdictione ita apud duos in solidum residet, etiam in solidum manet, quoad divisibilem iurisdictionem, sed exercitium commune esse debet, arg. *leg. si plures, de condi. infer. per clausulam* ergo illam exercitium accrescit in iure accrescendi in diuisis non requiritur scientia, quia ius accrescendi est de appendicibus rei principaliter scilicet: & ideo valet quod fit, sicut quando accrescit per prorogationem, d. l. §. 1. ff. de iudi. sentit ergo Bal. ignorantiam vel errorem delegati, quoad qualitatē & ad miniculum iurisdictionis non nocere.

QVÆSTIO LXXVI.

Quando assertioni iudicis credatur, explicatum.

SVMARIA.

- 1 Iudici assertenti se ex arbitrio sibi dato fecisse, credendum esse.
- 2 Principis solum assertiōnem eius beneplacitum iustificare.
- 3 Principis donantis assertiōnem credi, cum donare possit.
- 4 Iudici non credi de eius iurisdictione, cum circa substantiam est dubium.
- 5 Patris assertiōni non fari, cum filio ex causa asserti donare.
- 6 Prælati asserti alienas præcedentibus tractatibus & debitis solemnitatibus, non credi.

- 7 Prælati assertenti se infundare bona Ecclesiæ feudo antiquo, ut valli antecessores tenebant, non credi.
- 8 L. si forte. ff. de castren. pecul. multiplex intellectus: & in quo genere personarum procedat plenè explicatum.
- 9 Assertenti iudici credi, cum modicum versatur praesudici.
- 10 Episcopo ordinarij clericis alterius Episcopi credatur, cum asserti se ex illius Episcopi licentia ordinasse.
- 11 Iudici assertenti se aliquid ex suis potestatibus fecisse, credatur, cum partes presentes non dissentiant.
- 12 Iudici assertenti se ex causa aliquid fecisse, credatur, cum ex ea causa facere possit.
- 13 Presumit pro iudice in his, quae facere potuit.
- 14 Iurisdictionis qualitas praesumitur, cum de principali iurisdictione constat.
- 15 Assertiōni delegati inferioris credi, cum asserti se ob causam absentia subdelegasse.
- 16 Probationem contra assertiōnem alicuius admitti.
- 17 Statutum, quo credatur iuramento damnnum passum, admitti probationem contrariam.
- 18 Probationem admitti contra assertiōnem illius, cuius conscientia aliquod commissum est.
- 19 Praesumptio officis admittitur contra assertiōnem illius, cui alius credatur.
- 20 Verisimile quod non est, falsum credatur.
- 21 Iudici asserti contra verisimile reijciuntur.

Varo septuagesimo sexto, ad hoc iudici i assertenti se aliquid fecisse ex arbitrio & potestate sibi concessa, credatur Bart. in *l. ambrosia, n. 27. ff. de decr. ab. ord. fac.* similè proponit questionem, an scilicet credendum sit de eorum, quibus super bono & pacifico citatu citatus datum est arbitrium, dum assertunt, quod faciunt, ad suam potestatem & arbitrium pertinere? quia in re concludit Bart. credendum esse, & Soc. sen. conf. 4. col. 4. vers. *Primum probatur*, lib. 3. Bart. secutus respondit, solum i principi i assertiōnem sufficere ad eius beneplacitum iustificandum, sic idem Soc. conf. 2. col. 4. vers. *Secundum probatur*, lib. 3. respondit esse credendum assertiōni i principi donantis, de causa donationis, ex quo donare potest, & multis aliis in casibus de iure respondendo, Bart. doctrinam probavit Riut. conf. 35. n. 38. conf. 59. in fin. conf. 175. num. 14. lib. 3. conf. 307. num. 8. lib. 3. conf. 98. num. 7. 16. lib. 4. conf. 3. num. 1. & conf. 15. num. 10. lib. 1. Ego quidem, ut rem hanc plenius, veriusque discutiam, cum non omnibus rectè senserit Bart. sic plures causas distinguendos esse arbitror. Primus est casus, cum ambiguit i super substantia iurisdictionis, ut quidam hic index nolet, qui in multis arbitrium habet, asserti se in aliquo casu arbitri habere: hoc casu arbitror eius assertiōnem credendum non esse, ea ratione, quia hoc a sua potestate & facto non pendet, sed a facto superioris iurisdictione non concedentis: cum hoc male senserit Bart. in *l. ambrosia*, dum absolute inquit esse credendum illis decurionibus, assertentibus aliquid ad suum arbitrium & potestatem pertinere: non enim credendum est, cum a suo facto non pendat, quæ sententia probatur ex reg. l. si forte ff. de castren. pec. quo loci scriptum est, non esse standum i assertiōni patris donantis filio, ut habeat ex causa peculii ea stentis, quare eo loci colligit Bart. non credi assertiōni donantis ex causa benemeritorum, cum sine ea donare non possit: cuius doctrinam sequuntur omnes, ut latè ac doctè apud Dec. in *l. si donatio, n. 18. C. de collat. Ferra. cautela 3. n. 3. Paris. conf. 73. num. 66. lib. 1. Tiraq. in *l. si unquam in verbo, donationis, n. 88. C. de reuoc. donat. Cratier. consil. 175. n. 2.* Similè est quod subiicit idem Bart. in d. l. si forte in fin. non credi i Prælati assertenti præcedentibus legitimis tractatibus rem Ecclesiæ, quæ aliter alienari non potest, distractam fuisse. Bart. secutus est Grammat. de off. 9. nu. 20. Similè scribit ex eo text. *l. si in prelatus feudo*, num. 89. 90. i Prælati assertenti, se infundare caltrum Ecclesiæ sempronio in feudum antiquum, quemadmodum huius antecessores tenebant, non credi, cum ita infundare non sit in sua potestate. Nec fundamentum hoc tollunt plures intellectus ad *l. si forte*, quos nostri considerant, quorum primus ille est Bald. in *l. rub. de off. deleg. col. vi. vers. Sed ego statim* qui docuit d. l. si forte in publicis, ut in iudiciis, quorum fides a publico probata est, idè senserit tactio Bald. auctore *l. si in nec quicquam, §. ubi decretum* num.*

QVÆSTIO LXXVII.

Arbitrium quale intelligitur in causis capitalibus.

SYMMARIA.

1. Arbitrium iudicis in criminalibus intelligi de regulat. & tri boni.
2. Iudicem arbitrium habentem, non posse in criminalibus ausere defensionem reo accusati.
3. Defensionem iuri naturali esse.
4. Excommunicato defensiones non esse denegandas.
5. Iudicem in poenis imponendis pro modo qualitatis facti illi inducere.

Varo septuagesimo septimo, qualis sit huius iudicis potestas in causis criminalibus in quibus iam diximus supra q. 11. semper intelligi concessum non liberum & absolute arbitrium, sed iure & ratione regulatum, & ob id ius & æquitate iuri nature proximam feruare debere. Cg. polla in l. m. n. 16. C. de fer. sing. Ruin. conf. 13. m. 27. lib. 2. Dec. conf. 10. n. 11. Marf. sing. 39. Arbitrium hac ratione fit, vt i reis defensiones auctere minime possit: id quod in specie nostra respondit Anchar. conf. 166. f. si diligenter, Zabarella in Clement. f. p. 5. non sic tamen alii, vt. quæ de quibus, de verb. signif. Alex. conf. 81. col. 1. lib. 1. Marf. prall. criminali. l. 5. Conf. ante n. 2. 6. cuius sententia ratio illa est, quia iudicis iuris naturalis est. Clem. pastoralis. 5. ceterum, de re iud. 4. Hinc dicimus i defensiones excommunicato denegandas non esse, c. cum inter. de except. d. 5. non sic tamē, secundo notab. solum ergo ipse reus potest iudex iste, quæ de solennitate sunt. vt alias admonui, & prosequitur Anchar. locis iam citatis. Sic in i poenis imponendis, secundum iuris rationem pro modo qualitatis facti, & personarum conditione poenam arbitrat. quod admonuit Signo. conf. 69. col. pen. ver. Si vero ex eodem delicto. & infra lib. 2. multis in casibus dicimus.

QVÆSTIO LXXVIII.

Inquisitionem præcedentibus iudiciis formandam à iudice esse, explicatum & declaratum.

SYMMARIA.

1. Inquisitionem non præcedentibus iudiciis formari non posse à iudice habere arbitrium præcedens in causis criminalibus.
2. Statutum liberum arbitrium tribuens Prætori procedendi in causa criminali, & formandi inquisitionem, intelligitur diffamatio & iudicij præcedentibus.
3. Statutum Ferraria lib. 3. sub Rubr. de officio Potestatis Ferraria in falsitatis declaratur.
4. Inquisitione non præcedentibus iudiciis posse formari, cū princeps causa cognita iura madaat quæ multipliciter declaratur.
5. Copiam iudiciorum esse à quous iudice dandum.

Varo septuagesimo octauo, ad formandam inquisitionem iudex procedere possit, nisi nulla præcedat diffamatio: & non posse procedere crediderit Bal. in c. licet vndique. de off. ord. cum secuti sunt Ias. in l. si se legationem, n. 25. de legat. 1. in l. milites in fine. C. de testam. mili. Dec. c. dilecti, n. 5. de iud. & Plotus Nouarien. l. si quando, n. 631. C. vnde vi. & ante omnes ita censuit Gandinus tra. malef. sub rub. de questionibus in si quibus ea ratione accedo, quod videam regulare hoc esse, necesse fore vt præcedat diffamatio, & legitima indicia, antequam formari possint inquisitio, sic Bart. in l. congruit. ff. de off. Præsidis. Ang. Arc. in tra. malef. in verbo, Fama publica. Barba. conf. 47. co. 1. lib. 1. Alex. conf. 110. n. 1. lib. 4. Ruin. conf. 147. n. 1. Soc. iun. conf. 37. n. 2. lib. 2. Lud. Causa inter conf. criminalia diuersorum, conf. 99. col. 1. & ibid. Riminal. conf. 101. n. 12. Crauet. conf. 138. n. 1. & conf. 361. m. 1. 6. Gramma. conf. 35. n. 10. & conf. 38. n. 3. Cū ergo hæc sit regula, nec ab ea casus hic nosset sit exceptus, illi standum est. Bart. l. 1. n. 2. ff. qui in ius voca. non iuri. Dec. l. 1. n. 5. de re iur. Extenditur, vt etiam procedat quando i statutū tribueret liberum arbitrium iudici procedendi super eo crimine: ita Ruinus conf. 147. n. 1. lib. 1. si intelligens i statutum Ferraria lib. 3. sub rub. De arbitrio Potestatis Ferraria in falsitatis, hinc intelligimus verè falsum esse quod scripsi Ange. de maleficijs in verbo, mero officio. iudicem ex mero officio inquirentem posse sine præcedenti diffamatione inquirere:

quociens recte eum reprehendit ibi August. Arim.

Declaratur non procedere, quando i Princeps causa cognita mandat inquisitionem formari, nulla habita iudiciorum & diffamationis cognitione: nam quemadmodum ipse sic potest agere, vt docuit gl. glo. in c. 2. de accus. in 6. Bal. in l. nullus ex illo textu. C. ad l. iul. maiest. Ang. in l. vltima. n. 10. C. de bonis vac. li. 10. Alex. conf. 180. n. 1. lib. 1. Dec. conf. 171. n. 3. & clarius conf. 216. in si Marf. in prall. criminali. 5. Conf. ante, n. 21. & singulari 14. Alciat. respon. 432. n. 2. ita & cius delegatus. Quæ sine declaratio intelligitur, quando Princeps mandat ita procedi ex suo motu proprio, secus si ad partis postulacionem ita sentit gl. glo. c. 2. de acc. in 6. quæ eorum declarationem probatam testatur Marf. d. 5. Constat, n. 12. ver. sed hanc tamen, & d. sing. 14. in fin. Intelligitur etiam hæc declaratio procedere, quando princeps clarè allicit ad sui notitiam peruenisse, illum inquirendum deliquisse, quemadmodum respondit Alex. conf. 180. in. 11. & Dec. d. conf. 115. n. 3. & Marf. d. 5. Constat, n. 22. ver. ite intelligas, qui alios plures recenset. Est etiam hoc loco annotandum, iudicem hunc teneri dare eo inquisito copiam iudiciorum, i etiam illi iudice iste ex forma statuti habere liberum arbitrium: ita consuevit Ruinus conf. 147. n. 7. lib. 2. declarando i statutum Ferraria lib. 3. sub rub. De arbitrio Potestatis Ferraria. Declarat Soc. in l. 1. n. 5. C. de eden. & egregie Alciat. lib. 3. parerg. iuri, c. 21.

QVÆSTIO LXXIX.

Quando procurator accusatoris nomine possit in iudicio intervenire, diligenter explicatum.

SYMMARIA.

1. Arbitrium in criminalibus habens, an accusatoris nomine procuratorem admittat.
2. Procuratorem non admitti pro alio in accusatione criminis publici iudicij.
3. Ratio cur in criminibus publicis iudicij procurator pro alio re non admittatur.
4. Procuratori non nisi iugi poenam, quæ falso accusatori venit incidenda.
5. Tali poenam hodie abrogatam esse.
6. Accusatorem rimore poenæ calumniarum, diligentius accusationem prosequi.
7. Elegens procuratorem negligentem imputatur.
8. Publica iudicia quæ.
9. Publica iudicia quæ ratione dicta.
10. Procuratorem ab accusatore non posse constituiri in accusatione criminis quasi publici.
11. Iudicium quasi publicum quod.
12. Procuratorem pro accusatore non posse intervenire, etiam cum crimen est priuatum, sed poenæ corporalis pro eo est.
13. Procuratorem pro accusatore illustri intervenire posse, cum crimen priuatum est.
14. Syndicum vniuersitatis pro vniuersitate accusante intervenire posse.
15. Tuorem pupilli nomine accusare posse.
16. Seruum lingentem contra dominum in causa sui status, procuratorem constituere non posse.
17. Seruum pro mortuo haberi.
18. Ratio cur in causa statum procurator pro seruo non interveniat.
19. Delegatum non posse admittere procuratorem accusatoris nomine.
20. Statutum Ferraria lib. 3. sub rub. Qualiter & quando procurator intervenire possit in causis criminalibus, in fin. vers. declarantes, & c. esse correctorem iuris communis.

Varo septuagesimo nono, an iudex hic nosset, i qui arbitriū cognoscendi in causis criminalibus habet, procuratorem accusatoris nomine admittere possit. In cuius quidem questionis elucidationem, sciendum est ante omnia, quid ius commune regulariter statuerit. Illud itaque primum consuetudinem apud omnes est, in i publicis iudicijs criminibus pro accusatore non admitti, penulim. c. ad crimen. ff. de public. iudi. l. tunc conuenit. C. de accusatoribus. l. de fide. C. ad l. Cornel. de falsi. huius sententia ratio multiplex à nostris assignari solet: vna fuit i ratio à Iacob. bo luttig.

bo huius. Perpetuando procuratorem hoc in casu non adnotum, quoniam causa hac ita ad procuratorem, quoniam adnotum & ad accusatorem spectat, ex quo ambo epopulo innotat quod probat. *Id est, ubi glossa ff. de procurat. verum* perpecta non est ratio hanc, ut inquit Bart. in l. pen. §. ad crimen. num. 1. *verum tamen rationem. ff. de publ. iud. nam* cessat quando is accusat persequendo suam, vel suorum iniuriam, & recte, quicquid comminifatur Rubens d. §. ad crimen. num. 1. post Imolam ibidem.

Secundum rationem recenset Bart. in d. §. ad crimen. num. 1. *verum, quid ergo*, quoniam si accusator calumniari competeret, iussu, iussu, quod est, talis pena teneretur, & in carcere, ut & ipse accusatus detineretur, l. ff. ad S. C. Turpil. & l. off. C. de accusat. quod quidem pena procuratoris iussu non debet. hanc rationem probat Bart. in d. communi inspecto, & ideo inquit Bart. hodie iura municipalia, quo talionis pena sublati est, cessat. opinor ego non cessare, quia et si iura etiam communi nouo inspecto talionis i pena abrogata sit, §. pena. Inquit, de iniuriis, & latius dicens infra l. in causa 32. ubi de calumniatorum poenis agemus, attamen, ut in d. casu dicitur, illius loco extraordinaria subrogata est, & hoc quod in idem Bart. ait d. §. ad crimen. num. 1. in prin. dum assignat rationem illam in accusato procurator colendari non potest, nisi certis casibus, hoc est, quid in eo cadere potest sententia, l. ubi ubi omnes. C. de procat. & l. vlt. C. de iniuriis, quae de re iussu in subsecquenti quaest. ubi dicamus imo condendi regulariter, cum causam est profectum. Ceteras difficultates quae ex citantur Rubens d. §. ad crimen. num. 1. sciens praetero, illud tamen non praetermittam hodie ex stylo curiarum multis locis hanc opinionem non feruari, ut testatur Iulius Clarus in §. sententia, §. vlt. quaestiones 32. *verum, Quera nonnulli C. de*.

Tertii itaque rationem recenset Bart. in d. §. ad crimen, num. 1. quia verisimile est, quod accuratus & diligens iussu accusator ipse accusationem profectur, quam procurator, iuxta l. 1. §. vlt. ff. de adulter. hanc rationem vltus est probare Rubens d. §. ad crimen. num. 1. sed mea quidem sententia, levis admodum est, cum quia ut plurimum procuratores in foro & iudicijs versati diligentiores ceteris sunt, ut quia non verisimile & negligens constituitur, ipsi constituti quod i impuniti debet, ff. mandatu. ff. de procurat. Et itaque casus primus ille, in publicorum iudiciorum accusationibus procuratorem non adnotum. Sunt autem i publica iudicia seu crimina, quae enumerantur in l. ff. de publ. iud. & in integro illo titulo infra de publ. iud. de partijs, de falsis testam. de ficiarijs, de veneficijs, de partijs, de falsis testam. de annona, de vi publica, de vi priuata, de ambibus repetundis, de anno, quibus accedit percuratoris crimen, l. 3. ff. de praenariis, de quo quidem latius suo loco dicemus. Quia autem ratione i publica hac dicta sit, ostendit Iustinianus in §. 5. Inquit, de publ. iud. quod totius dicitur l. 1. de accusat. cap. 17. quoniam quam Goeranus vir eruditus, et non parum audax dissentiat lib. 1. l. 1. de accusat. cap. 17. & in l. Imperium, de iurisd. omnium iud. qui noniam attulit etymologiam, quam tamen eoertre tenentur Inductus Charondas lib. 3. *verisimilium iuris*, cap. vlt. sed de his alijs. Cuiuslib. §. vlt. cap. 31.

Secundus est casus in iudicijs quasi publicis, ut in accusatione suspecti tutoris. (hoc enim iudicium i quasi publicum esse probat l. 1. §. consequens. ff. de suspens. iud.) in quo accusator procuratorem constituit non potest, ex recepta Doctorum sententia: Bart. d. §. ad crimen. num. 3. & ibi Rubens num. 41. adde sententia Marianus Socinus senior in c. veniens, colum. 11. in prin. de accusat. quod hoc intelligi procedere, cum agitur contra suspensum, ut punitur, sed si solum, ut ab administratione amouetur, quia de re latius dicemus in subsecquenti quaestione. Nec repugnat text. l. non solum. §. vltim. ff. de procuratoribus, quo loci Vlt. respondit, quod non facile quis per procuratorem accusatur tanquam suspectus, quoniam famae causa est. Illa verba non facile interpretantur aliqui, id est, nullo modo, iuxta l. 1. §. vlt. ff. quando appellandum sit. & iuxta glossam in c. praesentium, de testib. nam respondetur, hunc sensum non consentire verbis Vlpiani, qui non loquitur per verbum

[difficile] ut loquatur per allegata iura, sed per hoc verbum [non facile], quod dicitur, non absolute admittitur in his procuratoribus: sed quando nominatum cum speciali vel speciali iussu mandato constituitur, ut ibi exponit Accurs.

Tertius est casus in criminibus praestitis, ut scilicet, iniuriam, & ceteris his similibus quibus criminaliter, ut corporali pena afficitur, agitur: in his etiam non potest accusator per procuratorem causam peragere, l. ff. in per aliam causam appell. & communem esse affirmat sententiam Rubens d. §. ad crimen. num. 11. et c. clarum num. 121. quia ratione comprobatur, quoniam & talionis pena olim, & nunc extraordinaria, locum hic casu cessat, ut scilicet, de fortis & lin. priuatis. ff. ad S. C. Turpil. quia iuris loca nos infra l. 1. in causa 32. explicabimus. Qui quidem casus locum habet in persona i illud, quod iniuriarum accusatione per procuratorem instituitur & prosequi potest. l. off. C. de iniuriis, & de clarat. Socini d. c. veniens, colum. 11. in fin. & Rubens d. §. ad crimen. num. 123. ita etiam hic casus cessat, ut in synodo vniuersitatis, qui illius nomine accusatur, & accusatione hanc prosequi potest. Bart. l. 1. §. vlt. ff. de accusat. idem affirmat Blancus in practica criminali, in verbo, Periam quia, num. 23. post Gaudin in iur. de procat. & Verones in c. veniens, n. 27. de accusat. idem affirmat Bartolus, eo loci esse permittit i iuri accusare nomine pupilli, si etiam casu hanc cessare, cum iura i contestata super accusatione procurator constituitur, scribit Socini d. c. veniens, colum. 11. *verum primo casu*, verum non parum dubito, & forte infra quaest. subsecquenti attingam. Bald. in l. res. nu. 27. C. de accusat.

Quartus est casus, cum i ferus contra dominum tunc non solum mouet, ut se in libertatem vendicat, nam tunc i ferus procuratorem constituere non potest, ex l. 1. C. de affer. tollen. quo loci Salic. inquit, ex ratione hoc prohiberi, quia causa iustas, quae magni ponderis est, attinet: quae quidem ratio vera non est: quoniam idem hoc dicendum in casu contrario, cum ipse dominus est, cum procuratorem i dominus constituere possit, d. l. C. de affer. tollen. aliam rationem considerant Blancus in practica criminali, in d. verbo, Periam quia, num. 10. quoniam ferus i pro mortuo habetur, l. feruente. de reg. iur. ob id non habet velle, nec nolle. Sed minime vera est ratio hec, nam idem esset dicendum ceteris in casibus, quod falsum est: siquidem ferus procuratorem constituere potest, l. ferum quaque. ff. de procurat. verus itaque arbor esse, quod deinde sentit & is Blancus, id eo hoc in casu ferus procuratorem non posse constituere, ne hoc medio ferus dominus veniat, & ad eorum detrimentum cum malis hominibus collidatur, quia ratione credimus sublatos esse ex eo titulo. De assertionem tollenda, assertores illos, qui pro feris contra dominos agebant, & hunc casum approbasse vltus est Bart. in d. §. ad crimen, num. 1. in fine, & ibi Rubens num. 178. hic tamen casus, cum causae capitalis proprie non sit, nec ratio preceps criminis habeat locum, non satis ad questionem, quam tractamus, spectat. His itaque casibus, & alijs, in quibus de iure communi procuratorem non licet constituere, dicendum est, iudicem nostrum minime posse procuratorem hanc admittere, ex ratione, quia eadem non potest, ut i procurator pro se subiciat loco accusatoris, si is de calumnia condemnandus esset. Est enim hoc contra rationem naturalem, ut vnus pro altero puniatur.

Hinc recte censuit Imo. l. in c. veniens. de accusat. se non posse hoc in casu procuratorem admittere. & in i delega. 19. to idem esse scribit Alex. in annotat. ad R. d. §. ad crimen, nam sine in verbo, de iuri. Ferrar. tamen correctum ius hoc commune reperitur ex illius ciuitatis statuto, l. 3.

Sub rub. Qualiter & quando procurator interuenire possit in casu criminalibus, in fine, versis. Declarantes quod in omni & quacunque causa.

88 *Caute, quia accusatus qui potest, ut pro procuratorem compareat.*

89 *Statutum dicitur in criminalibus cap. 15. sub rub. de accusat. vel inquisit. &c. declaratur.*

90 *Statutum Terrarum lib. 3. sub rub. De vitia carnis, declaratur. & magis &c. fit.*

91 *Bannitur pro alio crimine, an ab illi dicatur causa, necessaria, ita quod possit per procuratorem comparere.*

92 *Statutum Papie 4. in criminalibus, exponitur.*

93 *In processu, ita lib. 3. sub rub. quater & quando procuratur, &c. intelligi de causis, absentia necessaria, non de aliis.*

94 *Procuratorem pro reo intervenire pro reo ad allegandum eius innocentiam.*

95 *Procuratorem ratione sui interestis, posse pro reo accusare intervenire.*

96 *Pater pro uxore accusata intervenire posse.*

97 *Pater pro filio accusato intervenire posse.*

98 *Episcopus pro suo clerico, & Abbas pro suo monacho accusato posse comparere.*

99 *Procuratorem tribus in casibus etiam ratione proprii interestis, non posse comparere in iudicio.*

100 *Procurator pro accusato intervenire, cum illi administrator esset.*

101 *Inter pro sui pupillo accusato posse intervenire.*

102 *Furtum aliquando in quomodo debet declarari.*

103 *Syndicum universitatis nominis, in causa criminali comparere posse.*

104 *Statutum Terrarum lib. 3. sub rub. Qualiter & quando procuratur, declaratur.*

105 *Litis confessoris, posse pro alio in causis criminalibus comparere, quod ibi declaratur.*

106 *Offensio procuratoris nominis, offensio quando in iudicio comparere possit.*

107 *Statutum Bononia sub rub. in quibus casibus reus debet stare decernitur, declaratur.*

108 *Ad accusatum in causa criminali pro ipso reo comparere posse.*

109 *Procuratorem ad allegandum exceptionem aliquam, posse comparere pro reo in causa criminali.*

110 *Statutum dicitur in criminalibus cap. 15. sub rub. de accusat. vel inquisit. &c. declaratur.*

111 *Statutum Terrarum lib. 3. de vitia carnis, non admittit procuratorem pro reo, etiam ad allegandum exceptionem.*

112 *Statutum Papie 4. in criminalibus, sub rub. Qualiter in inquisitibus, &c. non admittit procuratorem pro reo ad allegandum exceptionem, quod ibidem declaratur.*

113 *Statuta nunquam notorias exceptiones recipere.*

114 *Procuratorem per se non pro reo in causa criminali comparere.*

115 *Procuratorem quando nomine rei criminis posita de nullitate professionis dicere.*

116 *Procuratorem neminem minoris condemnari, posse petere restitutionem in integrum.*

117 *Procuratorem in causis privatorum criminum, cum pena corporalis non indicitur, posse pro reo comparere.*

118 *Procuratorem comparere pro reo, nisi pena sit publicitatis omnino benivola.*

119 *Procuratorem in crimine quasi publico, cum pena non est corporalis, pro reo comparere.*

120 *Procuratorem posse pro reo comparere, cum pena est sola relegationis, vel infra relegationem.*

121 *Statutum Terrarum lib. 3. sub rub. Qualiter & quando procuratur, an illis verbis, sui capitalis, qua supra relegationem fit, declaratur.*

122 *Relegare quid sit.*

123 *Deportari quid dicatur.*

124 *Ab sententia, si de causis, & si de publicis, & si de procuratorem, non sententia illorum.*

125 *L. si non per alium, cap. super, non intelligitur & sensus.*

126 *Diffinitio, si qua, exclusio non esse.*

127 *L. ubi, C. de iure nova explanatione applicatur.*

128 *Exilis penam capitalem esse.*

129 *L. pen. & ad crimen, si de iud. ind. declaratur.*

130 *Procuratorem posse pro reo criminis in eo casu comparere, cum absenti condemnari possit: ex opinione quendam.*

131 *L. si non per alium, cap. super, non intelligitur & sensus.*

132 *L. si non per alium, cap. super, non intelligitur & sensus.*

133 *Procuratorem hoc casu intervenire non posse, secunda est opinio, qua*

varior & magis recepta est, & nono 97.

134 *Tertia est opinio diffingentium, qua recitatur.*

135 *Absenti regulariter damnari non potest.*

136 *Fallit hac regula in sex casibus, & nono 140, 141, 142, 143, & 144.*

137 *Procuratorem posse pro reo intervenire, cum penam privationis ex capitali posset in corporalem converteri.*

138 *Qui non habet in arietas in corpore.*

139 *Originem spoliandum esse non accedunt.*

140 *Statutum Terrarum lib. 3. sub rub. Qualiter & quando procuratur, declaratur.*

141 *Procuratorem pro reo posse intervenire, cum statum penam privationis loco capitalis, qua de iure communis erat, indicitur.*

142 *Regula standum esse, donec de fallentia ostendatur.*

143 *Diffinitio originis spoliandum esse.*

144 *Subrogatum, scilicet naturam eius, in cuius locum subrogatur: quod ibidem declaratur.*

145 *Procuratorem posse pro reo intervenire, cum statum vult crimen etiam publicum esse imponitur.*

146 *Legis Oppia constitutio.*

147 *Mulierum prohibitio, ne ornamenta vaneant, adita.*

148 *Pedimentum pragmatica, de ornamentis mulierum, de viderum vestibus & ceteris simplicibus, declaratur.*

149 *Statutum, quod ex ore de iure possumus ad amicum accusari, publicum iudicium efficitur.*

150 *Procuratorem posse intervenire pro reo, in digne loca furtiva commisit, & si statum loci, scilicet carceratum esse, tertium furtum capitaliter puniatur.*

151 *Statutum Papie 27. in criminalibus, sub rub. De pena furti, quando pro reo intervenitur, cum pena arbitraria a statum indicitur.*

152 *Procuratorem pro reo posse intervenire, etiam in casu atreus, cum pena est arbitraria, & ex consuetudine penam declaratur.*

153 *Procuratorem posse pro reo intervenire, cum casu & fortuito delictum sententia est.*

154 *Procuratorem pro reo posse intervenire, cum statum sit penam indicitur: puniatur pena centum, & alia arbitrio iudicis.*

155 *Diffinitio, alia similium repetitiva.*

156 *Procuratorem pro reo posse intervenire, si pro vulnere, pro qua pena est penam accusatus, etiam si delictum de vita ipsius vulneratur.*

157 *Accusatus de vulnere de morte deinde sententia non puniatur.*

158 *Procuratorem posse pro reo intervenire, non sola pena infamia indicenda venit.*

159 *Procuratorem pro reo, contra quem agitur partem, et tunc in sententiam reus agitur intervenitur posse.*

160 *Procuratorem pro reo intervenire posse, cum solum pena mentionis ab ordine & dignitate indicitur.*

161 *Pena mortis ab ordine infra relegationem esse.*

162 *Procuratorem pro clerico criminis admitti, cum de sola pena privationis beneficiorum agitur.*

163 *Procuratorem pro muliere de adulterio accusata, ut ibidem separetur, intervenire posse.*

164 *Procuratorem admitti pro mortuo, cum agitur, ut eius memoria damnetur.*

165 *Bonifacius abbas a Rege Galliarum de bareth accusatur.*

166 *Procuratorem admitti pro mortuo, ne eius sepultura violetur.*

167 *Procuratorem pro damnato pena pecuniaria, nisi ex statu effendi in posse, posse intervenire.*

168 *Procuratorem posse pro reo intervenire, cum delictum est impunitum.*

169 *Procuratorem pro accusato, quid bannitum pernoctante statum accideri, posse intervenire.*

170 *Statutum Bononia sub rub. in quibus casibus reus debet stare decernitur, declaratur.*

171 *Statutum 4. Papie in criminalibus, sub rub. Qualiter in inquisitibus, accusatibus, &c. dum non admittit excusationem bannitum fuisse, accitum qua ratione fit, edictum.*

172 *Procuratorem posse comparere pro reo accusato, quod ex ore in adulterio deprehensum occiditur.*

173 *Procuratorem posse comparere pro illi, qui accusatur, quod associatum in iure, ex ore in adulterio deprehensum occiditur.*

174 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

175 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

176 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

177 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

178 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

179 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

180 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

181 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

182 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

183 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

184 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

185 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

186 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

187 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

188 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

189 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

190 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

191 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

192 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

193 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

194 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

195 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

196 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

197 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

198 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

199 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

200 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

201 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

202 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

203 *Procuratorem posse comparere pro delinquentibus accusatis de homicidio, & si interfectus solo vulnere illato mortuus est.*

- 184 Statutum Bononie sub Rub. quod domines possint inculpari de morte declarantur.
 185 Procuratorem posse pro reo intervenire, cum is accusatus est quod in lauda personis aliquem occidit.
 186 Statutum Ferraria sub Rub. de occidente, vel vulnerante inuentum in domo de nocte, procuratorem admittere debet pro vulnerante accusato.
 187 Mandatum specialissimum requirit, ut procurator pro criminofo accusato compareat.

Quarto octuagesimo, quid eontrā ad præcedentem questionem, an index hic noster pro Reo accusato procuratorem admittere possint iudicijs ordinarijs & pen- nis idem dicendum est, quod tam in questione præcedenti diximus in penis verò arbitrarijs (quorum causa possis- simum hanc explicamus questionem) ac exteris suo loco in- fā dicemus, quod ergo magna cum studioforum, & eorum præcipui, qui in iudicijs assiduū sunt, hanc explicamus atque intelligimus ex ordine hanc asseritam causā per- multos in quibus procurator pro Reo criminofo in iudicijs intervenire non potest, & alios postmodum, in quibus po- test: atque ita duas proponemus regulas, vnam affirmati- uam, alteram verò negatiuam.

1. Regula iuris negatiua est, in i criminalibus illis iudicijs, in quibus corporalis poena Reo criminofo infligitur, pro Reo ipso procuratorem non admitti. *l. pen. §. ad crimen, ff. de publi. cum. l. i. ff. an per alium cons. appell.* Et regulam hanc esse, nouissimè affirmat doctissimus luteconsultus Iulius Clar lib. 4. sentent. §. vlt. qu. 13. practica crimina. in prin. quæ per plures resultat. Cuius quidem regulæ ratio à nobis multiplex assignari solet, siquidem Barcolus in d. §. ad cri- men. m. l. res attulit. idem in extr. ad. reprim. in verbo, legimus, duas adde Maria. verò Soc. den. c. v. c. v. col. 4. lex recentet, & de harum veritate cum illo non parum dis- putauit Rube. Alexand. in repet. d. §. ad crimen. n. 31. Ego ve- rò, (vt paucis dicam quid sentio) opinor veram esse ratio- nem illam, ne iudicium cloriorum reddatur, contra l. §. Pra- tor. ff. de iudic. nam si Reus putaret se condemnari, temper recederet, & per procuratorem responderet, licet quoto- tant pergeret, atque ita contra Reum ipsum abiectionem sententia fieri non posset. *l. abiectionem, ff. de pen. & habent. C. de accus. minis* contra procuratorem re ipsa, quia est cō- demnari possit, notantem & exequi, iuxta l. C. de sent. & interlo. omni iud. vbi d. ar. qui eo loco n. e. contradicatur, quod est ferri sententia possit pro ipso procuratore, excocto ta- men conceditur ad illius domini commodum. Accedit, quod poena suos auctores tenere debet, nō alios, sancimus, C. de pen. voluit ergo lex Reum hunc in vincula causam de- dicere, vt hoc medio eos, qui se innoxios esse existimant, ad ef- fe cogat, male siquidem de eo lex cogitat, qui venire negat.
 2. Nam qui t. male agit, lucem odio habet, c. consiluit, de off. dele. Nec huic rationi vna aduerfus diffcultas, quam mouet Soc. in d. c. v. c. v. col. 1. ver. sed aduer. dum inquit quod si ratio illa vera esset, sequeretur quod idem pro Reo carcerato dicendum foret: id quod tamen ex multorum opinione falsum est, vt infra suo loco dicemus: quoniam res- pondo, illud propensæ ratione iusti impediens, quod iustam exculpationis causam tribuit, vt suo loco explicabi- mus. Non etiam aduerfatur, quod contra abiectionem desenti- ri saltem potest ad bonorum annotationem & confiscatio- nem: quia respondo, minus esse periculum poenæ corpo- ralis, l. in seruorum, de poen. nec lex hanc bonorum annota- tionem principatiter considerat. Accedit præterea, quid si inops fit, nonne frustra bonorum periculum adesse?

Primus huiusmodi regula asseritur, nempe in pu- blicis criminibus, in quibus absoluti iuris est, procurato- rem rei loco in iudicio venire minime posse. *l. d. penul. §. ad crimen, de public. iudic. & l. tunc conuenit, C. de accus. quæ autem crimina publica dicantur, traçta in præcedent. quæstio, diximus.* Et casus hic sine controversia procedit in his criminibus publicis, cum corporalis poena infli-

gitur: cum verò pecuniaria est, minus est dubium, vt nunc subijciam.

Secundus est casus, in quo procurator pro Reo interve- nire non potest, cum crimen publicū est, est poena pec- uniaria, ita consiluit Angelus in d. §. ad crimen, quæ ratio lo- ci vult et probare Rubeus inmer. 44. Quos ego nunc sec- quor: et si etiam receptam magis opinionem in contrarium habere, à qua quidem conuenit in foro & iudicijs, vi a- mitioni recedendum forte non erit. Angeli itaque senten- tia ea ratione ac si tandem optime maneat, *lex d. pen. §. ad crimen, auct. l. §. v. c. v. ff. de public. iudic. den. d. al- firmat, publica iudicia etiam dicti, cum poena pecuniaria indicitur, & tamen absolute in d. §. ad crimen, dixit lute- consult. in publicis iudicijs procuratorem non intervenire, cuius quidem sententia ratio considerari potest, quia ali- quid specialitatis plus hæc ipsa crimina habere videntur.*

Non obstant nunc rationes & iura, quibus contraria o- pinio defenditur: & quam quidam opinionem communem esse dixit, & probauit Soc. in d. c. v. c. v. col. 1. tot. v. c. v. concludendo. Non inquit obstat primum, dum dicit, non esse distinguendum, an crimen publicum sit, vel priuatum, ad h. vt procurator intervenire non possit: sed distinguen- dum esse inter poenam corporis afflictuam, & pecuniariam: quoniam & in priuatis delictis procurator non intervenit, cum sanguinis poena indicitur. Respondet, & concedo in priuatis iudicijs procuratorem non interveni- re, si poena sanguinis infligenda est: sed non sequitur, ergo distinguendum non est inter iudicia publica, & priuata: quia imò distinguere debemus, nempe, vt in publicis iudicijs procurator nunquam interveniat, in priuatis verò tunc solum adesse prohibetur, cum poena corporis afflictiva est. Secundo Socinus mouetur ex l. i. ff. an per alium causa appell. agi poss. quo loci Vlpianus locum distinguit, an po- na sit pecuniaria, vel corporalis, ad hoc vt procurator pos- sit, vel nō possit intervenire: nō autē distinctio fit inter pu- blicum & priuatum iudicium. Responderet, quod licet eo loci non distinguat ille luti consultus: esse tamen distin- guendum ex relatis iuris supra. Adferri solet tertio *l. §. 3. i. C. vbi Senat. vel Clar. ff. in illis verbis, l. post depolita administrationem, crimen publicum priuatumque, cui tamen non per procuratorem respondere liceat.* Illa itaq; C. Constitutio non distingue inter crimen publicum & priuatum, sed idem esse vult in vno, quod in altero. Res- pondeatur, vt mox dixi, esse ex relatis iuribus distinguen- dum: nam simpliciter d. l. §. 3. in illis criminibus pro- curatorem non intervenire: quando autem hoc contingat, relinquatur in iuris dispositione, vt ex illa distinguamus, alioqui sequeretur, quod semper & in priuatis non esset admittendus procurator: quod aperte sine falsum est, ex d. l. i. ff. an per alium caus. appell. agi poss. & suo loco dice- mus. Solet & quartò citari l. tunc conuenit, C. de accusat. qua contritū est, in criminibus publicis, quæ in re pū- nam requirunt, procuratorem non intervenire: sed in pecuniarijs: sed iudicijs multis modis potest, ac primo, non in Reo, sed in accusatore loqui: in quo quidem inscriptio necessaria non est, cum crimen, pro quo accusat, solam pecuniariam habet, vt probat gl. 3. in gl. i. C. de iis qui accusare non possunt, ex text. l. solim. ff. de furis. & l. vltim. ff. de priuat. delictis. quocirca illa verba, (in pecuniarijs) intelli- genda de illis causis priuatis iudicijs, in quo sola est poena pecuniaria, d. l. vltim. de priuat. delictis. Rursus hæc Consti- tutio desumpta est ex Codice Theodosiano, in quo tamen illi scriptum legitur: (Tunc conuenit potentiores viros ad- esse iudicijs, cum eorum præsentiam criminalis per inscrip- tionem causa depolaret) atque ita videmus nullum verbum ibidem de publicis iudicijs, sed solum sublatam esse dubi- tationem quod ad potentiores, qui hæc Constitutio facti sunt aequalis inferioribus: et si Zeno Imperator postmodum in l. vlt. C. de iniur. quod plus eo in casu illis tribuerit.

Tertius est casus, in quo procurator t. pro Reo accusato intervenire in iudicijs minime potest, quando scilicet iudi- cium quasi publicum inuenitur, vt eo casu quando tunc

accusatur

- 21 ff. de publicis iud. c. aliquos infra commemorabo. Quorum pri-
mus est, quando l. ex eadem lege vel statuto (vt in supra
relatis) poena corporalis imponitur in defectum solutionis
pecuniariae: hoc in casu procurator non admittitur. Ita
Bart. in d. c. veniens. de acc. c. 112. l. 1. §. 1. Marfil. in cons. 9. n. 1.
c. 1. Buius in l. 1. p. 4. ad cri. 170. ff. de publ. iudic. hac enim poe-
na capitalis est: secundum Bart. in d. l. 2. n. 4. vers. si vero induci-
tur ff. de publ. iud. Baldum in l. 1. v. 9. C. de accusat. Imola in
d. l. 2. col. 2. de publ. iud. c. in specie magis idem docuit Baldum in l.
data opera. n. 15. C. de ius qui accus. non possunt. quem secutus fuit
Riminal. sicut in l. imperium. n. 10. de iur. iura. ind. c. 161. De-
cimus n. 62. c. 12. de iur. iura. in l. 1. n. 177. C. de publ. & horu
quidem opinio ea prima ratione & argumeto probatur: quia
22 l. poena corporalis est in obligatione: pecuniaria vero in
facultate solvendi: Nam quando aliquid debetur sub no-
mine poenae in obligatione dicitur. l. 1. ff. de pen. leg. 1. §. 1. id
si ita ff. ad leg. Falcid. c. l. si qui stipulantur fuerit decem in mille.
ff. de solut. l. porro quod est in obligatione, non autem quod est
23 in facultate solvendi attenditur & spectatur: cum obliga-
tio sit necessaria: solutio vero voluntaria, poena ergo cor-
poralis attemta, non admittitur procuratori. Praterea & se-
cundo accedit, quod t. cum poena h. c. ob futurum even-
tuum, capitalis esse possit, de ea idem est iudicandum, quod
de ipsa vere corporali, etiam quod procuratore remp-
tendum. arg. l. vlt. ff. si ex nox. c. agat. vbi qui promittit in iu-
dicio sistere statulibet, satis observat eum iam libe-
rum effectum sisti: ex hoc in eadem causa est, ob dubium
pendentis conditionis: quae res non dicitur singulari. Nam,
in sing. 2. c. 1. vbi qui idem probant. l. 1. §. 1. ff. de pen. leg. 1. §. 1.
Macdon. l. pecuniaria quantum ff. si exi. perat. c. l. si sufficit ff. de con-
dit. ind. & ad rem optime confert similis traditio Baldi in
l. transgredere. n. 17. in fin. C. de transact. vbi, ob dubium eventum
causa iudicatur sanguinis, vt locus fit transactioni. c. singu-
la scribitur Decius in l. Edita. n. 60. C. de edendo. c. Craves. in c. 1.
n. 1. Rursus & tertio accedit, quod quando t. dux causae
concurrat, vna quae prodest, & altera quae nocet: attenditur
magis illa quae nocet, atque causa poenae corporalis nocet
hoc est, impedit procuratorem admitti, ergo attendi hac
debet. Illa maior propositio probatur multis iuribus, quae
referant infra in alio casu principali. Quarto cõfert, quod
27 vbi quicquid t. prima poena transfunditur in secundam, se-
cunda attenditur, non prima: cum prima censetur subla-
ta, vt pote per notationem translata in secundam. arg. l.
obligationum fere §. vltim. ff. de ac. & oblig. vbi condi-
tionalis promissio existit transfundit obligationem pri-
mam in secundam, ita dicendum est nostro in casu, poenam
illam pecuniariam, ob conditionis eventum, transfunditur
in corporalem, & hinc dicitur l. 1. in eum dubus. §. cum res ip-
sa fecit ff. de rei s. rei transactio facta non reuertit amplius
ad primam. Quinto & vltimo traditionem hanc probat
28 l. 1. vlt. ff. de ius vocat. nam peripit Decius in l. imperium. n.
61. ff. de iur. iura. ind. Ille qui non habet in arte (inquit iuris-
consultus) luere debet in corpore, quae quidem poena cor-
poralis non infligitur a iudice causa pecuniariae: sed a
praefecto urbi, vt hinc intelligamus, poenam illam pecu-
nariam mutari & effici corporis afflictuam, quae pro-
curatorem non admittit. Non obstat nunc argumentum
quod excitavit Bald. in l. 1. v. 9. q. 1. c. de accusat. cum dixit,
poenam t. hanc corporalem non esse poenam criminis, sed
contumaciae, & ob id crimen capitale non esse, nam cri-
men capitale est, cuius poena est capitalis, vt criminis, non
autem, vt contumaciae. Sicuti dicimus, quod licet poena
exilij, deportationis, vel damnationis in metallum sit poe-
na criminum capitalium. J. ff. de publ. iudic. attemta t. ex
communicationis poena, quae loco interdictionis aquae
29 & ignis succedit, inquit, si quis, mox in l. infra de cap. vici-
niis. c. l. 1. c. 1. apud nos dicitur criminis poena, sed conti-
umacia, nisi respondetur in eodem Baldo, d. declarat, quia
modo cognoscatur poena imposita causa contumaciae, a
poena causa criminis. Cui enim (inquit Baldus) solutio
poenae purgatur crimine, atq. ita illi satisfactum remanet, poe-
na criminis dicitur contra verum esse poena contumaciae,
si crimen non purgatur, porro in casu nostro hac corpo-
ralis satisfit criminis: Est ergo criminis poena. Praterea &
secundo quid t. secunda poena induitur ex eadem cau-
sa, ex qua fuit imposita prima, siue illa prima sit pure, siue
sub conditione indicta, dicitur poena criminis. Ita vide-
mus in actione, quod metus causa, poenam illam tripli-
contra non restituente a lege impositam, esse criminis
poenam, non autem contumaciae: est ob contumaciam veni-
nit. l. 1. cum exceptione. §. 1. c. 1. ff. de iur. iura. c. 1. §. 1. quod metus causa
& similia c. 1. supra q. 1. Praterea & tertio, quod h. c. non
est poena contumaciae, sed criminis, vel ex eo constat, quia
l. poena contumaciae non debet esse maior poena ipsius
delicti, vt res ipsa patet. c. 1. in fin. Decius in l. 2. num. 4. C. de ed-
do. atque nostro in casu, si hac esset poena contumaciae,
maior certe esset poena criminis, Ergo, &c.
- Declaratur hic casus, vt locum non habeat, quando t. 34
verisimiliter euenire non possit casus poenae corporalis,
sicuti quando accusatus est vir nobilis & diues, de quo
probabiliter non dubitet, quin sit solvendo: & quin sit
solutus poenam pecuniariam. Hoc sane casu cessat praeci-
pua illa ratio supra relata ex d. l. si sufficit ff. de condit. ind. ob.
et declarat Decius in l. 1. idem cum eodem §. §. vna in d. 4. n. 1. ff.
de iur. iura. ind.
- Secundus est casus huius septimi principalis, quando
t. ex eadem lege vel statuto imponitur. secunda poena non
quidem priuatiue, hoc est in defectum primae, sed in aug-
mentum. Hoc in casu poena h. c. dicitur pro crimine im-
posita, secundum Bart. in d. l. 2. n. 3. vers. sed si prima poena
non perimitur ff. de publ. iudic. & ob id procurator non admit-
titur. Exemplum adfert Bart. si statuti disponit: quod quis
puniat poena centu, quae si non soluerit, puniatur quanto
pluri. hoc quantum pluri, erit poena contumaciae vel delicti
distinguit Bart. duos casus, quorum alter est, quando
illud quantum pluri, est positum in dispositione statu-
ti, vt si statutum dicitur: puniatur poena centum, quae solu-
re debeatur intra decem dies: & si non soluerit, puniatur
quanto pluri. Hoc in casu (inquit Bartol.) illud quan-
tum plus, ita in dispositione positum, est poena contumaciae,
quia non soluit, ita ait procurator text. l. 1. ff. de in lit.
iurand. vbi ultimatio rei deducit in iudicium, ex conti-
umacia rei conuenit eam non restituens, augetur: atque
ita illud augmentum dicitur esse poena contumaciae, ad
quam non tenetur ille, qui ipsius rei conuenit nomine in-
terceisit. Sic pariter nostro in casu dicitur hac poena conti-
umaciae, non autem criminis & delicti. probat & hanc
traditionem Bart. tex. l. vlt. in princ. C. de vltis. vbi vi-
detur fortis principalis, quae debitor praestare damnatus est
sententia, ob moram & contumaciam solui debent, atque
ita vltura illa in poenam contumaciae, non autem fortis lo-
quuntur. c. 1. d. 1. declarat ergo Aliat. in lib. 1. p. 1. c. 1. d. 1.
cap. 23. Ceterum non declarat hic Bart. quae ratio hanc
dicatur potius poena contumaciae, quam delicti: non enim
videtur bona consequentia poena est posita in dispositio-
ne, ergo est poena contumaciae. Alter est casus huius tra-
ditionis Bartoli, quando t. illud quantum plus, est positum
in conditione a statuto, quicquid quando statutum dicitur: puni-
atur in centum, & si non soluerit intra decem dies, puni-
atur in quanto pluri. J. hoc sane in casu (inquit Bartol.).
illud quantum plus est poena delicti qualificata hac con-
ditione: si non soluerit intra decem dies. Est ratione mo-
dus est Bart. quia cum sit in dispositione solvere intra de-
cem dies, non potest dici illud deliquisse, qui intra illud
tempus non soluit. nam t. quod in conditione est, non est
in dispositione. l. si quis vbi conditione dandorum. ff. de
35 quis omnia c. 2. testam. quia clare probatur, relictum sub
conditione, non deberi ante conditionis euentu, & idem
probat l. in illa stipulatione, si calendis. iuncta l. si homo
mortuus, de verb. oblig. quae a Bartolo citatur. Verum
t. nil ad rem nostram hac pertinere videtur, siquidem sa-
tis concedimus, quod si praestiponimus poenam hanc
quantum pluri esse conditionalem, & non debetur poena
hac ante conditionis euentum, sed de hoc nos non dubi-
tamus: sed ambigimus, an poena sit posita in conditione
censetur posita in dispositione, vt scilicet ex statuentium
voluntate debeat euenire conditio ipsa? Negat
Bart. esse positam in dispositione: & male: Cum verius sit,
esse in dispositione tacita, resultant ex conditione ipsa.
Quocirca secundum hunc casum non probatur Imola in d.
l. 2. rel. 2. vers. adde quod ff. de publ. iudic. qui dixit, imò secundo
hoc in casu illud [quantum pluri] esse in dispositione sta-
tuti a

inter capitalis, vel inter pecuniarias amittitur debet. Et si dicator, qui iniquam iudex vel admittit, vel reus procuratorem, dicendum est, si capitalis, vel pecuniaria dicti potest iudicari non posse, cum non plus via quam altera iure ipso statutorio hoc in casu obferuando, iudicari possit originalis poena: sunt autem æquales, & ambe à iudicis arbitrio pendunt.

⁷⁰ Vnde cum est casus, quando poena est arbitraria, sed arbitrio accusatoris, hoc in casu dicendum est eam Socio in *d. c. veniens, col. 1. v. c. si* veris *et si vero electio est accusatoris*; & cum blanco in *d. p. r. l. crim. an vero, verum quia n. 1. c. 6.* esse inspicimus ad accusatoris petitionem, vt electione poenæ indicemus causam, an scilicet inter capitales, vel pecuniarias enumeranda sit, quocirca (inquit Soc.) si alternatiue libellus alternatiue conceptus, vt dubius admittendus non est, *c. Abbat. de re iud. in 6.* interim tamen declaratione adhuc non facta, ob dubium euentum admittendus non est procurator.

⁷¹ Duodecimus casus est, quando poena est arbitraria, sed arbitrio accusatoris: tunc dicendum est secundum Soc. in *d. c. veniens, col. 1. v. c. si* veris *et si vero electio est accusatoris*; & cum blanco in *d. p. r. l. crim. an vero, verum quia n. 1. c. 6.* in illis casibus, in quibus accusator potest eligere corporalem, & illam eligi, non est deinde licet petere procuratorem admitti, id quod intelligitur, quidam enim omnia elige poenam, scilicet si prius peteret procuratorem admitti, quoniam eo modo tacite videretur eligere poenam pecuniariam. Vbi verò Reus ille accusatoris poenam corporalem eligere non potest, tunc ob hoc dubio admittitur procurator: atque ita intelligenda est doctrina Rubi *d. s. ad crimen, numer. 12.* qui sic Barr. & Bald. declarat.

⁷² Tertiusdecimus casus est, cum poena arbitraria ex accidenti subrogatur poenæ corporali, vt puta, si causam est statuto, quod falsario manus amputetur, vt dispositum est Constitutionibus Mediolanensibus, in *it. de p. n. s. quicquid*; & statuto etiam Papie *17. in criminalibus, sub Rubr. de poena Notariorum*. modo hic falsarius nullam habet manum, ita vt locus esse debeat poenæ arbitrariae, vt inquit Socin. quem statim referamus hoc casu recipiendus est procurator? adferri etiam potest exemplum in statuto Papie *18. in crim. sub Rubr. de poena illius qui vulnerauit, vel percussit aliquem* quo sancitur, *et* vt amputantur alicui membra, vt puta nasum, eidem criminoso manus abscindantur: quid si hic Reus nasus caret: poena erit arbitraria, an hoc in casu locus sit admisioni procuratoris? singulariter videtur opinio Soc. in *d. c. veniens, col. 1. v. c. si* veris *et si vero electio est accusatoris*; & cum blanco in *d. p. r. l. crim. an vero, verum quia n. 1. c. 6.* in illis casibus, in quibus accusator potest eligere corporalem, & illam eligi, non est deinde licet petere procuratorem admitti, id quod intelligitur, quidam enim omnia elige poenam, scilicet si prius peteret procuratorem admitti, quoniam eo modo tacite videretur eligere poenam pecuniariam. Vbi verò Reus ille accusatoris poenam corporalem eligere non potest, tunc ob hoc dubio admittitur procurator: atque ita intelligenda est doctrina Rubi *d. s. ad crimen, numer. 12.* qui sic Barr. & Bald. declarat.

⁷³ Vnde cum est casus, quando poena est arbitraria, sed arbitrio accusatoris, hoc in casu dicendum est eam Socio in *d. c. veniens, col. 1. v. c. si* veris *et si vero electio est accusatoris*; & cum blanco in *d. p. r. l. crim. an vero, verum quia n. 1. c. 6.* in illis casibus, in quibus accusator potest eligere corporalem, & illam eligi, non est deinde licet petere procuratorem admitti, id quod intelligitur, quidam enim omnia elige poenam, scilicet si prius peteret procuratorem admitti, quoniam eo modo tacite videretur eligere poenam pecuniariam. Vbi verò Reus ille accusatoris poenam corporalem eligere non potest, tunc ob hoc dubio admittitur procurator: atque ita intelligenda est doctrina Rubi *d. s. ad crimen, numer. 12.* qui sic Barr. & Bald. declarat.

⁷⁴ Decimus quartus est casus, in quo pro Reo criminoso procurator in iudicijs interuenire non potest, quando ita statuto poena corporalis iudicij: Punietur poena manus, vel alia,) atque ita non declarat, quæ sit alia, sed in iudicis arbitrio relinquitur hoc in casu inquit Soc. *d. c. veniens, col. 1. v. c. si* veris *et si vero electio est accusatoris*; & cum blanco in *d. p. r. l. crim. an vero, verum quia n. 1. c. 6.* in illis casibus, in quibus accusator potest eligere corporalem, & illam eligi, non est deinde licet petere procuratorem admitti, id quod intelligitur, quidam enim omnia elige poenam, scilicet si prius peteret procuratorem admitti, quoniam eo modo tacite videretur eligere poenam pecuniariam. Vbi verò Reus ille accusatoris poenam corporalem eligere non potest, tunc ob hoc dubio admittitur procurator: atque ita intelligenda est doctrina Rubi *d. s. ad crimen, numer. 12.* qui sic Barr. & Bald. declarat.

⁷⁵ Decimus quintus casus est, in quo procurator Rei nomine non admittitur, quando poena corporalis ab initio est incerta, sed pendente iudicio cerna redditur: vt eo in exemplo, cum aliquis de illato vulnere ita accusatur, vt ex ætulatione ferri sententia possit suppet homicidio: si pendente iudicio mors superueniat, procurator non admittitur: ita Soc. in *d. c. veniens, col. 1. v. c. si* veris *et si vero electio est accusatoris*; & cum blanco in *d. p. r. l. crim. an vero, verum quia n. 1. c. 6.* in illis casibus, in quibus accusator potest eligere corporalem, & illam eligi, non est deinde licet petere procuratorem admitti, id quod intelligitur, quidam enim omnia elige poenam, scilicet si prius peteret procuratorem admitti, quoniam eo modo tacite videretur eligere poenam pecuniariam. Vbi verò Reus ille accusatoris poenam corporalem eligere non potest, tunc ob hoc dubio admittitur procurator: atque ita intelligenda est doctrina Rubi *d. s. ad crimen, numer. 12.* qui sic Barr. & Bald. declarat.

crimen an si qui ita Bald. & Imo. eo loci declarat. Et scribitur ambo iam relati, tunc procuratorem hunc non admitti, si contingat illam vulneratum mori. Illa ratio vultur, quia hoc modo iudicium iam agaturum nullum deinde redderetur, hunc etiam casum intelligi Soc. *d. c. veniens, col. 1. v. c. si* veris *et si vero electio est accusatoris*; & cum blanco in *d. p. r. l. crim. an vero, verum quia n. 1. c. 6.* in illis casibus, in quibus accusator potest eligere corporalem, & illam eligi, non est deinde licet petere procuratorem admitti, id quod intelligitur, quidam enim omnia elige poenam, scilicet si prius peteret procuratorem admitti, quoniam eo modo tacite videretur eligere poenam pecuniariam. Vbi verò Reus ille accusatoris poenam corporalem eligere non potest, tunc ob hoc dubio admittitur procurator: atque ita intelligenda est doctrina Rubi *d. s. ad crimen, numer. 12.* qui sic Barr. & Bald. declarat.

Decimus sextus casus est, in quo reijctur t procuratoris interuentus, quando delictum committitur pœnam infamiz principaliter meretur, vt in casu statuti Papie, & Constitutionis Mediolani, quæ nos supra octavo loco retinuit, in quibus falsarius ea poena punitur, t vt mihra delibetur, tus in publicum prodicatur, his ergo casibus procurator non admitti sentit glos. norab. in *l. non solam, s. c. in glos. penult. ff. de procurat. quam probat Soc. in d. c. veniens, col. 1. v. c. si* veris *et si vero electio est accusatoris*; & cum blanco in *d. p. r. l. crim. an vero, verum quia n. 1. c. 6.* in illis casibus, in quibus accusator potest eligere corporalem, & illam eligi, non est deinde licet petere procuratorem admitti, id quod intelligitur, quidam enim omnia elige poenam, scilicet si prius peteret procuratorem admitti, quoniam eo modo tacite videretur eligere poenam pecuniariam. Vbi verò Reus ille accusatoris poenam corporalem eligere non potest, tunc ob hoc dubio admittitur procurator: atque ita intelligenda est doctrina Rubi *d. s. ad crimen, numer. 12.* qui sic Barr. & Bald. declarat.

Decimus septimus casus est, cum poena subiectionis in reijctum perpetuam poenæ causâ indicitur, vt quod d. notatur secuti ad effodiendum metallum: hoc in casu procurator non admittitur pro Reo, ita Soc. *d. c. veniens, col. 1. v. c. si* veris *et si vero electio est accusatoris*; & cum blanco in *d. p. r. l. crim. an vero, verum quia n. 1. c. 6.* in illis casibus, in quibus accusator potest eligere corporalem, & illam eligi, non est deinde licet petere procuratorem admitti, id quod intelligitur, quidam enim omnia elige poenam, scilicet si prius peteret procuratorem admitti, quoniam eo modo tacite videretur eligere poenam pecuniariam. Vbi verò Reus ille accusatoris poenam corporalem eligere non potest, tunc ob hoc dubio admittitur procurator: atque ita intelligenda est doctrina Rubi *d. s. ad crimen, numer. 12.* qui sic Barr. & Bald. declarat.

Decimus octauus casus est, cum poena carceris perpetui iudicatur, (inducit enim aliquando solus, vt infra quæ 9. dicemus) tunc procurator non interuenit: Reus nominatur Soc. in *d. c. veniens, col. 1. v. c. si* veris *et si vero electio est accusatoris*; & cum blanco in *d. p. r. l. crim. an vero, verum quia n. 1. c. 6.* in illis casibus, in quibus accusator potest eligere corporalem, & illam eligi, non est deinde licet petere procuratorem admitti, id quod intelligitur, quidam enim omnia elige poenam, scilicet si prius peteret procuratorem admitti, quoniam eo modo tacite videretur eligere poenam pecuniariam. Vbi verò Reus ille accusatoris poenam corporalem eligere non potest, tunc ob hoc dubio admittitur procurator: atque ita intelligenda est doctrina Rubi *d. s. ad crimen, numer. 12.* qui sic Barr. & Bald. declarat.

Decimus nonus casus est, in quo repellitur procurator, vt cum statuto cautum est, quod decimans iurisdictionem possit impune offendere, n. in hoc in casu dicitur poena capitalis indicenda, secundum Barr. in *l. 1. num. 6. ff. de publ. ind. c. ubi n. 1. c. 1. v. c. si* veris *et si vero electio est accusatoris*; & cum blanco in *d. p. r. l. crim. an vero, verum quia n. 1. c. 6.* in illis casibus, in quibus accusator potest eligere corporalem, & illam eligi, non est deinde licet petere procuratorem admitti, id quod intelligitur, quidam enim omnia elige poenam, scilicet si prius peteret procuratorem admitti, quoniam eo modo tacite videretur eligere poenam pecuniariam. Vbi verò Reus ille accusatoris poenam corporalem eligere non potest, tunc ob hoc dubio admittitur procurator: atque ita intelligenda est doctrina Rubi *d. s. ad crimen, numer. 12.* qui sic Barr. & Bald. declarat.

Relati hi casus declarantur, atque ita multis modis interpretari solent: nempe vt est regulariter in illis non possit interuenire procuratoris potest tamen multoties.

83 Declaratur primò, & illud t procurator cum ipso met Reo criminoso comparat, & quibus rei nomine, qui forte improdus & fatuus est, procurator interrogantibus à iudice factis respondere vult, nam quod ad causam ex criminosis comparatione legis sententiam quidem dicitur, cum per illum presentiam cessat illa ratio, quia procuratoris interuentus respicitur, est enim hic Reus ita sub manu & potestate iudicis, vt in illum exequi valeat condemnationis sententiam, si contra eum ferri contingat, acque ita sententia Soc. d. c. veniens, col. 2. Bal. l. vlt. num. 1. C. de accusat. Rub. d. s. ad crimen, numer. 8. quos secutus est Iulius Clar. lib. 5. sent. iur. 8. c. i. quæst. 32. vers. item quæro, qui idem affirmant, quando iam fuit Reus captus & carceratus. Quo autem

84 ad t procuratorem, an pro Reo possit respondere t dicendum est, hoc multum à iudicis arbitrio pendere: siquidem est ex qualitate personæ & facti iudicabit, an procurator pro Reo respondere debeat. Et non. & vbi verè is Reus fatuus est, eius nomine procurator potest respondere ita Bald. in l. vlt. num. 16. C. de accusat. Idem tenet Socin. in d. c. veniens, col. 32. vers. decimo, ipse quæro, de accusat. aliis non potest tamè ad alios actus interuenire, acque ita consuetudo obseruatur, vt doctè explicat Iulius Clar. loco iam citato.

85 Declaratur secundo regula hæc, vt non habeat locum t cum procurator absens nomine interuenit, reputat, si quis iam absens accusatus, & qui verè accusationem ignorat, & illius nomine procurator ad allegandum absentiam comparat, admittendus est: si modo t absentia talis est, quæ executionem mereatur ita Bald. in d. l. pen. s. ad crimen. n. 18. & ibi post Angel. & Imol. tradit Rub. in d. de publicat. Afflicti. decis. 89. n. 9. & idem decidit Guido Papæ q. 73. quibus ad Rot. decis. 2. q. 11. de procur. in nouis. c. de iur. cod. tit. in antiq. & Ruin. conf. iur. num. 8. lib. 5. qui inquit, causas in specie esse allegandas & probandas. Aegidius tamen Bellarm. decis. 1. n. decidit, sufficere mædam ad excusandum, etiam casus non expressis. Et inquit Bart. causas huius absentie esse debere necessarias, vt quod aliquo in loco is sit infirmus, ita quod nec moriens, si vellet venire, non posset vel etiam quod aliquo in loco is t carceratus sit. Et in specie de alibi carcerato idem scribit Socin. d. c. veniens, col. 35. vers. decimo, et iur. quæro, de accusat. & Bartholomæus Socrat. folien. reg. 322. folien. 12. Belin. c. m. m. m. m. n. 15. vers. septima, c. i. de accusat. Rot. decis. 5. de procurat. in nouis. Corne. conf. lib. 3. Dec. conf. 20. n. 11. Bene dictus à Plumbino in d. s. ad crimen, numer. 41. Iul. Clarus lib. 5. sent. iur. 6. vlt. quæst. 33. in princ. & q. 32. in fin. Marfil. in pract. criminali, § sequitur, § m. m. m. q. 1. qui admonet, huius cautelam posse adsumi, vt deliquisse à loco commisit criminis recedat, & alio loco le

86 t curet carcerari ex aliqua causa pecuniaria, & deinde curet suo nomine procuratorem interuenire in causa accusationis: causa ergo huius absentie debent esse necessarie. Debet enim excusatio hæc esse facti, non iuris, debetque summam illa probari. Ita declarat Franc. Marcus decis. Delphinat. 526. num. 2. p. vlt.

89 Hinc inferitur declaratio ad statum Brixie in criminalibus, p. 15. sub Rub. accusatus vel inquisitus de aliquo crimine, c. 1. quo conceditur procuratori pro Reo interuenire ad allegandas causas absentie, intelligitur statum secundum ius commune, hoc est de causis absentie necessariis, & similibus, quæ secundum ius commune iuram excusatione præstat. Intelligitur etiam si modo is, qui excusatorius hoc nomine comparat, mandatum non habet ab ipso Reo, quem admodum receptissima est Doctorum opinio, vt attestatur Rubens d. s. ad crimen, numer. 109. qui post Bartol. Bald. & ceteros affirmat, quæuis, siue sit masculus, siue femina, siue maior, siue minor, admitti ad necessarias hæc absentie causas allegandum. & forte de hac causa absentie necessaria non est intelligendum t statum Ferrarie lib. 3. sub Rub. de vitiis carnis. ibi. Et ad defensionem huius delicti nō admittitur procurator nec defensor, etiam ad preparatoria iudicii, nec ad causas absentie, et est ratio, vt statum minus corrigat ius commune, est intelligendum de absentia probabili. Sunc autem causæ probabiles tantum, quando ille in loco habet inimicitias, & tunc debet is procurator habere mandatum, vt hic magis receptam opinionem testatur is Rub. d. s. ad crimen, numer. 101. 102. & ante eod. Socin. d. c. veniens, col. 37. vers. circa prima, & eo loci plura de hac absente causis pleguntur.

Illud vult tantum ego referam, quod vile est admodum, cum t accusatus in ex causa banni pro altero crimine absens, an pro eo procurator interuenire, & hac causam vt probabilem, & dignam excusatione allegare valeat, & potest esse. Iul. l. conf. 1. 4. statum quærit confessor. lib. 4. qui respondet, declarandum t statum Papæ 4. in criminalibus, vt locum non habeat etiam hoc in casu, cum allegatur tunc sibi non dari accessum ad bannum, quem tamen probat Rub. d. s. ad crimen, n. 99. in fin. intelligendum tamen, vt is procurator comparere possit, vt profiti de eo, non autem vt ei ena liceat, verum si animaduertatur, solum loquitur t Iason, vt excusatorio nomine ad allegandum innocentiam interuenire possit, Blancus verò in pract. criminali, in verbo, verum quia, n. 102. ea ratione à latone dissentire videtur, quod si vera esset Iasonis consilio, sequeretur, illum bannum ex suo delicto commodum consequi, contra Bal. hostium, s. i. vbi Alex. ff. solus marr. quocirca, inquit Blanc. Iasonem sententia bannum copare debere, habita fidentia, & saluo conductu. Ego opinor Iasonem rectè consuluisset, & blancum falli, nam quod dicitur, aliquem ex proprio delicto commodum consequi non posse, intelligitur, cum immediate ex ea causa commodum vult consequi, vt declarat Doctores illam iuris sententiam illum legi auxilio non iuari, qui in ea commisit, ita scribunt omnes in Leon dubium, C. de legib.

Hinc videmus carceratum excusari, vt iam diximus, & omnes hoc admittunt, quod verò de saluo conductu scribit Blan. rectè sentit contra Iasonem, quia verè, qui saluum conductum habuit, le excusare non potest, qui comparat, acque ita praxis obseruatur, quod etiam post Bostium testatur Iulius Clar. lib. 5. sent. 5. vlt. quæst. 33. vers. in fin. quod huiusmodi, & latius infra lib. 5. in casu 335. dicemus, & verè relatum statum Papæ 4. declaratur non procedere his casibus, cum causæ necessariae & probabiles allegantur, quæ declaratio conuenit & iam relato t statuto Ferrariensi lib. 3. sub Rub. qualiter & quando procurator interuenire possit in causis criminalibus, quo admittitur procurator ad hanc absentiam vel similem causam allegandum.

Declaratur tertio hæc regula, vt non procedat, cum procurator t pro accusato, vel inquisito solum interuenit ad eius innocentiam allegandum. nec enim negare potest iudex, recipere testes ad innocentiam probandam per procuratorem productos ita Bart. in l. 5. si quis iur. ff. de quæ. & clarè in specie nostra idem affirmatur Caltr. 4. Ieronum quoque, § publicæ n. 1. de preue. Ruben. d. l. pen. s. ad crimen, numer. 162. late Marfil. in pract. criminali, § sequitur, numer. 4. 4. c. conf. 39. nu. 2. & nu. 3. 9. 50. c. conf. 43. m. 35. 37. c. conf. 90. n. 1. 5. qui loci plura attulit. Et alios recitet Iulius clarus lib. 5. sent. iur. 8. vlt. quæst. 33. vers. sed quod plus est, quia tamen alter sentit, & miratur horum interpretum opinionem, sed forte nō est mirandum, cum isti loquantur, quando aperte de innocentia potest statim constare: vt etiam sententur Blancus in sua pract. crim. in verbo, verum quia, n. 18. Gramm. conf. iur. 72. de foriudicatione, quod cōsistat est potillius de officiois possum, atque ita declaratur duo relata statuta, nèpè Brixie & Papæ: quæ, dum eorum presentiam exigunt, intelligi debent, nisi procurator offerat testes in promptu ad illorum innocentiam probandam, & hoc in casu declarat statum iam relatum Ferrarie lib. 3. sub Rub. de vitiis carnis, enim enim repellat procuratores Sodomitatorum, non tamen rejicere dicunt, cum innocentia allegatur.

Declaratur quarto hæc regula, vt locum non habeat, cum quis pro suo interesse loco accusati interuenit, reputat, cum t vir pro eius vxore comparat, siquidem viri interesse, huiusmodi fuerit vxorem ratione proprii interesse, & econtra: ita hanc declarationem affirmat gloss. in d. c. veniens, & ibi Soc. col. 46. vers. principaliter, de accusat. qui alia perplura exempla recitat: vt cum t pater vult comparere pro filio, id quod affirmant etiam Capolla in conf. 46. nu. 1. & in conf. 42. nu. 1. & in conf. 54. nu. 1. & nu. 12. & in conf. 55. Alberic. in Ieronum quoque, § publicæ, n. 11. ff. de procurat. & Alexand. de Neco in conf. 90. col. 1. sic & domini pro seruo. Bald. in l. vlt. num. 21. C. de accusat. & Soc. vbi supra. Episcopus pro suo clerico, Abbas pro suo monacho, & his similibus, & alia asserit Fel. in d. c. veniens, numer. 11. de accusat. Soc. tract. folien. reg. 322. fol. 6. & 15. Ruin. conf. 3. n. 3. lib. 3. Paris. conf. 312. m. 17. lib. 4. Rub. d. s. ad crimen, n. 68. & Blan. ad verbo, verum quia, n. 82. 62. quæ

que quidem declaratio quotidiana est & egregia ad relato-
rum statutorum declarationem (statuto Ferratiensi excepto,
quo etiam isti omnes prohibentur intervenire): nam dum
illa prohibent procuratores ratione proprii commodi, cum
prothere hos interuenientes ratione publici commodi, cum
procuratores proprii non dicantur: & si interuenire posse
dicuntur, tunc exceptis tribus casibus illius iudicii, hoc est, tem-
pore quo lis debet contestari, cum examinandus est Reus
cum tormentis, & cum proferenda esset sententia: Bald. l.
res. m. a. c. de accus. qui plura alia scribit de parte, qui pro
filio interuenit. & Rumen. fol. 118. n. 7. lib. 1. resp. dicit, patrem
non excusare hoc casu filium communi potest defendi,
sed in praxi feruari, atque conuenire potest, quod scribit
Iul. Clar. lib. 5. sentent. §. vlt. q. 33. vers. vltimo quaro. cum in-
quit, imo patrem pro filio non admittit. recte enim fecit
cum Baldo in tribus relatis casibus.

Declaratur quidam hac regula, vt non procedat, quando
procurator interuenit hoc administratio nomen vt pu-
103 tatur, in tutore, i vel curatore, qui pro pupillo, vel minore,
quorum tutela & cura est iam demandata est: & enim pos-
sunt interuenire ita Soc. de veneti. rel. 4. vers. quia prin-
cipaliter. Et Socius alter illius filius trall. fallent. reg. 322. fal-
lent. 9. post Baldum l. res. m. a. c. de accus. qui inquit, tuorem
vel curatorem posse quidem venire ad iudicium, sed
authorizando potius, quam per se simpliciter: & ob id vni-
cum eo pupillus vel minor, tanquam Rei principales com-
parare debent: ita Lelarius, C. de author. prafian. in in-
stante vero & furioso, inquit Bald. iudices & aliores con-
sensus pronunciare illum esse infansem, & non posse ad
iudicium venire: & ob id eius nomine audiendum esse pro-
curatorem. in furioso vero & mente capto scribit iudicem
pronunciare non posse illum furiosum, quia furor non finge-
re possit. Ego opinor pronunciarum potest, habitis prebatio-
nibus super iurata, iuxta l. furiosum. vbi omnes, C. qui testa-
ment. fac. poli.

Hinc etiam inferitur, nomine i Vniuersitatis syndicum ad
iudicium venire posse, cum Vniuersitates, infantes, pupillos,
furiosos, & similes continet. ita Bald. in d. l. res. m. a. c.
quod affirmant & Soc. in d. l. veneti. colum. 49. vers. sed
quaro Felin. c. meminitur, num. 14. de accus. Bart. Socin. tra-
ctat. fallent. reg. 322. fallent. 9. de accus. §. sequitur.
num. 14. Baldum d. praxi crimin. in verbo, verum quia, n. 30.
Rubeus d. 5. ad crimen num. 31. Mining. sing. vbi. Cui. 4.
obser. 76. testatur, ita Camera Imperialem feruare, apud
quos plura de Vniuersitate videtur possunt. & hac est nota-
365 bilis declaratio ad statum i iam relatum Ferratiensi, quo
repellitur procurator etiam pro suo interseccionem certe re-
pellitur hoc casu procurator infanti, furioso, & Vniuersita-
tis, cuius casus illud statum non meminit.

Declaratur sexto, vt non procedat hac regula in con-
foribus etiam illis, vt si plures essent de eodem crimine
accusati, vnus pro altero competere possent: & egregie ad
modum Albei. in l. seruum quoque, §. publici ff. de procurat. ad
cuius doctrina recedendum non esse censuit Rube. in d. l.
pen. §. ad crimen, num. 10. & est ipse de veritate ambigat. Cum
Alberico consensit etiam Alex. in l. minoribus, C. de §. qui-
bus, vt indign. & Decius in c. cum M. Ferraribus, num. 15. de
confus. Verum Baldus d. praxi crimin. in verbo, verum quia,
n. 33. expresse ab Alber. dissentit quod facere etiam videtur
Soc. de veneti. col. 54. vers. vbi est firmo quibus fallit. quo loci
inquit, doctrinam hanc procedere debet posse, cum delicta
connexa sunt, vt adulterij, incestus, & his similibus. Bald.
autem in d. 5. publici, col. pen. versum hic quaro sentit hoc
concedi posse licet contestata: atque ita sentit, omnes reos
petus ad iudicium personaliter venire debere, & accusatio-
nem vel inquisitionem respondere, & super illis item contesta-
ri. Contra Bald. tamen aperte sententur plures relati Ripa
in eadem M. Ferraribus, n. 54. de confus. quo loci etiam
improbatur relatum declarationem Marini. Soc. in d. c. veneti.
& vere ibidem malis in locis insoluit praxi, vt si consortes
non admittantur, vbi pona sanguinis inligitur.

Declaratur septimo, vt non procedat hac regula, quando
8 ipsemet t offendit procuratorio nomine officium inquisi-
tione interuenire velle: nam si potest, secum dum Marfil.
109 cons. 17. sel. vlt. qui sic declarat i statum Bononiensi in cri-

minibus, sub Rubr. in quibus casibus Reus debeat stare de-
tentus, sic declaratur potest statum interuenire iam relatum,
quod doctrinam singularem esse dicit Rube. d. l. pen. §. ad
crimen num. 103. de publicis. Hinc cautela clausi vult, vt
esse offensor, pace inira cum offensor, curet offensum ad iudicium
venire, & illum offensum defendere. Ego dubito non parum
quia et si pax & remissio multum proficiat inquisito, & illa con-
fessio offensi, qui attestator fore ab inquisito offensum non
fuisse, nihilominus fieri non potest, quin ratione poenae in-
quiri & puniri debeat.

Declaratur octavo non procedere, quando quis tan-
quam i Aduocatus comparat nomine inquisito: nam si vere ito
potest: ita Soc. trall. fall. reg. 322. fall. 10. quem locutus est
Blan. in d. praxi crimin. in verbo, & ex quo quia, numer. 44.
ex text. l. 2. C. de requir. rei. & hoc intelligitur, nisi alio iure
Aduocatus etiam prohibeatur in casu statuti i Ferratiensi, in
lib. 3. de viuis carnis, quo prohibentur procuratores & de-
fensores Sodomitarum, ergo & Aduocati, qui defensorum
nomen obtinent.

Declaratur nono, vt locum non habeat regula hac, cum
Reus i inquisitus procuratorem mittit ad allegandum ali-
quam exceptionem: reputa, cum vult opponere exceptio-
nem dilatoriam, ita Bart. in d. l. pen. §. crimen, num. 18. Caffre.
l. seruum quoque, §. publici. num. 10. de procurat. sentit Felin.
in c. meminitur, numer. 4. de accus. p. 101. Rotam de off. 303.
& recte, mea sententia: nam idem dicit Guido Papa qua-
stio. 3. §. aliquis. Alex. cons. 1. §. num. 13. lib. 6. Marfil. in d. praxi
crimin. §. sequitur, num. 5. & Rubeus d. 5. ad crimen, numer.
215. Julius Clarus lib. 5. sentent. iuris, §. vlt. quesi. 3. vers. pa-
riter etiam, quidem dicunt de exceptione declinatoria,
peremptoria, & his similibus, quo processum impediunt,
vel iam factum annullant, potest etiam deducere exceptio-
nem calumniose inquisitionis ita Marfilus d. 5. sequitur, nu-
31. & hac veraciter exceptio etiam casum delicti principa-
lem tangeret: vt declarat Clarus iam citatus, quo quidem
declaratio vtilis est ad statum i statum Brixie, cap. 3. in
criminalibus, sub Rubr. accusatus vel inquisitus, quo admi-
ttingit procurator pro Reo criminoso ad allegandum excep-
tiones cetera processum minus legitime factum, quod quidem
statum solam concedere videtur admissionem huius
procuratoris processum iam facto. Ego intelligo, esse etiam
admittendum, ne processum minus legitime fiat, tum a for-
tiori, quia minus est impedire faciendum, quam tollere iam
factum d. praxi furioso, ff. de vi, qui sunt sui vel alieni iurum
qui curare ipse indiget debet, ne frustra expens fiat, &
litibus veniant indices. i Ferratiensi etiam relato statuto, 114
non etiam recipitur procurator ad has exceptiones pro-
ponendum: sic nec ex alio statuto, lib. 3. de viuis carnis, 115
pariter nec Papia ex t. statuto in criminalibus, sub Rubr.
qualiter in inquisitionibus, admittuntur he exceptiones di-
latoria, declinatoria, & peremptoria: quoniam vult statu-
tum illud, in fine processus reuocari debere, opinor tamen
non esse reiectas exceptiones has, si de illis notorie con-
stat, vt sentit Socin. tractat. fallent. reg. 322. fallent. 10. dum lo-
quitur de allegante exceptionem, quod offensus erat notorie
hannetus: est ratio, quia i statum reiectis omnes & 116
quascunque exceptiones, non dicitur reiecte notariam.
Abbas in c. literas, de requisit. spolia. Felin. c. ex parte, et. in
3. fallent. de off. delegat. & in specie nostra sentit Harol. d.
5. ad crimen, num. 19. & Iul. Clarus praeterea loco, quo de re
alibi plura scripsimus.

Declaratur decimo, vt non procedat, cum i procurator
interuenit processum iam peracto, & lata sententia, vt auxi-
lium aliquod Reo adferat: reputa, cum venit ad appellan-
dum a iam lata definitura, ita Soc. in trall. fallent. reg. 322.
fallent. vlt. dicit sentit Baldus in practica criminali, in ver-
bo, verum quia, n. 51. est intelligentes i non tantum, ff. de ap-
pell. Sic etiam i de nullitate sententiae procurator ille dice-
117 te poterit Marfil. d. praxi crimin. §. sequitur, n. 6. post Bald.
l. res. m. a. c. de accus. sed verum Bald. contrarium sentit, nempe
procuratorem non posse interuenire petendo laram fen-
tentiam annullari, idem Bald. magis clare in l. seruum quoque,
§. publici, n. 6. iuxta praeterea quaro, de procurat. Benedic. d.
Plumbino d. 5. ad crimen, n. 19. Iul. Clar. lib. 5. sentent. 3. q. 32.
vers. quaro an in causa. Subijcit etiam praeterea loco Marfil.
n. 3. post Bald. Arct. & alios, i procuratorem hunc posse pe-
tere

sona qualitatem, §. *arrog. Tituli de iur. si pariter considera-*
mus, quod illud accusetur, dicendum est, non nisi verifi-

130 militer accusatus ob grauem illam iniuriam, quoniam non
 auderet aliquis pro quavis leui iniuria eum accusare: hoc
 faceret poena, que indigitur, que fane poena ibi extitit, in
 autem relegationis est: quod quidem i exilium proprie in-
 ter poenas capitales enumeratur, & de relegatione differt,
 l. *si. ff. de publi. iud.* Item in verbo, *exilium*, quo loci scribit,
 Comment. verborum iurum in verbo, *exilium*, quo loci scribit,
 quod est exilii nomen generale fit, ut complectatur inter-
 dictum, relegationem, & deportationem, l. *relegatorum. ff. de*
interd. & releg. m. l. i. c. i. cum in specie accipitur, magis
 proprie deportationem significat, que (vt diximus) grauis
 poena est, & pro qua procurator non interuenit.

131 Non obstat d. l. *ipensis. §. ad crimen, i. n. l. 1. ff. de publi.*
iud. quam post Salic. in l. *reus. C. de accusat.* pendit Rube.
 d. *§. ad crimen, m. n. 4. c. ver. secunda contra. is §. ad crimen,*
 generaliter affirmat, quod quoad prosequendum crimen
 publicum, procurator constitui non potest: & in d. l. *legi-*
tur, poenam publici iudicii alteram capitalem, alteram non
 capitalem effectum ergo accusetur procurator a capitali, ita
 pariter & ab altera: atque ita cum relegationis poena indi-
 citur. Respondet Rube. ex Saliceto & aliis, d. *§. ad crimen,*
 intelligi, cum poena capitalis indicitur: id quod est secun-
 dum communem opinionem, quam nos iure minime pro-
 bari supra in prima regula, in 1. *casu* diximus: ob id casus
 iste nosster integritati debet, cum poena relegationis
 ob priuatum delictum infigitur: sequendo illam, quam eo
 loci probauimus opinionem: in iudiciis autem a communi
 non recedemus.

Quatuor est casus, in quo procurator pro eo crimine
 interuenire potest: quando i scilicet agitur de eo crimine,
 132 pro quo contra absentem procedi & sententia ferri potest,
 etiam si accusatus absens puniendus esset poena corporali.
 Ita Dyn. in l. *1. §. ad crimen. ff. de publi. iud.* & ibid. Mol. post
 Ioan. Andreæ & Jacob. de Arena, quos recitet. Et inquit
 Imola hanc esse communem opinionem, quam secuti sunt
 Cyn. Angel. Abbas, Capella, Alex. de Neuo, Corneus, Ruin.
 Soclen. & August. de Ancona, quos commemorat Iul. Cla-
 rus in *pract. crimin. quæst. 3. ver. hac autem conclusio. Et ij*
 133 quidem mox sunt textus i *l. reum quique. 13. §. publici. ff. de*
procurat. dum respondit Vipianus, quilibet admittendum
 esse pro absente accusatum ergo debet etiam procurator: non
 enim aliquis excipitur. Et ideo fuit que venit cum manda-
 to, siue sine mandato, ad defendendum absentem, admitten-
 dum est. Verum Bar. in d. *§. publici*, dixit, responsum illud non
 loqui de procuratore, sed de simplici defensore, qui accusa-
 ti absentem, vel eius innocentiam allegat, non autem de
 procuratore, qui cum plene defendit: Bar. secuti sunt alij,
 & Vipian. ipse hoc satis manifeste dixit. Præterea & secun-
 do adducitur text. *l. reus. C. de accusat.* cuius verba hæc sunt:
 [Reus capitalium criminum abfentes etiam per procura-
 torem defendi, leges publicorum iudiciorum permittunt.]
 Ceterum gloss. ibi intelligit quando poena relegationis vel
 infra relegationem imponi debet: cum enim præsupponat
 Alex. Seuerus, leges publicorum iudiciorum permittere, reos
 absentes damnari posse, non potest responsum illud intelli-
 gi de poena capitali, ex quo iure Digest. nulla legitur lex
 præter l. *lege Cornelia. ff. ad legem Cornelianam. de fidei.*
 que permittat absentem damnari poena capitali: Et ideo ve-
 rissimè non est, quod ob solū illam causam edita fuerit con-
 sultio illa d. *l. reus*. Tergio allegari consuetudo illa Fri-
 derici secundum in *extrinsecis ad reprimendum. ibi personaliter vel*
 134 *legitimè comparere. Ecce, no dixit Fredericus quod persona-*
liter tantum in debeat comparere d. dixit personaliter vel
legitimè significans comparere posse per procuratorem. Verum
Bar. in consil. illa. in verbo, legitimè, scripsit illud verbū
 [personaliter] referri ad singulares personas accusatas eo
 de crimine lætæ maiest. illud verbum [legitimè] referri
 ad vniuersitatem eodē de crimine accusatam: que quidem
 vniuersitas, vt diximus supra in 68. non potest personaliter
 comparere, cum sit corpus quoddam imaginariū: & singuli
 de vniuersitate eodē non possunt in iudicio: vt præd. loc. dixi-
 mus. Nec hic obest consideratio Socii in d. *c. veniens. n. 38.*
 ver. *sed*, hæc responsio, cum dixit verba illa [personaliter vel
 135 *legitimè]* pariformiter referri debere ad personas singula-

res & ad vniuersitatem, & consequenter aqualiter determi-
 nare, arg. *l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pupil. substit.* non quia
 obest hæc consideratio, quandoquidē regula d. *l. iam hoc iure*
 136 *77. non procedit, quādo dicitur ad alterum inter duo deter-*
minabilia: non enim tunc vniuersimodè & aqualiter deter-
minabitur Bal. & alij commemorati a Ial. in d. l. iam hoc iure.
n. 1. et si illo ipso loco dissentit, imo idem Ial. in consil. 162.
col. 1. lib. 1. parum sibi constans securus est Bal. Porro hic di-
 uerſam elationem inter singularem personam & vniuersi-
 tatem certum est: cum (vt supra de monitionibus) singula-
 ris persona possit personaliter comparere, vniuersitas verò
 non possit. Secunda opinio, imo hoc in casu procuratorem
 137 interuenire non posse: ita sane Rayner. de Borlino in l. *reus,*
C. de accusat. & ibid. Bald. n. 10. affirmant ita tenere omnes.
 Benedict. de Plumbino in l. *pen. §. ad crimen. n. 1. ff. de publi.*
iud. dixit hanc esse communem opin. Alber. in l. *reum quique.*
§. publici. n. 1. §. de procurat. Pract. Papient. in forma inquisi-
tionis, in verbo, hac est quādam inquisitio, n. 14. 38. Alexan.
consil. 68. n. 18. lib. 1. qui dixit omnes affirmare ita feruari in
foro, Ial. in l. 1. n. 7. C. qui testam. fac. poss. Marfil. in pract. crim.
§. sequitur, n. 27. Rube. in d. l. pen. §. ad crimen. n. 61. Vantius
in tract. de nullitatib. in tit. de nullitate sententia ex defectu in-
hibiti. seu mandati compar. n. 27. Boivius in tract. caus. crim.
tit. An in criminali iudicio quis possit interuenire pro absente.
n. 6. Iul. Clarus in pract. crimin. §. 1. q. 3. ver. hac autem con-
clusio. Simancas in pract. heredes tit. 43. Et ij quidem mox
 sunt primò text. d. l. *pen. ad crimen. ff. de publi. iud.* quo loci Vi-
 pian. generaliter respōdit, procuratorem frustra admitti ad
 defendendum crimen publicum. Non distinguit Vipian. an
 is accusatus sit absens vel præsens: debet ergo hoc respon-
 sum generaliter intelligi iuxta text. d. l. *1. Et generaliter. ff. de*
legat. præstan. cum similib. Præterea & secundo accedit text.
l. inter accusatorem. ff. de iud. de publi. iud. ubi inter accusato-
 rem & reum admittitur excusatio pro accusato absente, ne
 is absens citatus dampnetur. Si ergo admittitur excusator, in-
 telligimus reiectū esse procuratorem, qui si admitti posset,
 frustra in subsidio admittitur excusator. Tertio frustra
 textus *c. veniens. de accusat.* ubi contra absentem procedi
 potest ad depositionem ab officio: & tamen non admittitur
 procurator, sed excusator tantū: & idem habetur in *c. iuper*
huiusmodi. tit. Rurſus & quarto cōſert ratio, quod ideo in causa
 criminali non admittitur procurator, qui procurator accu-
 satus facilius debet de soluendo iudicium, nisi releuatus
 fuerit a domino pro eo satisfaciendo, §. *si verò alij. Instit. de*
ſatiſd. sed nostro casu nec procurator facilius potest nec
 dominus potest eum releuare a satisfaciendo: ergo admitti
 debet procurator. Et demum quibō accedit ratio, quia pa-
 rum conueniens est, quod in causa tanti præiudicii dictum,
 factum vel omisſum a procuratore nocere debeat domino:
 non ergo admitti debet procurator. Tertio fuit opinio Mar-
 tini in d. *l. reus. C. de accusat.* & Melendi antiqui glossatoris in
 d. *c. p. veniens. de accusat.* quise disinguebant: Aut accusatus
 138 corpi abesse licet iam contestata & tunc admittitur procura-
 tor, qui tunc procedi non potest contra ipsum absen-
 tem accusatum, nec contra eum ferri sententia, si procura-
 tor admittitur iuxta prædicti Martini & Melendi solutio-
 nerunt text. d. l. *pen. §. ad crimen*, atque ita voluerunt proce-
 dere secundam opinionem supra relata. Ceterum distinc-
 tionem hanc passim omnes reſciunt, vt testatur Soc. in d. *c. p. veniens.*
 n. 31. ver. *item hac opinio*, ea ratione mox d. *ut*
 quia fuit sit contestata, siue non, sententia capitalis ferri
 non potest contra absentem regulariter. *l. absentem. ff. de pen.*
& l. absentem. C. de accusat. Præterea ex hac opinione videtur
 inferri, quod procurator interueniens post litem concess. non
 debeat damnari, cuius contrariū affirmant omnes in d. *inhibiti.*
C. de procurat. & in l. *C. de sent. & interloc. omn. iud. Reſpondeo*
 139 *est, vt scilicet, non admittitur procurator pro absente illis*
in causis, in quib. pro crimine procedi potest contra absen-
tem. Qui verò sunt ij casus, differamus paucis. Et primū qui-
 dem obseruandum est, pro regula i traditum esse, absentes 138

damnari non posse. *l. absentem. vers. quid igitur. ff. de pœnis, l. absentem. C. de accus. §. l. i. C. de requir. rei. & ratio est quia videretur solis presumptionibus damnari, contra c. asserit. de presump. Et causa est quoddammodo incerta. Quare D. Hier. in epistola ad Iulianum scribit inter absentes incerta cognitio est. Et sicut Menander ait qui prius condemnauerit, quia causam luculenter audieris, nisi malus est, quia malè credidit: & Seneca in *Medea*. [Qui statuit parte inaudita altera, æquū licet statueret, haud æquum fuit.] Antiqua tamen Adriani & Traiani consuetudo, quia statuerunt absentes posse damnari, multa habet exēpla, vt Fabrij, qui authorē M. Cic. in *orat. pro A. Cluentio*, absens damnatus fuit, ita conspiratores, qui Iul. Cæsarem interfecerunt, damnari fuerunt, etsi absentes, sicuti scribit Plut. in *vita Bruti*, & Dionys. lib. 46. Recedunt ab hac regula multis in casibus, quorum primus est, de quo*

- 139 *1* in d. *absentem. ff. de pœn. ibi. quid igitur q̄ melius statueretur in absentes pecuniaria quidem pœna, &c.* Et secundus
140 casus in *lege Cornelia ff. ad leg. Cornel. de fidei. vbi* ex Diui Adriani rescripto, pœna capitalis indicitur illi, qui hominē castravit, quem etiam absentem damnari pollet. Tertius est casus in *lue diu. C. de pœnis*, vbi sententia pœne corporis afflictus ferri potest contra apparitores absentes, qui perisidē se gesserunt. Et constitutionem illam loqui de pœna corporis afflictus sunt interpretati Bart. in d. *leg. Cornel. §. vlt. ff. ad leg. Cornel. de fidei. & Soc. in d. c. veniens. nu. 36. de accus.* Verius tamen existimo, loqui de pœna amotionis ab officio & publicationis bonorum, quam Theodosius & Arcadius fanciuerunt contra ipsos apparitores in *l. apparitores. C. de exat. & execut. lib. 10. & in Codice Theodosiano lib. 11. tit. 7. lib. 9.* Quartus est casus in *extravag. ad reprimendum*, in prin. quia quidem constitutio fuit Friderici secundi, qui sancit, accusatos criminis læsæ maiest. etsi absentes damnari posse, id quod factum est ab criminis atrocitate, secundum Anton. Capicium in *decis. 143. nu. 3.* Quintus est casus, contra
143 accusatos criminis læsæ maiest. diuine, hoc est, hæresis, qui etsi absentes damnari possunt, eum contumacia, de *heret. in 6. vbi* Doct. & Bart. ad *extravag. ad reprimendum*, in verbo *inquisitione*, & in verbo *confessione*, & Carrey in *pract. crimin. tit. de heret. nu. 15.* Sextus est casus in multis statutis Italici, quibus sancitum est, quod contumaces atque ita absentes habeantur pro confisitis & conuictis, & quod etiam pœna capitali possint damnari: sicuti extat hoc statutum Veronæ in *lib. 3. cap. 9.* Extat & constitutio noua Megliolanensis in *tit. de accus. §. procedat.*

- 145 Quintus est casus, quado pœna pecuniaria ex accidētē in corporale conuertitur: vt puta, cum condemnatus pœna pecuniaria soluere non potest, & ob id in corpus luere debet, *l. vlt. ff. de in ius. hoc* hoc inquam casu procurator interuenire potest. Ita Soc. in d. c. veniens. col. 10. *vers. nec consideratur de accus.* qui eiusdem opinionis retulisse Imol. in d. *l. penult. §. ad crimen*, & ibi Ruben. 79. de *publ. iud.* istis accedit Iafan. *l. si quis nec causam. §. si cert. per. Petrasancti sing. 61. feri per totam Italiam*, & Cephal. *conf. 141. nu. 5. lib. 1.* Iul. Clarus *lib. 5. sent. iuris. §. vlt. q. 12. vers. vltimus* quæritur, quorum vera opinio illa ratione probatur, quia t non accidens, sed origo spectari solet, *l. 3. ff. de iureiur.* vt nec attenditur, quod extra ordinē venit, *l. 3. ff. de iureiur.* vt nec attenditur, præterea, ut inquit Bald. in *l. reus. nu. 3. C. de accus.* quod si aliter diceremus, sequeretur quod nunquam procurator in causis cuiusvis pœnæ pecuniariæ posset interuenire: quoniam euenerit posset, quod is condemnandus desineret esse soluendos: quod dicendum non est. Aliquis difficultates mouet Soc. d. col. 10. in *fin.* quibus ipse respondet, & aliter satis facit Ruben. d. §. ad *crimen. nu. 181.* quibus declaratur iam relatum
148 statutum Ferrarie in *lib. 3. sub Rub. qualiter & quādo procurator interuenire possit in causis criminalib.* licet enim statutum illud recitat hunc procuratorem, cum in defectu pœnæ pecuniariæ indicitur pœna corporalis: intelligitur quando ab initio statutum pœnam pecuniariam indicit, & in illius defectu corporalem: ita ut vtique casum præuiderit: quod supra reuolui in regula negativa, in *casu 7.* nos verò loquimur ex mero accidenti, non præuiso à statuto.

Sextus est casus, cum pœna pecuniaria pro crimine priuato eo in casu à statuto indicitur, in quo & pecuniaria de iure communis, vel saltem non corporalis indicita erat, tunc procurator admittitur: ita Soc. d. c. veniens. col. 11. *vers. secun-*

do casu. Non habet dubitationem hic casus, siue ius commune, siue municipale spectemus.

Septimus est casus, in quo pro Reo criminoso procurator in iudiciis interuenire potest: nempe quando pœna pecuniaria est à statuto indicita pro illo crimine, pro quo pœna capitalis erat à iure communis: ipsohæc est magis communis Doctorum opinio, vt attestatur Soc. in d. c. veniens. col. 11. *vers. aut per ius commune de accus. & in c. meminit. nu. 11. de accus. & Ruben. d. l. pen. §. ad crimen. nu. 183. de publ. iud.* quibus accedit Balan. *l. transgredere. n. 7. C. de transact. & Cephalus conf. 100. nu. 12. lib. 1.* & nouissimè Iul. Clarus *lib. 5. sent. iuris. §. vlt. q. 12. vers. dicitur* est: quid quidem communis opinio ea ratione primò nititur, quod pœna pecuniaria hæc est à statuto indicita: quocirca obseruanda est illius natura & regula, nisi de fallentia (vt nostri dicunt) doceatur. Dec. l. 1. *nu. 7. de regul.* & alibi sæpè illius autē natura & regula est, vt procurator interueniat: nisi & rationes prohibentes hunc interuentum, cessant, ergo verè debet posse interuenire. Accedit secundum pœnæ quantitatem attendendam esse, non autem delicti qualitatē, *l. qui cum maior. §. pen. ff. de bon. liber. l. publicorum, de publ. iud. & l. quod ad statum. ff. de pœn. Bar. l. 1. n. 11. de publ. iud.* sed pœnæ quantitas fert, vt procurator interueniat, poterit ergo interuenire.

Non obstant nunc aliqua fundamenta eorum, qui aliter senserunt, nempe hoc in casu procuratorem admittendum non esse: in qua quidem opinione fuit Guido Suzar qui attestatur, referente Socin. in *præcitato c. veniens*, se vidisse pro hac parte iudicari: mouere primò is Guido, quod t origo delicti spectari debet, *l. si procurator. ff. man. l. 3. C. ad Maced. Respondet Soc. in d. c. veniens. col. 11. vers. non obstat, quod debet* relata regulam veram esse, & procedere, nisi accedens alteret & immutet naturam originalem, iuxta *l. 1. §. de iust. ff. de postulat. & l. si eadem. ff. de off. assessor. in Bologn. conf. 63. in fin.* quemadmodum ratione efficitur, alterat hoc in casu. Secundo mouetur is Guido, t quod subrogatum sapere debet naturam illius, in cuius locum subrogatur, *l. eum qui §. qui iniuriarum. ff. si quis caus. §. fuerat. Infit. de off. cili. vulg. §. si similibus. 3. respondet Soc. d. c. veniens. col. 11. vers. nec obstat* quid relata regulam non procedere, cum subrogatum alterius diuersæ nature efficitur. Bar. *l. 1. §. hoc est* q̄ si quis *restit. liber. esse in ius fuerit*. Cephalus d. *conf. 100. nu. 12. lib. 1.* & idem scribit Ruben. d. §. ad *crimen. nu. 80.* qui subicit, rectius dici posse, in subrogato cessare rationem illam, quæ in principali consideratur: & alibi plura scriptissimus, ad *tex. verò d. §. ad crimen*, satis facit is Ruben. *abid. num. 183. in fin.*

Octauus est casus, in quo t procurator admittitur, quido pœna pecuniaria à statuto sancita est pro crimine publico, quod ius commune impunitum reliquit: vt puta, si statuto sancitum sit, ne mulieres iocalia & ornamenta quædam ferre possint sub pœna centum coronatorum, & amissionis ornamentorum, quodque liceat omnibus accusare: quæ lege *Oppia à C. Oppio Plebis Trib. apud Romanos Q. Fabio & C. Sempronio Coss. constitutum fuit*: authores sunt Iulius lib. 14. & Corn. Tacit. lib. 3. quæquam leges hæc esse odiosas censuerit Soc. in d. c. veniens. col. 13. in *prin. de accusa* quia quò dissensit Tiraq. de *legib. connub. l. 1. nu. 6.* & hodie in regione Pedemontium noua Constitutio, quæ Pragmaticam vocant, sancitum est, Veneti, & Genueses iam antiquitus obseruant, ne foris mulieribus ornamentis aureis & holoreis ornate incedant, nisi certis statuis temporibus: reseruit factum, mea sententia: hoc itaque in casu admittitur procurator, secundum Soc. in *præcitato loci*: idem sentit Soc. alter *traic. fallen. reg. 122. fallen. 11.* nam licet quoad accusationem crimen publicum dicatur, non tamen publicum est quoad effectus pœnæ publici iudicii, iuxta *l. 1. ff. de publ. iud.* & scribit in specie Bald. in *rubr. C. de iis qui accusant. non possunt. 11. in fi.* & eo loci refert Bald. simile exemplum, *l. si statuto* *l. 1. nu. 157.* ueniat, quod euntes de nocte puniantur pœna centum, & quilibet accusare possit, quod statutum extat Papie, quoad pœnam, sed non quoad publicationem accusationem.

Nouus est casus, cum statutum dicit, t quid pro primo furto sit pœna centum, pro secundo pœna corporalis: modo aliquis vno in loco, puta hic Patraui primam commissit, secundum vero furum Papiaz in *l. si accusat. non possunt. 11. in fi.* & eo loci refert Bald. simile exemplum, *l. si statuto* *l. 1. nu. 157.* ueniat, quod euntes de nocte puniantur pœna centum, & quilibet accusare possit, quod statutum extat Papie, quoad pœnam, sed non quoad publicationem accusationem.

*lore Bal. in l. servitus quoque. §. publicæ. m. 8. de procur. denlit.
 procuratore possit intervenire. et ratione, quia quoad statum
 Papæ, hoc nullū dicitur esse primum, et quia ob statum Pa-
 tauji committitur, nulla cognitio Prætori Papæ tribuitur, nec
 aliqua ab eo pena indicitur secundum Bald. probat l. si
 ens. §. cum sacrelegium ff. de accus. Et rem hanc latius expli-
 cat Bald. §. Capol. in auth. sed non iure. C. de fern. fugi. .*

Decimus est casus, in quo procurator pro Romano crimino-
160 interuenire potest, cum statutum vel ius Romano prenam
arbitrarium pro delicto non atroci indicit, quædam tamen
plura extant exempla in Statutis Papiæ in *crimini* ubi Lexisq.
de libi: cætera prætereo: hoc itaque casu dubium non est,
procuratorem posse interuenire: illa est ratio, quoniam non est,
iudex iuxta hunc casum declarare poenam corporalem, nec latē
infra §. 6. explicabitur: quocirca cessant rationes, quibus
prohibetur hic procuratoris interuentus: probat hanc de-
clarationem esse in *super his act. de dec. incul.*

161 Vnde cum calus ab eum t pona statim arbitria: et in calu atrocit a confutenda: & felyo Curia iam recepti interpretationem, vel potia pecuniaria indicatur: nã hoc in calu procurator interuenire poterit. Soc. nã vñ. *col. 7. ver. hoc verum, nifi talis pona, de accusat.* & clarè respondit Signor. *cap. 163. num. 3. ver. mu. talis pona: & in fine.* *Or. vñ. It. ratio.* quia hoc pona non dicit amplius arbitria: fed ordinaria: postquam arbitria esse definit: propter ftylum Curia: vt explicauimus fuprà. quia ita e contrã: si obferuaret confuetudo: vt arbitria pena declarata effet per corporalem: non interueniret procurator: & idem propter tyllum Clarus. *lib. 5. sent. vñ. fol. 91. 3. ver. fed quere quifubiicit* hoc non procedere, cum pona Principis arbitrio venit indicendam: tum procurator non admittitur, quod est attendendum ad declarationem Confuetum Mediana: quod fepiffime pona indicat arbitrio Principis, & Senatus.

IG 3. Duodecimus casus est, in quo pro ¶ Reo procurator interuenit, ut cum delinquens non dolo, sed casu, & fortuito deliquit: ita Signor. d.conf. 169. n. 5. 3. verſ. interduum homicidium fit. illa est ratio, quia hoc casu sola pena pecuniaria indicenda est pro iudicis arbitrio: quod latius infra lib. 3. in casu 38. explicabimus.

163 Terciusdecimus casus est, in quo t procurator pro Reo
interuenit, quando statutum pro delicto penam pecunia-
riam exprellam iudicaret, & deinde iudicet, & alia pe-
na iudicis arbitrio: ita Soc. in d. c. veniens. col. 9. vers. si vero
pecuniaria esset, de accus. h. ratio, quia iudex solum penam
pecuniariam per suum arbitramentum declarare potest.

164 quod offendit iur. & dictis, [alia] iuxta gloss. *I. si fugitus. C. de
feru. fugit.* quod clare affirmavit & Brun. *trac. de confus. &
statut. in verbo. arbitrium. vers. si statutum disponit* : & simile
scribunt *l. ai. d. 9. Cato. m. 1. & ibi Hormo. Detus. num. 17. de
verbi. obliq.*

165 Decimusquartus casus est, in quo prociator t pro Reo
criminoso interuenire potest, quido pro illato vulnere pe-
na pecuniaria est indicta, & is Reus accusatur de vulnere,
vulnus pendente, nisi vulneratus moriatur. Soc. in d. cap.
denubis, col. 19. vers. septimo quero, de accus. post ill in l. ferni
quoque, §. publice, de procur. idem affirmatur Fel. in m. m. m.
m. m. m. iur. de accus. Marfil. in prail. crim. §. sequitur, nu. 20.
vers. est praeerea, & Rube. d. l. pen. §. ad crimen, nu. 26. de publ.
ind. & commune in opinionem hanc effe dixit Iul. Clar. ibi.
fern. iur. §. ult. a. 3. vers. sed punit, nu. 30. ca. ratione videntur.

166 quia de rebus accensuris, tanquam homicida cōdemnari
non potest, est pendente iudicio si vulnereus moriturus sit
interrogatus respondit Dni, a Bald. practico locuto reus
idē docuit ipse Bald. in *fi. vulnerato*, *fi. ad leg. Arel.* Bar.
daumini infecti, *§. Sabini*, *§. de damn. inf. i. fideli* (over magi-
stratus *non. i. ff. de fideli*) Soc. *len. c. 37. col. 1. in. ff. lib. 3.*
Capolla *c. 41. col. 1.* ratio rationis adferri solet, quia mor-
te subiecta, mutatur tam species criminis, quam poena: in
Bald. *§. exerti* tam relati-hanc Doctorem sententiam declar-
antibus Clarus *loco citato*, nisi quis efflatus per
vulture animo delibatur illato, ob quod secundam Con-
stitutionem Melchiorii poena mortis indicitur.

167. Decimus quintus casus est, in quo i pro Reo procurator
admittitur, cum poena infamiae in cōsequentiā indicta effi-
vitur, quando agitur cōtra tuerem suspectum, vt a tutel.

[illegible]

De crimine p^{er}sonarum capitis etc. in quo pro loco iⁿ criminosis 169
accusatio, vel inquisitio p^{er}curator interuenit, cap^{er} p^{er}sona
accusatio, & depositions sub ordine & dignitate indicitur: ita
Bartol. pen. 8. ad extra n. 5. de pub. q^uoq^{ue} alii omnes
fecuti sunt quemadmodum communem testatur Soc^{us} ad d.
venem. col. 2. v^{er}o facientes quere de accusa. idem citat
Felin. v^{er}o sententias iur^{is} de accusa. & Ruben d. 5. ad primum
nu. 115. & hanc communem opinionem etc. testatur Iur^{is}
Clar^{us} lib. 5. sent. 5. col. 3. v^{er}o sedem etiam ad mouetur
relegationis, quod iⁿ p^{er}ona hanc amonitioni loco minor est p^{er}ona
relegationis. Conferet. c. v^{er}o sententias, 5. ff. de v^{er}is & extra
ord. c. v^{er}o 1. 1. v^{er}o plani ff. p^{er} alium cum appella.
quibus autem cabitis, & quando loco & dignitate amoniti
qui possit, late explicamus in hoc libro. q^uoq^{ue} ff. de lib. 1. de
causa 378. hoc p^{er}fecto quod decidit Rota deo 31. p^{er} p^{er}curat.
in v^{er}o iur^{is} iⁿ p^{er}curatore admissa pro Clerico crimino- 174
sum cum agitur iⁿ beneficio priuatur.

Decimus octavus casus est, in quo recipitur procurator,
ita Quod vir vxore de adulterio accusat, vt ab ea sepatetur:
ita Soc. de venim. et ab. vt arguatur de iur. de accus. post
Imol. in d. pen. ad crimen, vt clare Rubie. in §. 5. et ante hos
Idem sentit alii Soc. in al. fall. per §. 3. fall. §. 5. et ante hos
Caltrent. d. l. seruum quoque §. publici. in §. de procur. in hic
sententiam omnes adducit ex cruce de procurat. Et ratio est
manifesta, cum poena corporalis afflictus non indicatur, vt
ob eam necesse habeat mulier causam in vinculis dicere, ve
iam in casibus prius regule explicauimus.

Decemtionibus casus est, in quo procuratorum admittitur, quando iam via functus ita accusatur, ut illius memoria dicitur quae modum in crimine laetis maiori. *C. ad leg. Jul. in quaest. et in crimine heretici. c. cum secundum de heret. in q. insequi casibus pro criminoso procurator interuenit* Bal. in *leg. in q. C. de accus. & cum eo Soc. in d. c. veniens, fol. 31. v. decimono quo. de accus. Soc. ante tract. fore. leg. 33. fallen. 13. & lae Rub. d. 5. ad crimen, nu. 83. qui huius opinio vult recenferi Alberic. l. seruam quae. 8. publicae. de procurat. qui quidem Alberic. scribit, ut in Curia Romana sedente Clemente Quinto, admittitur fuisse pro tunc Bonifacio octauo Pontifice Maximo, qui Rege Galliarum instant, vi hereticus accusabatur: & idem placuit Iul. Carlo amplissimo Mediolanensi Senatori lib. *fu. sury, v. ult. q. 3. v. debet fieri*. et ratione in hanc sententiam adducti sunt licet interpretes, quod nisi procurator interueniret, iam defunctus indefensus relinqueretur: id quod nulla ratione concedendum est. Conferre debet, esse quolibet t admittendum, ne defunctorum sepultura viamur, l. *quisquis, de sepul. violar.* Tertio comprobatur, quoniam iam mortuo defuncto & criminoso, poena corporalis cessat & extinguitur, & sola bonorum quiritio superest: l. *3. C. pend. appell. vbi. C. si reus sit accusatus mortuus fuerit*, at in quaestione bonorum procurator admittitur, ergo & hoc in casum quibus inferri *pro. praeterea v. veniens*, heredes huius defuncti posse per procuratorem interuenire ad defendendum bona & memoriam illius accusati datur.*

Vigesima est casus, in quo † procurator pro Reo crimi. 176

nolo in iudicijs toreretur, quando bannitus est poenam pecuniariam offendi potest, vtpm cum statuto est cauti, quod bannitus a ceterum libris supra flatu de possit: hoc inquam casu pro procuratore interuenire potest, ita Baldus l. xxi. no. i. *de acti* quem fecit citi Soc. in d. c. v. item *col. xxi. vers. ego arbitror de accu.* Marli in *pract. crimin.* s. sequitur, no. x. nec differtur Rubus d. s. ad crim. no. s. 8. Petralan. d. *fin. s. de feri per totum hactenus* item fensit Alex. *confil. vi. num. xxi. vers. quino per hoc lib. i.* Est ratio, quia pena hac capitalis non dicitur a Bart. in l. *non s. de f. publi* in quoniam solutio pecuniarum liberatur: s. secundum Socin. hac dicitur potius poena contumaciae, quam delicti: quare per solutionem pecuniarum purgari poterit, idem dicendum est, quando statuto disponeret, quod non solvens collectas bannitur, Res in iudicijs non audiat: hanc pena capitalis non est, ob id bannitus per procuratorem defendi poterit: ita Baldus l. *seruam quoque* s. *publici non s. vers. unde bene fateor de procur.* pro Jacob. Butrig. quem refert.

177 Venerimus primus casus est, in quo 1° pro Reo inquisito,
vel accusato procurator interuenit: nempt quando is reus
delictum impossibile commisit: illi post multos, quos nunc
reclamant, affertur tract. Marfil. in *pract. crim.* s. sequitur. *nu. 18.*
in *fin.* & *nu. 23.* Reim. *conf. 9. nu. 5. lib. 3.* Rub. ad *penul. nu. 18.*
Reim. *nu. 100.* de *publ. lib. 1.* Paril. *conf. 31. ad 4.* plura ad-
178 fert solent exemplo: illud primu, cum 1° Reus accusatus
de homicidio perpetrato in personam banniti, poterit pro-
curator interuenire pro illo homicida: ad allegandum occu-
sum illum tantum bannitum occidit potuisse: illi egregie
hacten. *lib. 2. p. 2. nu. 10. C. de transact.* quem fecit cum
plures relati a Rubeo d. 5. *ad crim. num. 100.* quibus addo
Bald. *conf. 93.* *facit ciuitatis Alexandrie.* lib. 1. Nelli *traci.*
bannitus. 1. part. 3. tempor. nu. 21. qui sic statutum Alexandrinu
declarauit. addo & Barb. *conf. 61.* *lib. 1.* Rub. d. 1. *Reim. d.*
9. *nu. 18.* Marfil. *conf. 20.* *nu. 4.* & *nu. 4. ad 4.* & *fin. 37.*
179 & *conf. 43.* *nu. 10.* qui sic declarat 1° Reum in Bononia in *crimi-*
nialibus. *sub rubr. in quo casibus Reus debet stare de-*
terminis. idem Marfil. *nu. 90. lib. 4. Vanz. tract. nolle iur.* in
tit. qui possit dicere de *nulitate.* *nu. 7.* & Ludouic. Catus *inter*
Consilia criminalia diuersorum. *conf. 9. nu. 12.* Julius Clarus
lib. 1. sent. iur. lib. 4. 23. *uers. quoq. modo:* que quidem rece-
pta opinio. Dapic. non *subscribitur* in *lib. 2. qui iur. ciuiliu.*

10 opino, et pape from iherosolitu extraxit illius ciuitatis
 11 et in criminalibus *4 sub rubr. qualiter in inquisitionibus accus-*
 12 *ationibus et* et quo cauum est, iniquitū perfonaliter com-
 13 parare debere, nec posse iuari hanc allegatione, quod of-
 14 fensus effiet de maleficio bannitus; quod hanc statutum non
 15 alia ratione opinor editum, quam ad hoc, vt cognoscatur
 16 an in bannitus iure redde iuxta formam statuti eiusdem
 17 ciuitatis *69. in criminalibus, sub rubr. de poena banniti*, hoc
 18 concedendis, si occisus fuerit: nam meli exroat facit, (vt
 19 infra hoc lib. 90. referam) quibus bannitus non dicitur ius
 20 esse occisus: circa cetera, quod vbi clarē & euidenter con-
 21 staret, bannitum redde & iure occidum, non procedere illud
 22 statutum: & confirmatur ex traditis à Iulio *Carlo loco iam*
 23 *citato*, qui ad rem nostram videndus est: erit tamen non pa-
 24 rum cogitandum, ob verba illius statuti fatis ampla. Secun-
 25 dum huius casus exemplum adferri potest, in quo maritus
 26 deprehensus in adulterio deprehensus interfectus: id quod
 27 lege conceditur, *7. Gracchi, C. ad leg. Jul. de adult. sic* & sta-
 28 tutum Papiz *31. in criminalibus sub rubr. de poena illius, qui homi-*
 29 *cidiū cum coniuge*, vt homicida non puniatur interfectus
 30 deprehensum cum vxore, filia, vel forore: hic ergo homicida
 31 per procuratorem comparere poterit, quod in fortiori
 32 casu confilium Parisi *4. in fin. lib. 1. et* in consilium re-
 33 spondit, quod iniquitū ob id, quod affluaciuerit virum ad
 34 occidendū propriam vxorem in adulterio deprehensum
 35 possunt ad iudicium per procuratorem venire: quoniam si
 36 marito licet, eis quoque licere debet. Tertium exemplum
 37 attulit Marfil *consil. 24. num. 69. et consil. 53. num. 39.* quando inter-
 38 fectus i reperiit vxo solo vulnere confossus, & plures ad
 39 illud interficiendum affuerunt, non potest contra omnes vt
 40 homicidas procedi, nec etiam poena ordinaria illi puniri
 41 possunt, vt infra *lib. 2. in casu 31. dicemus*. Cum ergo, inquit
 42 Marfil & statuto Bononiæ, *7 sub rubr. quod homines possunt ven-*
 43 *deri de morte*, sic, nec licet contra omnes inquirere de
 44 morte, argue ita quod mortis poenam illi hoc delictum im-
 45 putabile, potest procurator pro illis iniquitū comparere.

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

falem ad aliquid inquisitionem mulier formatum.
 Quartum exemplum potest adferri ex Marfillo *conf. 30. nu.*
7. et m. 4. quando i quibz ciuitatis consuetudinem
 permentem circa ludum roris in eo ludo alterum inter-
 ficit, excusatur potius homicidii. *Roman. fing. 10. m. 1. pueri-*
rum cum aliis, quos infra ludo. c. 13. p. 1. et r. 1. et r. 1. et r. 1.
 calu iniquitatis de homicidio. poterit competere per
 procuratorem secundum Marfillo sic declaratum et alterum illatu-
 rum Bononiæ. Quintum exemplum potest adferri in
 iudicio Ferrariz lib. 1. sub rubr. de occidente, et voluerunt in-
 ventum in domo de molis. *et m. 1. et m. 1. et m. 1. et m. 1.*
 His autem casibus, quibus i procurator per Reo c. 187
 recipit, ita tamen recipit, si mandatum speciale,
 imo specialissimum habuerit quod clare affirmatur Bald.
 in l. 1. m. 1. m. 3. c. de accus. f. Socini in c. 1. m. 1. c. 30. de
 accus. Guid. Pape p. 339. in fine. *et m. 1. et m. 1. et m. 1. et m. 1.*
 Q. V. A. S. T. I. O. LXXXI.

Q V A E S T I O LXXXI.

Defecuritate Reo oriminofa concedenda,
vtilis & fubtilis iuris quaefio
explicata.

SUMMARIA.

- 1 *Iudex securitatem & fiduciam dare non possit Reo; vt ad iudicium veniat, ex arbitrio, in criminalibus.*
- 2 *Decurioni habentis arbitrium super bonis & pacifico statu Civitatis, posse damnato dare fiduciam, vt ad iudicium veniat.*
- 3 *Iudicem fluere debere, vt veritati locus sit.*
- 4 *Securitatem Reo, vt veniat ad iudicium ab bonum publicum, concedi.*
- 5 *Præstatum publicum ceteris rebus anteferri.*
- 6 *Barra in li qui reus, nunc de publicis reprehensus.*
- 7 *Securitatem Reo dare posse, etiam in causa appellationis.*
- 8 *Securitatem reo non esse concedendam, cum eius manum procurator compingere possit.*
- 9 *L. parricidii excludit ff. de minor. exposita.*
- 10 *L. unica in fin. ubi novari appell. pendens declaratur.*
- 11 *Statutum super vi in criminali fide rabi quod ius dicens inculpato teneatur dare fiduciam, declaratur, & alio paulo possit.*
- 12 *Securitas Reo concessa omni in causa servari debet.*
- 13 *Securitatem persequentem Reo concedi non debere.*
- 14 *Securitatem non esse concedendam Reo criminis lase malefatis.*
- 15 *Securitatem criminis, qui facile detineri potest, non esse concedendam.*

¶ Vt quoque agefimo pmo, an iudex iſte, dum ciuitatē
inquincentem, qui ex caufa alterius delicti abelt, vti vulgo
fidantur vel ſecuritate appellent, pro eo delicto, cuius
cauſa abelt, concedere & poſſe docuit, ex ſententia Bar.
in l. si que ſunt de publi. ad. ex llo textu c. glo. ibi, in
his ſere terminis Bar. in l. ambrosio. n. 2. vbi, ad ciuitatem
tamen ff. de decet. ab. vbi facit. eo text. l. si quis, ad ciuitatem
docuit, t. de iurisdictione ciuitatis, quibus datum elt arbi-
trium ſuper bono & pacifico ſtatu ciuitatis, poſſe banno
hanc ſecuritate concedere ſicuti ſeuente iur. Alſi Alber. in
p. 1. ſententia. 4. 39. qui alios antiquos reſere. idem ſenſu Salic.
in l. cum in d. iudicem. in fin. C. de ſent. p. alios reſerent Mar-
in p. 1. iur. crim. 3. q. 2. g. 2. iur. 4. 10. ciuit. inter alios Fel. in cap.
accidenti. el. 2. col. 2. vbi ſine non conſi. ratio eſt, quia iudex
ſtudere omni conſilio debet, vt veritate inueniat, l. 2. C. ſi
cauſa ſi vel vbi publico indicantem, 30. q. 3. Bald. conſ. 300.
lib. 4. Bologna. con. 2. p. in. art. maleſicis veritas optime ali-
quando inuenitur ex delinquentis præſentia: nam magna
luminis conſuectura, quo vultu, quo animi motu, qua conſtan-
tia, qua trepidatione reſpondet, l. de minore. ſ. tormenta. ff.
de quaſt. Adcedit ratio, quia ex hac conſeſione, t. boni
& publicum & priuatum proeuit, quod verſatur in defenſio-
ne innocentis, ſeruant quoque, ſ. publici. ff. de p. nec. priu-
atum, quia aculatus ſeipſum tueri. Iudex ergo hanc ſecuri-
tatem concedere debet, cum t. publica veritas adhibenda
ſit, l. si ſi ſeruus ff. de iur. iur. l. iunior. ſ. n. eſt admittenda
conſuetudo. ff. ad S. C. Trebel. plures alia egregias admodum ra-
tiones reſultat Alber. ad quem legorem libenter reſciuiſſum.
Salic. autem in l. cum in d. iudicem. in fin. C. de ſent. p. alios
dicit

quid hanc sententiam probari in *s. sed neque*, vers. *si vero*
maritus, & in *s. sed neque homicidas*, in *aut. de mund. prin.*
domini etiam cogitur securitas datur, & data servatur. Ve-
 domt. Baran. d. l. in *quo rem. sum. 11* intellexit d. *s. sed neque*,
 loqui de securitate, quæ datur à parte partionis verò de ea,
 quæ datur à iudice, sententiæ adesse inter hos casus non le-
 uiter differentiam, id quo falsum est, perpena eadem ra-
 tionem differentiam, in quoque militat; nam ut in facultate partis est
 quicquid in viroque militat; nam ut in facultate partis est
 iudicium remittere, ita est in facultate iudicis pro admini-
 stratione iustitiæ, & pro bono publico, hoc concedere,
 quamobrem Bar. alia responsione vius fuit. Inquit enim ibi,
 securitatem dari, ut cognitionem delicti effugiat. Hodie ve-
 rò in domino Mediolani, solus Princeps hac securitatem &
 saluos conductus concedere debetur testatur Iul. Clarus
 lib. 1. *for. iur. s. ult. q. 3. vers. sed hoc quaerit.*

7 Exceditur primo, ut locum etiam habeat t quoad cau-
 sam appellationis, quia interposita securitas dari debet, vel
 data in prima instantia servari; ita Alberic. d. 4. *par. statut.*
quest. 10.

8 Declaratur primo, ut non habeat locum, t quando pro eo
 delictum agitur, pro quo procurator absentis nomine com-
 parere potest, ut quando indicenda esset pena relegationis,
 vel infra, vel quando pena esset pecuniaria: ita Alberic. d.
 9. *33. col. 3. in fin.* Idem autem eum sentit Oldrad. relatus à Bar.
 d. 9. *33. col. 1. in fin.* in quibus sententiam adducti sunt ex t. l.
Papinianus exuli, ff. *de minor. quo loci Vlpian. reprehendit*
 Papinianum, quod duos casus non retulerit, propter quos
 absentem non datur relictus: scilicet de insufficientia eum ar-
 gumentat ubi hic securitas adesset, qui tertius esset, ipse Vlpia-
 nus reprehendi non meretur. Alberic. ergo in d. 9. 39. alio
 modo hæc declaratioem tutatur, nempe ex t. l. *conuicta*, in *fin.*
ff. nil inuari apud. pend. quo loci affirmat Iureconsul. per ac-
 culationem minoris criminis non differri executionem ma-
 ioris, & nullo minus propter causam civilem: hæc argu-
 mentatio non concludit, tum quia restringit Alberic. hanc
 declarationem ad eum casum, cum absens abesset ex causa
 minoris delicti, quam illud sit, pro quo accusatur: vel si eor-
 tra Alberic. loqui intelligeremus, adhuc argumentatio non
 concludit, quia idem esset dicendum in illis delictis, pro
 quibus proprior non admittitur, & inter se differunt plus
 & minus ex eorum articulo, quod relata communi sen-
 tentiæ aduersaretur. Atque alia ratione Alberic. sequor: nam
 aut iudicis periculum, aut accusati infirmitas: si iudicis re-
 quirerent accusatum comparere personaliter, non obstante
 delicto, pro quo abesset, quia esset securitatem, accusatus iure
 respondere poterit, nolo securitatem, nec personaliter
 comparere teneor, cum de iure hac in causa procurator
 admittendus sit. Aut personam accusati inspicimus, requi-
 rentis securitatem pro alio delicto, cuius causa abesset, & tunc
 iudex dicere poterit, nolo obedere, sed te ipsum defendas
 per procuratorem, cum sæpe iniuncti cogantur, *l. neque*, c. l.

11 *pen. C. de prætor. ex quibus intelligimus, t statutum Papiz,*
in criminalibus, sub rubr. quod ius dicens inculpato teneatur
dare fiduciam, in illis verbis, (sin autem proceditur de crimi-
 ne, cuius præter dictam fiduciam dare nolo teneatur:) non esse
 communis correctioem, sed sequi illius dispositionem,
 & ob id recipere interpretationem à iure communi, *l. ubi*
Doct. C. de nexa. ult. quod non concederetur, quando esset
 correctioem, ut tradunt Doct. in *l. ubi s. an computations. C.*
de iure delicti, etiam in eo animaduertendum, quod et si
 idem casus t concedenda non fit securitas, si tamen dari con-
 tingat, seruanda erit, ne iudicis auctoritas deiciatur: cõtra
l. 1. C. de ius. qui veni. etia. imper. quod Alber. q. 39. prop. fin.
sentit Paris. D. tract. synd. s. saluos conductus, & statuto illo
 Papiz est cauium, ibi, *sed si de deris. tam seruare teneatur.*

12 Declaratur secundo, ut non procedat t in securitate seu
 saluos conductu perpetuo: nempe enim cõcedi illud potest, sed
 tantum ad tempus, donec eliciat causa illa accusationis diffi-
 nitiuitur post Bar. in *l. rursus. c. l. C. de accus. decidit Afflic.*
decis. 1. num. 1. nam si perpetua consideretur, non securitas,
 sed potius refutatio, & hanc renocatio esset, quæ concedi
 à iudice non potest, ut infra videbimus: quod erit notandum
 ad declarationem d. statuti Videbimus: et si illius verbis
 hoc sensu colligi videtur ibi, (saluos, quod non obstante fi-
 ducia pro d. crimine, pro quo contra eam procedatur, in

carcere detinebitur, donec super ipso, de quo proceditur,
 fuerit diffinitum.) si enim à fortiori vult eum detineri
 donec fuerit cognitum, fortis erit dicendum, facta
 cognitione securitatem euacuetur: alioqui absurda esset
 interpretatio, & à sapientibus reprehendenda, dicere do-
 nece cognoscitur carceri mancipatur: cognitio autem, libe-
 ratur, & in ciuitate retinetur.

Declaratur tertio non pro procedere, t quando is accusatus
 abesset ex causa criminalis laxæ maiestatis, tunc illi securitas
 hæc concedenda non esset. Afflic. d. *decis. 1. in fin.* post
 Iason. in *l. eum. inueniunt. numero 4. ff. de pænit. ex quo illud*
statutum Papiz indistinctè loquens, hanc declarationem
recipit.

Declaratur quarto, ut locum non habeat t relata cõclu-
 sio, quando is accusatus ex causa alterius delicti abesset, sed
 in loco ipsi iudici propior: ita Salic. in *d. l. cum indulgen-*
tia, col. pen. in fin. vers. aut queritur an præst. C. de sent. pass.
 QVÆSTIO LXXII.

Quando iudex causæ criminalis cognoscere
 valeat super ciuili, & econtrā,
 explicatur.

SUMMARIA.

- 1 Arbitrium habens in causa criminali, non habet in ciuili.
- 2 Causa indicator ciuili, vel criminali secundum finem.
- 3 Delegatum causæ criminali, nullam potestatem obtinere in causa ciuili.
- 4 Iudicem appellationis in causa criminali, non cognoscere de causa ciuili.
- 5 Causam civilem dici, cum pena pecuniaria etiam sit applicanda est.
- 6 Transgredi posse priuato crimine, cum ex statuto pena sanguinis indicenda est.
- 7 Iudicem maleficiorum in causis ciuilibus potestatem non habere.
- 8 Iudicem causis ciuilibus non cognoscere de criminali.
- 9 Iudicem causis ciuilibus esse etiam causam criminalis ob neces-
sitate.
- 10 Iudicem causam criminalis de ciuili incidenter cognoscere.
- 11 Iudicem maleficiorum indicare etiam incidenter ratione
damni dati incidenter.
- 12 Arbitrium datum in causa principali, concedi etiam in
incidenti & dependenti.

Quæ octuagesimo secundo, an iudex, cui datum t est
 arbitrium super causis criminalibus, exercere illud
 possit, super causis criminalibus ciuili tractandis: Et verò
 dicendum est, non posse, quoniam sententia, & sine inspec-
 to, diuersa est causa criminalis, quæ ciuili tractanda est à
 causa ipsa criminali, criminaliter etiā terminanda: id quod
 probat etiā *l. quod ad statum, ff. de pen.* quo loci ait Ma-
 cellus solam t sententiam spectandam esse, non criminis
 genus: & eo responso decidit Rota *decis. 19. not. quod ubi*
agitur, tit. de iud. in antiquis: t Delegatum causarum crimi-
 nialium nullam habere potestatem in causis criminalibus, ci-
 uiliter tractandis. Rotam secutus est Felinus c. *meminimus*,
 num. 1. de *acces.* hoc idem clarius & fortius affirmat Ro-
 ta *decis. 10. an iudex appellat. tit. de appell. in antiquioribus*
 ubi decidit, quod t iudex appellationis deputatus super
 causis criminalibus, non potest cognoscere super appella-
 tionem interposita à sententia lata in causa criminali ciuili-
 ter, & ad penam pecuniariam agitata, etiam si pena sit fi-
 sco applicanda. Et ratione mouetur, quia causa hæc non di-
 citur criminalis, sed ciuili, in qua licet iudex iurisdictionem
 non habet, eo loci in fine inquit Rota, quod si t causa sit
 criminalis, atque ius pena corporalis indicenda sit, & ob
 istam causam eam pecuniariam iudex immittit, ciuili in-
 dicatur sine inspecto, ex d. l. quod ad statum, quia adducti
 affirmant Cynus, Alberic. & alij, vers. refert Ias. in *l. transgre-*
gere, nu. 3. in fi. C. de transg. quod eadem modè dicitur in *transgre-*
gere super crimine publico, ita etiam licet super priuato,
 vtpote super furto, pro quo à statuto pena sanguinis est in-
 dicta: ex ratione mouetur, quia non titulus criminis, sed
 qualitas penæ atque finis attenditur, ex d. *l. quod ad statum*, &
 idem probatur Alber. tract. *statut. part. 1. q. 1. 4. & Paris. conf.*
10. in lib. 4. tit. 1. an ergo, quod hæc causa diuersa sine, sequitur
 quod arbitrium datum super vna, non dicitur datum super

modo alteram eligit. Proterea euenire posset, ut reus ille sit
tans auarus, vel perfrecte frontis, ut potius poenam corporis
afflictivam, quam pecuniariam sustinere velit, & tamen quis
non est dominus in membrorum suorum. *l. liber homo. ad l.
Aquilam c. ceterum. de sententia excommuni. quia ratione xius*

corrupt, de fentent excommuni. qua

[illegible]

SUMMARIA.

- 1 Carcerandi arbitrium inducere habere, etiam in criminalibus
arbitrium obtinet.
- 2 Delinquenti et domo extrahi potest.
- 3 Inducere in arbitrium posse non carcerare sine iudicio.
- 4 Clericus prebendi potest pro crimine.
- 5 Debitorem sine carcerari posse.
- 6 Debitorem priuati prebendi non posse & carcerari.
- 7 Doctorem ob priuatum debitum prebendi non posse.
- 8 Clericum ob priuatum debitum carcerari non posse.
- 9 Milites armata milite non posse prebendi ob priuati debitu.
- 10 Mulierem ob debitum pecuniarium carcerari non posse.
- 11 Mulierem etiam non posse ad iudicium venire.
- 12 Mulierem etiam occasione administrationis ruelle obligata
prebendi & carcerari non posse.
- 13 Meretricem cogi posse ad iudicium venire, prebendi &
carcerari etiam posse.
- 14 Meretricem etiam coniugatam, carcerari posse.
- 15 Leno turpis persona.
- 16 Lenoni pena apud Hispanos & Germanos.
- 17 Honorari propter delictum excludi.
- 18 Meretricem coniugatam prebendi non posse, cum vir nu-
beris turpitudinem ignorat.
- 19 Mulierem se leue crimen prebendi non posse & carcerari.
- 20 Mulierem ob graue & atrox crimen, posse prebendi &
carcerari.
- 21 Delicta sub publica custodia a lege omnino prohiberi.
- 22 Meretricem coniugatam prebendi non posse, virum publicum
carcerem conuictur.

23. L. si pater. §. 1. ff. de adulter. remissio declaratur.
24. L. si miles. §. de finitio. ff. de adulter. exceptio.
25. Mercericā et in solutā in carcerem publicā non po.
26. Statutum Papie 57. sub rub. De poena superfluit.
Hodis carcerum in fine, declaratur.

Quero octingentesimo huius, an index his noster propter
arbitrio tubere possit aliquem prehendi, & carce-
ri mancipari possit docuit Bald. in e. an verbo, damna,
num. 3. de pace Confam. quoniam securus est afflictus in e. an
an. verum habet arbitrium carcerandi, ex quo, caus. feud.
amit. qui hoc intelligit, iuxta qualitatem & dignitatem
personarum. Hanc questionem, ut quæsum in me est, clara
reddatur, duo capita hic conficito, vnum in masculis, & al-
terum in feminis.

[illegible]

Extenditur primò, vt etiam procedat quando † in domo
is efflet, nam ex ea extrahi potest, *d. l. 3. C. de offic. diner. iud.*
Bart. & ceteri relati: hoc enim casu locus non est dispositio-
nili. *plernaque: ff. de in ius vocan. v. ibi omnes annotarunt.*
Soc. man. 15. & laf. num. 18.

Extenditur secundo, vt procedat etiam † nullis indicij
precedentibus: ita Bald. in l. si certus. ad S. C. Sylla. & in l.
2. C. de iis qui latro. & alios citat Marfil. in sing. 93. index. & in
l. 1. nu. 1. ff. de questionib.

Extenditur tertio, etiam si persona illa aliquam dignita-
tem obtineret, ut in clerico: is enim adhuc prehendi potest.
Marfil. in *pract. crim.* §. *Attingam. nu. 70. in fin.* post nonnul-
los quos recenset.

Secundus casus est in i causis pecuniariis publicis tamē, s
vt in debito fiscalī, tunc p̄cedit potestatis B. d. l. cam. co.
et ex relatīs plures est text. clarus in d. l. art. qd. of. dnm. uid.
quid nūm. iuris interpretes sentiant: hoc verū eī intelligi
quādo cōsumat est ad soluēdū, iuxta l. nōm. carcerum. C.
de exat. trib. li. so. et debitorum pecuniariū fiscalī possē car
cerari scribit p̄ter alios cōpiōse Matthe. Brunus in trāct. de cri
dit. in 4. part. dist. 12. g. n. 9. Matthe. Brunus in trāct. de cri
dit. in 9. q. quarta quæstio principalis et 8. M. Anton. Per
grin. in trāct. de iur. f. fiscal. lib. 1. tit. 7. §. 6. hoc quidē lo
cum habet etiam in debitorē fiscalī xenagorū: vt scribit
Ancharan. in cōsp. 336. m. 3. Caccialup. in trāct. de debitorē
suspecto et fugi. q. 5. m. 6. et Ofalc. in dec. 12. et his intelli
gimus minus recte fuisse Boetium in trāct. de debitorē
enope. g. 5. m. 3. qui a p̄cedētis differt. Et text. iū metallum.
ff. de penis. perflusā Boetio, nō probat: sicuti alias scrip
sit. 818. lib. 9. vbi dixi cū dicitur. Et Seneca. lib. 1. de

Terminus est causarum agitur de fidei iudicialitatem.
bibi parati, tunc regulariter carcerari debitor non potest:
ita Bart. in d. l. tam est, numer. 2. verbi sibi pro debito ad
l. fidei parati, tunc regulariter carcerari debitor non potest:
quo loci idem Bart. in d. l. prope principium, hoc est, quod
index, creditore postulante, ad causam instantis index cogi
non potest, v. debitorum iubeat prehendi et in carcerem
detrudi, nam potest et dicere iudex, non dehorum tunc
prehendi, nisi fit ad iudicium vocatus, & sic conomax ad fol-
vendum fidei verbum iudex ex fidei arbitrio & officio potest,
et hoc etiam in casu veritatis illud arbitrium, cuius meminit
Baliarum relatus, & post eum Afflicus & Ziverus.

Declaratur primo, non procedere i contra Doctorem, qui
ob debitum priuatum prehendi, minusque carcerari potest,
vobis *Medicis*, vbi glo. & Doct. *C. de profess.* & *med. li.*
so. quem singularem esse dixit *Matth. notat. 19.* Nota quod
legem Doctores, Iafin generaliter in fine ff. de in ius vocando.
Marfil. in praet. crimin. 5. Attamen *u. 69.* qui idem constitu-
tum esse pro eorum filiis scribunt.

Declaratus

16 d. e. mulieris n. 2.4. qui refert, in Hispania t lenones suarum
vorum morte mulctari in Alemania verò, incidetem Afino-
versa facie, per vniuersam ciuitatem turpiter circueundi, ac-
clamantibus sequacibus : [sic fit lenonibus.] Si etiam ipse
mulieris personam consideramus, nec illi hoc casu debetur

non vtique crimen adulterij, quod mulieri obijciat, infanti
præiudicat.] atque ita intelligimus etiam Decium in *d. e.*
pastoralis. numer. 6. non loqui hoc in casu: qui si ita loqueretur,
male certè, cum eius rationes hic non conveniant, sed
casus supra relato.

Extenditur secundo, vt procedat etiam t in meretrice ³⁵
soluta, quæ etsi prehendi hoc casu possit, non tamen in pu-
blicum carcerem cū viris coniici debet: & hoc in casu pro-
cedere

cedere potest doctrina Gomef. d. c. mulieres. n. 18. dum affirmavit, meretricem solam carcerari posse: cuius leuerrationes non refert: illam relata probabilius est, quoniam lex sub publica custodia omnem prohibet committi turpitudinem: prehendi ideoque possunt, & sub honesta custodia retineri: quod ex d. s. necessarii, probatur. & scribit Boetius in d. l. consensum. n. 14. 1. 14. tamen idem Boet. q. 31. n. 3. aliter & male sentire videtur, necin hoc constituendū esse differentiam a prioribus, quod vel in monasterio, vel in sepacratum carcerem conijciatur: ut hodie fit, quod tradit Grammat. dec. 33. num. vi. Et hinc et declaratio extensio ad statutum Papie 17. in criminalibus, sub rub. de pena superflua, vel castas carcerum, dum in fine disposuit statutum, mulieres carcerem mancipandas, esse a viris separandas. intelligitur enim statum, ut procedat etiam in meretrice.

QVÆSTIO LXXXIX.

De carceris perpetui pena indicenda, actum.

SYMMARIA.

- 1 Carceris perpetui penam indicere an possit iudex pro suo arbitrio.
- 2 Carceris perpetui penam pro delicto, apud multos servari.
- 3 Carceris perpetui penam, capitalem esse.
- 4 Carceris perpetui pena in iustis perpetui servituti est.
- 5 Carceris perpetui penam iudicem ex plenitudine sua potestatis non posse indicere.
- 6 Condemnationem perpetui carceris esse ipso iure nullam.
- 7 Carcer perpetui ad custodiam etiam non debet.
- 8 Carceris perpetui penam servari imponi posse, & aliis minimis.
- 9 Carceris perpetui penam ob delictum atrocius indici posse.
- 10 Carcer perpetui a iure Canonico in penam indicitur.
- 11 Hæretici carceri perpetuo includi posse.

QUæro octavagesimonon, an iudex si hic notet possit penam carceris perpetui imponere, ut in illo animi agat reus? sic apud multos in more positum fuisse, ut loco capitalis poenæ in teterrimum carcerem conijceretur reus. Sic apud perlas, apud Syraculas, apud Melanos, & apud Romanos observari aliquando fuisse, scripti reliquit Alex. ad Alex. lib. 3. *Dierum Genesal. cap. 5.* & Celsus Rhodig. lib. 17. *lect. ant. cap. 8.* qui hac de re plura scribunt, & alia tradit Petrus Gregorius in lib. 11. *syntagma. iur. cap. 31.* Hodie autem penam hanc iure nostro iudici non posse, docuit Bald. in l. irreducibile. C. de penis, & Angel. in l. si a milite s. edictum. de milit. legat. nec aliter sensu idem Bald. in l. reus. col. 2. vers. iuxta hoc queritur. C. de accus. Alex. cons. 53. n. 3. lib. 7. Marian. Socin. sen. in c. veniens. col. 26. vers. undecimo quæro. de accus. Bald. cons. 442. Cechus in fine lib. 1. *Purpura in l. Imperium. num. 131.* & ibi Valachus n. 112. de iurisd. *Ant. aud. Craet. col. 22. a. n. 3.* Vna est ratio, quia hæc dicitur esse pena capitalis, ut docuit Bald. in d. irreducibile. Bart. in l. 2. n. 9. de publ. iud. Ruin. cons. 88. n. 1. d. 5. quia quidem poenā in dubio iudex indicere non debet, ut iam supra dixi locum diximus. Probatur & horum opinio ex d. irreducibile sic & in l. mandata. C. Lau. damni. 4. s. solent. ff. eo. de pa. quibus altera accedit ratio, quia hæc dicitur perpetui servituti, quæ homini libero imponi non potest. l. Titio centum. s. de cond. & demost. l. 2. de lib. hom. exhib. glo. & Doct. in l. Antiquit. C. de iurisd. & in l. post cert. C. de lib. cau. Ioan. Fab. & Ang. Arret. in s. pen. Infiti. de iure perso. Molin. in tract. de iur. n. 371.

Inducitur primo, ut procedat etiam eo casu, cum huic t nostro iudici data est arbitrii plenitudo: ita Angel. d. l. si a milite s. edictum. quod est annotatione dignum.

Inducitur secundo, adeo veram esse relatum Doctorem opinionem, quod vel lata sententia de perpetuo carceri sit ipso iure nulla. Ita Bald. in d. irreducibile, quamquam ibi gloss. Salicetus & Cynus dissentiant, quos secutus est Valachus d. l. Imperium. num. 164.

Inducitur tertio, ut procedat, etiam si perpetui hic carcer esset ad solam custodiam, & ad quam perpetui damnari quis non potest. Bald. in l. 1. C. qui ad lib. peruen. non poss. ea ratione mouetur, quia extranea admodum poena est, nec a iure inquam consideranda: quam doctrinam probare mihi videtur text. l. vlt. in prin. C. de custod. reo.

Declaratur primo non procedere in iustis, qui ad perpetuum carcerem damnari potest. l. servus. C. de penis. nec enim quoad eum, multum grauis poena videtur, postea quam iam

servituti adstrictus est: quocirca scribit Marian. Socin. sen. in c. veniens. col. 26. vers. undecimo quæro. de accus. carceris perpetui poenam iudici posse illis in casibus, in quibus poena perpetui servituti est idem est dicendum in casu l. vlt. C. de apparitu. Praefati verbi, lib. 11. dum is apparitor puniatur poenā illa perpetui servituti: nec illa est dissimilis damnationi in metallum.

Declaratur secundo non procedere, quod quando delictum esset atrocis, pro suo iudicis arbitrio posset poenam mortis iuxta ea quæ supra diximus. hæc ut capitalem posse indicere censuit Bald. d. l. irreducibile. Quis quidem dubio ex d. l. aut damnus, s. solent. ff. de penis. iuxta glo. si quis forte. s. vltimam in d. s. incipit lures. cum enumerare poenas, quas præfatus potest indicere: & in legibus subsequenter mortis poenas per plures recenset: & tamen in d. s. solent, negat eum posse indicere poenam perpetui carceris: ea ratione, quia carcer non est ad poenam, sed ad custodiam, cogitandum tamen erit, quia magna est Baldi auctoritas.

Declaratur tertio, ut non procedat t ex dispositione iuris in Pontifici, quo perpetui carceris poena probatur: ut in c. monitus, de sentent. excomm. c. antiqua, de heret. & in c. quamvis, de penis, in 6. quare docuit Angel. in d. l. si a milite s. edictum, de milit. legat. qua de re late scribit Diaz in præfata Canonica criminali. c. 119. in illis civitatibus, in quibus ius Pontificum servatur, ut Bononiæ, perpetui t carceris poenam imponi posse, & ideo conuicto de parva hæresi, ad poenam assignari solet perpetui carcer. c. vt commissi. de heret. s. 6. Clem. 1. de heret. vbi Doct. Paris. cons. 110. lib. 4. & de poena hac perpetui carceris plura scribit Petrus Gregorius in lib. 11. *syntagma. iur. cap. 13. n. 25. & 14.*

QVÆSTIO XC.

Quando iudex arbitrium in causis capitalibus habens, punire possit occidentem bannitum, fuisse in explatum.

SYMMARIA.

- 1 Bannitum occidere puniri non potest a iudice pro suo arbitrio.
- 2 Bannitum patriæ hostem appellari.
- 3 Arbitrium nullum esse in prohibitis a lege.
- 4 Statutum valere, quod impone occidentis banniti occidi possit.
- 5 Bannitum statuto permittente occidentis iure diuino non puniri.
- 6 Glo. c. inter hæc. 3. q. 2. declarata.
- 7 Bannitum inique & iniuste occidens non punitur.
- 8 Sententiam in iustis occidentem bannitum in errorem iustitiam commisit.
- 9 L. 4. s. condemnationem ff. de re iud. declarat.
- 10 Bannitum iniuste bannitum occidens, arbitrio iudici puniatur.
- 11 Bannitum iniustum ipso iure nullum quando.
- 12 Statutum Ferraria lib. 3. sub rub. De iis qui non reperiuntur scripti in libris condemnationum, declaratur.
- 13 Deceditorem occidens, non puniatur.
- 14 Deceditores legi. 1. tab. grauer puniri.
- 15 Deceditores creditoribus dilacerandos dari.
- 16 Deceditores plumbatorem icibus subijciendos.
- 17 Plumbatorem poena qua.
- 18 Deceditores beneficio excusationis ac omni alio priuari.
- 19 Deceditores, qui proprie.
- 20 Bannitum occidens, quod bannitum esse ignorabat, non puniri.
- 21 Veritas non opinio in delictis iuratur.
- 22 Felinus in c. que in ecclesiastiarum. n. 10. vers. spiritus casti de consili. reprehensus.
- 23 Bannitum & banno iniuste cancellatum, recte occidi.
- 24 Cancellatum factum a non habente auctoritatem, nil operari.
- 25 Opinio non veritas in penis evitanda spectatur.
- 26 Bannitum occidens, non puniatur, si statutum permittat illud posse imponere offendi.
- 27 Statutum Papie 69. in criminalibus, sub rub. De poena banniti declarat.
- 28 Statutum Ferraria lib. 3. c. 61. sub rub. De non dando audientiam bannitis, declarat.
- 29 Statutum Ferraria lib. 3. sub rub. De occidente, vel occid faciente bannitum, declarat.
- 30 Offensa appellacionis grauisimum venire.
- 31 Interpretatio contra contramem in dubio fit.
- 32 Animus non potest regulare factum cuiusdam, nisi

men declaratio non procederet, quando is bannitus ob crimen lese maiestatis exularet, ut probat *d. l. ult. in fin. C. de delat. et in specie Petrasan d. sing. 14*. Ex quibus sumitur declaratio statum Papie 69. in criminalibus. id relatu in illis verbis, *saluo quod si damni, iniuria, vel offensa facta fuerit illi bannito in persona, vel rebus per illum vel illos, qui in pace & treuga forent cum ipso, peninde maleficium puniatur, ac si in banno malefici offensus non esset*. Hic declaratio simile statum quod civitatis Verone lib. 3. c. 61. *sub rub. Qui ruperit pacem bannio quomodo puniatur*.

Declaratur quoniam non procedere, quod is bannitus iam esset capus & sub protectione curie: nam ab alio, quem a curia interfici non potest, quare cum occidens, nec tunc nec impunere cum occidit. Ita Bart. in *l. in laqueum. ff. de acq. rer. dom. in l. ead. ff. de trans. fug. a. l. ad l. Cornel. de sicar. in lege. ful. ff. ad l. ful. de vi priuat. l. Ball. libertas. ff. de statu hom. Ioan. Anan. & Felin. in *c. cum iuramento de homicid. Socinus in l. Publius. v. ult. n. 5. ff. de cohi. & demonst. v. ult. n. 1. recent. Marfil. l. 1. n. 3. ff. ad l. Cornel. de sicar. idem in *pract. criminalib. 5. de gradior. n. 4. & in singul. 150. Placa d. c. 36. nu. 10. Grammat. voto 19. n. 38. Iulius Clarus li. 5. sentent. auri. 5. de homicid. vers. cul. quero etiam. probat hanc declarationem l. 5. v. ult. C. de custod. reo. & in *l. carceri. ff. eod. & probat text. singul. in l. vlt. C. de malef. & Mathem. quem singulariter dixit Roman. singul. 340. Bald. Alberic. in 4. parte statum. quasi. 36. qui multis rationibus hac confirmat sententiam. Ratio etiam est, quia opus non fuit facto huius homicidii: nam cessat ratio statum, quod fuit ut mali perderetur. Hanc declaratio fortius procedit, quando is bannitus a curia detentus ad supplicium & mortem duceretur, nam tunc sine dubio a priuato occidi non potest ac debet. Ita consilii Bart. in *l. consil. que. n. 4. ff. de leg. iul. maist. Bald. in l. additio. C. de Episcopalis aud. Marfil. 5. de gradior. n. 40. & Placa d. c. 36. n. 19. imo nec alio modo officium, & hoc casu declaratur statuta cōcedentia offensionem in zere & persona banniti, ut statum illud Papie, cuius iam ante sepe meminimus.*****

Declaratur sexto, non habere locum in eo, qui mulierem prægnantem bannitam interimeret, nam is poena dignus est, cum impune eā interficere non potuerit. Ita Ioan. de Anan. in *c. intelleximus. n. 7. de vi qui filios occide. Marfil. l. 1. n. 13. ff. de quest. & in *pract. crimin. 5. nunc videndum. n. 10. Placa d. c. 36. n. 11. illa est ratio, ne foris innocens pereat. l. Imperator de statu homin. & l. prægnantis. ff. de quest. et si enim mater peccauit, mortem illa digna fuerit, non tamen filius, quem in utero gererebat nec debuit: ferre matris iniquitatem, si quis in suo. 5. legis. C. de inoffic. testamen. Hanc declarationem veram intelligunt relati interpretes, etiam si mulier hæc dum in carcere esset, reddita prægnans fuisset, sicque parus esset adulterinus, est ratio, quia nullum est vitium, quod partui adscribitur, imo idem dicendum videtur, si prægnans sit decem vel viginis diuerum. *Alci. and. ad Bart. in d. l. prægnantis. Placa tam. n. 12. ambigua de re fusus lib. seq. casu 35. d. decem.***

Declaratur septimo, non vendicare sibi locum in eo, qui bannitum in ciuitate toleratum interimit. *Ruin. consil. 81. n. 9. in lib. 4. Marfil. consil. 9. n. 25. & consil. 10. n. 26. & sing. 77. & sing. 140. prope finem. Crauet. consil. 36. n. 4. Alexand. consil. 1. in fin. lib. 1.*

Hæc autem tollerantia talis esse debet, ut appareat Principem approbare illius banniti habitationem in ciuitate, quare simplex toleratio de facto non sufficeret, ex doctrina Abbatis in *c. si essent. n. 2. de preben. late Felin. in c. 1. nu. 6. de irreg. a. & pace. Gomel. in c. 1. n. 331. de constitut. an. 6. & alia multa quod tolerancia superioris excuset, scribit Ioan. de Sylva. *tract. de beneficio. parte 3. c. 4. & 10. & plura ego ipse in consil. 27. n. 10. l. 3. & in comment. de presump. l. 1. n. 10. n. 17. & hæc est norabilis declaratio ad relata statuta Papie, Verone & Ferrarie.**

Declaratur nono ut non procedat, quando super questione banniti pendet appellatio, ut qui bannitus a sententia, ut inique lata appellauit, & bannum reuocari petijt. Ita Bart. in *l. 3. §. si reseruit. ff. de acq. poss. post. Dynum idem eo loci citat. Alex. & Taf. alios citat Placa d. c. 36. in fine. quib. addo Soc. *sen. c. 5. §. incipit. lacer. pedit. cul. pen. vers. Quar. to & vlt. lib. 1. & Iulius Clarus li. 5. sentent. 5. homicid. vers. cul. successine quera. sic quid is bannitus alio modo de bano in-**

iulto conqueritur. Ita Bar. & Taf. d. §. si reseruit. Taf. l. 4. §. condempnatum in fin. de re iudic. cuius sententia ratio & fundamentum est, quia pendente appellatione nouari aliquid non debet, ut integro iure in fin. §. si nouari pend. appell. Rursus, quia appellatio suspendit iudicium. §. penult. ff. ad S. C. Turpil. & alibi sepe. Cum ergo pro non iudicatio habeatur, sequitur tunc occidi non posse, quemadmodum non posset ante bannum latum: sic relate statuta declarari possunt.

Declaratur vltimo, quod quando quis occideret bannitum habentem saluum conductum: nam is homicida non solum punitur ut homicida, fed etiam ut securitatis violator. *Dec. consil. 327. nu. 4. Gozad. consil. 61. & Soc. iun. consil. 8. num. 11. lib. 1. quæ de relate dicimus infra lib. 1. casu 173.*

QVÆSTIO XCL

Explicata questio, an iudex arbitrium in causis habens, possit punire testes, qui coram fe falsum testimonium dixerunt.

SYMMARIA.

1. Iudex arbitrium in criminalibus habens, an testes falsum coram fe deponentes punire possit.
2. Iudex ordinarius punit testes, coram fe deponentes falsum.
3. Delegatus non punire testes coram fe deponentes falsum.
4. L. nullum. C. de testib. declaratur.
5. L. 2. C. de for. explicata.
6. Cap. super his de penis, elucidatum.
7. Iudice maleficium incidit de causis civilibus cognoscere.
8. Index causa principali, quando de incidenti cognoscat.
9. L. quoties. C. de iud. explicata.
10. L. 1. C. de ord. cogn. expostita.
11. L. Dinus. 2. ff. de falsis, declaratur.
12. §. si verò an. Auto de testib. litera & declaratio.
13. Magistratum qui habere deantur.
14. Prefectus vigiliu, & anone, magistratum non habuisse.
15. Delegationem strictè interpretari.
16. Regula standum, donec de fallencia ostendatur.
17. Abbatis & sequacum opinio & distinctio quadà reuocata.
18. Cur. inq. opinio, siue distinctio explosa.

Varo nonagenimoprimum, an iudex hic noster, cui datum est arbitrium cognoscendi & finiendi controuersam ciuilem, possit punire testes, qui falsum coram fe deposuerunt? Hanc inuicem questionem ut absoluum, duos casus constituo. Primus est, cum iudex hic noster tanquam i ordinarius arbitrium hoc habere: tunc enim testes hos punire poterit. Hanc sententiam probat *l. nullum. vbi Doct. C. de testib. & in l. li. C. ad l. Cornel. de fal. Bart. in l. hoc iure. 5. v. de aqua quous. & Asti. Abb. c. col. vlt. de crim. fals. Vantius tract. null. in tit. de nullitate ex defectu iurisdic. ordin. num. 49. Dida. lib. pract. quasi. cap. 18. mem. 8. & verè non est, qui ab hac opin. dissentiat, quam quidem sententiam omnes intelligent, ut si iudex ordinarius punire tantum possit hos testes poena extraordinaria, non autem ordinaria.*

Secundus est casus, cum iudex suum hoc arbitrium in causa ciuili habet tanquam i delegatus, quod quide in casu non modico adest dubitatio, vna fuit opinio Bald. in *c. præterea in fi. de off. delegat. quæ plures, quos libi recēset Dec. n. 5. in fin. secuti sunt: & cuius opinionis verò fuit glossa. l. Clem. 2. de off. deleg. & Bart. in *l. nullum. 3. mor. C. de testib. hunc delegati punire posse idē docuit Curium in l. 1. §. qui mandata. n. 14. de off. eius. Bolog. l. 2. n. 6. de iurisdic. omni iudic. Verum, mea quidem sententia, horum opinio iure aliquo non probatur, nam text. *d. l. nullum. C. de testib. non probat, quemadmodum illi duobus responsonibus lapsi facit Dec. in d. c. præterea. n. 5. de off. delegat. Ego autem soleo intelligere d. l. nullum, in ordinario iudice: cum in dubio prius ordinarius bñd d. l. in l. an prin. ff. de off. eius. an iudex ordinarius, vti iam diximus, habet, quod in delegato non conceditur. Non quoque hanc opinionem probat *l. 1. C. de for. quæ constituto illa in delegato, qui punire potest illos executores, qui non exequendo, causæ exitum impediebant. potest****

test enim hoc facere delegatus, cui modica coercitio sine qua, data iurisdicção frustranea esset, conceditur. *l. 1. §. qui mandata. d. l. vlt. ff. de offic. iud.* Non enim probat hanc opinio, *mandata. d. l. vlt. ff. de offic. iud.* per quos, qui quidem male satisfaciunt Dec. *in d. praterea. d. l. vlt. ff. de offic. iud.* cum inquit ibi ex Pontificis mandato factum fuisse ergo ubi non extitisset mandatum, is eam potestatem non habuisset, male inquit interpretatur Dec. quia in illo casu non legitur de mandato nullo, sed de mandato veltro, quia caruisse, nam ibi dicitur, illam capturam infamitatem illa caruisse, nam ibi dicitur, illam capturam infamitatem non irrogare ergo poenam indicare non poterant, alioquin infamia irrogata fuisset. Non pro hac opinione vtrget illa argumentatio, quia vltus est Dec. *in d. praterea. d. n. 1. post la. d. l. §. qui mandata. de offic. eius. vltus ibi, iudex, qui principaliter potestatem non habet, incidenter eam consequitur. l. quoniam. C. de iud. Confirmatur ex egressa doctrina Bart. *in l. interdu. §. qui sumus. n. 4. de iur. di. doct.* et iudicem maleficiorum potest cognoscere de causa civili incidenter, cum tamen principaliter non possit. Cum Bart. sentiat Alex. *in l. datus. est. mor. de re iud. ruin. conf. 4. n. 2. conf. 37. n. 2. l. 4. §. de pulchre conf. 33. n. 1. lib. 3. Chas. conf. 40. n. 1. Vantius tract. null. tit. de nullitate ex defectu iurisdic. ord. n. 47. Crau. conf. 1. n. 1. Rimin. inter conf. nullita. diversorum conf. 106. n. 3. idem ergo in casu nostro dicendum videtur. Hinc argumentationi conatur dissolvere Dec. *in d. c. praterea.* Ego autem ita solum nullo dissolvere, tunc iudicem causae principalis de incidenti cognoscere, cum illa incidentis est principali connexa, & sine qua principali ipsa diffiniri non potest. Sic intelligit *l. quoniam. C. de iud.* nam is iudex, apud quem erat haereditas disceptatio, cognoscit super opposita exceptione causae status, quia ea non diffinita, cognosci non poterat, cui hereditas adiudicanda foret hoc probatur. *l. C. de ord. c. qui quam declarat Gouanus l. 1. d. l. 1. a. c. 33. similis est text. in l. si qui a liberi. §. si vel parent. ff. de l. 1. §. 2. secunda itaque fuit opinio la. d. l. 1. §. qui mandata. est. tit. de offic. eius. delegatum non posse hos testes punire, cuius quidem opinionem ego sequor ex text. *l. 1. datus. 2. ff. de falsis.* quia si fortiori optime probat, si enim iudex ordinarius ratione maioris excelsus delicti, non potest poenam indicare, cum tamen facilius in eum hoc potestas transire deberet, qui in habebitibus symbolis facilius est transmissus *in re. §. si quisqueque de re iud.* fortius inquit, hic delegatus non debet posse, cum in hoc delegatus persona non representetur. Et quia Dec. *in d. c. praterea. n. 6.* & la. Niger *in d. l. 1. §. qui mandata. n. 1. plura adferit, ut loci hunc explicet, ratum si recte eorum considerationes perpendatur, non tollunt difficultatem, ut enim eo in casu is ordinarius potestatem carens, referre debet Principi, & in casu nostro hic delegatus, cum omni modo potestatem careat hanc etiam sententiam probat secundo loco text. *§. si vero, in Authen. de testibus.* ex Hiloandri versione est ibi edictum, eos, qui magistratum non habent, non posse subijcere testes questionati: ad delegatus magistratum habere non dicitur, ergo non poterit testes questionati subijcere. Delegatum non habere magistratum ex eo probatur, quod is magistratum habere dicitur, cui de certis negotiis dicenda sententia, & iudicanda acq. imperandi permittitur, & potestas, testes autem hanc solenni more maiori tribui solet. Ita post Arist. *l. 4. Poenit. C. de l. 6. declarat Corasius l. 1. §. ex re. n. 3. de orig. iur.* & econtra, si non habere magistratum dicitur, qui extra ordinem ad ius dicendum constituitur, hoc probatur *l. si aliquem. §. vlt. de off. Praef. Hinc Praefecti vigiliis, & antonion, cum extra ordinem ius dicerent, magistratum non habebant. l. 1. §. c. habet omnia de orig. iur.* Cum itaque delegatus, praefectus hic noster, extra ordinem ius dicere soleat, verum si magistratum habere non dicitur, quibus constat male venisse Decimum *in d. c. praterea. n. 6.* dum declarando d. §. si vero, inquit, ibi agi de adhibenda questione non ad poenam, sed ad veritatem erendum, quae sane imperita responsio fuit la. *in l. 1. n. 1. de iur. di. ann. ius. quoniam de ibi Bologn. n. 15.* probat, male inquam, si sentitur, quia si ibi delegatus non possit subijcere questionati ad erudendam veritatem, fortius nec ad poenam maiorem suadet ratio, ut possit ad erudendam veritatem, cum si tribuna censetur illa coercitio, sine qua exerceri iurisdicção non potest. *l. vlt. de off. eius.* exerceri autem iurisdicção non potest, si veritas occultaretur.****

Non etiam placet sensus Belloni *l. 4. suppositus. c. 12.* dum considerat text. illum loqui de eo qui habet administracionem cum dignitate, vel sine: ad ex Haloandri versione non legitur eo text. *l. 1. de administratione.* sed *l. magistratum.* Confirmatur tertio loco hoc opinio, quod delegatus Aristam solum interpretatione accipit admittit, *c. cum dilecta. de rescriptis. orines in l. de off. eius.* cum ergo delegato concessa solum sit modica illa coercitio, sine qua exerceri iurisdicção non potest, *d. l. 1. §. qui mandata. d. l. vlt. de off. eius.* dicendum non est, transire etiam hanc potestatem, quae nihil operatur ad hoc ut situm fiat, cum solum sit ad meram poenam, hinc ergo regula est inhaerendum, cum de fallentia non probetur. Bart. *in l. n. 2. ff. si quis in ius voc non de re iud. n. 2. de re iud. iuratus.* nonne frustra fuisset dubitatum apud re. *con. in d. l. 1. §. qui mandata. §. in d. l. vlt. de modica hinc coercitio, si iam hanc potestatem indicendi poenam habere debet ergo vera hoc Iasonis sententia.*

Tertia fuit opinio Abb. & Io. de Anagn. *in d. c. crim. falsi. Felinus. d. c. praterea. de off. delegat. & la. in d. l. 1. §. qui mandata. col. pen. de off. eius.* & hinc esse receperam frequentiori suffragio iuris viris: interpretum, scribit Didac. hb. *pract. quod. l. ac. 16. numer. 2. vers. quoniam ibi.* si distinguunt inter delegatum Principis, & delegatum inferioris: ut priora ca. procedat prima illa opinio affirmativa, delegatus, hos testes posse punire posteriori vero casu procedat opinio negativa. Ego tamen opinio, opinionem hanc, hancque conciliationem veram non esse: nam delegatum inferioris non posse hos testes punire, concedo, sed etiam dico, delegatum Principis hoc potestatem carere. Nec me mouet quod considerari solet, delegatum hunc loco Principis esse, & ob id ordinario maiorem censeri, *c. sent. de off. deleg. si ergo ordinario data est potestas hac, fortius huic delegato. Respondeo, delegatum Principis ipsius Principis personam referre solum in causa sibi delegata, & ratione illius esse ordinario maiorem, non autem in causa sibi non demandata, cum tunc prius loco sit. Cum ergo coercitio hec ei delegata non sit, dicere non possumus, eum Principem referre, & ob id poenam illam indicare posse.*

Quarta fuit opinio i Curt. *in d. l. 1. §. qui mandata. n. 14. de off. eius.* distinguere ille inter poenam ordinariam, & extra ordinariam, ut ordinariam delegatus indicare non possit, extra ordinariam vero possit. Cum eo sententiam alij relati ad Didaco *d. 19. n. 3. vers. quo fit.* non est vera hec conciliatio, quoniam nec ipse iudex ordinarius, qui punire hos testes potest, indicit poenam ordinariam, sed extra ordinariam, *d. l. nullam. C. de testibus.* quia nulla certa poena indicitur extra ordinem punicos relinquere videtur quam ita omnes intelligunt, atque ita sentio in indice nostro, qui arbitrium effus delegatum in causa civili, cum ad causas criminales illud non sit extendat. Hae sententia fortius procederet, quando illi testes, qui falsum depoluerunt, essent clerici, & iudex esset laicus, cui eos punire non potest, debet eos remittere ad suum iudicem, quoad explicat Vantius & Didacus in loci tam citatis.

QVAESTIO XCII.

Bannitum restituere quando iudex possit, qui arbitrium in causis capitibus obinet, explicatur.

SUMMARIA.

1. Bannitum reuocare, quando iudex arbitrium habens possit.
2. Decretiones non posse ex arbitrio sibi dato super bono statu, ciuitatis bannitis restituere.
3. Principem solum fama restituere.
4. Privilegia Principis reuocata, non nisi speciali concessione in alium transire.
5. Bannitis imperfecte ad indicem restitui non possit, sed necessarii est Principi consilium.
6. Bannitus ex causa etiam cunctis a solo Principe restitui potest.
7. Iudex reuocare potest bannitum, si ei a Principe concessus est.
8. Bannitus potest ex magna causa a iudice restitui.
9. Poenam ob egressu regis temperari.
10. Banniti facultati venendi ad ciuitatem concedenda potest iudex.

Quarto nonagesimo secundo, an possit hic iudex bannitum remanere, atque ita condemnationem & bannum committere, si non possit affirmari Parisi Puteus d. tract. syndic. an sit de potestate iudicis. an. 4. vers. non possunt. ea ratione vix est, quia hæc committitur non solum, argum. l. 1. §. de quæst. de potest. cum verba generalis commissionis non trahantur ad causas iam desitas in Actis. vt cum de appell. cogno. an princeps. quarto Bart. d. ambrosia. n. 8. vers. sciendum est. si de decr. de ord. fac. docuit. l. de curiosis ciuitatis habentes arbitrium super illis ciuitatis, non posse. bannitum in ciuitate restituere illa ratione, quia superiori hoc referendum est, quod egregie probat. l. 5. vlt. ff. de quæst. qui fortius negat. Præterea, qui iam ex causa pecuniaria reu exulare iussit, posse eum reuocare. sic in l. vlt. ff. de offi. procurator. Cesaris, iuxta intellectum Ioan. glossatoris. & clarius probat. l. relegari. in fi. & egregie in l. dmi fratre, in prin. ff. de pan. & hanc sententiam probauit Anto. Boidius in repe. l. 2. n. 25. Cum. vlt. an non possit alius confirmari Salic. in l. cum inducitur. in prin. vers. ego distinguo. C. de iur. in. pass. nam hæc ad Principem solum spectat, quemadmodum videmus illum solum fuisse reuocatum, ex tunc in integrum, quod clarius affirmatur in l. in l. an. in l. an. n. 1. ff. de publ. iud. Rub. conf. n. 1. ex d. 5. de quæ. quod lane Principis privilegium in hunc iudicem potestum ex generali hac concessione non transit, effectum necessarii specialis concessio. ita sentit Bart. qui supra, & iam laus differens.

Extenditur primo procedere, etiam si bannum omnem perfectionem non receperit, & de illius bannum adhuc carcerati innocentia considerant. nam adhuc restitui non potest, sed oportet Principem consulere. Ita probat. l. 1. §. vlt. & ibi not. Martil. n. 46. de quæst. post. Bart. & alios. & respondit Ruy. conf. n. 1. in l. 1. §. 1. cuius ratio est, quia quoad ipsum non dicentem, qui illo est functus officio, is bannitus censetur.

Extenditur secundo, vt procedat etiam in alia quavis condemnatione: & banno etiam ex causa ciuili. ita intelligit Bart. d. ambrosia. n. 8. vers. item non possunt. & art. est secutus Aretin. conf. 89. n. 6. hoc casu militat relax. rationes: quia iam causa est desita & numero suo fundus est.

Declaratur primo, vt non habeat locum, quando t arbitrium & potestas reuocandi desit, & que reuocanda bannitum, in specie effectus superiore concessi, nam tunc potest restituere. Ita Bart. d. ambrosia. n. 8. vers. sciendum est ergo, ibi, nisi hoc sit expressè permissum per legem, cum est lesus societas. Sen. conf. 3. n. 3. l. 1. etiam hanc, que Principi reseruat. sunt in generali potestatis concessione non veniant, veniunt tamen in speciali, vt probat omnes in l. 1. in prin. ff. de offi. eius. ad sermone molli generali transferri etiam Principi reseruat. respondit Soc. iun. conf. 10. n. 40. l. 3. & alia retuli in responsu pro Republ. Giennensium redditu. art. 1. n. 70.

Declaratur secundo, vt non habeat locum ex magna causa ac legitima, vt quia is bannitus multos alios bannitos detegit, ac causis prehensionis eorum peribit. Ita Bart. d. ambrosia. n. 8. vers. sciendum est ibi, ex causa tam in hancq. sententia descendit ex l. no omnes. §. vlt. ff. de re mil. qui singula est vt annotauit Rom. fing. 377. nullus. & ex singulari illo textu colligit omnes, iudice poena posse vel minuire, vel remittere delinquenti, cuius facti merita egregia & beneficia in Republ. collata fuerint multa docti & egregie concessit Tiraq. in l. si unquam in verbo, donatio. largitus. n. 14. C. de reue. donat. & in tract. de poenis legum. conf. 49. cuius dicta fere omnia & paucis immutatis tacito auctore, parè veremini sibi videri. Petrus Placa b. a. d. d. d. delict. 433. n. 1. 3.

Declaratur tertio, vt loci sibi non vendicat. relaxa conclusio, quoad licentiam concedendam veniendi ad ciuitatem, iustam ob causam. Ita Bart. d. ambrosia. n. 8. vers. sciendum est ibi, ad ciuitatem tamen. n. 1. ff. de publ. iud. Amict. dec. 1. n. 1. vt cum bannito saluum condictum concedit, quia de re sup. q. 99. late differui.

QVÆSTIO XCIII.

Bonorum publicationem quando valeat indicare iudex, qui in causis capitalibus finiendus arbitrium habet.

SVMMARIA.

1. Publicationem bonorum indicare non potest iudex, qui arbitrium in causis capitalibus habet.
2. Publicare bona potest iudex ex principis permissione.
3. Confectionem bonorum duplicem esse.
4. Principi superior damare in metallum potest.
5. Confectione bona potest summus magistratus, in arbitrium in causis capitalibus habet.

Quarto nonagesimo tertio, an hic iudex possit pernam publicationis omnia bonorum indicare, et non posse affirmari Bald. in l. 1. C. ne iussu Prince. & clarius in e. col. 5. de pace tenem. in vlt. feud. Parisi Put. in tract. syndic. in tit. de arbitrar. eorum. n. 13. Ioan. Annan. in e. super ibi. col. 7. vers. item adde de accus. Alexand. conf. 116. n. 11. l. 2. Dec. in e. 1. in fin. de offi. deleg. & conf. 153. in fine. Martil. in l. quæstionis modum. num. 69. de quæst.

Declaratur primo non procedere, quando i expressè a superiore est indicta. sic feli. d. c. n. 17. vers. sexta declaratio de off. deleg. post Sal. in l. 1. C. ne iussu Prince. Nam cum indicta fit illi i communicationis poena, vel a superiore, vel a lege, non est quod vltius queratur, ex quæda enim illa est, quare Sal. d. l. 1. C. ne iussu post Azo. in summa, docuit duplicem effectum communicationis poenæ, vnam quæ a lege est ob causam aliquam expressè vel tacite indicta: & hanc imponere potest, qui est a Principe inferior etiam Principe inconsulto, cum videamus inferiores eam damare in metalli, vt in præfide. ceteri. in l. lallicus, §. qui vniuersi. ff. de offi. pref. forti. ergo publicare bona. Altera est cōfictio. seu publicatio, quæ nec tacite, nec expressè lege indicitur: & hic solus superior imponit. hanc Azonis sententiam probauit Alber. in tract. de iussu. 3. part. quæst. 18. vers. est etiam aduertendum. Boer. quæ. 16. n. 4. qui citat l. 1. in prim. num. 24. ff. de iurisd. in l. 1. de iur. d. n. n. 46. de offi. eius. alia tradit Calca. conf. 12. n. 1. conf. 63. eodem.

Declaratur secundo non procedere, quando supremo magistratu datum effectus hoc arbitrium a Principe, tunc potest pernam publicationis bonorum indicare, vt poenam mortis. Bald. d. l. 1. C. ne iussu Prince. Martil. sing. 397. Roland. conf. 99. num. 3. lib. 1.

QVÆSTIO XCIII.

Ex duabus poenis a lege pro crimine impositis, cuius sit electio iudicis, vel delinquentis, traditur.

SVMMARIA.

1. Poena electio cuius sit, an iudicis, vel criminosis.
2. Iudice poenam eligere, cum ad eum legi verba sunt directæ.
3. Poenam eligere non potest amplius iudex, clauso eligendi tempore.
4. Delinquentis poenam eligi, cum ad eum legi verba sunt directæ.
5. Delinquentis poenam eligi, etiam si passiva verba legi electionem tribuentis dirigantur.
6. Cap. sicut, de Iudeis, declaratur.
7. Delinquentis poenam mortis eligere non potest.
8. Delinquentis poenam non eligi, si ordo scripturæ ostendit primam esse indicendam.
9. Iudex poenam eligi, cum electionis verba sunt impersonaliter prelatæ.

Quarto nonagesimo quarto, an poena, ex duabus, electio ad iudicem, vel ad reum peribit, hæc questionē proponunt omnes in e. inter ceteras, de rescript. quæ, vt ego abfoluam, aliquot casus considero.

Primus est, quando verba legis directæ sunt in personam ipsius iudicis, vt puta inquit lex, iudex poenam relegationis vel centum coronatorum imponat: tunc arbitrio iudicis poenam vnam ex his duabus imponere potest illius emittit est electio. ita post Abb. & Felin. tradit Dec. in d. e. inter ceteras. n. 9. de rescript. & ibi Ripa n. 9. & Iul. Clar. in l. sent. 3. si quis. vers. solus etiam. ex gloss. in c. fratrem. art. 3. d. dist. Verū inquit Dec. iam relaxari parum hoc refert, cum & ipse iudex leniorem poenam eligere debeat, ex gloss. de causis de off. deleg. saluum tamen hoc est, parum refert, quandoquidem omnino non cogitur hoc facere. Rursus inquit Rip. d. e. inter ceteras. n. 9. in fin. iudicem ex qualitate & gravitate circūstantiæ in delicto maiorem poenam posse indicare, & debere.

debere, et apud eumque diffinitur Decius in *l. si fugiuius in fin. C. de seru. fugit. vt infra attingant.*

Declaratur, vt locum non habeat, t quando elapsum effectus tempus eligendi, nam tunc eam indicere debet, quam lex firmat, vt puta dicitur: *[Iudex] pœnam centi aureorum, vel relegationis ultra mensum indicat, quo elapso, si non elegerit, in reus relegatur.* Elapso mense, electione non facta, relegandus omnino Reus erit. Ita Ang. *l. quicunque in fin. C. de seru. fugit. qui* ita Bart. consilium tenet. late Dec. *d. c. inter ceteras, nu. 1.* & Ripa *nu. 2. de rescript. qui pluris retulit.* & libidit hoc procedere, nisi placeat hico aliam pœnam acceptare. Nam si hoc potest, vt inquit Decius se ex his aliis consilium in simili, quod in soluti datio facta de quibuscum bonis post certum terminum, non habet locum credere nolere, vt patet in eius *conf. 11.* Verum est animaduersum contra Dec. *d. conf. 12.* consilium Socin. iun. *conf. 41. lib. 3.* Alciat. *respon. 109.* & Syluan. *conf. 301.*

Secundus est casus, quod verba legis sunt directa in personam delinquentis, puta, *[Soluit] centum, vel recedat a ciuitate.* tunc electio est delinquentis, qui, quam velit, eligere potest. Ita post gl. & Bart. in *l. quicunque, C. de seru. fugit.* tradit Felin. *inter ceteras, num. 8.* & Decius *num. 40.* & ibi Ripa *num. 61.* Jul. Clarus *lib. 1. cum citato, ex text. d. l. quicunque.*

Extenditur, vt locum etiam habeat, t quando passiuè ad reum verba referuntur, vt puta, *[Patiatur] hanc vel illam pœnam.* Ita Decius in *l. si fugiuius, num. 36. C. de seru. fugit. & in d. c. inter ceteras, nu. 10.* *vers. limitatur ratione.* ex ratione, quia semper reus ille est, qui pœnam patitur, semperque illam (sunt) & ob id non hac dicit distinctio, quam facit Abbati, *ex c. sicut, de iudici, in fin.* Nec ad rem confert, quod respondit Ripa in *d. c. inter ceteras, num. 81.* Abb. considerasse loquendi modum, non autem effectum, nam nihil est, cum effectus verbi sit anteponendus. Nec aduersarij text. *d. l. c. sicut,* qui præter considerationes à Decio relatas, respondet, ibi ita est scriptum: *[honoris & officij sui periculum] patiatur, aut excommunicationis sententia plectatur.* licet ergo verbum *[paciatur]* ad personam rei videatur referri, attamen melius declaratur ex verbo *[plectatur]* quod sequitur, quod sanè verbum iudici personam respicit. nec enim reus seipsum plectere posse dicitur, sed à iudice dum ergo dicitur, *[plectatur]* id est, à iudice sic punitur à iudice: non ergo reatus ille quicquam probat.

Declaratur primo, vt non procedat, quando in via parte alternatiue esset mors, quia illam non posset Reus eligere. Ita Marian. in *d. c. sicut, de iudici.* verum hac de re infra quest. seq. dicemus.

Declaratur secundo non procedere, quando ordo in ipse scriptura verisimiliter ostenderet mentem legislatoris, vt velit pœnam primo loco relata esse indicendam, quamquam alternatiue loquatur. Ita Dec. *d. c. inter ceteras, num. 20. in fin.* post Imol. quem retulit.

Tertius est casus, quando verba sunt impersonaliter prolata, atque ita sumus in dubio, tunc electio ad iudicem pertinet: ita Abb. *d. cap. inter ceteras, col. vlt. vers. aut verba sunt impersonaliter,* & ibi Ripa *num. 61.* *vers. text. in d. c. sicut, de iudici.* & Iulius Clarus *d. lib. 8. sentent. iur. & in qu. si. vers. si solet etiam vbi egregie declarat vbi cum Capoll. in l. si fugiuius, num. 51. C. de seru. fugit.* non procedere, quando pœna pecuniaria esset alternatiue imposita, tunc electio esset condemnati: atque ita testatur Clarus in amplissimo Mediolanensi Senatu obseruari.

QVAESTIO XCV.

De horum verborum, plus & minus, effectu & significatione.

SYMMARIA.

1. Arbitrium quod fit super illis verbis: pœna indicat iudex centum coronatorum, & plus & minus.
2. Pœna vnus speciat, in alteram transire non debet.
3. Statutum indicens pœnam pedis vel aliam, quomodo illa verba aliam, intelligit autem.
4. Statutum Personæ lib. 3. cap. 57. declaratur.
5. Statutum Brexii in criminalibus, cap. 207.

Vero nonagesimo quingto, datum est huic iudici nostro arbitrium ex statuti dispositione, his verbis: *Quod potius iudex indicere pœnam fuit centum aureorum, & plus & minus suo arbitrio: quale erit arbitrium hoc?* Ang. in *l. si fugiuius, in glo. C. de seru. fugit.* inquit esse debere finalem pœnam in specie, hoc est, quod illud, [plus] intelligatur de pœna pecuniaria, non autem de corporali: quoniam non debet potius transire de vna specie ad alteram, alioquin non esset plus, sed diuersum: nam differrent natura, nomine, & substantia. *l. Scapulum, ff. de cent. l. pen. ff. de iur. & cog. leg. idem sensus* Itaque in *l. conuenientia, col. 3. vers. item est argumetum à natura relationum, C. de episc. & cler. dum scriptum reliquit: quod si statutum pœnam pedis vel aliam similem indicat, esse intelligendum de alia pœna corporali, quoniam alias non conuenienter ipsi pœna principali, Soc. in *l. n. n. ff. de reb. dub. idem censuit Capoll. in d. l. si fugiuius, n. 20. m. C. de seru. fug.* qui ita censuit, esse interpretanda plura statuta Veronæ, quæ pœnam his verbis statuerunt: *[punitur] pœna centum, & plus & minus:* vt extat t statutum illius ciuitatis, lib. 3. cap. 27. sub Rub. *Quæ Deon, vel B. F. regimem, vel Sacili blasphemauerit, & cap. 19. Qui ferunt arma, & cap. 3. extra præterea: quæ autem quantitas ex illis verbis 1. & plus & minus] debeat declarari, adhuc in iudicii arbitrio versatur: id quod infra lib. 3. suo loco dicemus: scio quod aliquibus in locis statutis ipsum locum esse declaratum, quantum esse debeat illud plus & minus, & quemadmodum. Brixii extat statutum inter criminalia, cap. 207. sub Rub. *quod d. 1. Postquam Brexii censetur imponere pœnam in statuto ordinata, quo quidem statuto est diffusum, quod pœna ex illis verbis plus & minus] designata, non possit excedere summam dimidia principalis pœnæ.***

QVAESTIO XCVI.

Pœnam remittere, mutare, vel minuere an iudex possit plenè examinatim.

SYMMARIA.

1. Principem non posse pœnam parti applicandam remittere.
2. Principem remittentem pœnam partim applicandam peccare, & ad restitutionem teneri.
3. Lesus omni iure recompeniendus est.
4. Aristotelis locus.
5. Principem posse pœnam suo fisco applicandam remittere.
6. Magistratus maiores posse pœna fisco applicandam remittere.
7. Pœna remissionem non nisi ex causa fieri.
8. Etzech. cap. 18. declaratur.
9. Arbitrium liberum in pœnalibus haberi, pœnam fisco applicandam remittere posse.
10. Praesides, Praetores, & his similes absolutè pœnam fisco applicandam remittere non posse.
11. Iudicis pœna quæ fit, cum pœnam minueret, quam indicat lex, imponit.
12. Caroli I. Regis egregium factum.
13. Augustini locus.
14. Pœnam minuire potest maior magistratus ex iusta causa.
15. Iudex lege clementior esse non debet.
16. Iudicem ex causa posse pœnam statuatariam minuire.
17. Iudicem causam exprimere debere, cur pœnam minuit, vel mutat.
18. Iudices inferiores nullo modo pœnas legales minuire, vel mutare posse.
19. Iudices inferiores qui.
20. Delegatum Principis pœnam minuire posse, vel mutare.
21. Delegatum inferiores pœnam non minuire, vel mutare.

Vero nonagesimo sexto, an iudex, qui in causis capitalibus terminandis arbitrium habet, possit remittere, vel commutare pœnam reo criminoso indicendam? Quid proposita hæc iuris questio, egregia certè & in iudiciis frequentius, dilucidius quam hactenus forte factum fit, explicetur, casus aliquot distinguendi sunt.

Primus itaque est casus, cum agitur de ea pœna remittenda, quæ ob damnum alicui datum ipsi damnum passio deferenda, applicandaque est: vt puta, si quis ob illatum vulnus puniendus est pœna ducentorum pro dimidia fisco, & pro altera dimidia læso deferenda, pars illa læso applican-

da a iudice quous arbitrium habere remitti non potest
 1 illa est ratio, quoniam nec superius ipse Princeps hoc
 potestatem glof. in *l. unica* & ibi omnes praefertur Dec. *in* 9.
C. de iur. iur. hoc idem affirmat Iheronimus, Paride Put.
 Bald. & alios, recentet Gram. conf. 14. *in* 1. *et per lib. 4. Dec. conf.*
139. nu. 2. Quin. conf. 167. nu. 10. lib. 1. Dec. conf.
139. nu. 2. Quin. conf. 167. nu. 10. lib. 1. Dec. conf.
139. nu. 2. Quin. conf. 167. nu. 10. lib. 1. Dec. conf.
 2 Principem hanc poenam parit litem applicandam remitte-
 rentem peccare mortaliter id quod sentit & inter sacra
 Theologiae professores viri maximi nominis Domin. a. Soto
 lib. 4. de iur. i. *q. 1. art. 4. qui clari affirmant*, Principem
 3 cipis non est, laetum non recompenfari, cum t ius diuinum,
 naturale, gentium, & civile, laetum recompenfandum esse
 4 fuxde, et nec scriptum reliquit Arist. lib. 5. *Ethica*. c. 5. quod
 quando homines videat sibi iniustitiam non compenari iniu-
 rias, in feruitute se vivere arbitrantur, si ergo Principi hoc
 non licet, minus alteri iudici, cui vel a lege, vel a Principe
 ipso tributum est arbitrium.

1 Secundus est casus, cum iudicium de poena fisco applican-
 dachanc remittere potest Principes, quod ex iam relatis col-
 ligitur, & clari sententia Iaf. in *l. n. 8. C. de prec. Imp. offer.* &
 Dec. *de causis*. n. 3. *de offi. deleg.* dant hoc procedere etiam
 6 in habente maiorem magistratus esse, veluti Praefides & Praetores, qui
 Iaf. maiores magistratus esse, veluti Praefides & Praetores, qui
 habet in eam & mixta imperium, sed de his statuta. In Prin-
 cipe itaque hoc iure diuino probatur. nam & eo iure
 inspecto est in arbitrio principis, poenam remittere, vel com-
 mutare, ita ut vir eruditiss. Domini. a. Soto *art. 4. per post.*
 7 *conclusio*, qui affirmat, si poena remissionem non nisi ex causa
 a Principe faciendam esse: vtpote, si is qui deliquit, casu
 fortuito, ac ex humana quadam fragilitate deliquisset: non
 autem si in vi sceleris & nefarius esset, & talis qui ex
 professo delinquere conuenit: nam hic poenam remittere
 impium esset: quoniam eo modo maleficus fauere Princeps
 videretur, atque ita Rempublice detrimento, etque iniuriam infer-
 8 re videretur. Nec illud refragatur, quod scriptum est *Ecce*
cap. 10. Quod Deus non vult mortem peccatoris, sed vt mag-
 gis conuertatur, & viuat: nam hoc intelligitur quoad mor-
 tem aeternam, quoniam deinde subicit, vt conuertatur, &
 viuat: viuat vita nempe spiritali, alioquin aduersaretur
 quod legitur *Deut. c. 10. de idololat.* [Non parcat ei oculus
 tuus, vt miserearis, & occides eum, sed statim interficies
 eum] & *cap. 19. de homicida*: (Mortem, neque misereberis
 eius. Hoc idem est dicendum in iudice, cui a Principe datum
 9 esset, vt liberum arbitrium, cui illud id posset quod Prin-
 ceps, non autem in ceteris, de quibus statim.

10 Tertius est casus in i magistratu iudice maiori, sed qui
 Principem recognoscit, quodmadmodum in Praefide & Prae-
 tore, quorum quidem potestas magna est, sed a Principe de-
 pender. hos poenam iam lege vel iure sancitam absolute re-
 mittere, vel commutare non possit, credo: nec dissentiant
 Dec. *de causis*. n. 18. & clari Doct. nam his data non vide-
 11 tur potestas laedendi fisco, vel Rempublicam iure suo, imò vt
 minorem poenam, quam a lege sancitum est, indicit, infamis
 efficitur, *I. stras. Cad leg. Jul. de vi pub. imò si iudex ea poena*
cap. 10. Quod Deus non vult mortem peccatoris, sed vt mag-
 gis conuertatur, & viuat: nam hoc intelligitur quoad mor-
 tem aeternam, quoniam deinde subicit, vt conuertatur, &
 viuat: viuat vita nempe spiritali, alioquin aduersaretur
 quod legitur *Deut. c. 10. de idololat.* [Non parcat ei oculus
 tuus, vt miserearis, & occides eum, sed statim interficies
 eum] & *cap. 19. de homicida*: (Mortem, neque misereberis
 eius. Hoc idem est dicendum in iudice, cui a Principe datum
 9 esset, vt liberum arbitrium, cui illud id posset quod Prin-
 ceps, non autem in ceteris, de quibus statim.

14 Declaratur hic casus, vt non procedat vt cum iusta aliqua
 ad est causa, ob quam hic iudex sperat, vel remittit poenam,
 vel in aliam commutat. Hanc posse remittere affirmat Dec.
de causis. n. 18. *de offi. deleg.* & communem testatur Viui.
 lib. 1. *commun. opin. vt de laetis lib. 1. Clar. loco iam citato*, qui
 a ius plures recitet. & omnis primus Gauderail. Malef. sub
 15 *ut vtrum poena possit augeri*, Confirmatur, quia iudex cle-

mentior esse debet ipsa lege scripta: quod intelligit Aristot.
 lib. 5. *Ethica*. c. 5. quatenus fert iurata iustitiae & legis. Quae qui-
 dem declarato locum etiam habet in poenis & a statuto in-
 16 dictis, quas ex causa iudex ille minuire potest. Dec. *de* *de* *de*
causis. n. 19. *de offi. deleg.* Communem testatur Tiracraz.
de penis legum in prescript. n. 22. Zuchardus in *Kub. C. qui admo-*
ti n. 13. Didac. lib. 2. *varia rescript. cap. 9. nu. 8.* Placa lib. 1. *Epito-*
delicti cap. 33. n. 1. Doffera. *causam criminis de pen. n. 10.* &
 alios recentet Iul. Clar. *de qu. 85. vers. ultimus* quatuor quo loci
 post Iaco. Belui. in *praef. crim. in tu. de fug. reorum*, n. 3. ad-
 monet iudicem, vt caute causam examine, quae poenam mi-
 17 nuerit, vel commutauerit: & saltem sufficere, si generatim
 eam ita exprimat, [ex causis animum nostrum mouebit.]
 Hinc inferri potest, esse verum quod scribit Grillandus in
Commentar. de velacat. carcerat. c. 1. vers. sexto non emittam
 iudicem pro iure arbitrio posse immutare poenam bannii
 quod probat & Minching. *offer. cent. 1. offer. 30. c. cent. 4.*
offer. 82. qui ait, non fore necesse exprimere causam muta-
 tionis. Ego intelligo hanc ex iam relatis, quando iusta subest
 causa, & iudex, qui ex maioribus est, causam generatim ex-
 18 primit. Illa quidem fine alia specialis sufficit.

Quartus est casus in iudice ordinario inferioris nec
 minuire, nec commutare potest poenam iam sancitam: iam
 omnes in *de causis*. lib. 1. Dec. n. 18. & Iul. Clar. *locum relatu*,
 & idem censuit Iaf. in *l. n. 3. C. de precib. imp. off. qui i mino-*
 19 res magistratus intelligit, quibus aliosiores & hinc & clari Do-
 ctiores intelligunt procedere, etiam si causa extrinseca tan-
 to subiecti verò causa coheret delicto subest, minuire po-
 terit, consilio tamen Principe.

Quintus est casus in iudice delegato Principis, hic minuire, vel
 10 commutare potest poenam, ex causa tamen eam ex quo maior
 magistratus iure dicitur hanc potestatem habet, vt ceteri
 maiores magistratus ita Inno. in *c. 1. de constit. declarat*. Dec.
in de causis. n. 19. in *fide offi. deleg.* nec dissentit Felin. *de*
in. 49. fall. 7. de constit. Qui sane casus fortis precedit quò-
 dam huic delegato datum est arbitrium, & poena non est de-
 terminata lege vel consuetudine: quoniam tunc is pro suo
 more eam indicit, ita egregie ad rem nostram scribit
 Afflict. in *c. m. 1. vers. item arbitrium relatu a papa*, &
 quibus *can. feud. am. post. Iur. in Constit. regis*, & post
 Archidiacon. in *c. omnis*, 45. *dist. 2. & Spec. in de legato*, 5.
 generaliter.

Sextus & vltimus est casus in i delegato inferioris magi-
 11 stratus, qui quidem ex causa pariter videtur posse poenam
 remittere, vel mutare: quodmadmodum vili sum sentire Dec.
de causis. n. 18. & ibi Berouius n. 80. & ceteri iam relati, quò-
 dam videntur distinguere inter delegatum inferioris & su-
 perioris, modo causa iusta subest. Ego intelligo hunc delega-
 tum in consilio Principe non posse, quodmadmodum nec ipse
 semet delegans potest, nisi delegatus sit ex maioribus magi-
 stratibus, & delegato arbitrium tribuat: quibus inferebat
 Berouius in *de causis*. in *fin.* quod quando lex vel statutum
 indicit certam poenam viuius, iudicis delegatum non posse
 eam tollere, & aliam indicere: atque ita de consuetudine te-
 12 statum: quod est intelligendum ac declarandum iuxta iam
 explicata.

QVAESTIO XCVII.

De poena arbitrio, cum iam vna statuto in-
 dicta est, disputatur.

SUMMARIA.

- 1 Poena inducere non possit iudex ex arbitrio suo, si iam a
statuto poena mortis sit.
- 2 Speciem generi derogare.
- 3 Clausula generalis cum derogatione, tollit specialem dispo-
sitionem precedentem.

Q VARTO nonagenesimo tertio, lege municipali est sanc-
 tum, pro homicidio poenam mortis esse irrogandam:
 alia lege municipali cautum est, quòd in omnibus criminibus
 iudex possit pro suo arbitrio poenam, & poenam impone-
 re, vtrum pro homicidio procedat arbitrio possit? Bal. in *c.*
1. de reser. negauit posse. Bal. secutus fuit Ant. Corf. *in sing.*
in verbo statutum, incipit statum eam, in quo sententiam
 ex ratione descendente, quia i species derogat generi,
 1 *l. sentis legum si de poena. c. generi per speciem*, de regulis iu-
 ris in 6. quod procederet, etiam si specialis constitutio
 genera-

generalis procederet, dummodo cognita à legistatore fuisset, ut probat text. in c. 1. de consen. 6. adfertur quoque à Bald. text. *l. qui cum uno, §. post differentiationem, ff. de re mil. quem text. late explicauimus in tract. de recap. §. remed. 9. n. 358. quo loci & in illius quest. discursu plura attigimus, quæ non parum ad rem hanc nostram, quam nunc tractamus, conferunt in iudicando arbitrium: in procedendo verò erit par in omnibus casibus potestas, cum (ut inquit Bald.) statutum speciale non loquatur de modo procedendi, sed de pena: quoniam ergo ad modum procedendi, sumus in lege arbitrii, quò verò ad penam impositionem, in lege speciali.*

Declaratur relata conclusio non procedere, quando flex specialis præcedit, & lex generalis de arbitrio sequitur cum clausula, [Non obstantibus alio statuto in contrarium loquente.] tunc enim sublatum est speciale illud statutum de pena homicidij, ita Bald. de i. ex text. *Auth. hoc inter liberos, C. de testam.*

QVÆSTIO XXVIII.

Quando sententiæ executionem suspendere ac differre iudex possit, explicatum.

SVMMARIA.

1. Cõdemnationem sententiæ suspendere an possit iudex, qui in causa arbitrium habet.
2. Decuriones habetis arbitrium super bono & pacifico statu ciuitatis, ad trimestre tantum posse suspendere executionem sententiæ.
3. L. in fraudem, §. fiscalibus, ff. de iure fiscalium in causis priuatorum locum habere.
4. Esiqum cum priuato in dubio à pari procedere.
5. Executionem capitalis sententiæ inducere per multos annos differre non debere.
6. Executionem sententiæ ex causa iusta differri & suspendi posse.
7. Executio irretactabilis sententiæ impeditur per oppositi nullitatem, etiam requirentem alioquin indagamentum.
8. Nullitatem ex iurisdictione prouenientem, executionem impedire.

Varo nonagesimo octauo, si autem iste iudex possit suspendere per multos annos condemnatoriæ sententiæ executionem non possit arbitror, ex *L. in fraudem, §. fiscalibus, ff. de iur. §. quo* loci scribit Paulus in hac verba: [Fiscalibus debitoribus petentibus ad comparandam pecuniam, dilationem negari non placuit: cuius rei affirmatio, ita arbitrio iudicantis conceditur, ut in maioribus summis non plus quam tres menses: in minoribus vero non plus quam duos protergentur: prolixioris autem temporis spatium, ab Imperatore postulandum est:] cuius text. arg. docuit Bart. in *L. ambrosia, n. 8. versatam non possit executionem, ff. de dec. ab ordi. fac. de Decurione ciuitatis habentes arbitrium super bono & pacifico statu ciuitatis, non possit suspendere, & dilationem concedere ultra trimestre executionis sententiæ: quod eodem loco n. 13. repetit, quod in debitis summe egrege locum habet in parus autem bimestre excedi non potest: & idem quod Bart. scriptum reliquit Anto. Boidius in *repet. l. inuen. n. 8. C. quæa vetis, insi. non posse.**

Extenditur, ut non solum habeat locum in condemnatione erga fiscum, ex *d. §. fiscalibus*, verum etiam in cõdemnatione erga priuata meæ ratione, quia quod ad fisci cõmodum statutum est, à fortiori debet esse statutum ad beneficium & cõmodum priuatorum, iuxta *L. unicam, §. pen. C. de cad. iud. quom. dum in hanc sententiam citat Bart. d. l. ambrosia, n. 13. in fin. hanc extensionem probare vult.*

Extenditur secundo, ut procedat etiam in quoad condemnationem capitalis sententiæ, quam hic iudex per multos annos differre non potest, sed quam primò executioni mādare nec carcer sit ad penam, sed ad custodiā, iuxta *L. i. ff. de cust. rec. & diximus sup. §. 1. 6. quæ sententiæ fortius procedit, quidò executionis dilatio iustum in populo moueret, ut probat L. qui eadem, vbi Mart. n. 5. ff. de leg. Cornet. de sicar.*

Declaratur primò, ut locum fisci non vindicet relata conclusio, quando iusta causa differendi eam executionem subest, ut plura adferri possunt exempla, tam in pecuniariis, quam in capitalibus condemnationibus, in pecuniariis enim esse potest exemplum, cum executioni irretactabili obijciat nullitas exceptio: nam cum irrepabile damnu

asseratur, si exequatur, audienda in primis erit exceptio nullitatis, etiam si alioquin appellacionem requiratur, ita Bal. in *lab. executione, C. quorū appellacionem recip. r. ipa l. 4. §. cõdemnationem, n. 1. ff. de re iud. vbi Alex. & alios citat, qui n. 1. subijciunt causam, qui ad rem hanc nostram conferunt, quando scilicet obijciat nullitas proueniens ex iurisdictionis defectu, est *gl. ling. Clem. 3. de sequen. post. & idem sensu Calca. cõf. 16. n. 48. Est & tertium exemplum quod obijciat exceptio illa, latam esse sententiam per fallas allegaciones: nam est hoc causa exceptio hac alioquin indagacionem postulat, attamen per eā executioni suspenditur ac differitur, donec super ea cognitum fuerit: ita tate Rip. d. 5. *condemnatum, n. 37.* qui multos huius opinionis Doctores retulit. In executione verò penæ capitalis differenda, adferri hic possent exēpla illa omnia, omnesq; illi casus, quos longa ferie retulit Marfil, in *pract. crim. §. opportuni, nu. 1. 2. 3. l. 5. 6.* apud quem legere poterit, qui volentes planè tum breuitatis studio, tum beneuolenti Lectorem nostrum onerem, silentio inuoluerę visum fuit: at est locum indicasse.**

QVÆSTIO XCIX.

Quando datum arbitrium per delictis in ciuitate commissis extendatur ad perpetrata in suburbij, vicis & comitatu, plenè disputatum.

SVMMARIA.

1. Arbitrium datum pro criminibus in territorio commissis, non extendi ad commissis extra territorium.
2. Iudicis imperium extra suum territorium esse nullum.
3. Arbitrium stricte interpretandum.
4. Vbi est, quæ macro cingitur.
5. Præuilegia concessa in vrbē, non extendi ad suburbia.
6. Fructio legatorum quod est in castro, non venire quod est in vrbē.
7. Dictionem, in idem quod intra significare.
8. Arbitrio concessa in ciuitate, non extendi ad ciuitatis suburbia, deinde ciuitatis inclusa.
9. Vacatiam primam imperanti in ciuitate, non obtinet vacatiam in suburbij.
10. Arbitrium concessa in ciuitate, extendi ex iusta ratione ad suburbia.
11. Morbo affecti prohibiti esse in ciuitate, prohibentur etiam esse in suburbij.
12. Iurisdicō ex principis beneficio in ciuitate cõcessa, exētur etiam concessa in suburbij.
13. Beneficium Principis late interpretandum.
14. Legatum stricte interpretandum.
15. Legatum consanguineus factum largè interpretari.
16. Arbitrium datum super delictis commissis Papiæ, vel Patauy, extenditur etiam ad perpetrata in continentibus.
17. Roma appellacione continetia contineri.
18. L. non quod liquida, §. si ita, de pen. leg. explicatur.
19. Arbitrium his verbis datus, habeat arbitrium super delictis in ciuitate Patauy, an commissis in suburbij comprehendatur.
20. Nomen proprium restringit appellacionem.
21. Picius pars ciuitatis.
22. Cuius dicitur in castro & villis ciuitatis subiectis.
23. Iurisdicōne cõcessa in ciuitate, cõplecti & vicinā de Comitatu.
24. Picius moderari legibus ciuitatis.
25. Statutu Patauy de consilio sapientissimè eius Comitatu obseruari.
26. Aronam oppidum Ducatus Mediolanensis suppositam.
27. Statuta ciuitatis punitia, non habere locum in vicis & comitatu.
28. Ciuitatem appellacione propriè Comitatenfes non venire.

Varo nonagesimo nono, an arbitrium iudici concessum super delictis in vrbē commissis, ut scilicet suo arbitrio illa puniat, extendatur etiam ad delicta & extra vrbem perpetrata hanc quæstionem in specie mouet Bald. in *cap. Rodolphus, num. 7. versatam ff. statutu de resp. & eo loci Fel. n. 2. & intelligit Bald. extra vrbē, quatenus vrbis muro cingitur, & in continentibus & Comitatu: si de commissio extra vrbē, hoc est, extra territorij loqueretur, disputa-*

ratio careret probabili dubitatione: quandoquidem et extra territorium iudicis nulla est potestas & imperium, *l. extra territorium, de iurisd. omnia*. Concludit itaque Bald. nullum arbitrium extra urbem concessum censeri. ca. ratione vitur, quia t arbitrium hoc concessum, est extraordinarium, & contra ius commune: non ergo extendi debet, sed restringi potius. Ego, vt rem plenius & clarius absoluam, duos casus distinguo.

Primo est, cum statutum his verbis vitur: [quod homicidia perpetrata in urbe ista, puniuntur arbitrio iudicis] si homicidium committitur in continentiis, dubium non est, non posse puniri arbitrio iudicis: est ratio, quia urbs proprie dicitur, quae muris cingitur. *l. l. vbi Alphenus, l. adificia, ff. de verb. sign.* Cum ergo arbitri concessio sit quid extraordinarium, & contra ius commune, vt dicit Bal. si nunc etiam statui verba proprie intelligenda. *l. 3. §. hac verba, de neg. gest. & Alex. in Rub. ff. sol. matr. n. 13.* post Lac. Belui. affirmat, in 1. privilegii contra ius commune concessis Ciuitati, non comprehendit suburbia, sequitur: arbitrium non extendi ad illa. Accedit de c. Gramma. *conf. 38. num. 4.* qui post Alex. & alios quos citat, respondit, statum Neapolitanum, quo poena mortis indicitur ciuibz virginis doctulantibus, non comprehendere casalia. *l. continentiis habitantes. Confirmat ex eiusdem Bald. doctrina in d. c. Rodolphus, num. 8.* & ibi Felin. *num. 3.* quod si testator relinquit frumentum, quod habet in Ciuitate, solum debet, quod est in urbe non autem quod reperitur in continentiis, neque in suburbis: non dissentit Bart. *l. d. l. num. 3. de verb. sign. Cravet. conf. 397. col. 1. vers. videretur prima.* Accedit, quod illa dictio [in] significat idem quod [intra] ff. de dictio [intra] solam ostendit, quia intrus continetur. *l. 5. cum verbum, de off. pref. arb. ergo idem hoc in casu.*

Extenditur primo, vt procedat etiam t Ciuitas deinde muris amplietur, atque ita continentiis includantur. nam adhuc non competit hoc arbitrium in delictis in illis perpetratis, idq. ex Bal. auctoritate *d. c. Rodolphus, nu. 8.* & ibi Fel. n. inquit illi, quod si quis impetrat primam vacaturam in Ciuitate, non posse consequi vacaturam in continentiis, deinde in Ciuitatem per novos muros inclusit, ex glo. *l. sed & probat, §. vbi de excus. l. illis tamen aduersatur doctrina Bar. in l. in fin. prin. de verb. sig. dum docuit, Ciuitatis nomine appellari suburbia nouis muris inclusa.*

Declaratur primo non procedere, quando t ratio prohibitionis delicti, cuius poena iudicis arbitrio commissa est, fuisset, in arbitri concessione comprehensa esse & delicta in suburbis commissa, vt puta in casu *c. si Ciuitas, de sentent. exco. in 6.* vbi si est interdictum vrbis, in suburbis non possit celebrari. ita ex illo tex. docuit Ab. in *d. c. Rodolphus, num. 1.* & ibi Fel. *col. 4. vers. limita dupliciter,* qui & alia exempla addert. illud multum conuenit, si t morbo illo grauique pestem vulgo appellat, affecti prohibeantur in Ciuitate esse: intelligitur etiam prohiberi esse in suburbis, cum ratio prohibitionis hoc ostendat, ne scilicet Ciuitas inficiatur: & hoc exemplo nititur Bal. in *c. significat, num. 1. de rescript.*

Declaratur secundo non procedere, quando t larga admittitur interpretatio, vt puta, in beneficiis Principum, nam si iurisdicatio Ciuitati conceditur, erit etiam concessa in eob. tinentibus: probat *l. 5. cum verbum, ff. de off. pref. arb. ita Bart. l. 1. in prin. in appo. & ibi Ale. n. 2. de verb. sig. Abb. d. c. Rodolphus, n. 4.* & ibi Fel. *n. 2. vers. limita secundo:* si ergo suo privilegio beneficium hoc conferat Princeps alicui, vt suo arbitrio possit definire aliquod genus causis in Ciuitate, poterit & diffinire, quae in continentiis vrbis orientur: cu t beneficium latam admittat interpretationem, *l. beneficium, vbi Bal. n. 2. de cons. Prin. & in specie sentit Alber. de Rol. tra. ff. de iur. part. 4. q. 177. Rex. col. 1. Niconitius rub. sol. matr. n. 11.* & *nu. 11.* idem esse dixit in privilegijs, prater ius commune. Nec illud aduersatur, arbitrium ipsum esse quid extraordinarium, atque ita contra ius commune: & ob id stricte interpretandum, vt supra diximus, quia hic latam habet interpretationem, cum beneficium Principis sit tributum: qualitas enim concessiois ex persona concedentis efficit, vt illa dispositio, quae aliqui stricte recipere interpretationem, largam tunc admittat. sic t videmus legatum, quod stricte interpretacionem habet, *l. non ex familia, §. si re,*

de leg. 1. & l. nonnulli, de leg. 3. Dec. l. ex testamentis, de reg. iur. atamen si fiat legatum t confanguineis & affinis, laqueus illud interpretatur, ita in specie nostra respondit Cravet. *conf. 397. nu. 1.* dum affirmat, legatum factum de omnibus domibus sitis in ciuitate Salutarium, comprehendere & sitas in suburbis Salutarium, cum legatus conueniens personis factum esset, atque ita ibi citat *d. §. cum veniens.* necnon relos interpretes, ea ratione, quia legatum in ciuitatis factum, large interpretatur *l. §. ferus plurius, vlt. de leg. 1. l. Aurel. §. Tui, vbi Bart. de leg. Soc. l. col. 3. vers. fecit casu, de reb. dub. Dec. conf. 2. Gort. conf. 31. n. 11. & Cravet. conf. 397. n. 1.*

Secundus est casus, cum datum est arbitrium, siuper delictis, quae commissi erunt, vt puta Patavij non ex *l. nam quod liquida, §. si ita, de pen. leg. verumtamen* niquam placuit levis hic differentia. Nam Iurecon. in *d. l. adificia*: ac alij in locis exempli gratia, non autem de ipsa Iola Roma locutus est: exempla autem non restringere, sed declarare solent. *l. damni infecti quidam, de dam. infect. non aduersatur ita t. d. n. 10.* quod liquida, §. si ita, quoniam eo loci Iurecon. sol. vult dicere Romam suburbia & continentiis habere, quibus vacent fere omnes aliae Ciuitates Italiae, vt videmus hic Patavij, Braxie, & remonae, Placitae, Taurini, & alibi [specie] finim Iurecon. ob quamdam excellentiam solam Romanam continentia complecti excellere voluissent, non disisset [fere omnes] sed absolute disisset [omnes, vna excepta Roma].

Extenditur primo, vt procedat, etiam t statutum vtrumque hoc nomen proprium scilicet & appellatum coniungat, hoc modo: [iudex suo arbitrio puniat delictum homicidij commissi in Ciuitate Patavij] nam & arbitrium hoc extenditur ad commissum in continentiis: vnoamque magis attenditur hoc casu significat, quoniam ex nomine proprio, quam ex appellativo, cum non est proprium tanquam indiduum restringit appellatum, & verbum vicino loco positum, & nomen ac totius orationis determinationem facere dicitur, arg. *l. §. cum fundi, de verb. sig. & in hac sententia* fuit Bal. in *c. Rodolphus, n. 3.* an si de referat electa op. Bart. in *d. l. 1. n. 3. in fine de verb. sig. qui post Azo. censuit esse spectandam significationem nominis, quod procedit, vt t dicatur in Ciuitate Patavij.]*

Extenditur secundo, vt procedat etiam t quoad ea, quae perpetrata erunt in comitatibus, hoc est, in vicis ipsius comitatus ciuitatis, qui ex urbe ciuitate sunt, vt partes ciuitatis censentur. *l. qui ex vico, ff. ad munici, qui adductus docuit Fel. in d. c. Rodolphus, n. 7. vers. limita secundo de referat.* post Bart. in *l. §. ad munici, §. in non dubia ff. de cap. & poss. reser. t. c. uici dicit in castris de villis ciuitatis subiectis natos & habitantes. idem censuit Fel. d. c. Rodolphus, n. 2. vbi declarat. & Boer. q. 13. n. 26. 49. vbi declarat, & Aleat. respon. 77. n. 2. & in specie magis docuit Bal. in *l. 5. in initio, alius vrbis, de off. Pref. arb.* quod si concessa sit iurisdicatio ciuitati sub eo nomine proprio, extendit etiam ad comitatus vicofque, & cu Bald. sentit Fel. nam relatus quo loci docuit, vtique regi ac moderari statum legibus: ciuitatis, qui subint, id quod scribit *l. as. §. rursus, l. 41. Instit. de ass. et gl. in l. ex ead. de possul. quam committer recepta esse censuit Soc. Sen. conf. 3. col. 1. & conf. 3. col. 1. lib. 1. Dec. conf. 389. n. 7. Franc. de Marchis. q. 361. par. 1. vbi latissime in his differt.**

Hinc respondit Raphael Comest. q. 4. videretur prima. l. 1. Statuti Patavini, quod spientes eligatur de Collegio Doctoru Patavino, esse obseruandum in loco Medialis Ciuitati Patavinae supposito. Comest. secus est Socin. *l. in conf. 1. n. 30. l. 1. qui alia reulit. id. censuit Ruiu. conf. 18. n. 8. lib. 5. Roland. Valle tra. de iura dot. q. 85. n. 4. Par. conf. 15. col. vlt. l. 1. qui multa de statutis, de comitibus Ciuitatis in vicis obliet uidia scribit sic Nen. conf. 18. n. 6. qui declarat, non habere obliet quando*

- quoniam ipse velle habent statuta particularia: & respondit
 Alex. cap. 27. 7. Aromani suppositum imperio Ducis Medio-
 lani, Banitus & decretis ipsius Ducatus regi ac moderari de-
 bere: propterea concessum civitati, extenditur ad ca-
 strum, & loca civitati supposita omnes. *l. v. C. de sacrosanct.
 eccl. palat. prefcript. in l. pur. priu. particula 3. in fi. quod
 intelligitur de privilegio, quod a loco concedente pender,
 quod beneficium verius dicitur. Iste. Niconitis Rub. ff. sol.
 mat. n. n. y.* Contra tamen hanc extensionem multum virget
 Gram. *conf. 38. n. 4. qui post Alex. d. Rub. ff. sol. mat. n. 3. &
 ibi Tuso, Bolog. affirmat, statuta poenalis civitatis non ha-
 bere locum in villa & comitatu verum responderit potest.
 Alex. & exteros loqui, quid poenalis dispositio de civibus
 loquitur, non autem de civitate, quia civitatem appellatione
 non continentur Comitatenfes: ita intellexit & distinxit
 Franc. Rofin. *lat. 3. part. 4. l. 17. v. ed. vlt. Rursum responderi
 eris potest Gram. loqui in statuto Neapolitano, quod lo-
 quitur de civitate, non sub nomine proprio, sed appellativo:
 qui casus est primus ibi relictus. Verè enim si civit appellati-
 one sub civitatis hoc nomine appellatio non venit Comit-
 atenfes. Soc. Sen. *conf. 38. n. 1. l. 1. et enim, vt diximus, nò
 veniunt habitantes in suburbij, foris Comitatenfes: sed
 plux virget, quod respondit Soc. Sen. *conf. 38. n. 1. in odijis
 & poenalis Comitatenfes non cocieni sub dispositione,
 que loquitur de civitate sub nomine proprio, inquit, hanc
 esse communem opinionem. Iste ergo cogitandum.****

QVAESTIO C.

Quando arbitrium ad loca confederata protra-
 hamur, & de antiquo multiplici Romanorum
 federe, eorumque forma, & solennitate enar-
 ratum: & de intellectu non dubito, ff. de
 capi. & postlim. reuerv.

SYMMARIA.

- Arbitrium in civitate datum, non extenditur ad loca confederata
- Federati populi qui.
- Accensio interpret. ad L. non dubito ff. de capi. & postlim. reuerv.
- Fides apud populos Romanos, cuius auctoritate firmaretur.
- Fides, qua solennitate apud Romanos percutiebatur.
- Federis genera duo.
- Deditio in fides quod.
- Federati populi liberi erant ab imperio populi Romani.
- Federatio quo foderis efficitur causa, ad confederatas Cui-
 tates confugere olim potuit.
- Bar. L. non dubito. n. 3. ff. de capi. & postlim. reuerv. declara-
 tur.
- Arbitrium in sua civitate habet, non habere in confederata a-
 quo foderis.
- Fides a qua inter Carolum F. & Regē Galliarum initū.
- Fides impiar quod est de eius forma.
- Ling. locat.
- L. non dubito, in fin. ff. de capi. & postlim. reuerv. intellectu.
- Bannitus vnus Civitatis confederata foderis impari, ad
 aliam confugere non posse.
- Federatas Civitates suos magistratus retinere.
- Merchia Cens. quomodo confederata cu Aetis Comitatu.
- Castra vel oppida committens fe projectionem alicuius Prin-
 cipis, quomodo illi subiectum efficitur.
- Confederationem, subiectionem non inducere.
- Principem in loco sub confederato & adhaerenti non ius
 dicere, nec illi collectas inducere.
- Arbitrium in loco confederato non exerceri.
- Foodus deditum quid.
- Deditio Romanorum legibus subiectis fuisse.

Varo centesimo, iam index hic i noster, cui datum est
 arbitrium exercere possit in civitatibus, vel oppidis illi fide
 confederatis: Hanc questionem in specie ab aliquo propo-
 sitam, quantum aliorum Commentaria videre licuit, non po-
 didit exi abfolam aliqua de populis federatis dicenda
 fuit. Federati itaque populi Romani olim i erant i, cum
 quibus populus Romanus amicitiam coierat, sociique Ro-
 mani populi appellabantur, quod omnium primus annota-

nie Budaeus vir eruditissimus in annot. Pandectarum, ad l.
 non dubito ff. de capi. & postlim. reuerv. & deinde Ale. *respon.
 480. n. 1.* explosa mala i Accursii interpretatione, qui foder-
 atos interpretatur esse illos esse, cum quibus iudicia facta
 sunt, i focus autem auctoritate populi Romani, non Regis
 firmabatur, neque ad tempus, sed in perpetuum i per legi-
 calem publicum populi Romani nuncium, solenni pre-
 catione adhibita, quod ex M. Tullio, Lino, Polybio, Caio Suet-
 onio, ac alijs permixtis memoria prodidit vir impense do-
 ctus Carolus Sigonius *lib. 1. de antiquo iur. Italie, c. 1.* Fe-
 deris autem proprie duo esse genera i certentium addat
 alij explicitè ostendit Proculus in l. non dubito ff. de capi.
 & postlim. reuerv. vnum quod ille æquum, amicitie causa factū,
 appellat, ibi, *istè sine æquo foderis in amicitiam venit alter-
 um minus æquum, sine impar, quod ostendit eiusdē Pro-
 culi verba, ibi, (sine foderis comprehensum est, vt in popu-
 lus alterius populi maiestate comiter conferuaret. Iterum
 genus dediturum sua partitione completur. Lincius, quē
 mox perferam. Primum foderis genus, quod æquo appellat-
 ur, veram vtraque ex parte æqualitatem habebat, & olim
 apud Romanos ita foderati, vnus populus alteri dedere
 iuncto, superior non erat. Ita scriptum reliquit Lincius, *de
 ead. 4. de quo statim, i cum pars bello, quod foderis in pa-
 cem atque amicitiam venirent, tunc enim repetiendū
 per conventionem res. Iste & clarus Proculus in d. l. non dubi-
 to, ibi, (et enim quid inter nos atque eos postliminio opus est
 cum & illi apud nos & libertatem suam, & dominium verū
 suarum a que apud te retineant, & eadem nobis apud e-
 os contingant) hac ille, & adeo liberi erāt i foderati in popu-
 li, vt populi Romani magistratus cum eos adibat, tales hi-
 storios deponere hoc ostendit Caius Sueton, dum ita scri-
 bit in Caligula, c. 3. domi foris que civitas libera ac foderata
 oppida sine historibus adibat, quoniam in hac Clodius foderata
 tas, æquo foderis exilij causa commigrare civibus Roma-
 nis permittit, ethquod testatur Polybius *lib. 8. sua hystoria, dñ
 ait: i Est autem fugiensque secutus, vt in Neapolitanorum
 & Prænestinorum adduc, & Tiburonorum Civitate, & reli-
 quis foderis coniunctis: cuius tant loci meminit & Caro-
 lus Sigonius *lib. 1. de antiquo iur. Italie, c. 14.* Quocirca recte
 censuit Bart. in l. non dubito, n. 1. bannitum i vt nostri vo-
 cant ex vna Civitate alteri foderata, non esse ex altera bā-
 nitum, recte inquam, Bart. si de æquo foderis intelligit. &
 clarus Bald. in l. de quibus, n. 15. per arguendo querit, ff. de
 legib. dum d. l. non dubito interpretatur sic Iacobinus in iust.
 feudali, in verbo de adhaerentis, & confederatis, col. 1. vers.
 Nunc venio, & effici tamē posset expresse facto, vt eque bāni-
 ti vnus ac alterius civitatis, nō possent in vtrāq. recipi, efficit
 enim ad huc æquale foedus, quod non negat Bart. & Bald.
 locis iā citatis. hac ergo in foederatione dicendum est, non
 posse habere i arbitrium in sua civitate, eoty in altera foderis
 hoc eque iuncta, cum vtrāq. populi magistratus, & suam potes-
 tate a que retineat, hoc i foedus nō semel iteri se percute-
 runt Carolus V. Imperator, & Fraciscus Galliarum Rex, nec
 nō & illius succēssores, vt meminit Petrus Belus *tract. de
 re milit. parte. 10. de pace, n. 11.* qui aliqua egregia de his foe-
 deratis scribit ibi, & part. 3. tit. 13. & Corad. Brun. *tract. de
 legationibus, lib. 3. c. 10.* Secundum populi foederis genus, quod
 impar appellatur efficit, vt vnus populus sit alteri superior,
 hoc ostendit Proculi verba in d. l. non dubito, ibi, i sine foe-
 dere cōprehensum est vt in populus alterius populi mai-
 estatem comiter conferuaret hoc enim adiecit, vt intelli-
 gatur alterum populum superiore com. efficit, erat enim comi-
 ter maiestatem conferre, obsequium obseruareque libe-
 ribus non indignam nec indecoram imperio populoque
 Romano præbere, curaque vt imperij semper penes Ro-
 manos esset, ita explicauit Budx. in Annotat. ad d. l. non dubi-
 to, auctoritate M. Tullii in oratione pro Cornelio Balbo, & clari-
 us Lincio *lib. 8. de cad. 1.* in hac verba scripti Diuicanti
 Aetholi tēde vt ad cōditiones pacis cōuenirent, effecerunt,
 fuerūt autē hz, Imperij maiestati que P. R. gens Aetholorū
 cōseruato sine dolo malo. Ne que exercitum, qui aduersus
 socios amicos que eorum duceretur, per fines suos trāsire finio-
 tū, né vt vlla ope iuato, hostes eisdem habeto, quos P. R.
 armaque in eos ferto, bellumque pariter gerito, peris-
 gas, fugitios, captiuosque reddito, i hac ille, & quæ subie-***

quintur

IACOBI MENOCHII

IVRISCONSULTI EMINENTISSIMI,

DE ARBITRARIIS IUDICIUM, Liber Secundus.

CENTVRIA PRIMA.

VONIAM superiore libro ea quæ potuimus breuitate, exposuimus nobis est, quod duplex sit iudicis arbitrium: quomodo à iudicio differat, quid liberum, quid regulatum sit arbitrium: quomodo vel vnum, vel alterum, aut iure, aut Principum rescriptis, aut partium conuentione sit tributum: ac tandem quanta sit huius iudicis in procedendo & iudicando potestas, nōdum in pecuniariis, verum & in capitalibus causis ratio deinceps postulare videtur, ut pro instituta methodo casus illos enumeremus hoc libro, quos in iudicium arbitrio à iure positos obseruauimus. Diximus enim ea, quæ factis commodè pro rerum varietate à iure diffiniri non poterunt, in iudicium voluntate fuisse posita. Hos ergo casus ut enumeremus, ordinem vix obseruabo, cum male obseruari posse præviderim: ut enim singuli casus sese offerent, illos congruentiori loco recenserebō. Et ab eo initium sumam, in quo de tempore à iure minime præfixito agitur. Libenter profectò à tempore exordior, quod rem maximi ponderis esse sciam. nam (ut Enripides dicebat) cum tempus obcurrit omnia, & obliuione inuoluitur, curandum maxime est, ne incassum, & cum aliorum iactura labatur. Non ignoramus præterea, rerum omnium præsentissimum esse tempus, ut Thales Milesius ex septem sapientibus primus, admonuit. quare nec immerito scripsit Menander, quod est cætera tempus auferat, prudentiam tamen non auferre, sed firmiorem facere. proposito ergo muneri incumbamus.

CASVS I.

Deliberandi tempus hæredi datum ad hereditatem adeundam, tam iure Prætorio, quam Ciuili. & de illius prorogatione & coarctatione explicatum, simulque disputatum.

SVMMMARIA.

- 1 Tempus deliberandi iudicis arbitrio hæredi datur.
- 2 Tempus deliberandi quod à Iustiniano præfixum fuerit.
- 3 L. 1. §. largius ff. de success. edit. explicatur.
- 4 L. cum antiquioribus, C. de iure deliber. declaratur.
- 5 Tempus ad deliberandum à prætorie interdum prorogari.
- 6 Tempus ad deliberandi prorogari ad libitū partium voluntate.
- 7 Clausula decreti annullatiua in iudice ad fauorem priuatum partium consensu renouari.
- 8 Tempus centum dierum à Prætorie datum hæredi ad deliberandum, à iudice coarctari non posse.
- 9 Tempus centum dierum ad deliberandum ex iusta causa restringi.
- 10 Recedere licet à regulis iuris iustam ob causam.
- 11 L. 4. ff. de iure delib. declaratur.
- 12 Tempus deliberandi, ut credideris eat satisfactum coarctari posse.
- 13 L. 1. ff. de cur. bon. dando. explanatur.
- 14 Rinnuallandi consideratio reiecta.
- 15 L. si curatorem, C. de iure delib. interpretata.
- 16 Tempus ad deliberandum, ut credituribus satisfactum, sine causa coarctari non possit.

- 17 Successorium editum fauore creditorum introductum.
- 18 Tempus ad deliberandum ob causam creditorum ex iusta causa coarctari.
- 19 Causa iusta coarctandi tempus ad deliberandum qua sit.
- 20 Tempus anni, & nominis iure à Iustiniano concessum ad deliberandum, ex causa coarctari posse.

IUSTA ratione lex constituit, ut tempus aliquod indulgendum esse hæredi ac successori, iam vita functi, intra quod deliberare possit, an hereditatem agnoscere velit, ac ne, ne imprudenter oneri hereditario alligetur: cuius rei meminit Vipian. in l. 1. §. vlt. ff. de iure delib. cum dicitur tempus, nec adiecti diei, sine dubio ostendit esse in iudicis potestate, quem diem præstituit.

Hæc olim in Prætorio edito, quod interpretatur Paulus l. 2. illa sit. ubi ait, non minus centum dierum esse concedendum. & scribit Francisc. de Marchis quæst. 15. Iustinianus tamen vilis est tempus hoc præfixire, dum in l. vlt. §. sed qua quidem. C. de iure delib. statuit, his hereditibus ex Principis rescripto annum tantum: ex iudicium vero inferiorum concessione nonimelle. Sunt tamen qui credunt iam olim annum à Prætorie, vel ab eodem Iustiniano præfixum fuisse: Prætorie, inquam. in l. 1. §. largius. ff. de success. edito, à Iustiniano in l. cum antiquioribus, C. de iure delib. quos obices, ut dissoluant nostri interpretes, multa attulerunt in ea l. vltim. §. sed qua. ibi Castren. & Alex. in finem in Rubr. C. de success. edito. num. 1. in fine. ego autem intellego t. §. largius, in bonorum possessione petenda loqui, ad quam petendam tantum temporis concessit Prætor: diuersum in hereditate est. in qua ad eundem tempus nullum fuerat diffinitum. Sic videmus in ceteris bonorum possessionibus extraordinariis, ut in Carboniana, quæ intra annum petenda agnoscendaque est, l. Carboniana, §. vltim. ff. de Carb. ed. & doctè exposuit eruditissimus Plautius tract. de bon. poss. cap. 4. num. 9.

Nec text. l. cum antiquioribus, discrepat, verè enim loquitur solū quoad transmissionem, habita ratione ad annale tempus, quod ab Imperatore impetrari poterat, in dubio benignius agere, quasi illud tempus proponat, quod veritabiliter ab hærede petatur. Nec enim anno elapso poterit obijci, legitimum tempus lapsū fuisse, ut pote quia spes altera subleuaret cum nouem tantum menses dati fuisse: nam semper dicere potest, hec annū à Principe supremo impetrare posse, annus ergo vel nouem menses præstituti sunt. Sed ambigit nostri interpretes, an quemadmodum est in arbitrio iudicis statueret hoc tempus, an etiam in eius arbitrio sit, vel coarctare, vel prorogare: quæ de re apud omnes in Rubr. C. de success. edito. & quoad t. prorogationem, dicendum est vno verbo, à centum diebus vique ad menses nouem vel annum, posse, ex d. l. vlt. §. sed qua. quia constitutio tantum temporis concessum fuit: post nonimelle vero ad annum prorogari minime potest. ex claris verbis illius §. sed qua. ibi. (ut neque ex imperiali largitate aliud tempus esse indulgentur: sed est si fuerit datum pro nihil habeatur.) est enim hæc posterior clausula decreti annullatiua, quæ omnē actum perimit, ut affirmant Doct. post gl. in c. statutum, in verb. committatur. de rescript. in 6.

Declaratur tamen hoc editum non haberi locum ubi partium consensu maius tempus indulgeretur, id quod fieri posse creditur, quandoquidem hæc dispositio est ad fauorem priuatorum, non publicum promulgata: & ideo illi t. clausula decreti annullatiua partium consensu renouari.

L

ciari potest. Ita Dec. in l. par. 4. q. 1. declarans similem glo. La. D. in Pie. ff. de rit. in p. quæ exornant & declarat Carlet. *supra* in verbo prohibitoria constitutio. Socin. Sen. conf. 8. col. 6. vers. *consequitur* ibi. *Lat. Epist. num. 1. 6. C. de contrah. Corat. conf. 10. 1. 3. Curt. Lun. pen. 1. 3. C. de pail. qui recte est. vbi de solo primatorum favore agitur, non fit de publico. Et Dec. d. l. par. 4. q. 1. Coartari autem non possit tempus illud centum dierum ambiguit, quod maius est dubiū. Hac in re duo capita nostri distinguunt. Primum est, quod hereditatem ad eundem, vel bonorum possessionem agnoscentem, infra illud tempus centum dierum a Prætoris præstitum, ut eo elapso, exclusus sit. Secundum est, quod hoc, ut bonis vacatibus dari curator possit, qui creditoribus interim satisfaciat.*

Primum caput receptionem habet sententiam, non posse coartari illud tempus. Ita Bart. in l. si quis institutor heres, 5. ff. de heredit. insti. communē testatur Dec. in Rub. C. de success. edit. n. 1. & ibi Riminald. n. 2. & ibi Alex. col. 1. *Lat. n. 3. Cur. lun. conf. 8. 1. 1. fin. et ibi in Rub. C. de success. edit. n. 3. aliter sententia dei quodam ratione & argumento, quod ad tē non tōtēst. & eo tacito eodem ibi vultur Sapia. & communis sententia satis probatur ex l. 1. ff. de iure delib. ibi, *patet ex nō sū dād. & in d. l. 5. largius. ff. de success. edit. ibi, præcipiendū non sūat.**

Declaratur hoc caput, ut locū sibi non vindicet, quando iusta coartationis causa subest, ita Dec. & Curt. Lun. Rub. C. de success. edit. n. 4. quo locū Riminald. n. 1. inquit idem alios sentire, et ipse diffinitur, hanc verē probatur Bart. in l. 1. n. 4. ff. de re iud. & eum est secutus Georg. Nata in Clem. sap. in prin. col. 3. vers. *quāto quia moderat. de verb. sig. Cuius declarationis ratio est, quia tū legi dispositioe iusta illi causam recedimus d. si hominem. ff. mand. quod multis confirmamus supra. Nec vget, quod inquit Riminald. Rub. C. de success. edit. dilationem legalem artari non posse, etia ex causa, quando lex prohibet, quia respondeo, nullo iure artationem istā ex iusta causa prohibita esse. Nam iura quibus Riminald. & ceteri ea in Rub. C. de success. edit. & Ripa in l. 1. n. 12. ff. de re iud. sentiunt, hanc dilationem artari non posse etiam ex iusta causa non probat, ut text. d. l. n. 1. ff. de iure delib. iuncta l. 3. & 4. illius ut que est affirmatū dilationē prorogari posse ex magna causa, vel in d. l. 4. nō tamē negat, quia & coartari, quandoquidē illa affirmatio in prorogatione non inferit negationem in coartatione, ut male opinatur Riminald. etiam ratio dilui potest. Inquit ille, aliam esse rationem in prorogatione dilationis, alia in coartatione: in prorogatione amplius, extenditurque ius successions, in coartatione vero minuitur. Ratio hęc cōducit quidē, quoad ead, cum ad succedendum primus est in gradu, sed non quoad eum, qui illū sublequitur. quoniam non minuitur, sed potius extenditur. & lex tū vna, quā altera personā cōsiderat, cum statuerit tēpus illi priori, ne diu cūctando, sequentē frustraret, & in incerto remaneret successio. id quod coartatio iustam oē causam non facit, quia illa præstat, ut quamprimum cesset omnis ambiguitas, & is consequatur successione, cui iure tribuitur.*

Secundum verō dubitationis caput fit diffinitur: tū dilationem illam artari etiam posse ad eum effectum, ut curator bonis vacantibus detur, qui creditoribus satisfaciat. ita crebrius receperunt est, ut relati Alex. Riminald. & Dec. testatur, & cōmunē etiam sine causa probat Ias. ibi n. 4. Curt. Lun. conf. 10. 1. 3. fin. & in d. Rub. C. de success. edit. Hęc opinio primo nititur ex l. 1. ff. de iure delib. vbi d. d. quo loci scripta est, creditores petere posse curatorem bonis dari, ut sibi satisfaciatur, cum ob pendente conditione heres adire impeditur. si ergo dari potest curator, ergo & terminus assignari ad adendum, ut si intra illum non adeat, detur curator: idem ergo hoc fiat. Verum non probat hęc text. secundum Riminald. Rub. C. de success. edit. n. 3. in fin. nam pares non sūt termini in casu enim d. l. nō est in heredis potestate adire, cum cōditionis implemētū nō ab eo, sed a fortūte eveniū pendet, quare euenire possit, & non possit: ne ergo creditores diutius hæneant, iure & magna illa ex causa efficere possunt, ut bonis curator detur. hoc non contingit in casu nostro, in quo præsupponitur esse in facultate heredis adire vel repudiare, quocirca ad adendum cogi potest. & Rimi-

naldis consideratio non satis placet, quia imō in text. l. 1. a fortiori probatur enim eo in casu dum nulla mora hereditis & cūctatio cōsiderari potest, curatur tamē, qui creditoribus satis faciat, ad futuri heredis detrimētum datur: et tēminū assignare conditione illa pendente necesse non est, quāto fortius hic coartari tempus & dari curator potest, vbi heredis mora & tergiversatio quodam cōsiderari potest? Et si dicatur, nullam hic moram cōsiderari posse, cum elapsum adhuc non sit tempus a iure præstitum, Respondeo, esse satis in mora, cum iudici videtur cum intra illud a se præstitum tempus adire possit, nisi replices, in casu d. l. de curat. bon. dan. esse necesse, quia ignoratur, quādo casus conditionis euenire potest: quod secus in casu nostro, in quo a iure datum est tempus, quod coartari non potest. Imo, si recte pendatur sit text. contrarij probat. & sentit Riminald. *supra*, nam cum affirmet non esse datum curatorem bonis, vbi cogi quia potest adire vel repudiare, quorum hic de eo agere, posteaquā si heres purē institutus cogi potest concessio est præstitum a iure tempore adire vel repudiare? Adferri etiam pro hac sententia tū sollet text. l. si curatoris, C. de iure delib. quo loci Imperator tribuit iudici arbitrium, ut moderari possit hoc tempus, ergo illud præfixum a legē tempus non dicitur immutabile, sed mutabile. Responderet Iason. in d. Rub. C. de success. edit. iudicem moderari quidem posse tempus ad deliberandum, eodem modo non statim minus centum dierum: ut seipsum declarat iure cōfin. in d. l. nō fin. iuncta l. 1. ff. de iure delib.

Contrariam itaque sententiam, iudicem scilicet non posse sine causa hoc tempus coartare, probatur Bart. in l. 1. si quis institutor heres, 5. ff. de heredit. insti. vbi Imo. idē Bart. in l. quandoquidē, vbi ff. de acq. heredit. vbi Imo. idē Bart. in l. fin. ff. de iure delib. n. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Declaratur hoc secundum cap. tunc locum sibi non videri, cum iusta coartationis causa subest, coartari enim tunc potestata vest sentit Bart. in l. 1. n. 4. & ibi Ripa. n. 22. ff. de re iud. & clarius Alex. d. Rub. C. de success. edit. col. 1. & d. conf. 4. n. 1. 1. 2. Id quod probatur a fortiori ex declaratione supra ad primum caput huius dubitationis.

Quæ autem iusta sit huius coartationis causa, dubitat Doct. aliqui in ea Rub. C. de success. edit. scribunt, esse illam creditorum petitionem, & male vt animadvertit eo loci Alex. qui illas esse iustas causas docuit, quæ enumerat Bart. in l. 1. n. 1. 2. ff. de re iud. & ibi Ripa. num. 26.

Hæc in tempore illo etiam dierum, cuius meminit Paulus in d. l. 1. de iure delib. sed quid in anno t vel non meminit? aut iustitiam constitutione ea d. l. vbi. s. sed quia, C. de iure delib. coartari an & illud etiam sine causa possit? & posse aliquando credidit, tum quia lex non prohibet, tum quia ad ius antiquum prætorum reuertemur, quod esse favorabile non ignoramus, l. si vna. s. pailus. vbi Ias. n. 6. C. de pailis. cum multis olim a nobis congettis in responsio pro Gennet. Repub. art. 1. num. 1.

Nec ratio illa Iuriconsul. in d. l. 1. s. largius, hæc pertinet, cum in bonorum possessore, non in hærede locum habeat.

beat. Minus quoque habet locum ratio l. 2. quoniam non posset dici praeiudicari haec, quando tantum temporis sibi tribueretur, quantum à iure illo antiquo ex d. l. 2. concedebatur: erit tamen in hac nota consideratio cogitandum.

CASVS II.

Tempus quod statuendum sit promissori, ut quod in loco dare promittit, persoluat, & inibi de miliaribus peragendis: multaque iuris loca conciliata.

SUMMARIA.

- 1 Promissum certa loco solvere, tantum tempus habere debet, ut in locum se conferat.
- 2 Tempus accedendi ad locum in quo solui debet, iudicis arbitrio statui.
- 3 Diploma quid.
- 4 Cursum publicum olim non omnibus permissum.
- 5 Enactio quid.
- 6 Miliaria quae singulis diebus conficienda.
- 7 Concilio l. ff. si quis causam cum l. continuis, s. cum ita de verb. oblig. & glo. ff. de Bart. apud resicla.
- 8 Miliaria varia dimensio.
- 9 Ephesus urbs.
- 10 Diana templum cur ab Ephesorum combustum.
- 11 Alciani interpretatio ad l. continuis, s. cum ita, de verbor. oblig. expolita.
- 12 L. ff. si quis causam mouit sensus & intellectus.
- 13 Miles qui miliaria singulis diebus conficere possunt.
- 14 Statutum Mediolani c. 34. sub Rub. quando mouetur l. vi causa contra absentes, declaratur.
- 15 Constitutio Mediolani, ut de iudicij c. ubi contingit, declaratur.
- 16 Tempus quod in navigationibus peragendis statuatur.
- 17 Festi dies, quibus iter confici non licet, a praestituto tempore ad iter conficiendum subducendi.
- 18 Theodorus omnis primus iussu dei Dominicus celebrari.
- 19 Clerici festi diebus iter facere non debent.
- 20 Nullius pedes non equi re debet.

Cum quis certo loco, ut puta, Ephesum, rem dare & solvere promittit, nec tempus adiectum est, quo dari vel solui possit, ac debeat, (statim enim solui non potest) tantum temporis indulgendum est, quo se Ephesum conferre possit, quod sane certum à tempore non praestituit Iureconsul. vel legislatorum aliquemque enim ob locorum varietatem diffiniri potuit: nullum ergo praestituit ex suo arbitrio iudex, l. continuis, s. cum ita, de verb. oblig. quo loci Venuleius sic ait: Cum ita stipulatus sum Ephesi dari, inest tempus: quod autem accipi debeat, queritur. Et magis est, ut totam eam rem ad iudicem id est, ad viro bonum remittamus, qui assilmet quato tempore diligens paterfamilias conficere possit, quod factum se promittit: ut qui Ephesi daturum se sponderit, neque diplomate diebus ac noctibus, omni tempestate contineat, continuare cogatur: neque tam delicate progredi debeat, ut reprehensione dignus appareat, sed habita ratione temporis, gratias, sexus, valetudinis.] In hac stipulatione tempus inest, probat etiam text. l. interduum, ff. de verb. oblig. & cum tempus non sit praestitutum à viro bono, id est, à iudice terminari, omnes intelligunt ex hoc Venulei responso, virum bonum esse iudicem, vt in anteludij lib. 1. admonui quamquam Ioannes Corasius eo loci relatus alter sentierit. Hic ergo iudex, vel viro bonus, tantum temporis cedere poterit, quantum viro diligenti sufficeret ad accedendum: requirit diplomate viro non cogitur, & Ephesum appropinquare. Item viro diploma, ex sententia eruditissimi Iacobi Cuiacii & ante eum Alciani, codicillis, qui datur cursu publico ventibus, qui & traatoria, & combing, & cohibita, & eucliones dicuntur, i. etenim qui cursu publico vntur, diploma hoc habere debent, vt equis publicis dispositis vi possint, aliqui vi priuati, equis illi vi non possunt: sic olim à cursu publico non omnibus permittitur, l. iudicibus & nullius, c. de cursu publico lib. 12. vbi verbi euclionis Imperator meminuit, quia de re apud Plinium lib. 10. Epist.

ad Traianum, & suffius rem hanc explicauit eruditissimus Budens in Annot. Pandect. ad l. eo ff. de fal. quo loci in spec. tex. inius s. cum ita exponit, & apud Hoteman in Comm. verb. iuris in verbo diploma, & Alciant. d. s. cum ita. Sed nullus est in hoc iudicis arbitrium offendere videtur Caius in l. 1. ff. si quis causam, qui viciem à miliaria in singulis diebus esse statuta affirmat, vt notum discoleret glo. 1. in d. l. ac in d. 6 s. cum ita, plura attulit. Sunt quibus illa concilio placet, nempe l. si quis causam, in iudicij loqui, & d. s. cum ita, in contractibus placuit quidem hec ipsi opinario glo. d. s. cum ita & erudito Zafio, quod mirum est, Verum Petrus Perticellis, & cum eo Bar. & Alciant. d. s. cum ita & idem Alc. l. 3. ff. de verb. sig. affirmant, nullam esse differentiam inter iudicia & contractus, cum differentia ratio nulla adferri possit. Brechtius in d. l. 3. sentit in pacto expresse, cum quis ad certum diem dare promittit, non esse locum huic dimerationi ex iudicis arbitrio: quod verum opinor, vt res certa sit & clara: nam arbitrio sit locus, s. cum certo loco dare nulla expressa die quis promittit, cum solutionis dies ex itineris dimensio ne tunc pendat. Bart. ergo ceterique relictos omnes sic conciliant, vt l. ff. si quis causam, procedat quando miliaria sunt limitata, & d. s. cum ita, locum habeat, cum limitata non sunt. Verum concilio hac non placuit Cepollae & Brachae, d. l. 3. de verb. sig. nam apud omnes persequi gentes à miliarium & passuum mensura circumscribitur, diuersa esse ipsius mensurae ratio: quod verè vi venire videmus in Subalpina & Gallicana regione, in quibus viginti miliaria rationem habent itineris, quantum apud Longobardos triginta. Alc. autem d. s. cum ita, ideo credit in d. s. cum ita nihil certum Venuleio fuisse statutum, quod si dare Ephesi promitteret, quod vbi transmarina est, & ad eam accedi solet, vel per arduos lates & mōtes, vel per navigationem, l. abseruare, s. pen. de offic. Praef. conisus enim Ephesum in Ionia regione positam, fuisse ab Amazonibus, conditum, vt scribit Iustin. lib. 2. & Plin. li. 5. naturalis historia, c. 19. locus autem in maxime celebratur ob nobilissimum à Dianae templum, quod Eleftraeolus, vt perpetui nominis famā sibi copararet, incendio absumptum: cuius memini ex nostris Coradi Labferuare, s. pen. Verum hec Alciani (vt ad eum reuertamur) explanatio non placet. Primo, quia non in eo solo exemplo (quod declarationis gratia attulit) locus est Iureconsul. fed generaliter: vt intelligamus, in stipulatione tempus inesse tacite ex qualitate facti, & ex promissio, quemadmodum & in alio exemplo, quod de insula in seq. 3. adducitur.

Secundo, quia est difficile ad iudicij sit Ephesum peruenire, vel pedibus, vel navigatione, perueniri tamen potest: quare tempus à viro bono statui debet. imò scriptum reliquerunt Bart. in tract. de insula, Calt. in insula, ff. de iud. & Dec. in c. olim. n. 2. in fin. de excep. quinquaginta miliaria pro singulis diebus in maritimo hoc itinere assignari oportere, quod non est perpetuum, sed ex comuni vfu forte & sensu Gomei. in Com. ad regu. Cancell. de versimili notitia, q. 5. in fin.

Ergo verò sic statuo, l. 1. ff. si quis causam, ex communi vfu miliarium, quo tunc Romae miliaria dimerentur, cōsiderare, vt militare cōstet ex mille passibus, & passus quinque pedu sit, vt apud Alciant. & Brachae l. mille passus, de verb. sig. & per sexdecim digitis continetur, quantum ergo itineris, habita ratione communis vfus, homo conficere potest. Verū quia per sepe contingit, non eisdem conditionis esse homines: sunt enim aliqui iuuenes, aliqui senes, aliqui validi & robusti, aliqui debiles & infirmi, aliqui qui iter maximū quotannis conficere consueverunt, aliqui qui domi semper ferē otiosi degunt: quomobrem dispar admodum est conditio. Si ergo quis rem in remota satis regione dare vel solvere promittit, non communis illi status considerabitur, si promissoris persona illius conditionis non sit, vt in singulis diebus vicena miliaria cōficere possit: sed arbitrio viro boni, id est, iudicis, estimabitur, quantum itineris in singulis dies peragere in possit: uide habenda erit ratio sexus, aetatis, consuetud., & valetud. quae cum à iure diffiniri minime poterint, arbitrio iudicis terminari debent, d. s. cum ita.

Hinc quoque legimus, diuersam esse in i. iulibus conditionem, qui, cum in expeditionibus armis onusti incedere habebant: solum decem miliaria singulis diebus peragere possunt, quod scripsit Vegetius in 3. de re milit. & ex nostris annotauit Io. Corasius li. 1. Ep. c. 15. quibus inferitur declaratio

- 14 ad datum Mediolani, 1447. 13. *sub. Rur. quando inuenerit l. 1. vel causa causa abfente. quo statum esse singulos dies esse concedendos pro singulis viginti miliaribus abfente citato, vt veniat & reuertatur. & vltra arbitrio iudicis. illud arbitrio moderabitur ex qualitate locorum & personarum.*
- 15 ex supra relatis. ita etiam interpretanda sunt 7 noue Constitutiones Domini Mediolani, *ita de iube. e. vbi contingat.*
- 16 In navigationibus 7 autem licet certum tempus, intra quod iter conficiatur, prefixum non possit, vt creditur Alciat. in d. l. 3. de verb. sig. ob ventorum varietatem & incertitudinem, attamen opior, iulum tempus communi vsu perpenlo, statim posse, quo impedienda, vt maris tempestas & familia subducuntur. l. 1. si quis in iudicio. ff. si quis caus. l. si cui. §. v. si ex quibus caus. meo. quin ex Fel. sententia in c. cum olim.
- 17 n. 17. de except. subduci solent 7 dies illi, qui non in itinere faciendi, sed in culpa diuino absumendi sunt, vt dies Dominici, ex glan. c. cupientes in verb. commodo, de elect. in 6. Imo, tamen & Aret. in d. §. cum ita, quos est securus ibi Alciat. nu. 9. aliter sentiente, cum qui contrarius potius cautum videtur in l. si quis. §. tandem. ff. ex quibus caus. meo, qui de diebus feriatis ne verbum quidem, imo nec apud Iureconf. harr. insinuat ratio haberi potest, cum illis seporibus sacro sancta Christiana fides, & religionis huius cultus constabillius non faciat, vt tunc maximus religionis cultor constabilliter habendam esse personarum se dicrum rationem, in personis erit perpendendum, an laici, vel clericis, sacerdos vt sit in laici, qui contigendi in diebus Dominici iter facere conueuerunt, dies illos non esse subducendos; in clericis nequaquam, vt pote qui diuini solum operam ex die dicta aliquibus vero diebus idem in omnibus decedunt est, vt in die Natalis Seruatoris nostri, in die Paschatis, & Pentecostes, quos solemnes omnes maxime obleruare summa tenem esse impietas tante festiuitatis rationem non habere. illud quod index ite perpendit, an nobilis, vt rusticus sit promissore si rusticus sit, plus teporis tribuat, cum ille non eque, sed pedes iter facere debeat. quod post glo. in l. idem l. 1. §. idem l. lubeo, ff. mandata. annotauit Zul. in d. §. cum ita. n. 3. sic an dominus sit, vel procurator? quorum vnus altero ad iter faciendum magis idoneus est, vt sentit Aret. d. §. cum ita. n. 3. atque ita relatum statum Mediolani, & alia illi familia declarari atque interpretari possunt. Cetera non prosequor.

CASVS III.

Tempus antiquum quod esse dicatur in probationum materia: & ibi multorum opinionones relata.

SUMMARIA.

- 1 Tempus antiquum quod in probationum materia.
- 2 Iudicis arbitrio relinqui, quod tempus antiquum in materia probationum dicatur.
- 3 Antiquum tempus in probationibus 30 ann. esse.
- 4 Librorum censui Ecclesie eius dominium probare.
- 5 Antiquum tempus in probationibus ex aliquorum sententia esse 40. 70. & 90. annorum.
- 6 Tempus centi annorum dicit antiquum in probationum materia.
- 7 Tempus immemorabile quod.

Temporis antiquitas, magna que diuturnitas multa operari solet, praefertim ad probationem faciendam: nam & leuiiores probationes sufficit, vniuersa suo loco dicemus. & alia permulta adferri huc possent, quae exacte & docte cõgelsis consiliosissimis competer meus Aymo Crauet in eo amplissimo tract. de antiq. rep. in par. princip. & apud alios, quos infra referam. Nunc solum dubitari contingit, quod tẽpus antiquum iure dicatur in probationum materia. nam est plures sunt nollorum interpretum hac de re opinionones, vna tamẽ hæc crebrior est, esse in arbitrio iudicis positum, hanc probant Butr. & Hostian. & illud, de praeside Butr. in c. vniuersa contra, & prob. Alex. conf. 1. n. 12. conf. 187. n. 4. li. 2. conf. 9. aus. fu. vbi Appollinar. li. 3. conf. 90. n. 5. li. 6. Soc. sen. conf. 6. 9. sol. 2. vers. praeterea ista conclusio, li. 1. conf. 10. 6. col. 2. lib. 3. Afflict. de gl. 83. nu. 7. quos omnes retulit Crauet. tract. de antiq. temp. in princ. n. 1. conf. 108. n. 2. & eiusdem opinionis ad id ipsum hui. conf. 92. n. 10. li. 4. & conf. 141. n. 18. li. 5. Modet. in Consuet. Paris. tit. 1. §. 5. n. 6. 4. Martil. questionis

n. 49. 18. de quib. Turq. ff. in quibus in verbis, vniuersa, n. 11. C. de reuoc. donat. Vtprim hoc non esse iudici arbitrarium alij sentiente, vt i. qui secundam opinionem probantur, nempe satis de antiquo dici, cum metam annorum triginta excedit. Io. Andr. quem retulit Calcan. conf. 8. n. 6. que opinio si vera est, a fortiori quae sequitur de maiori tempore opinionis verissime sunt.

Tertia fuit opinio, antiquum tempus dici triginta annorum, in qua opinio fuit Rom. conf. 127. dum respondit aliquibus censualem Ecclesie probari dominium contra tertium, quod de templa & praesumptiua ratum probatione intellexit Moder. Paris. conf. 5. §. 1. n. 1. qui n. 6. 4. sentit iudicem hunc debere arbitrari ex subiecta materia, eam de antiquo illud dici, quod metam annorum triginta excedit.

Quarta eorum fuit opinio, qui opinati 7 sunt tempus 40. annor. satis dici antiquum, quorum in numero fuit libi, parum constans Butr. in c. vniuersa, c. de rebus, qui secuti sunt sibi contrarij Alex. & Soc. Sen. & huius sententia nos retulit Craud. tra. de antiq. rep. in princ. n. 1. quibus addo clarell. conf. 14. col. 2. li. 3. alios recentior Moder. Paris. d. §. 5. n. 63. qui n. 6. 4. eandem & ipse probat. idem respondit Barb. conf. 8. col. 2. li. 1. Hanc sententiam veram solum intelligit Crauet qui supra n. 6. quando de leui praesidio agitur, quod inquit esse in iudicis arbitrio, Verum Moder. Paris. d. §. 5. n. 63. inquit sufficere tempus decem annor., quando agitur de modico & leui praesidio, & is multos retulit.

Quinta eorum fuit opinio, qui crediderunt tempus 70. annorum esse antiquum, & huius sententia fuit Aret. conf. 36. casus talis est, col. vlt.

Sexta est opinio, esse 90. annorum, sic Dec. conf. 195. nu. 7. qui etsi nec iure, nec ratione vel auctoritate probet, a fortiori tamen ex iam relatis probari potest.

Septima fuit in interpretum sententia, 7 tempus centum annorum esse antiquum. hanc probauit Inno. Caltren. Alex. Corin. Curt. Sen. Isid. Dec. Afflict. Curt. Iun. & Capel. Tolof. quos oēs retulit & secutus est Crauet. d. tra. de antiq. rep. in princ. nu. 1. qui communẽ hanc esse tellatur: vt pariter receptior esse affirmat Moder. Paris. d. §. 5. n. 63. vers. crebrior est, qui huius opin. addit Abbate, Imola, Capollã, & Bertradi. Addo ego Barb. conf. 3. col. 2. & conf. 44. col. 1. lib. 1. Ruin. conf. 34. n. 11. & conf. 161. n. 1. li. 1. Idem conf. 3. n. 1. lib. 1. conf. vlt. n. 4. li. 1. & conf. 141. n. 2. li. 5. Challa. conf. 1. n. 13. & conf. 4. n. 17. & Didac. sup. tra. quæst. c. 1. n. 6. vers. secund. cau. qui declarat.

Hanc opinionem veram solum intelligit Moder. Paris. d. §. 5. n. 63. vers. sed pro resolutione, cum agitur dei tempore immemoriali, quod vere dicitur esse centum annorum, 7 vt affirmant Cyn. & Bald. in l. 1. C. de seru. & aqua, & alios retulerunt praedicti Moder. Paris. d. §. 5. Verum hæc Moder. norum declaratio duplici fundamento proferitur. Primo, quod crebrior est Doctorum opinio, tempus immemorabile excedere spaciũ centi annor., vt eam affirmat Felin. in c. ad audientiam, col. 3. vers. illa quomodo in est diligens, in fine. & in c. cum nobis, col. 3. vers. & ex eo de praescri. & late tradit Didac. c. postea parte, §. 3. n. 5. 6. de reg. iur. in 6. si ergo debet hoc immemorabile tempus excedere spaciũ centi annor., nõ est dicendum costare centum annis, vt antiquum. Secundo, quia verior illa videtur opinio, tempus immemorabile esse minus centum annis, quemadmodum late & docte eam tueus Crauet in tra. de antiq. rep. 4. parte principalis, 3. part. n. 1. 3. & eam secutus sum in c. 1. n. 30. lib. 1. huc ergo cõmunem sententiam, siue illi contrarij & magis veram sequamur, semper constabit tempus immemorabile spacio annorum centum non concludi.

CASVS IIII.

Tempus antiquum quod censetur in sententia iudicis, & inibi de praesumptione ipsius sententiae.

SUMMARIA.

- 1 Tempus antiquum in sententia esse biennũ, ex aliquorum opinione.
- 2 Sententia esse de antiquo lapsa decennio, secundum aliquos.
- 3 Antiquum tempus in sententia esse viginti annorum, ex quorundam traditionibus.
- 4 Tempus 30 annor. esse de antiquo in sententia, ex Cepolla & Alciati doctrina.

neorum, auctor fuit Clementis 7. qui anno 1133. edidit.

Quarta fuit opinio, tempus longum hoc casu dici quin-
quennium, quam opinionem retulit gloss. vlt. *Clem. in fin. de reb. ecclie.* & apertius auct. firmum *Calca. cons. 121. n. 4. ff. Tempus autem* ca. ratione videtur, quia speciale est in ijs, qui sacre Theologie operam dant, ut ad quinquennium locare possint. *ca. de magistri. & elicit. de preben.* In ceteris ergo longum tempus iudicabitur quinquennium. verum illa constitutiones solum disponunt in clericis studentibus prebendas esse dandas per quinquennium, cum tanti temporis studij operam dantibus concedi debeant, quare dum ob studij fauorem, cum dispensatur cum eo in statu, conflare debet cum studij per annos quinque perfectos. Guido Papae 3. 190. *Alex. cons. 19. n. 12. ff. cons. 31. in fin. l. 7. Rebutus in praxi beneficiorum, tit. De dispensatione ratione status. in verbo, scilicet circa n. 5. 6. imo per septennium licet esse in studio, ut censet glo. in c. 100. ex co. de elect. n. 6. imo etiam ultra septennium, secundum scientiam qualitatem, ut egregie respondit Pandem. cons. 78. et vlt. illa, quae secutus est Dec. in *Auth. quid letum n. 7. de collat.* ubi ergo ad rem conferunt d. c. vlt. d. dicit.*

Quinta fuit opinio, longum hoc tempus dici de biennio, ut retulit glo. in d. *Clem. glo. vlt. in fin. de reb. ecclie.* adducitur ex text. *ca. domini q. locati & in fin. de literarum obligat. fin. vlt. ad re non conferunt, cum in diuersa penitus materia loquatur, ut ad d. c. domini, plura infra in 70. casu adferat.*

Seeta fuit opinio, longum hoc tempus dici dierum triginta, ut retulit glo. in d. *Clem. 1. de reb. ecclie. no alien.* ex text. in l. 1. §. 1. ff. de iur. iur. alique praua, qui nihil penitus ad rem facit, cum longe diuersa sit materia.

Septima fuit sententia, hoc totum t. iudicij arbitrio relinqui, quia affirmant glo. in l. 1. §. quod aut. ff. de superfl. vbi Bart. ad censuram glo. d. *Clem. 1. in glo. vlt. de reb. ecclie.* & hac esse commente intercalia testatur *Alex. d. l. i. vlt. n. 25. ff. sol. matrim.* non dissentit *Calca. d. cons. 125. n. 12.* & *Rebutus in tract. de alien. rer. ecclie. n. 26. Bellam. dec. 7. 47. Supposito. n. 1.* Didacus tamen d. c. 16. n. 3. vlt. quod vero dixi hanc sententiam veram intelligit, quoad Monachos, & Praelatos regulares, in quibus tempus hoc non est diffinitum, in ceteris autem rectoribus secularibus decem praeceptum (ut iam retulimus) opinatur: & simile est quod scripsi infra in casu 510.

CASVS VI.

Decretum primum & secundum quod, & intra quod tempus ad illud secundum decretum deueniatur, & de multiplici Doctorum ea de opinione.

SPMMARIA.

- 1 Decretum primum quod.
- 2 Decretum secundum quod.
- 3 Ordo deueniendi ad primum & secundum decretum.
- 4 Decretum secundum intra quod tempus interponatur.
- 5 Tempus deueniendi ad secundum decretum, secundum aliquos, esse decennium.
- 6 Tempus biennij esse ut ad secundum decretum perueniatur, ex quorundam opinione.
- 7 Text. *ca. de iure dom. impetr.*
- 8 Tempus anni, vel sex mensium dari, ut ad secundum decretum deueniatur.
- 9 L. 1. *ca. de offit. rei iud. declaratur.*
- 10 Tempus deueniendi ad secundum decretum, esse duorum mensium secundum aliquos.
- 11 L. vlt. §. i. in rem. *Calca. bonis auct. iud. poss. l. i. vlt.*
- 12 Tempus decem dierum dari, ut ad secundum decretum deueniatur.
- 13 Iudicij arbitrio relinqui tempus deueniendi ad secundum decretum.

Cum iubet Praetor aliquem de damno infecto cauere, & primo iussu si non parat, mittitur actor in possessionem ex primo decreto, quod vero secundum Bart. dicitur t. aggravatio prima, quia actori aliquid applicatur, facta per iudicem parti conuenit propter contumaciam. ita Bart. l. si finit. §. Julianus. n. 3. ff. de iud. infest. & ibi Bologn. nu. 11. & Vercurus n. 31. Quos autem effectus pariat primum illud decretum, scribunt omnes in d. §. Julianus. ex eo autem pri-

mo decreto ad secundum deuenitur, quid sane? secundum decreti dicitur esse secunda aggravatio, ex qua actori aliquid applicatur, facta per iudicem parti conuenit propter contumaciam. Bart. & ceteri relati.

Ad primum t. decretum hic deuenitur: citatur aliquis peremptorie, & si non venit, vel mittit, tunc mittitur aduersarius in possessionem bonorum, licet aliter olim. aliter hodie. & sic hoc misio, ut ille tepido affectu, veliter respondens. *l. cum legat. ff. ex quib. caus. iud. poss. t. iud.*

Ad secundum peruenitur, qui iam missus petit a iudice se esse missum in possessionem ex primo decreto, quare rei contumacia perseueraret, petit se mitti in possessionem ex secundo decreto, iudex rem illam citat personaliter, & ubi non inuenitur, ad domum vel in vico per preconeum, ut docuit Bologn. d. §. Julianus. n. 31. si venit citatus, & contumacia soluendo expensas purget, possessionem suam recipit: si minus, si actor mittitur in possessionem ex secundo decreto. Quos autem effectus producat secundum hoc decretum, scribunt omnes in d. §. Julianus. Nunc locum obtingit quæsti & dubitari, intra quod tempus t. secundum decretum debeat interponi, per quod eo possidere iubeat Praetor, ut statuit *Turecolin. l. si finit. §. non autem statim. ff. de damno infecto.* Aliquorum fuit opinio, illud t. tempus dici de decennio, ut per tantum temporis expectetur morator, hac retulit opinionem gloss. §. non autem argum. *sect. in §. cum placitum. In fin. de iure verum cum sit text. ad rem prelatam non conferat, horum opinionem ibi rejicit glo. Nec istis casibus argumentari licet a simili, secundum Itaq. de retrat. *con. 107. §. 3. glo. 1. n. 10.* nisi par ratio demonstraret, quæ hic non potest, vi supra dixi.*

Secunda ergo fuit opinio eorum, qui t. biennium statim crediderunt, ut retulit gloss. pen. l. pen. C. de bon. auct. iudicij poss. t. l. vlt. C. de iure dom. impetr. Verum nec sit text. ad re conferit, cum in eo casu procedat, cum pignus conuenientiale distrahenda est, ut si debitor t. die interpellationis non satisfaciatur, per biennium alienari illud possit: in quo quidem pignus equeutionis alii, creditor maius ius habet, cum iam possessionem habeat. l. qui pignoris. ff. de acq. poss. §. quæ non est in eo, qui missus est in possessionem ex primo decreto, quod pignus praetorium dicitur. Rursus, pignus conuenientiale non redditur nisi debitori soluitur, sed pignus praetorium solum resecit expensis & purgata contumacia restituitur. l. i. permuta ad d. l. vlt. declarationem adferit Doct. in d. §. Julianus. Vbi Vercurus n. 358. & Bologn. n. 11. qui loquuntur de effectu secundi iam interpositi decreti. & eam l. vlt. in hac sententiam citant, cum tamen nos in casu penitus diuerso loquamur, quando scilicet post primum decretum debeat interponi secundum.

Tertia fuit opinio, tempus hoc esse vnius anni, ut retulit d. glo. l. pen. C. de bon. auct. iudicij poss. t. l. vlt. C. de prescript. 30. vel 40. ann. sed nihil ad rem, cum in prescriptione, sicque in materia penitus diuersa loquatur.

Quarta fuit opinio, tempus hoc esse quatuor mensium, sic retulit glo. d. l. pen. C. de bon. auct. iudicij poss. t. l. vlt. C. de offit. rei iud. quæ in casu penitus diuerso loquuntur, cum scilicet constitutum post quadrimestrem a die factæ condemnationis vias currere censemus, imò ex Alciati sententia *l. i. parerg. iuris. c. 3. probat d. l. nullum tempus condemnationis dari ad soluendum, sed statim reorij, etiam illi vias non currant, nisi quadrimestri elapso.*

Quinta fuit opinio, tempus hoc esse duorum mensium, ut retulit gloss. d. l. pen. C. de bon. auct. iudicij poss. t. l. vlt. C. de offit. rei iud. quæ loci rebus duorum mensium statuuntur debitoribus ad soluendum, exceptis multis casibus ibi a Doctoribus & a Socino. *pract. fall. reg. 196. enumeratis.* verum sit text. extra nostrum terminos est, cum de diffinitio condemnationis nos non loquamur, vi supra attingimus.

Sexta opinio, ut retulit gloss. d. l. pen. t. ipso hoc illud esse, quos meminit idem Iustinianus in l. vlt. §. fin. autem C. de bon. auct. iudicij poss. ubi, post diffinitum a nobis tempus. Verum sit text. ad re non conferit, quia ex sent. eruditiss. Alciati. lib. 1. disp. c. 19. in veteri Codice verba illa non legantur, et in meo antiquo manuscripto extant, tum quia adhuc incertum est quod tempus illud sit, quod a Iustiniano diffinitum fuit.

Septima fuit Pilei opinio, qui refert Bol. d. §. Julianus. n. 32. idari

13. *nu. 12.* f. dari decem dies ex *l. promissor Stichis. §. 1. ff. de const. pecun.* qui casus specialis est, vt inquit ibi gl.

14. Octava fuit opinio, hoc totum esse f. in iudicis arbitrio positum, cum a iure tempus hoc non fit praefinitum: hac sententiam probauit gl. d. l. pen. vbi Bald. *c. de bon. aud. aud. pos. Odisfredus tract. de i. & l. decreto. nu. 11.* Bart. d. l. si finis. *§. Julianus. nu. 39.* non autem *nu. 1. de iudi. infect. idem Bart. in l. 1. d. no. §. an venditio. in fi. §. & ibi Alex. nu. 10. ff. de re iud. Ludovic. Bolog. d. §. Julianus. nu. 21.* & Vercutus *nu. 18. 9.* qui communem esse testatur. Marfil. *l. quod huiusmodi. nu. 11.* ff. de qua §. Didac. lib. 3. *variis. refut. ca. 18. in fin.* Jacob. Concen. *l. 1. quod §. 1. nu. 4.* Hæc sententia procedit iudicium solum de iure ciuili, sed etiam canonico. Alciat. in *c. 1. nu. 3. §. de iudicis*, qui communem esse testatur.

CASVS VII.

Tempus quod fit praefinitum, cum conceditur moram purgari incontinenti posse, & ibidem variè Doctorem opiniones explose.

S. F. M. M. A. R. I. A.

1. Moram per solutionem factam incontinenti, moram purgare.
2. Praesentem et emphyteutam alienationem statim recusando, non incidere in penam commissi.
3. Moram purgare licere ex equitate, modo incontinenti purgetur.
4. Opinio prima, tempus incontinenti in mora purgatione esse quadrimestre.
5. Cap. post de locat. in illis verbis, celeri satisfactio, exponitur.

6. Tempus bimestre concedi in purgatione mora, ex secunda aliquorum opinione.
7. Tempus decem diurnis solum dari ad mora purgationem, ex tertia Doctorem opinione.
8. Tempus tridui concedi in mora purgationis, ex quarta opinione.

9. Tempus omne ante litem contestationem concedi ad mora purgationem, ex quinta Doctorem opinione.

10. *l. si infans. ff. de verb. oblig. variè Doctorem intellectus relati. & consuetudo.*

11. Moram usque ad sententiam exclusivè posse purgari, ex sexta Doctorem opinione.

12. *l. Papinianus. §. memini. ff. de iust. testam. explicata.*

13. Moram intra tempus iudicis arbitrium purgari posse, ex septima & vera Doctorem sententia.

14. Iudicem perdere debere personam & rei qualitatē, cum vult arbitrari intra quod tempus moram purgare liceat.

Inter multos casus, in quibus moram moram purgare posse recentest Doct. vnus est, cum statim & incontinenti satisfactio, *l. si ita quis. §. Scia. de verb. oblig.* ita cum de emphyteuta moroso, in solutione canonis nostriscribunt in *l. 1. c. de iure emphy. in c. parit. de locat. ex illo text. ibi non nisi. Bart. nu. 140. §. 1. & l. d. l. nu. 8. c. de iure emphy. quod ita verum intelligit aliqui, vt procedat etiam mora illa commissa fuerit in faciendo, vtpote, si emphyteuta i vel vallis alienet emphyteuticū, vel feudū, & statim recuperet nam concedit iura purgari si statim fiat ita Bart. *l. si infans. & ibi Crocus nu. 7. de verb. oblig. sic etiam f. de acquiret. Canonica in aliis casibus admittit purgationem mora statim & incontinenti tamen integra: gl. in *c. parit. & ibi Bart. nu. 6. de locat. Alex. l. si infans. nu. 9. de verb. oblig.***

Dubitari non contingit, quomodo intelligatur illud incontinenti, quod solet dubitari concedi, vt moram purgare possint? Prima fuit opinio, i tempus hoc esse quadrimestre: hanc probant aliqui quos testatur Bald. *conf. 157. §. si verbis. lib. 1.* cuius responsum meminit Ripa *l. si infans. nu. 34. de verb. oblig.* qui illa ratione eam destruit, post iterum d. quem citatum quod dicitur in *d. c. parit.* (celeri satisfactio) intelligitur, relatione habita ad biennium, iuxta *l. hanc aduoc. de verb. sign.* quod de quadrimestri intelligi non potest, cum illud fit quarta pars totius termini: multa conferunt, quæ infra in *c. 1. §. 14.* referant.

Secunda est opinio, esse i tempus duorum mensium, vt respondit Bald. *conf. 157. lib. 2. ex l. auctari. §. qui compensatio-*

tem. ff. de iure iur. sed non probat §. qui compensatio. cum in materia penitus diuersa loquatur.

Tertia fuit opinio, i tempus decem dierum esse concessum, quemadmodum glo. in *c. parit. de locat. in verbo, celeri, ex text. l. promissor Stichis. §. 1. ff. de const. pec. ac aliis nonnullis, quæ verè in casibus diuersis conproloquuntur.*

Quarta est eorum sententia, i quod triduum tantum concedi affirmarunt, vt testatur Bald. *conf. 157. ex l. d. c. de re iud.* quæ in iudiciali illa iudicis recitatione loquitur, i ad cuius suspensionem iustificandam intra triduum eliguntur arbitri, ita vt consistat esse terminus diurnus.

Quinta est interpretatio opinio, tempus hoc esse illud omne antequam lis contestetur, sic glo. d. c. parit. quam sententiam ceteri reiciunt, vt testatur Beron. *d. c. parit. nu. 142. cum in d. c. parit.* verbum nullum sit de interpellatione, vel iudiciali, vel extraiudiciali: alius etiam vult argumentis, ad proferendam hanc sententiam in Beron. *d. num. 145.* quantum eius rationes, vtpote a sensu contrario perperit, facili negotio dilui possint. Hæc opinio præter glo. d. c. parit. melius probari videtur in *l. si infans. de verb. oblig.* quæ aduersari videtur *l. si ita quis. §. Scia. causæ. in quo* loci legimus, moram posse purgari intra modicum tempus, quod iudicis arbitrio relinquatur. Quod hæc loca explicat Doct. in *d. l. si infans.* plura considerant. Prima est glossa opinio, quam ibi Bart. n. 1. probant, nempe admittere mora purgationem vsque ad litem contestatam, si modo illa intra modicum tempus fiat, atque ita *d. l. si infans.* declarari ad *§. Scia.* Crebriore calculo reicitur hæc sententia, vt testatur Iaco. Niger *d. l. si infans.* nu. 81. in fin. & ante eum *l. d. nu. 141.* qui ad hanc opinionem confirmandam citatur *l. si cum dies. §. vbi ff. de arbit. qui modicum tempus esse statuit ante litem contestatam, de quo tamen infra in *seq. casu* dicam.*

Secundus fuit intellectus communis Angli, Imola, Roma. & aliorum, *d. l. si infans.* loqui in reo, cui lex multum facit, non mirum si expectatur vsque ad litem contestationem, ac *d. §. Scia.* loqui in actore volente moram purgare ad actionem conferendam, quod solum conceditur vsque ad modicum tempus *l. si in lego. §. colonus. ff. locat.* Hic sensus multas difficultates patitur, quæ longa serie recentest Niger *d. l. si infans.* n. 8. cum multis subiequebitur.

Tertius fuit sensus a latrone perperit, qui dixit in *§. Scia.* diem expressam appositam fuisse, quæ satis prauidere potuit, quare in mora purgatione modicum tempus tribuerit, quod non contingit in *d. l. si infans.* in quo in casu nulla dies expressa fuit. Niger in *d. l. si infans.* numer. 86. in fin. dum latronis considerationem reicit, inquit, licet expressum non in hac materia nihil operari, cum ita liceat moram purgare quando dies expressa fuit, quam quando non fuit, docuit Alex. in *l. si posteri. in fin. ff. si quis causæ. alia itaque ratione opinor latronem haud recte sentire nam et si in *l. si infans.* dies non fuerit expressa, atque nec vlla dilatio ad iudicium addiscandam adiecta sit, tunc pure ergo tenetur, & statim reddere debet. *l. cum qui calidus. §. quoties. de verb. obl.* ita ergo prauidere potuit si promissum in casu *d. l. si infans.* vt is debitor in casu *d. §. Scia.**

Quartus fuit intellectus Claudij Seyllis in *d. l. si infans.* dum inquit, creditorem habere duplicem viam ad constituendum debitorem in mora, extraiudicalem & iudicalem: si iudicalem creditor amplectatur, necesse ille erit litem contestationem expectare, ita (sic) loquitur *d. l. si infans.* si extraiudicalem, per modicum temporis expectabit, infra quod iudex arbitretur moram purgari potuisse, & quo modico tempore lapsio tunc ad interesse agere poterit ita procedat *d. §. Scia.* hanc considerationem diluit Niger *d. l. si infans.* num. 87. quia licet electa sit via extraiudicialis ad constituendum in mora, at tamen terminus moræ exclusivus est ipsa litem contestatio: probatur in *d. l. si infans.* vbi dies non expressa interpellat, & tamen terminus exclusivus moræ est litem contestatio.

Sexta fuit aliorum sententia, qui existimant, tempus hoc ita intelligi velle ad sententiam exclusivè sic testatur glo. in *d. c. parit.* ex text. in *l. Papianus. §. memini. ff. de iust. testam. §. 1. 11. alia. c. de his quibus vt inde. Verum ratio rationibus & hæc impugnari destruique potest opinio, quibus & præcedens: nec adiciatur textus *d. §. memini.* quia respondetur, illud quærelantem de inofficio exculsi, si ante sententiam*

desistat illaratione, quia querelandi iusti habuisse causam præsumitur, quod autem iusta causa sit in consideratione, patet, quia ibi Papinianus acquiritur eum, qui ante sententiam à iudicio defuit, illi qui abest: cum fertur contra eum sententia, & qui potius ob absentiā, quam ob iniusticiam causæ succubuisse creditur in viroque ergo iusta causa consideratur, quod hic non contingit.

13. Septima fuit crebrior aliorum sententia, tempus hoc esse in iudicii arbitrio, ut hanc tandem probavit gl. d. c. potuit, ubi Hero. n. 42. an si de loco sit affirmari post multas Ripa in l. si infamam. n. 31. de verb. oblig. ubi Barc. n. 3. & ibi Ang. an repet. n. 10. & ibi Alex. Niger n. 100. & ibi Alex. n. 11. in l. si in bona fidei. n. 81. Ingit. de all. & in conf. in prima additione ad illud conf. n. 3. & conf. 1. col. 1. in si lib. 11. idem in l. 1. n. 8. 4. C. de iure pignori. Doc. Authen. qui rem. n. 9. vers. & quod binc. C. de sacro. Eccles. cap. 138. n. 7. & conf. 149. col. 1. Paris. conf. 108. n. 14. lib. 1. Tit. 4. ubi inquam in verbo, Omnia vel partem. n. 31. C. de veno. donat. Marlin. in l. questionis. n. 19. de qua. Rota Roma in dec. 17. n. 1. in p. par. in nouissimè editis, & Telfaur. in dec. 77. n. 3. & non bene eruditus Ant. Pichardo Vinella Hispanus in disput. de mora. n. 10. qui alios refert. & tempus cōcessum ad moram purgandam esse in iudicii arbitrio, probat text. l. si ita quis. §. Scia, in fine, de verb. oblig. quem jam declaravi, arbitrat. tamen index iuxta qualitatem rei & personarum, ut recte declarat Iaf. in d. l. n. 3. in fin. C. de iure empoy. qui iudicem admonet, ut diuites diligenter, an pauper & inops sit emphyteuta, 39. diues & pecuniatus, & diuiti minus tempus tribuet: sic considerat Barc. in d. l. si infamam. num. 3. & Hero. d. c. potuit, n. 141. dum personarum, rei, operis, & similibus qualitatibus esse spectandam admonet.

CASVS VIIII.

Tempus statuendum condemnatio ex laudo arbitratoris, ut sub pena aliquid det, quod sit.

SYMMARIA.

1. Tempus quod sit præstitutum iussu aliquid ex laudo arbitratoris, cum tempus expressum in laudo non fuit.
2. Modicum tempus datum condemnatio ex laudo esse illud, quod ceteri condemnati dari solent, ex prima doctorum opinione.
3. Dilationem non concedi ad soluendum illi, qui se paratum esse solueret.
4. Arbitra in iudiciis esse, & paulo post, in multis differe.
5. Laudum arbitratorum transactiois æquiparari.
6. Memoriam in contrahendi partem cum dies certa est.
7. Tempus modicum in satisfaciendo ex laudo esse omne tempus ante litem contestatam, ex secunda doctorum opinione.
8. L. si cum dies §. ult. ff. de recept. arbit. sensus & intellectus, & num. 10.
9. L. cum sine præfusione §. ultim. ff. quando dies legat. ced. intellectus.

1. Visit suo laudo t. arbitet aliquid dari, quod nisi detur, penam adiecit: ambigitur intra quod tempus condemnatus dare possit, ne penæ obnoxius hæredistinguit Papinian. in l. si cum dies. §. ult. ff. de recept. arbit. Aut dies certa adiecta est, & tunc res clara est. Aut adiecta non est, & tunc, si intra modicum tempus dederit, penam euitabit. Dubitari nunc contingit, quod sit illud modicum tempus? Prima fuit opinio glossam d. l. si cum dies §. ult. esse illud tempus quod debitoribus condemnatis indulgetur l. si debitori. ff. de iud. fecit Alciat. l. si infamam. num. 1. de verb. oblig. & text. illum l. si debitori, singularem in eo esse dixit Roman. sing. 417. Tu habes de termino in fin. ut illi qui t. faceret se paratum solueret, nulla sit dilatio concedenda. Confirmatur hæc sententia, quia arbitraria redacta sunt ad iustitiam iudiciorum, l. 1. de recept. arbit. Hoc ergo tempus erit quatuor mensium ex l. 1. C. de execut. rei in d. & sentit Alex. in l. debitoribus. n. 10. ff. de iud. quod quod loci scribit non idem esse in l. laudo arbitratorum, quod cum transactio, scilicet contractus æquiparetur, ubi dies adiecta non est, statim debetur. Lexm. qui alendit §. quoniam de verb. oblig. Hæc opinio vera non est, quia et si arbitraria in multis redacta sit iustitiam iudiciorum, attamen & in multis differunt, ut multos casus recenset Ioan. Annibal. l. si infamam. n. 14. & n. 16. de verb. oblig. Soc. ar. fallent. reg.

28. Differunt præsertim in hac purgatione moram nam t. ubi dies est certa in cōtractibus mora purgari potest l. c. si potest ff. si quis cau. & tamen in sententia arbitrariō licet l. Cel. sui. ff. de recept. arb. & hæc differentiam annotant soc. d. reg. 17. an fallit. & simili ratione videtur Gom. in §. 1. n. 8. In. fit. de actio. Ad hæc arbitrator & iudiciorum æquiparationes diluendas, sic arbitet statim diem certum solutioni. l. quid tamen §. solutorem de arbit. quod non est in iudiciis, ubi quadrimense datur.

Secunda fuit opinio, modicum tempus t. intelligi vique ad litis contestationem, ex verbis d. l. ubi in fine, quia hic vilis est intelligere Iaf. in l. si infamam. n. 13. de verb. oblig. n. 13. ubi ante acceptum iudicium, id est, ante litem contestatam interpretantur l. sed & si ff. de cōstitut. pecu. & l. si quis iussu. §. ult. ff. de damno infecto. & praxer Iaf. d. l. si infamam. Niger. n. 37. an si alia loca his similia retuli, in l. 1. si item si ita ff. ad l. Falc. & l. cum sine præfusione ff. quando dies legat. ced. quæ itatim explicabimus. Hæc opinio vera non est, nec relatis iuribus probatur: nam d. l. si cum dies §. ult. intelligitur, cum qui dare tenetur non esse in mora, ante acceptum iudicium, id est, ante litem contestatam solueret, dimisso quo finit modicum tempus, quasi velic dicit fore cōfessionem, nisi referre, siue lis sit a creditore inchoata, siue pōd hoc ubi debitor teneatur de mora, quod intra modicum tempus soluit, atque ita illud modicum non finitur, ut sit illud omne tempus, quod ante acceptum iudicium elixit, autem l. 1. si item si ita ff. ad leg. Falcid. a Nigro citatur, ne verbum quidem de accepto interpretari faciat, quoniam ibi glossa in verbo, spacio, intelligit illa verba, cum aliquo spatio, id est, ante iudicium acceptum. Non pariter videtur l. cum sine præfusione ff. quando dies legat. ced. nam illa verba, & itatim peti potest ff. ad subsequencia: [penoris autem causa, &c.] quæ velic sentire, statim dici, id est, ante litem contestatam, sed cum interpretationem habere statim, id est, mora commissa, ut docuit ibi Bartolomeum loco penoris legati peti posteaque facta mora non committitur, cum ante litem contestatam soluitur: eritque sensus, iuste contestata super petitione penoris, id non soluitur, mora committitur, atque ita tunc statim centum loco penoris & in poenam relicta debentur.

Tertia ergo fuit opinio glossa in d. l. si cum dies §. ult. ff. de arbit. illud t. modicum tempus intelligi iudicii arbitrio, hanc probatur Alex. in d. l. si infamam. n. 11. in fine, & Iacobus Nigret n. 141. vers. Nec obstat lex de verb. oblig. ar. item ibi Ioannes Annibal. n. 14. scribit tamen Iacob. Cuiacius in commentariis de diuersis tempo. script. & terminis. c. ult. iudicem posse statuere terminum decem dierum, arg. l. promissit. §. ultim. ff. de constit. pecu. eo. rectius minor opote & plus & minus pro personarum & rei qualitate.

CASVS IX.

Probatio quando incontinenti fieri dicatur, ut executio trium sententiarum impediatur.

SYMMARIA.

1. Executionem trium sententiarum, conformium regulariter per nullitatem exceptionem non impeditur, etiam si evidens sit nullitas.
2. Nullitatis exceptionem, cuius probatio incontinenti offertur, executionem trium sententiarum conformium non impeditur.
3. Restitutio in integrum petita & oblati incontinenti probati super lesione, executionem trium sententiarum retardat.
4. Tempus incontinenti quod datur in probantibus oblati incontinenti.
5. Incontinenti fieri dicitur probatio iudicii arbitraria.

Executio trium sententiarum conformium regulariter non potest per nullitatis exceptionem. Clem. 1. de re iud. quod intelligitur crebrius nostris tam evidens sit, ita Rip. l. 4. de condemnatione. n. 15. de re iud. refert sensum se Imolam & Cardinam d. Clem. 1. & Roma, sing. 287. & Didac. li. Pract. quæst. cap. 21. n. 2. qui alios plures citat. Hinc inferunt, non admitti hanc t. nullitatis exceptionem, etiam si probatio incontinenti offertur, nisi ex eadem actus resultet, secundum Ripam d. n. 11. in fine. Soc. iun. conf. 45. n. 19. vers. sed ad line. lib. 1. Paris. conf. 38. numer. 19. lib. 3. Raim. confil.

conf. 3. in *lib. 4. c. conf. 1. n. 1. d. 1.* e contra verò cum pe-
tatur et reit in integrum, & offerunt probationes incontinēti
super legione, sine duobus suspenderit executio trium illarum
sententiarum, vt post alios late scribit Ripa. d. 3. *condemnatum*.
non. n. 10. & alios refert Didac. d. c. 1. n. 7. eo tamen in casu
impeditur, cum aliqua exceptio statim & incontinēti proban-
da obijciatur, vt probant omnes in d. l. 1. *condemnatum*.
sed ambigebat, quando incontinēti dicitur.

Prima fuit aliorum opinio, qd tempus illud concedendū
intra quod tempus fieret executio, si exceptio hæc non fuisset
opposita. Bald. l. 1. *condemnatum*. n. 4. ff. de re iudic.
Secunda potest verbum, incontinēti Bald. l. 1. vbi
de tanto tempore intelligitur verbum, incontinēti Bald. l. 1. vbi
C. de iud. Fel. in c. tenentis. n. 15. de testib. Neuz. confil. 6. m. 3.
Verum tam respicit Bar. in c. 1. n. 12. de respo. spolia. vt retuli
in traill. recap. posses. in remedi. n. 12. vbi dixi.

Tertia fuit opinio, hoc totum esse t in iudiciis arbitrio: sic
glossa in l. 1. a quo ff. de iur. iudic. l. 1. vbi Bar. in specie nostri
casus sic Bald. in l. 3. vbi idem ff. ad exhiben. in l. 1. C. de or-
dine cog. Calca. conf. 6. n. 4. Ripa. d. 3. *condemnatum*. n. 3. vbi
de re iud. Mar. l. 1. *quæstioni*. n. 35. ff. de q. Afflictus c. 1. n. 21. ex qui-
bus caus. feud. amir. traill. Pap. in forma executionis sententiæ
diffinitiuæ in glo. n. 7. Gigas tract. *quæstionum*. q. 300. an sila-
te Soc. iun. conf. 67. n. 9. lib. 3. Chaffa. confil. 88. n. 1. Tirac. in l. 1. vbi
vnguarum in verbo. Omnia vel partem, n. 31. et in verbo. *donatio*.
Largius. n. 119. C. de reue. donat. Alciat. responsio. 409. n. 5.
Neuz. confil. 6. n. 4. prope finem. Natta. confil. 502. n. 2. lib. 3.
Hæc tamen duas interpretum opiniones conciliat Ripa d. 3.
condemnatum. hoc quidem esse in iudiciis arbitrio, iuxta cō-
mune sententiam, sed si iudex arbitrabitur, satis dici inco-
ninenti, si exceptio illa potest intra illud tempus probari,
intra quod executio mandari posset sententiæ. & hoc casu
procedat prima illa opinio Bartoli & sequacium. Confert
doctrina Ange. in l. 1. a quo §. si de testamento in fin. ff. ad S.
C. Trebell. dum docuit, illa verba hodie constare, hodie agitur,
Iam habere interpretationem vt intelligantur, quando
illa exceptio potest finiri intra tempus, intra quod instantia
debet popari, quod iudex intra illud tempus potest maru-
re deliberare, qualem sententiam ferre debet. Natta. praeci-
tato loco, inquit simpliciter, posse iudicem minus temporis
statuere, quam in ceteris solet.

CASVS X.

Quod tempus incontinēti dicitur, cum hæres
offerre probaturum, nullum a testatore
factum esse fideicommissum, ad cui-
tandam satisfactionem fidei-
commissarii præstendam.

SYMARIA.

1. Hæredem teneri satisdare legatariis, de eorum legatis solu-
tendis.

2. Tempus quod hæredi concedatur, dum offert se probaturū
nullum fuisse constitutum fideicommissum.

3. Iudiciis arbitrio statuitur tempus hæredi, vt probet fideicō-
missum a testatore factum non esse.

4. Iudiciis arbitrio quale esse debeat in arbitrando tempus
incontinēti datum hæredi ad probandum, nullum extare
fideicommissum.

Prætor suo edicto cauit, t hæredem teneri satisdare le-
gatariis, & fideicommissariis si illis soluturum legatum
vel restituturum fideicommissum, vt relaxatum est in l. 1. ff. de le-
ga. n. c. n. c. si verò si hæres non satisfidet, mittitur legatarij
vel fideicommissarij in possessionem bonorum legati vel
fideicommissi. l. 1. c. de rato illo iurilo, vt in posses. legat. Vt tamen
aliquando hanc cautionem, simulque missionem euerit hæ-
redes, negant aliquod constitutum fuisse fideicommissum,
idque se probatos offerunt, vt probat l. 1. a quo. ff. vt in
posses. legat. sed ambiguit, quod t tempus sit statuendum, vt
incontinēti doceat, quæ obstat.

Prima fuit opinio, tempus hoc intelligi de vna die, vt re-
tulit Bart. in l. 1. a quo. n. 1. & Chaffa. confil. 68. n. 1. nec
dissentit Beron. in c. 1. n. 38. de respo. spolia. Verum sententia hæc
nullo iure probatur.

Secunda fuit opinio, intelligi hoc tempus de biuehri, sic
retulit Bart. d. l. 1. si a quo. numer. 1. ex text. in fraudem. §.
fidei. de iure fisci. & Lollum. C. de compen. verum quoad
alios casus & terminos loquuntur, vt suis locis dicemus.

Tertia ergo fuit opinio, hoc esse in iudiciis arbitrio, vt
placuit glossa in d. l. 1. a quo. quam ibi est secutus Bart. n. 3.
sic Bald. in l. 1. c. vt in posses. leg. Chaffa. d. confil. 68. numer. 12.
idem sentit Mar. l. 1. *quæstioni*. numer. 31. de *quæst.* & Afflict. c. 1.
numer. 11. ex quibus caus. feud. amir. inquit tamen Bart. iudicem
t hunc debere arbitri de tempore illo, intra quod fit exa-
minatio, an fideiuflores sint idonei, vel intra quod petitur
iurari de calumnia, vt apud eum late Neuz. confil. 6. m. 4. n. 4.
Solent quoque iudices ex subiecta materia indicare, quale
tempus hoc fuit respondit Neuz. confil. 5. n. 3. post glossa in
e. præterea de testib. cog. & lazan. l. 1. vlt. numer. 3. C. de iudic.

CASVS XI.

Quando ad euitandum interdictum, vnde vi,
dicitur incontinēti recuperata posses-
sio, & inibi quale arbitrium iu-
dicis esse debeat.

SYMARIA.

1. Interdictum, vnde vi cum posse exerceri contra eum qui statim
suam possessionem recuperauit.

2. Possessio quando dicitur incontinēti recuperata.

3. Iudiciis arbitrio esse indicere, quando possessio incontinē-
ti recuperata dicitur.

Prætoris t interdictum de vi & vi armata, eo in casu cele-
rat, cum & sua possessione dictus statim recuperat. l. 1. §. cum
igitur ff. de vi & vi armat. quod fuisit comprobatum
in traill. de recap. posses. in remedi. numer. 338. Nunc solim
dubitari contingit, quando dicatur statim & incontinēti
possessio recuperata.

Prima fuit opinio, intelligi hoc incontinēti antequam
ad actus extraneos diuerteret, vt retulit Bart. d. l. 1. §. cum
qui ex text. l. continens, de verb. obli. l. duos. §. vlt. ff. de duos. rei,
ac l. quod ait. §. vlt. ff. de adulterijs. Verum quoad alios terminos
iura illa loquuntur.

Secunda fuit opinio, satis dici incontinēti quamprimum
poterit, ex l. 1. §. confilium ff. ad S. C. Tertul. quod totum
est t positum in iudiciis arbitrio, sic Bart. d. 5. cum igitur. 3.
An in sua disposita qua incipit. *Renauata guerra colum.* 4. Ale-
xand. l. 1. de eo §. si forte. numer. 6. ff. de acquir. possess. citat pul-
chre Bald. l. vltim. C. de his qui a non domino. Bellamer.
colum. numer. 3. de respo. spolia. Bertran. confil. 119. numer. 3. in 2.
parte lib. 3. & confil. 117. numer. 1. lib. 4. Rein. confil. 110. numer. 6. lib.
1. Mar. l. 1. *quæstioni*. numer. 41. de *quæst.* Tirac. in l. 1. vbi vnguarum
in verbo. Omnia vel partem, n. 31. C. de reue. donat. & Rota
Roma. in decis. 70. n. 3. in 2. parte in nouissimis editis. si autem
iudex pendet qualitate personarum & rei. In priuato
est sua possessio deiectione considerabit modicum apparatū
requiri, ideoque multum temporis tribuendum non esse: in
diuare & nobili, cui caltrum ab altero sit occupatum, ex quo
maior apparatū, maior impensa ac diligentia exigitur, ideo
maius tempus erit considerandum. Quocirca affirmant no-
stri interpretes, satis dici incontinēti caltrum recupera-
tū, cum commodè conuocatis amicis, bello parato, & in-
structo exercitu recuperari potuit, vt late scripsi in traill. de
recap. posses. in remedi. numer. 339.

CASVS XII.

Tempus quod incontinēti dicitur, cum agitur
de probanda exceptione, qua impediatur
missio in possessionem ex edi-
cto D. Adriani.

SYMARIA.

1. Exceptionem alioquin indaginem requirunt, non impe-
dire missionem in possessionem ex edicto D. Adriani.

2. Exceptionem præteritis non impedire missionem in pos-
sessionem ex edicto D. Adriani.

3. Præteritis incontinēti probanda missionem in possessionem
ex edicto D. Adriani impedit.

4. *L. si ex falsis. C. de trans. expofita.*
 5. *L. qui agitur ff. de except. aut. l. i. & declaratio.*
 6. *Translatio in ipso iure annullari eius falsitate detecta.*
 7. *Falsitatem instrumentum vitare.*
 8. *Falsum veniens ex diametro repugnare.*
 9. *Restitutionem in integrum acci dentalia reparare.*
 10. *Probationes ad falsitatem sententia non pertinere.*
 11. *Minor falsis allegationibus circumuolui falsitate det. et illa, sententiam ipso iure nullam dicere posse.*
 12. *Baldus in l. si ex falsis. nu. v. ver. sed si talis obiectus. C. de trans. declaratur & explanatur.*
 13. *Iudicis arbitrio relinquitur, quando statim falsitatis exceptio possit probari, quia translatio obicitur.*

1. **S**ententias, & translationes ex falsis instrumentis celebratas, non rescindit ipso iure, sed ex restitutionis in integrum, crebris nostri scribitur in l. si ex falsis. C. de trans. l. 2. glo. ibi, & fac. Butrig. Bart. Bal. Alex. n. 7. Iaf. n. 6. Curt. in an. fene. & Alciat. n. 7. & Curt. fene. n. 3. Socin. in an. conf. 40. nu. 15. lib. 2. quorum sententia probatur in l. i. d. ius. ff. de iud. cui respondet Zasius lib. 3. sing. resp. c. 13. sed minus fecerit; ait ille, ideo ibi opus fuisse restitutione in integrum, quia falsitas non erat detecta, sed solum ex eo presumebatur, quod obiectus, detectus fuisse pecunia corruptis, atque ob id de falsitate non constabat expresse; hinc intellectui refragantur verba text. ibi, [vt tibi probauerit] nam verba hec prapponunt, quod antequam restitutio illa concedatur, esse probandum latam fuisse sententiam per conspirationem aduersariorum testib. pecunia corruptis; detegi itaque debet ante omnia testes fuisse corruptos, atque falsum talibus testimonium, antequam restitutio concedatur; sunt enim illa verba, [vt tibi probauerit], conditionis significatione. l. i. de condit. & demonst. ubi de ditione. si. at t. conditio ante omnia impleri debet, vt dispositio sit locus. l. c. de re iud. ubi Alciat. de verb. sig. Anchar. conf. 27. cola. Rui. conf. 63. nu. 1. lib. 1. & conf. 5. n. 13. lib. 3. Plotus l. i. quando, n. 34. C. unde vi. Probat & hanc sententiam t. text. d. l. si ex falsis. in illis verbis, [retractari precipimus], quia cum sint verba futuri temporis, non operantur ipso iure, sed per sententiam. Iacobus n. 5. l. i. vbi Bart. C. de sacrosanct. ecclesia considerauit Curt. sen. d. l. si ex falsis. n. 11. Solet etiam pro communi hac adferri text. l. i. quia agitur. ff. de except. quem in contrarium sententiam Zasius male refert; nam dum Modestinus scribit, nullam esse habendam rationem prescriptionis fuses instrumentum falso caute, ea ratione vitur, quia principalibus constitutionibus dilinitum est, rem indicatam falsis instrumentis latam retractari; refert itaque constitutionem illam principalem ex d. l. Diuus, quod (vt diximus) eam restitutionem in integrum requirit; si ergo restitutum esset in referentia, l. i. de hered. inst. si pariter vna lex ex altera declaratur. l. i. vbi Bart. de pet. hered. dicendum est d. l. si agitur, declarari ex d. l. Diuus, cum eius constitutio a Modestino referatur. Non ignoro tamen Fulgo. in d. l. si ex falsis, & Zasium d. c. 17. aliter sensisse, translationem scilicet & sententiam ipso iure annullari, cum falsitas detecta esset, sed in eam opinionem male citant d. l. qui agitur, de except. quam communem opinionem probare iam offendi. Sic male citant l. 1. & 1. C. si ex falsis. infl. quia cum non declarant an ipso iure, vel per restitutionem in integrum rescindantur, sicque illud in iuris dispositione relinquantur, erit intelligendum tempus in integrum restitutione ex d. l. Diuus, fortius vrgere videtur illa Zasii argumentatio, dum sic ait, t. falsitas instrumentorum inficit sententiam vito intrinseco & formali, quia cum res iudicata pro veritate habeatur, ii falsitate manifesta apparete veritatis cessat presumptio & sententia, quia nihil t. vero est magis contrarium, quam falsum. *Auribent. de instrument. caut. in prim. restitutio* in integrum tantum accidentaliter reparat. l. i. ff. de integ. restit. Venien. hic respondendum duxi, dolam, qui falsi substantia est, non annullare actum ipso iure. l. pen. C. de inutil. stip. non est ergo verum quod Zasius scribit. Rursus probationes ad substantiam sententia non pertinent, nam sine eis sententia valet. l. prolat. au. C. de sentent. & intercol. om. aud. si ergo instrumenta falsa esse detegantur, non tamen ipso iure sententia, vel transactio, quae illi acquaratur, annullatur. Alciat. d. l. si ex falsis. n. 3. Declarant hanc communem

sententiam Doct. locum sibi non vendicare in minore t. falsis allegationibus condemnatio enim absque in integrum restitutione, sola falsitate detecta, ipso iure sententiam nullam dicere potest. & ita omnes in d. l. Diuus. de re iud. ex l. i. C. si tutor vel cura. fal. alleg. & communem esse restitutum Socin. in d. conf. 40. n. 10. lib. 2. Rubeus conf. 9. n. 4. lib. 1. cum idem esse ait, cum contra ecclesiam, quae minori acquaratur, lata esset cum contra absentem ex aliorum sententia in l. qui Roma. 5. duos fratres. ff. de verb. obli.

Hec paulo alius tractare volui, quo facilius rei veritas, & quod sum nunc dicturus intelligeretur, dum hanc tractauit Bald. in d. l. si ex falsis. numer. v. ver. sed talis obiectus, scribit in hęc verba: [sed talis obiectus non est ad retractionem, sed per viam compensationis de non liquido ad non liquidum, vel de liquidabili statim ad iam liquidum; runc ille obiectus admittitur ff. de iure fisci. l. auferitur. 5. qui compensationem. & intelligitur liquidabili statim, vbicumque probationes non retardant processum, vel retardant valde parum, quod arbitrio iudicis relinquitur. ff. ad Trebell. l. ille a quo. 5. si testamento, & ff. de in poss. leg. l. si is a quo. in prin. hęc Bald. cuius doctrina offendit esse positum in t. iudicis arbitrio, quando exceptio hec falsitatem probanda obijci possit contra transactionem, vt illius effectus impediantur; tamen, Baldum eo loci scribere hanc exceptionem, verē non in modum compensationis obijci, sed potius vt exceptio illa, [dolo facis qui petis, quod statim restitutorus es:] t. apud eum.

CASVS XVI.

Quando probanda sit molestia ab appellante illata, vt appellationis commodo is appellans careat.

SVMMA RIA.

1. *Appellans non auctorit. si interposita appellatione spoliatur.*
 2. *Appellans ab omni nouitate abstinerere debet.*
 3. *Cap. an sit, de appell. declaratur.*
 4. *Inconueniens molestia probari quando dicatur, vt appellans commodo appellatioms priuetur.*

Celestinus III. Pont. Max. constituit in can. sit. de appellat. illius t. appellationi non esse deferendum, qui illa interposita, appellatum spoliatur, atque ita aduersus iuris constitutiones noua molitur est. Nam ex illa molestia dicitur appellans fuz appellatione renunciale, ita ex illo text. annotauit ibi Dec. n. 1. post Matthei. notab. 38. Nota quod si dicitur idem Decius in c. cum tene. om. n. 4. ad tit. de appellat. & in c. ex parte, num. 5. de rescript. post Innocent. ubi, & idem Decius consil. 103. column. 1. prope medium. debet t. ergo appellans abstinere ab omni nouitate, alioqui illi appellationi renunciale dicitur, vt in illo cap. an sit. scripsit Baldus. hoc tamen probare videtur, quando is appellatus, molestiaque deinde affectus, molestiam nouitateque illam incontinenti probare vult, quemadmodum & in t. d. can. sit. constituit videtur, quaque gloss. exilimite, esse in t. de iur. supplendum [maxime], cum semper admittatur intra legitimum tempus huiusmodi probatio, si quae is appellans ea poena puniendus, cum in legem commisit. l. auxilium, in fin. de minor. quod intelligitur cum, vt dicitur circa idem, vt probas & diligas, de appellat. & tradit Abbas d. c. an sit, numer. 1. qui cum hac glossa opinione refidet, non esse necessariam quod incontinenti molestia probetur, cum illa verba [incontinenti], sint posita narratiue, non autem dispositiue. Quicquid censet glossa & Abbas ego intelligo esse dispositionem appositum verbum incontinenti, cum interponenda non sit mora in ea molestia probanda, posteaquam nuper illata est, agiturque de lapsu temporis prosequende appellationis.

Dubitatio nunc non leuis est, quomodo illud t. [incontinenti] accipiendi sit. Host. ab Abbate relatus in d. c. an sit, nu. 8. ver. Host. dicit, censet terminum quindecim dierum praestituendum esse, ex textu & frequens, de rescript. l. perlat. in 6. que

Quando exceptio altiorum indaginem requirere dicatur, vt ex ea non impediatur spoliationi restitutio.

S P M M A R I A.

- 1 Spoliatio esse ante omnia restituendum.
- 2 Spoliatio obis non posse exceptionem altiorum indaginem requirere.
- 3 Exceptio altiorum indaginem requirere, quae dicatur.
- 4 Constitutio noua Pledominum in titulo, delle eccectioni. vers. opposendi. de declaratur.

Non solum est omnibus, spoliationi esse ante omnia restituendum, vt fufius est explicauimus in nostra tractatu de recap. posses. idemque affirmant omnes, nullo pacto aduersus spoliatum agentem, admitti exceptione, quae altiorum indaginem postulat, vt multis in locis illius tractatus retuli, & praefertim in l. reme. g. 3. vbi fortius retuli, multoties fuisse opinionem, nec eiti contra spoliatum admitti exceptione incerti: propterea verum solet dubitari, quae dicatur i exceptio altiorum postulantem indaginem. tandem Roma. rubr. de arbitris. nu. 30. & etiam conf. 2. 1. in fin. quoniam secutus est Crui. conf. 1. 6. nu. 1. in fin. & oc. sen. conf. 9. col. 2. vers. quod vero ad secundum lib. 3. dixerunt esse in arbitrio iudicis, & conueniunt hunc locum. si iniquum in verbo, Omnia, vel partem. nu. 1. C. de rebus donat. Petrus Rebuffus in commentariis in consil. Regias Galles. tom. 3. tit. de materiis possessoris, art. 7. gl. 1. nu. 1. Neut. conf. 6. nu. 1. in fin. his accedunt Fel. in eum contra. at. 1. vers. secundo fallit. de off. deleg. & Ioan. Baptista Affius in praxi iudic. 5. 3. cap. 1. & Rota Roma in decis. 9. nu. 2. in parte in maiorem edicti. Sic contra illa exceptio incertum probanda, dicitur esse in iudicis arbitrio, vt multis huius opinionis reuolui in tractatu de recap. posses. in reme. d. 1. 10. quibus declaratur i constituto noua de demonum in tit. delle eccectioni. dicitur in vers. opposendi. idem vult exceptiones recipientes altiore indaginem posse & debere rescitari cum diffinita, vt etiam in commune statuit Marfilij. sing. 36. intelligitur, inquam, rescipere altiorum indaginem & cognitionem arbitrio iudicis.

CASVS XXI.

De debitore, vel criminoso acceptante literas, quibus fateri debuit, vel crimen videatur, & de tempore ei concedendo, vt petitorius consulere & protestari valeat.

S P M M A R I A.

- 1 Cautela ad extorquendum confessionem a debitore.
- 2 Cautela ad extorquendum confessionem a delinquente.
- 3 L. si filius ff. ad S. C. Maced. explicatur.
- 4 Litera procuratori asserens se donatam, domino acceptanti & non protestanti in contrarium, non mouet.
- 5 Tempus aliquod cedere acceptanti literas, vt illas possit videre & petitorius consulere, ne ex incauta acceptatione sibi prauidetur.
- 6 Iudicis arbitrio relinquere tempus quod conceditur debitori acceptanti literas, vt deinde possit curatorem protestari, ne debitum fateri debeat.

Cautela i satis egregia solent interpretes nostri creditores ostendere, quia suum debitorem, vt debitum cōfiteatur, conuenire, vt inquam illi det literas, quibus significare iam scire eum summum illam debere, ob id eum vellet rogatu, vt soluat, quas literas recipiet, & leget debitor, nec protestetur se nihil debere, debita fateri creditur. Cautela hac sumunt ex text. l. si filius ff. ad S. C. Maced. & eam probant Bart. in l. qui enim ff. rem ratam habet. Capolla caus. 24. & communem esse testatur Ripa in l. admodum. nu. 43. & Cora. nu. 2. de iure iur. idem censuit Martell. nu. 3. l. si in l. qui datus. nu. 9. solut. iur. Barb. conf. 1. ad. 1. in fin. lib. 3. l. si conf. 47. nu. 1. lib. 1. Dec. conf. 330. in fin. conf. 53. num. 16. Gorad. conf. 13. nu. 6. Felin. c. 1. nu. 2. de fide iur. tram. c. onna. lib. 1. comment. iur. Cuius. c. 1. nu. 1. Bart. conf. 47. nu. 5. conf. 91. num. 1. conf. 113. nu. 45. & conf. 127. 3. lib. 3. idem conf. 5. num. 306. lib. 1. Hinc colligit i cautela Marfil. in praxi criminali in 5. diligenter. num. 138. ad indagandum, an quis delictum, cuius auctor ignoratur, perpetraverit, vt ei hac de litera scribantur: quas si receperit, & legerit, nulla prote-

statione deinde facta, delictum fateri videbitur, verum ipse Marfilius cogitandum ob aliqua quae obiciunt, relinquit, sed scribit M. Ant. Blanchus in tract. de iudiciis & tortura. ff. 1. 12. hanc Marfilij cautela veram non esse, & forte recte, hanc doctrinam (vt dixi) colligunt omnes ex d. l. si filius, quam tamen non probare sentit Ripa in l. admodum. n. 37. eo quia in illo solo casu sententia inducit. l. si tamen pars scientie. ff. ad S. C. Maced. aliud eo perpeccatum in illa l. si filius, ubi quasi mandatum patris intercessisset, vt ostendit illa verba, cum quasi mandato eius pecuniam accepit. Clarus ergo probari videtur in Clem. 1. de procu. quia constitutum est, recipientem mandatum, in quo procurator constitutus est, nulli contradicere, cogi mandatum exequi, nisi dicatur, non tibi esse modici detrimenti, cum iam pro illo cauerit constitutus, omnes tamen sententiis hoc textu sententiam hanc probari.

Hinc scribit Crauet. art. 2. de antiqua temp. 4. particula 1. part. 1. n. 11. 3. post Caltr. conf. 3. 14. lib. 1. scripturam priuata probare contra illum, qui etiam sapie pra manu habuit, nec vquam contradicere. Vtut. etiam illa ratione, quia vbi sunt omnes, quia hac taciturnitas factum in se mixtum habet, non mirum si ex illa consensus indicitur, hoc intelligitur interpretes, hac literas probare quod contenta in illis, non autem probare factum ita esse: vt consilium Comen. conf. 177. Supponitur, qui respondit, i literas procuratoris asserens se donatam centum, prauidendum non adierit domino, qui illis acceptis protestatur non esse, quia habet facultatem perferendi, an ita firidem cum illo censuit Ripa & Alciat. vbi supra. Verum Alciat. in l. de iustitia. n. 51. de verb. sig. inquit huic debitori tantum tempus esse tribuendum quo possit redditis sibi literas considerare, & si opus est petitorius consulere: quod vbi venire solet, & potest in his, qui vel alius successerit, vel qui debitum antiquum habere & dicuntur. Sed dubitari cōtinuat, quantum tempus indulgendum huic debitori sit, affirmat Alciat. i arbitrio iudicis hoc relinquit. idem censuit Rubens 6. in l. non solum. 5. morte. n. 102. de oper. noui. m. & nouissime Ioan. Anchaz. Regien. g. 4. nu. 6. plura alia ad hunc casum scripta in commentariis de praesumpt. lib. 1. praesumpt. 65.

CASVS XXII.

Quādo mutuum reuocari non possit, & de tempore designati vfus in mutuo.

S P M M A R I A.

- 1 Mutuum factum ad voluntatem mutui suscipientis, statim non posse reuocari.
- 2 Obligatus pro altero si diu in obligatione permansit, petere potest se liberari, non si per modicum tempus.
- 3 Exceptioe dolo facti qui petis, quod statim rescriptum est, non habere locum in mutuo ad placitum suscipientis concessio.
- 4 Tempus designati vfus in mutuo quid sit.

Mutuum quam diu mutuantis placuerit, factum, non posse i statim reuocari affirmant Bart. & bald. in l. si penam. ff. de verb. oblig. a quibus non dissentit Imol. Comen. & Alex. idem ibi tandem docuit la. nu. 7. vers. & disputando, qui eiusdem opinionis reuolui Abbat. in c. 1. nu. 1. de precar. cuius opinionis ratio est, quia aliquo mutuum esse frustra factum, atque ita iuste, & ex mente & animo facti creditur, vt suscipiens proficiat. Consert in simili text. l. Lucius ff. manda. quo probatur, illum, qui pro i altero sese obligauit, posse petere, le ab obligatione liberari, quod iam diu obligatus mansit, non autem si statim liberari petere, quia de re infra in l. 2. casu. Quocirca Bald. ad l. si penam. scriptum reliquit, illam i exceptionem, dolo facti qui petis, quod statim esse restitutorius, non vendicare sibi locum in nostro hoc casu, ex tacita mente cōrahentium. Nec aduersari rationes, quibus contrarij opinionem tuetur Angelus, quod imo mutuum statim repeti possit, ex quo nulla nec condicionalis, nec in idem intercessit stipulatio atque promissio, quia imo tacita intercessit promissio ad tempus: nempe donec vfus, mutuo suscipiens re vfus fuerit ad suum vfum designatum, cum sine illa causa illi re mutuo suscipiens credendum non sit. Verum quia ignoratur i tempus illius designati vfus, vt relique consilium, iudicis erit arbitrio, quādo mutuum hoc restitui debeat, ut post alios la. in l. si penam. n. 7. de verb. oblig. sic etiam Antonius Capicius decis. 16. nu. 1. & Tiraq. in l. si vngam. in verbo, omnia, vel partem, num. 3. C. de reuocand. donat.

Secunda eorum fuit opinio, qui recte affirmant, hoc totum relinquere iudicis arbitrio, hanc sententiam probante glossa. *Item in §. ult. ff. de test. quoniam fuit secuti Albert. in l. i. C. de test. ff. de Soc. ten. l. i. col. 3. in §. ult. lib. 3.* qui clarè attestat fuisse hanc esse communem Doctorum opinionem, hoc fecerunt. *Crat. conf. 2.4. col. ult.* ff. alij plures quos recule. *Trin. ff. de practico iudice docuit Soc. in l. maior aliter §. nisi committat. ff. de acq. pos. non ore enim affirmatur, nisi committat. ff. de acq. pos. non ore enim affirmatur, iudicem pro qualitate rei & personarum iudicare, quanto tempore obliuio prestatum: nam maius tempus tribuit vi-
3 quodam feminis, qui ob sexus fragilitatem (vt illi aiunt)
4 facilius impilcitor, facilius memorie obliuio inducitur & negotij implicitor, facilius memorie obliuio inducitur & praesentur, vt docuit Ripa in *Liquid iussu. in. 47. de re iudic.* post Gemin. quem citat. idem respondit Socin. sen. conf. 260. col. 3. in prin. lib. 3. & conf. 1. col. pen. vers. prater ea tali. lib. 3. Calcan. conf. 3.4. in §. de Gozard. conf. 9. in. 31. 36. & Paris. conf. 1. in. 33. lib. 3. sic habenda erit ratio qualitatij personarum, na aliquando reperitur aliquid, qui in morbo, vel atate obliuio efficiuntur: quemadmodum de Messala Coruino memorie prodrom est, is promouetur facilius, memorie sensum sic amittit, vt sui quoque nominis oblitus tradatur: auctores sunt Iulius Solinus c. 5. *Polihist. & Petr. Cincius lib. 1. de honest. disciplina. c. 1.* quo loci Orbilio Bencuentano idem accidisse scribit. sic habenda erit cognitio facti aliquid egregij & memorabilis, in qua non ita modico tempore obliuio praesumitur, vt post Fel. in *ca. in infra de re scipe. tradit Capicinus de off. 9. in. 45.* & alia Barb. conf. 2.9. col. 3. in fin. lib. 1. & confert quod scribit Marian. Soc. ten. *ca. quoniam frequenter. col. 2. vers. Testibus. ex lite non contumeliam declarando textum illum. & l. 1. §. d. na. ff. de Carb. edict. inquit, esse in iudicij arbitrio, an in testibus causari possit obliuio si testificari differant, ad hoc vt ante litem contestatam, & ad aeternam rei memoriam possint examinari, inquit, iudicem debere pendere actoris iura, an sint conditionalia, vel in longi diem, vel si factum est intricatum, ita vt versimiliter obliuio causari posset, vel non. Nonnulla alia de obliuione scripti in commentariis de praesump. lib. 6. praesump. 32.**

CASVS XXVII.

Quod tempus debitori concedatur, vt solutionem praeparat.

SPMMARIA.

- 1 Debitori tempus conceditur, vt solutionem parare possit.
 - 2 Creditor non debet venire cum sacco paratus.
 - 3 L. promissor §. 1. ff. de const. p. act. declaratur.
 - 4 L. debitoribus ff. de re iud. declaratur atque exponitur.
 - 5 Iudicis arbitrio relinquitur quod tempus concedendum sit debitori, vt solutionem praeparat.
- Debitori, qui sine conditione, aliunde dilatione dare promissit, tantum temporis indulgendum est, altera quod solutionem parare possit: nec enim, (vt inquit Iureconsultus in *Liquid ducimus. ff. de solut. debet creditor venire cum sacco paratus, quod egregium dictum exponit doct. Alciatus lib. 4. par. 1. in. cap. 1.* Dubitari tamen solet, quantum temporis tribuendum sit huic debitori, vt pecunias parare possit.

Prima fuit opinio glossae in §. omnis, in verbo, *causatum. Insuper de ait. decem dies esse concedendos, vt probare videtur t. L. promissor §. 1. ff. de const. p. act. quae sane opinio solet obferuari quotidie, vt ipse Accursius eo loci testatur. accedit Bart. in *L. si stipulatus. in. 30. de verb. oblig. Verum fuit qui intelligunt t. L. promissor §. 1. ff. de const. p. act. tantum procedere, ita glubi, quod rationem illam attolis, quia in alio grauatur, vt ex pacto iudicio obligatur, & ideo Bart. in *d. §. 4. dixit, hoc casu tempus decem dierum esse limitatum, cum in ceteris casibus iudicis arbitrio relinquitur.***

Secunda fuit opinio, concedi tempus quatuor mensium, ex t. *L. debitoribus ff. de re iudic. quoniam latè declarat ibi Alex. & Socin. ar. rat. fallen. reg. 3. 5. 1. de re. q. 45. Alciat. lib. 1. Parerg. in. 1. cap. 45. libro Insuper de off. iud. verum & is text. concedit duos menses. Sunt tamen qui sententiam in casu illo nulli certum tempus eo iure fuisse praestitutum condemnato ad solvendum, sed solum ex media illa iuris prudentia, iure deinde Codicis ex *l. 1. tit. C. de testis rei iud. fuisse datum tempus quatuor mensium, atque ita iure Digestorum tempus hoc**

erat arbitrarium. ita Alex. *d. l. debitoribus. in. 1.*

Tertia fuit opinio, hoc totum esse t. in iudicis arbitrio, vt eam affirmant Ioan. Fab. d. 9. *omnis. Insuper de verb. oblig. idem docuerunt Ripa & Alciatus in l. 1. de legat. 2. ille num. 36. iste num. 1. Iacobus Conenna lib. 3. quest. 2. in. 3. 3. ff. Baldinus ad leges 12. tab. l. 46. sentit Corat. lib. 3. in fustel in. 1. c. 3. 9. & 21. & eos sentit glossa *l. si domus. in. 9. penultima de leg. 2. ex illo textu. & in §. ult. Insuper de iust. fup. tempus ergo statuit iudex pro modo qualitate personarum, & quantitate pecuniarum. argum. in fraudem §. si adhibus. ff. de iur. fidei. quam alias supra reculi.**

CASVS XXVIII.

De tempore processu condemnato, vt soluat.

SPMMARIA.

- 1 Tempus solutionis, quod condemnato concedatur.
 - 2 L. ult. C. de execut. rei iud. quo in casu loquatur.
 - 3 Iudicis arbitrio statuitur tempus condemnato ad solvendum.
- Solutio t. tempus condemnatis datum, quatuor mensium esse dicitur, *l. 1. vbi. C. de execut. rei iudic. verum illa in personalibus actionibus locum sibi vendicat: in realibus autem non parum ambigitur, in quibus verè nullum certum tempus praestitutum videtur, vt satis intelligimus ex §. 1. Insuper de off. iudic. quare ibi Angel. Arret. num. 6. & Ioan. Fab. ac ceteri intelligunt, hoc t. tempus iudicis arbitrio statui. idem docuit Alex. in *d. l. debitoribus. in. 1. c. 3. 9. & ibi lat. in. 43. de re iudic. & post multos Boer. q. 45. in. 5. 9. & verè ante omnes hanc probant sententiam glossa *d. l. si in verbo stipulatum, prope medium. Quod olim lege 12. tab. obicitur fuisse ex Gellio lib. 10. cap. 1. & alius scribit Baldinus in illis commentariis ad leges 12. tab. l. 46.***

CASVS XXIX.

De tempore, quo de bonis confendens stipulatio committitur.

SPMMARIA.

- 1 Nepotem petentem bonorum possessionem, cauere debere de bonis confendens.
 - 2 Stipulatio de bonis confendens, quando committitur.
- R. Respondit aliquando interrogari Vipian. si nepotem, in cui potestate retentum, cauere debere de bonis confendens cum filio retento in potestate, si ex Praetoris edicto nomine sui patris bonorum possessionem petat, vt habetur in *l. si quis. ff. de collat. bon. fed* solet apud Vipianum dubitari, quid t. stipulatio haec de bonis confendens committetur? & respondit ille, cum interpellatus cum aliquo spacio, quod conferre potuit, & non contulit. *d. l. si quis. §. stipulatio. quod sane temporis spaciū cum à lege difinitum minime fuerit, iudicis arbitrio statuendum erit, vt in eo stipulatio, habetur, & text. illum annotat Iacobus Conenna lib. 3. quest. 3. in. 5.*

CASVS XXX.

Quod tempus sit praestitutum in casu. l. 1. §. item si ita ad leg. Falc. & l. si domus §. in pecunia de leg. 1.

SPMMARIA.

- 1 L. 1. §. item si ita. ff. ad leg. Falcid. explanatur.
- 2 Incontinenti quando dicitur in casu l. 1. §. item si ita. ff. ad leg. Falcid.
- 3 Iudicis arbitrio esse quod dicitur incontinenti in casu l. 1. §. item si ita. ff. ad leg. Falcid.
- 4 L. si domus §. in pecunia. ff. de leg. 1. declaratur.

P. Autem scribit in *l. 1. §. item si ita. ff. ad leg. Falcid. legatum a testatore his verbis factum dat, Impetrari in Falcidiam si nulla facta mora statim solutum sit verò commissa sit mora, & adhuc soluat penus, non esse locum Falcidiae: quandoquidem solutioni decem poenae nomine locus erat, in qua sane poena Falcidia locum sibi non vendicat: quae de re ibi latius interpretes nostrum disposuit. Nunc de eo tantum contingit dubitari, quomodo intelligatur illa verba Pauli: Et quod dixi t. incontinenti intelligitur cum spacio, &c. Glossator eo loci intelligit primo de spacio illo temporis, quod intellectu magis qui sensu percipitur, vt *L. liquid ducimus. cum similib. de solut. Verum in ambiguo adhuc res versatur. Secundo ergo loco is glossator an intelligi incon-**

tiocenti, quando fecerit: si fuit concessa super decem legatis potius nomine, ex l. *superior*. ff. *quando dies legat. ced.* sed adhuc res clara non est, cum non exponat glossa, intra quod tempus interpellare heredem, ut legatū soluat legatarius debeat: quare interpellatio verā fieri debet incōtinens, hoc est præsens aliquo spacio temporis iudicis arbitrio, qui ratione habet qualitatē personarū, & res: ita Alex. d. l. *si item sit ita, non verset* dicit Angel. post Alex. ibi, qui tamen opinatus est, hunc iudicem decem dies præsistere debere, argumens. *Lorum*. ff. *de test. pecu.* quam dispositionem esse specialem favore constituti, iam diximus supra. 26. *ca.* alia nonnulla scripsit Alexand. quæ apud eum legi possunt: atque ita tempus hoc esse iudici arbitrium sentit Bart. in l. *cum quidam in fin. de leg. 2.* quod confirmat ex t. l. *si domus*. §. in pecunia. ff. *de leg. 1.* & ibi gl. cum pecunia legatur, & tempus solutionis non apponitur, iudicis arbitrio terminatur: & textum illum sic etiam interpretatur Cuiusvis *tratt. de iur. temp. præscript.* c. *terminis*. c. *ultim.* Non dissentit Bald. in ad legem in. *tab. l. 6.*

CASVS XXXI.

Quod modicum tempus dicatur, cum superficies ad illud modicum tempus conductur.

SUMMARIA.

- 1 Superficies quæ dicitur.
- 2 Superficiem ad non modicum tempus qui conductus, in rem actionem habet.
- 3 Superficiarius superficiem alienare potest, & ibi declaratur.
- 4 Tempus modicum quod dicitur, ut superficiarius dominus quodammodo ipsius superficiem censetur, & plures opinionēs referuntur.
- 5 Iudicis arbitrio relinquitur quod tempus dicatur modicum in conductu superficiem.

Qui superficiem (est) superficies, ut obiter hoc dicam, secundum Vaconium *lib. 2. Declar. iuris, cap. 2.* terre pars superior, faciesque cuiusque rei, quæ oculis cernitur) ad non modicum tempus conductus, actionem in rem habet: l. *1. §. quod autem de super. quare* is superficiarius t alienare, & cedere ius suum potest, quod declarat Bart. in d. §. *quod autem*, procedere cum is superficiarius superficiem libere consecutus est, secus si retinet, cum illa præstatione annue pensionis: tunc etiam dominum requirere debet, alioquin à iure suo cadit, quemadmodum & emphiteuta. Cum Bart. idem sentit Soc. in *conf. 187. in fin. lib. 1.* post Arret. in §. *ad id. in fin. locati idem sentit Dec. conf. 16. col. 2. vers. secundo principaliter* c. *col. 3. vers. ult. non obli. silentio* nunc cetera innotuo: solum tunc dubitari contingit, quod sit illud non modicum tempus quod à lege non diffinitur: plures sunt opinionēs, ut retulit glossa d. §. *quod autem in verbis actio.*

Prima fuit opinio, intelligi de tempore, & dictum, ex l. *1. §. hoc interdicto ff. de inier. aliquæ prius*, quæ non probat, cum loquitur in casu duobus, nempe in solo folio vso, ut is in possessione conservetur, donec de meliori iure appareat.

Secunda fuit opinio, tempus hoc modicum esse biennij, *Item domus ff. locati*, verum illi text. loquitur in eo, qui rem totam, non autem superficiem conductus, quoniam in casu tēpus est determinare, & lex videri disponendo processit.

Tertia fuit opinio Inerij, ut retulit gl. d. §. *quod autem* hoc esse tempus quinquenni, ex l. *1. §. quod dictum de separ. ex l. si a celso, de verb. oblig. & ex c. *emulone*. In fin. de iur. oblig. quæ sane iura diversis in casibus loquuntur, atque ita ad huius nostri casus diffinitionem trahi minime possunt.*

Quarta fuit opinio, dari decennium ex l. *1. c. de præscr. long. temp. & ex l. *sed et si*. §. *Arifto*. ff. *qui & a quibus*. sed iura illa his in terminis non loquuntur, atque ita ad hunc trahi verè non possunt, ut iam de aliis diximus.*

Quinta fuit opinio, tempus hoc et iudicis arbitrio terminari. Sic gl. d. §. *quod autem*, à qua nec Bart. ibi recessit: eam probat clarè Jacob. Concenna *lib. 1. quest. cap. 3. num. 6.*

CASVS XXXII.

Tempus quod sit datum domino ratificanti solutionem falso procuratori factam: & ibidem de ratificante sententiam.

SUMMARIA.

- 1 Procuratoris falsa solutio liberatur, si dominus factus cer-

nior ratum habuit.

- 2 Iudicis arbitrio relinquitur quod tempus sit intra quod dominus ratam habens solutionem falsi procuratoris actionem liberet.

- 3 Sententiam iniuste falso procuratore, ad suumorem dominum laram à domino ratificanti posse: & intra quod tempus.

Solvens falso procuratori, liberatus, si modo dominus tunc certior est factus, ratum habuit, l. *vero procurator*, §. *ult. ff. de solut.* quod autem tempus concedatur domino, ut vel ratum habeat, vel contradicat, iure non diffinitur: tantum subicit in hæc verba Iulianus in l. *ratum*, illa t. i. Ratum autem habere dominus debet, cum primum certior factus est: hoc d. *maximè* & enim quodam spatio temporis accipi debet: si spatium illud temporis quod sit, non exprimitur, quare in iudicis arbitrio esse scripsit Laenza in Concenna *lib. 1. quest. iuris, ca. 3. num. 6.* Afflicti *ca. 1. num. 21.* ex quibus *caus. feud. amitt.* Ex hac declaratione sic diffiniri potest illa disputatio, intra quod tempus dominus ratam habeat laram t sententiam ad sui favorem iniuste falso procuratore: tunc enim hanc sententiam posse à domino ratificanti præsupponimus ex receptiori opinione, quam probavit Bart. in l. *si mater*. §. *hoc iura*. ff. *de except. rei iud.* & communem testatur *12. in l. licet*, *num. 10. c. de procurat.* & Bebaht. *Vantius tratt. mulier. in iur.* Quod mod. sent. nulla reparari possit, *num. 10.* qui tamen multos contrarie opinionis refert: verum nunc non contendo, & verè ratificatio intra tempus ex arbitrio iudicis præstitum fieri debet.

CASVS XXXIII.

Quod modicum tempus dicatur illud concessum reuerso vt componat sarcinulas & Advocatum quærat, ut agere incipiat contra præsententem.

SUMMARIA.

- 1 Absens reuersus contra præsentem & præsentem restituitur.
- 2 Tempus modicum quod dicatur intra quod absens reuersus restitutionem petit.
- 3 L. qui mittitur, §. *si mittitur* ff. *ex quib. cau. maior exponitur*.
- 4 *Lib. 2. ff. de legat. declaratur.*

Ab absente domum reuersus restituitur aduersus eum, qui suam possessionem violare cepit, quod intelligitur, si intra modicum tempus restitutionem impetrit: tunc illud enim tempus, dum cõponit sarcinulas, dum advocat quærit, dum hospitium conduct, subducitur: cum pro absente is habeatur, ab hostibus, §. *ult. in fin. ff. ex quib. cau. maior*, quod autem illud modicum tempus sit, à lege nō declaratur: quare iudex arbitratur, ut placuit Bart. in *summa d. l. ab hostib. §. ult.* & probat *1. non enim*, quæ immediate sequitur, de respons. *lib. 2. conf. 1. col. pen. lib. 1.* & sentiunt Mari. *1. quest. iuris, num. 14. ff. de quest. Tiraq. in l. si vnguis in verbo, omnia vel parit. num. 31. c. de reuoc. domus*, & Iacobus Concenna *lib. 1. quest. 6. 3. num. 5. in fin.* & Iacobus Cuiusvis *tratt. de iur. temp. præscripti & term. c. ult.* erit ergo diligentia iudicis arbitrari hoc modicum tempus secundum personarum, rerum, & negotiorum qualitatē: tunc Bald. d. §. *ult. num. 1.*

Hinc inferri potest declaratio ad l. *qui mittuntur*, §. *si mittitur*, ibi gl. in verbo, *agere*, ff. *ex quib. cau. maior*, & ad l. *legato ff. de legat.* quibus probatur, legatum censeri esse in legatione, dum se præparatur proficiscitur, illud tempus præparationis intelligitur diffinitum iudicis arbitrio, pro qualitate negotij & personæ.

CASVS XXXIII.

Quod tempus præstitatur volenti proponere querelam ad libertatis actionē impediendam: & quid in ceteris actionibus & exceptionibus.

SUMMARIA.

- 1 Querelam iniussu impedire actionem libertatis.
 - 2 Tempus quod statuitur ex quo querela vult agere ad actionem libertatis impediendam.
 - 3 Iudicem suo arbitrio statueret tempus agendi & excipiendi.
- S**i quis libertatem t ex testamento sibi deberi contendat, & testamento per querelam infringi potest, ab actione de

ne de libertate consequenda super sedetur, donec de quæ-
sita cognitione fuerit: ut ait apud Vlpian. *I. si quis libertatem, in
p. 1. ff. de p. et her. ed.* Verum quia quis et querela agere in-
tendit, per calumniam diffidere iudici posset, statuit iudex
modicum tempus, intra quod si agere poterit & debebit. *d. l. si quis libertatem, §. plane, cum ergo modicum illud rēpus
a lege non sit definitum, ergo iudicis arbitrio statuendum, ut
ibi annotatur gl. in verbo, modicum tempus, & ibi Bart. nu. 8.
non dissonat, & clare Tiraq. tract. de retract. confang. §. 1. gl.
1. num. 8. in fin. quia diffinitione plures alii casus sic determi-
nari possunt: nam cum vera & recepta sit sententia, iudicem
etiam in civilibus quam in criminalibus actori, accusatori &
reo, posse statuere tempus ad agendum, acculandum, & ex-
cipiendum, ut annotatur Bart. in *l. Papinianus, §. si quis possit,
in fin. ff. de inoff. testam.* & latius in *l. Titia, nu. 9. ff. de accus.* &
scribit Cagno in *l. diffamari, 1. nota ab C. de ingen. & manumif.*
quo loci vers. quanto amplius, hunc text. *l. si quis libertatem,*
esse finitorem affirmat, post Angel. ibi, & Franc. Aret. in *l.
quandis de acq. hered. illi quoque, qui per obliquum potest
agere, mouendo litem per modum contradictionis, terminus
statui ad iudice ad agendum potest. Sic etiam Gome. in §. pra-
iudicialis, n. 7. Inff. de act. in his ergo iudex suo arbitrio pre-
sumitur statueret quod causa cognita faciet, ut omnes in *d. l. diffamari,*
notant ibi Cagno n. 6. post Bart. *d. l. Titia, in ff. de
Boer. q. 355 n. 5. & D. d. lib. 1. variat. res. lat. c. 18. num. 1.***

CASVS XXXV.

De tempore electionum non præstituto,
à iudice statuendo.

SYMMA RIA.

1. Electionis tēpus a testatore non definitum, à iudice diffinitur.
 2. Electiones intra tempus iudicis arbitrio fieri.
 3. Electionem moram purgare posse.
- E**lectio tēporum a testatore non definitum, à iudice diffinitur, nec
tempus, intra quod eligendum est mancipium, præstini-
tum est, statuit iudex, ut probat *l. emancipiorum ff. de optio. lega.*
quo loci gl. in verbo, non compente, sentit vno verbo, dum ci-
tat *l. si de iure delib. & clarus hoc affirmat Tiraq. tracta.*
de retract. confang. §. 1. gl. nu. 18. in ff. sic in ceteris tē electioni-
bus affirmant gl. *l. cum quidam, c. 2. ibi Bart. nu. 13. de leg. 2. &
late Paris conf. 12. n. 3. lib. 3. c. 2. ibi num. 4. post Florian. in d.
3. cum quidam, inquit, hunc tē electionem posse moram pur-
gare vique ad litem contestatam.*

CASVS XXXVI.

De tempore concessio interpellato, vt compa-
reat, ne morosus reddatur.

SYMMA RIA.

1. Debitor per interpellationem statim in mora nō constituitur, sed per modicum tempus expectari debet.
2. Iudicis arbitrio statim statim, intra quod morosus interpel-
latus expectatur.
3. Iudicem arbitrari debere statim aliquid dici fieri, cum sit
tempus quo potest.

Debitor, vt in mora constituitur, interpellari debet,
modicum tamen temporis tribuendum est, intra quod
comparere possit: quod sanè tempus magis intellectu
percipi, quā sensu potest, vt egregie sentit gl. in *l. Emilii,*
in *gl. in verbo, resistit, ff. de minor. Verum hoc tēpus statuit
iudex suo arbitrio statim scribit Bald. Alex. Card. & Martinus
Land. in c. 6. ad ad finem lex. *l. Titia, l. si ex legati causam, §. de
verb. oblig. & plures retulit Tiraq. de retract. confang. §. 1.
gl. n. 23. c. in si vilius, in verbo, omnia vel partem, n. 31.
C. de reuoc. donat. & illam gloss. d. l. Emilii, probat alio in
casu ipse Tiraq. de retract. comen. §. 1. gl. nu. 45. post Rom. 2.
conf. 17. & subicit Tiraq. in d. gl. 10. nu. 14. iudicem hunc ar-
bitrari debere, vt consensum id fiat cum fieri potest, cum sit
hæc quædam conditio poetitiana, *l. 1. rogo, ff. quando dies leg.
ced. iuncta libe. conditio, de condit. & demonst. ad quod An-
dreas conf. 331. col. 2. vers. tertio addendum, intelligit
etiā in huiusmodi conditionibus apposta fuerit dictio,
[quandoquocunque.]***

CASVS XXXVII.

Tempus quod cōcedatur ad deliberandū ei, qui
potest, si vult emere, ne res alteri vendatur.

SYMMA RIA.

1. Vendere qui vult teneat, eo nō emente, alteri videri potest.
2. Vendere prohibetur extra familiam, nullo de familia emen-
te, vendere alteri potest.
3. Alienandi simplex prohibitio non arguit testatorem voluisse
se rem illam in familia permanere.
4. Tempus quod præstatur illi, qui emere debet, si vult, ne
res alteri vendatur.
5. *l. vlt. C. de iure emptor. declaratur.*

Cum ex locali stipulatione quis vult teneat, & non al-
teri vendere teneat, si is, cui vendi promissum fuit, in-
terpellatur, & emere recusat, alteri imponi vendi potest,
*l. qui Roma, §. cohæredes, vbi omnes, de verb. oblig. præsertim
Bart. nu. 1. dum scribit, prohibetur vendere extra familiam
tunc posse, cum illi de familia emere recusat, quia de re ibi
plura scribit Soc. nu. 19. *l. Titia, nu. 11.* & apud Dec. conf. 24. n. 5.
conf. 127. nu. 14. c. conf. 181. nu. 6. Soc. iun. conf. 97. nu. 12. lib. 1.
Goza. conf. 102. nu. 12. Kube. conf. 1. nu. 12. 3. & cum Bart. sentit
Tiraq. de retract. confang. §. 1. gl. 9. nu. 146. qui alios recentius
cum enim sola simplex extat prohibitio non alienandi extra
tra familiam, non creditur voluisse disponere in familia
omnino cōcederari: ergo illi de familia recusat emere, ex-
traneo impune vendi potest. Verum hoc intelligitur doro
prius competenti tē termino, intra quem deliberat illi de 4
familia, an emere velit, vel non: quod sanè tempus quale
sit, nostri ambigunt, cum a iure definitum non videatur. Pri-
ma fuit opinio Bart. in *l. qui Roma, §. cohæredes, n. 2. de verb.
oblig. quam secuti sunt alii plures, vt eo loci retulit *l. Titia, nu. 4.*
& post eos Beneue. Stracha tract. de mercatura, in tit. de
decoloribus, 1. part. n. 10. tempus duorum mensium esse indol-
gendum, ex *l. vlt. C. de iure emptor.* à quorum sententia vifus
est tandem non recedere *l. d. cohæredes, nu. 1.* dum affir-
mat, argumentari licere à similibus ad similia, *l. nisi omnino,
ff. de legib. quod sententia non placet, cū sit text. *l. vlt. in casu
admodum diuerso loquutus: nec argumentari à simili licet,
ex his que supra scriptimus in 1. calu post Tiraq. tract. de
retract. confang. §. 2. gl. nu. 19. qui tamen in §. 1. gl. 10. num. 19.
cum Bart. in d. §. cohæredes, sentit.****

Secunda fuit opinio Raphaelis Comenari d. §. cohæredes,
& ibi retulit *l. Titia, n. 4.* hoc esse in iudicis arbitrio positum, is
ergo iuxta rei & personarum qualitates statuit terminum
ad deliberandum: quod magis placet, quoniam illud, quod in eo
§. cohæredes, nu. 8. docuit Alciat. hoc quidem tempus esse i-
udicis arbitrio, sed illud spaciū duorum mensium debere
præstare: nam tunc hoc arbitrarium non esset, fed à iure
coarctatum. Illud tamen verum affirmant omnes, vt in d. §.
cohæredes, scribit *l. Titia, nu. 6.* illum reculantem emere, posse
moram purgare re integra, antequam scilicet extraneo ven-
datur: quod multis ibi confirmat Iafon & Alciatus.

CASVS XXXVIII.

De tempore concessio delinquenti, dum sponte
confirmat confessionem à se in tor-
mentis factam.

SYMMA RIA.

1. Cautela iudicum malefactorum, qui curant confessionem de-
linquentis in tormentis factam sponte ab eis confirmari.
2. Tempus quod sit, intra quod delinquentis sponte confessionem
in tormentis factam confirmat.

Veriusi lateuclatorum, ea vi solent t cautela cum de
linguentes quætionibus subiciunt, vt inde extorqueant
confessionem confirmant, eos adduci ad tribunal inibet, vt
cessantibus tormentis, sponte quod in torcra sunt confessi,
ratificent, vt multi scripserunt præsertim Angel. Aret. tract.
malef. in verbo, fama publica, post Bart. & alios in *l. 1. §. di-
nus Senerus, ff. de quæst. Martini in præci criminali, §. quoniam,
nu. 35. & latius in d. §. Senerus, num. 1. verum tempus al-
quod intercedere debet intra adhibitas quæstiones, & rati-
ficationem, quod sanè tempus iudicis arbitrio relinquatur,
sic Aug. Arimin. in addit. ad Angel. de malef. in verbo, fama
publica, pag. 8. in vers. postquam aliquis in fuit. Martini in d. l. 1.
§. D. Senerus, nu. 6. c. in l. quæstionis modum, nu. 11. de quæst.
post Bart. d. §. diuus, n. 4. qui scripsit, audire hunc arbitri
debere de tanto tempore, intra quod verisimile sit dolorem
cessasse: nam si statim adductus fuisset ad bancum, vi erret
hoc eadem formidine factum, arg. *l. quod ait, §. vlt. de adu.**

Marfilzamen d. 9. *Diuis. m. 6.* inquit, iudicem debere concedere, ut si Reus tortus falem per diem viam quiescat, idque affirmat ex Ang. & Alex. sententia: & ad hanc rem pluraliscriptura in casu 169.

CASVS XXXIX.

Quod sit tēpus, intra quod possidēs rem alienatam contractū simulatam presumere faciat.

SVMARIA.

- 1 Simulatus arguitur contractus, cum alienari in possessione rei permanet: quod paulo post declaratur.
- 2 Tempus quod sit quo alienari, & in possessione manens, arguat contractum simulatam.
- 3 Iudici arbitrio relinquitur, quod dicatur tempus, quo alienari in possessione manens, presumi faciat contractum esse simulatam.
- 4 Iudicem multis de causis recedere debere ab ea presumptione, quod alienari in possessione manens, presumi faciat contractum esse simulatam.
- 5 Possidēs post alienationem a se factam, & emptori de fructibus respondens, cessare facit simulationis presumptionem.
- 6 Constatuēti se possidēs nomine emptoris, cessare facit presumptionem simulati contractus.
- 7 Constatuēti quando faciat cessare presumptionem simulationis.
- 8 Iuramentum, nisi piteat aliter, cessare facit simulationis presumptionem.
- 9 Simulationis suspicio cessat ratione aetatis emptoris, vel venditoris.
- 10 Ignorare presumitur aetate minor.
- 11 Iudici arbitrio relinquitur, an aetate minor ignoret iuris dispositionem.
- 12 Simulationis suspicio cessat in heredibus possessionem continuantibus.
- 13 Ignorantia est probabilis in herede.
- 14 Hæres qui cum defuncto commorabatur, scire presumitur facta defuncti.
- 15 Simulationis suspicio cessat, cum venditor ob id in possessione remanet, quod contractus substantialia consumpta non sint.
- 16 Venditor si retinet possessionem in loco locationis facit cessare suspensionem simulationis.
- 17 Simulationis suspiciōnem cessare, cum venditor causa citatā permanet in possessione.
- 18 Simulationis suspiciōnem cessare, cum emptor iustus ex causa ingredere non potuit possessionem.
- 19 Dux constanter matrimonium maritus est.
- 20 Maritum teneri solvere onera pro fundo dotati.
- 21 Maritum suo facto non posse efficere conditionem uxoris deteriorem.
- 22 Maritum uxori prauidere non posse, si causam employmentem non soluit.
- 23 Sententiam latam contra maritum, uxori non prauidere.
- 24 Prescriptionem decursam contra maritum, non prauidere uxori.
- 25 Simulationis suspiciōnem cessare, cum nulla infra extat causa.
- 26 Simulationis causa a quo probanda.
- 27 Simulationis suspiciōnem cessare, cum emptor usumfructum retinuit.
- 28 Statutum Patavinum sub rubr. de obligationibus, cap. si quis emit, declaratur.
- 29 Statutum Braxia 170. in civilibus, sub rubr. quod venditio, declaratur.
- 30 Inter multas coniecturas, quæ ad detegendum contractū simulatū observari solent, illa est, quando venditor non obstante venditione facta, adhuc in possessione rei permanet, ut annotatur Bart. in l. si cur. s. superacuum n. 5. ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol. Soc. sen. conf. 18. col. 9. lib. 1. al. conf. 16. col. 2. lib. 1. Ruin. conf. 119. n. 1. lib. 1. Dec. conf. 131. col. 1. conf. 87. n. 3. conf. 648. n. 4. conf. 619. n. 3. conf. 691. in fi. Gozad. conf. 49. n. 31. Cur. iun. conf. 103. n. 11. conf. 110. n. 4. Paril. conf. 153. n. 1. conf. 154. n. 7. conf. 155. n. 1. lib. 1. idem conf. 12. n. 39. lib. 3. conf. 110. n. 6. conf. 141. n. 16. lib. 4. & alios cōgēss in cōmentariis de presump. lib. 3. presump. 112. n. 10. & in presump. 114. n. 30. Sed a solet in hac re ambigi, quod tēpus hoc sit: Vna fuit opinio, diu esse intelligendum de decennio: quæ opinio iure non probatur. Secunda fuit opinio, esse intelligendū de triennio: ex l. 1. lib. 1. C. de apeliis publ. lib. 10. quæ diuerso in casu procedit.

Tertia fuit opinio Bart. in d. s. superacuum n. 5. & in l. post contractum n. 5. ff. de don. hoc relinquendū esse iudici arbitrio. Quod placuit & Bal. Ang. alii nonnulli, quos reuertitur in tract. de retract. conf. 5. n. 1. g. 1. n. 3. & in l. in quibus, in verbo amma, n. 31. C. de reus. don. idē respōdit Gozad. conf. 9. n. 55. vers. quarto respondetur. Iudex tamē ab hac presumptione & fraudis suspitione multis casibus illius de causis recedere poterit. Aliquot casus nunc ego recensēbo, ceteros diligēs & studiosus lector suo studio apud Doct. observabit.

Primus itaque casus est, cū is, qui alienatus pradii, & eius f. possessionē, alienatione facta, cōtinuat de pradii fructibus emptori illigis, qui acquisivit, & pōdit. Nō tunc fraus cessat suspicio, cū nō suo nomine alieni illi, sed nomine illius, cui dilataz. possedisse dicatur. ita docuit Bart. in d. l. si cur. s. superacuum n. 6. ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol. & in l. post contractum n. 1. in fi. de don. & ibi. Picus n. 47. Ioan. Annibal. n. 128. & Alciat. n. 43. Inno. in callo 201. n. 14. de pig. Dec. conf. 146. n. 20. Ruin. conf. 26. col. 1. in fi. lib. 4. Brun. conf. 18. n. 11. Gozad. conf. 94. in fin. & Cur. iun. conf. 110. n. 3. in fin.

Secundus est casus, cū iis, qui alienant, cōstituit de post. 6. dere nomine & vice illius emptoris & acquirētes vel etiam id egre per clausula precam. Nā hac efficiēte cōstituentem & precario cōcedētē possessorē: & ob id fraudis & simulationis suspicio cessat: itaque in specie scribitur Bart. conf. 61. Petr. Nicol. n. 4. vers. Circa tertium, lib. 1. Inno. in d. callo 201. n. 19. Aret. conf. 65. n. 3. Caprol. tract. de simulatione contractuum, presump. 3. Ruin. conf. 119. n. 9. lib. 1. & Cur. iun. conf. 110. n. 3. vers. vel aliter. Ceterū ab hac opinione differētiā Bart. in d. post contractum n. 4. vers. sed quid ff. de don. Bal. in l. 1. C. de don. ante nup. alios recenset Itaq. tract. conf. 3. part. limit. a. quos quidem ego loqui t. intelligo cum simulatio & fraus a plico, vel alio tertio allegatur. Aret. verō, Capella, Ruin. & Cur. cū ab eo dē cōtrahente ita sentit Picus in l. post contractum n. 5. ff. de don. & ibi Alciat. n. 47. post Bal. vel etiā intelligi potest, cū simulationis causa non appareat: Bart. d. conf. 61. n. 4.

Tertius est casus, cum t. dubitum est iuramenti acquirētis & dilatahētis, quod iuravit, nihil fēctē, nihil simulatē ab eis gēstū respondit Cur. iun. conf. 108. n. 13. post Alex. & alios in l. nemo potest, de leg. 1. Idē probatur But. in c. cōtingat, de inreus. & M. Ant. Bauer. tract. de viciis iur. m. special. 6. 4. hāc esse cōmūnem teatū post Soclen. Gomez in §. ite si quis postulat, col. 1. vers. & ita ipsemet. Infi. de act. qui alios differētes, præteritum cō. iuplūm recēit: vt quoque differēt: Ripa in d. l. nemo potest, n. 76. qui declarat. Sed hic locus non postulat, vt rem hanc plena manu discutierant videndi interpretes in d. c. cōm cōtingat, ibi Alciat. mun. 37. Ruin. conf. 1. mun. 2. lib. 3. Challa conf. 7. mun. 28. Neuz. conf. 23. Paril. conf. 153. 4. & 55. lib. 3.

Quartus est casus, cum t. ratione etatis alienantis fraudis & simulationis suspicio cessat, vtputā si esset pupillus, vel aetate minorata Bart. in l. post contractum n. 5. ff. de don. & ibi. dem Picus, n. 47. vers. ita limita. & Ioan. Annibal. n. 132. & clarus Gozad. conf. 94. mun. 55. vers. quarto respondetur. quidem t. ratione etatis præsumitur ignorare hāc, quæ verio luti & callidi hominis sunt. Quod tamen ex personarum & facti qualitate ego iudici t. arbitrio relinquere iudicandū: quod sentit & Alciat. in d. l. post contractum n. 16.

Quintus est casus, in quo ab hac presumptione & suspitione recedere debet iudex, cum non is t. qui acquisiuit, sed eius hæres & successores per longum illud tempus, alienatione facta, possessionem apud venditorē esse passi sunt: ita sentit Bart. in d. l. post contractum n. 5. vers. quid enim ff. de don. & ibi Picus n. 48. Ioan. Annibal. n. 132. & in specie nostra ita responderunt Aret. conf. 65. in fi. Gozad. conf. 94. n. 56. & Cur. iun. conf. 100. n. 3. in fin. Nam t. probabilis est eo: 13. rum ignorantia, l. qui in alterius, ff. de reg. iur. Quod ex traditis ibi. a Dec. & recentioribus declarari potest: & præter illos cessare hic casus in t. successore t. & hære, de qui 14. de fundo commorabatur: vt respondit Ruin. conf. 110. n. 17. lib. 1. qui idem esse consiliū, cum hæres erat filius ita inquit idem Ruin. conf. 57. mun. 13. lib. 2. & in specie nostra Soclen. conf. 164. col. 1. vers. conformatur hoc idem lib. 2.

Sextus est casus, t. cum rei venditor possidere continuat, vt eo quod substantialia contractus consummata non sunt: vt est, cū adhuc solummodo t. ius integrum emptoris non sunt: ut d. l. si cur. s. superacuum ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol.

interpretatur Roman. conf. 30. 4. Plura sunt, que allegantur, n. 3. qui ita eis probari ex hoc textu, tenetur, s. sed est ar. om. ff. de actio. emp. & Roman. secutus est Anton. ab Alex. conf. vltim. n. 39. inter confilia feudalia Sigismundi Lojfredi. Et credendum verisimile esse Roman. doctrinam.

Septimus est casus, cum venditor titulo fraudulenti possessionem retinet, tunc enim suspicio fraudis & simulationis cessat. Ita Roman. conf. 30. 4. n. 3. v. 2. secunda potest responderi. ex text. l. si pignori ff. de pign. act. l. quod animalis ff. de rei vendic. si fuerit, s. si ubi ff. de act. emp. & l. p. fundi ff. de carali emp. Et ibidem duas huius sententiarum rationes recitet. Illis ego addo vnam, quod cum is venditor conductorem efficit, soluat pensionem, dicitur de fructibus respondere emptori, ob id cessat suspicio simulationis, vt diximus supra in casu 1. Hunc casum probauit & Gozad. conf. 94. n. 17. Anton. ab Alex. de quo statim n. 18.

Octauus est casus, in quo cessat suspicio fraudis & simulationis, cum scilicet is venditor cultio de causa perseuerauit esse in possessione, ita declarat Anton. ab Alex. inter illa confilia Sigismundi. d. conf. vlt. n. 31.

Nonus est casus, cum is emptor iustus de causis impeditis, ad ipsi & ingredi non potuit rei emptam possessionem, & ob id venditor ipse possessionem continuauit: vt puta, si re emptam, statim emptor fuit coactus discedere & abesse, ita Bart. in l. post contractum n. 5. ff. de don. & sentit Ios. in callo vlt. ff. de pignori. Ita quoque cum emptor fuit alterius causa impeditus, ne possessionem consequeretur, eo in casu, in quo respondit interrogatus pro Magnifica Vria Magna Brizient. Illi domus in solutum data fuerant aliqua pradia, quorum tamen possessionem multos annos apud se retinuit is debitor, qui in solutum dederat: respondit, simulationem eo casu non fuisse probandam: quandoquidem minus erat mariti d. Vria causam agere, & possessionem adiudicari, cum constante matris, idque mariti, non autem multos annos sic illi doceat ancillam. C. de rei vend. & ob id vt eo loci dicitur sic illi doceat ancillam. Nam ex communi opinionione dotalis rei dominium mariti est, si pradium. C. de iure dot. vt commune esse opinionem allicunt omnes in d. l. doceat ancillam. Verum sunt qui dicunt hoc mariti dominium esse imaginarium, verum esse illud vxoris, ex l. in rebus, C. de iure dot. quam ita egregie interpretatur Cora. l. 1. in fine. ut sup. cap. 14. Ignosce l. 5. ff. de iur. nu. 44. ad Sullan. Z. l. lib. 3. sing. antellect. cap. 1. in fine. Nunc ita dicimus, virum soluere debere collectas & minera pro fundo dotali. Soc. Sen. conf. 318. c. 1. lib. 3. & alia tract. Chafila. conf. 61. nu. 1. 3. Cum ergo maritus agere, & horum possessionem consequi debuerit, & id non effecerit, sequitur non potuisse aliquid detrimenti eius vxori adferre, l. ab maritorem, C. de vxor. pro marito. Ita enim i videmus maritum non pradiicare vxoris non soluit canonem domino rei emphyteutice in dotem data, ita respondit Bald. in conf. 476. ex actis suis, lib. 4. ita latat sententia contra virum, vxori detrimentum non adfert, quemadmodum consilium Calfren. conf. 184. videtur quod dicta sententia fuerit, cal. 3. lib. 2. in nouis. Ita pariter i praescriptio decursu (vt hoc in casu decursu est) contra maritum non pradiicatur vxori non valenti agere: vt respondit Soc. l. un. conf. 144. in fine. lib. 1. post Bald. Nouellum, & alios nonnullos, & probat l. in rebus, s. omnis, C. de iure dot. & latet tradit Boer. g. 318. n. 2. Alia similia iuxta impedimenti exempla quotidie ex facto eueniunt.

Decimus considerari potest casus, in quo simulationis & fraudis cessat suspicio, nempe quando nulla extrat causa continenda fraudis acque simulationis. Non enim solus ille temporis cursus, quo qui alienat, possessioni insitit, sufficit, etiam adesse debet causa simulationis & fraudis. ita scribitur Bart. in d. l. post contractum, n. 5. ff. de donat. & ibi Picus n. 47. et in conf. 61. Petrus Nicol. l. 1. lib. 1. Arce. conf. 299. longa et in confilio n. 1. Capollan. tract. de simulat. contra. l. postempt. 4. Decius conf. 648. nu. 6. Gozad. conf. 94. n. 10. v. 2. conf. 10. aliter. Curt. l. un. c. 10. n. 11. & Anton. ab Alex. inter confilia Lojfredi. conf. 10. n. 43. qui eo exemplo rem hanc declarat, quando marito pignoris causa pradia relinquuntur, vt inde consequatur fructus, quibus onera matrimonii se sustineat: quo enim in contractus iure communi permixti est, gestus hoc in casu simulationis suspicione non infert. Alia huius similia exempla apud relationes Doctores sunt.

Ceterum casus iste tunc procedit, cum i simulatio allegatur, per unum ex contrahentibus, nam tunc, prater temporis cursum, causa hanc simulationis deduci atque probari debet: secus vero cum a tertio simulatio & fictio trausque arguitur: quod egregie declarat Arce. d. conf. 19. n. 11.

Vndecimus est casus, cum talenit fidei retineat vsum fructum, ita sentit Bart. in d. l. post contractum n. 5. ff. de donat. & ibi tem Picus n. 47. v. 2. secunda limitat. Ita d. ant. n. 11. si quidem vsum fructum retentio ostendit causam probabilem, quia i venditor & alienis in possessione manet. Itaque tractat de iure constitut. p. 3. l. 1. n. 11. His inferitur declaratio ad i statutum Putauinum, sub Rubr. de obligatio. c. 5. 18. aliquis emat possessionem, quo quidem in diffinitum est contractum vlturum praesumi, si venditor per annu in possessione rei a se vendit permaeat: atque ita tempus illud, quod i iure communi arbitrio iudicis relinquitor, diffinitum ostendit etiam declarari potest statutum Brizix 180. in casibus, sub 29. Rub. quod venditio & donatio, & c. quo fancium est contractum praesumi simulatum, si alienis per triennium possedit.

CASVS XL

Quod tempus praestitendum sit fideiussori, vt debitorum principale praesentet, ne eius loco ipse fideiussor conueniatur.

SYMMARIA.

- 1 Fideiussor quando conueniendi possit principale.
- 2 Tempus quo statuendum sit fideiussori, eo praesentare debeat absenti.
- 3 L. fancium. C. de fideiuss. declaratur.
- 4 Si i iudex in aurb. de fideiuss. exponitur.
- 5 Fideiussori allegat ius principalem abesse, signare quo in loco sit, quod tempus concedatur.
- 6 Iudicis arbitrio tempus conceditur ad perquirendum absentem, cum ignoratur quo in loco sit.
- 7 Citatus si ignoretur, quo in loco sit, dandus est terminus ad eum perquirendum.
- 8 Absens si ignoretur ubi sit, non praesentetur provinciam exiisse.
- 9 Absens praesentetur esse in loco vicino, non autem in remoto.
- 10 Diligentia in privato praesentetur.
- 11 Absens multum dicitur, qui extra provinciam est.
- 12 Iudex ubi tempus non recte statuit, lex supplet.
- 13 Sferma opinio reuocata.
- 14 S. fancium in aurb. de exhib. rei intellectus.
- 15 Iudicem ex conuictis arbitrio posse pergere praesentum provinciam exiisse.

Nova exat lullianis i Constitutio in aurb. de fideiuss. i. orib. & ex versione Haloandri est Nouella 4. que inseruitur: P. creditores premium aggrediantur, & c. qua diligentia est, debitores ipsos principales conueniendos esse. & si i soluendo non eruat, aduersus fideiussores esse experiendum: si vero debitores principales soluendo sunt, sed absentes, ita vt commode a creditoribus conueniri non possint, statuendum est fideiussoribus tempus intra quod ipsos debitorum in iudicium adducant: eo elapso tempore ipse tenebuntur: nunc solum dubitari contingit, quod i tempus sit hoc casu statuendum? Vna fuit opinio, esse concedendum tempus sex mensium ex l. fancium, C. de fideiuss. verum hanc opinionem reiecit gloss. s. si vero intercessit, in verbo, de tempus, d. aurb. de fideiuss. & recte i meaque quidem sententia i liquidum est text. l. fancium, non in hoc, sed in alio casu liquetur, nempe, cum quis aliquem trahere promittit, & nifi id fecerit, certam summam perfoluat, si statutum ei sit tempus ad trahendum, eo lapso statim summam perfoluere non compellitur, sed adhuc semestere conceditur, intra quod possit personam trahere: atque ita loquitur potius in principali debitore, quam in fideiussore, & in eo, qui ad prenam conuenitur. Altera ergo fuit opinio gloss. in d. s. si vero intercessit, hoc tempus esse iudicis arbitrio statuendum: quam opinionem probauit ibi Bart. & idem sentit Iacob. Cuic. in Comment. de terminis & praescript. cap. vltim. & verè probatur ex verbis d. l. s. si vero, ibi, & causa praesens index det tempus, & in Codice Haloandri sic legitur: [Et index, qui discerpanda causa praesidet, temporis spaciū addat fideiussori, i paulo post: i Oportet enim & tempus iudice finiri, i index autem iudicium arbitrium

moderari poterit, ut iuxta loci & personarum qualitatem
tempus statuat ad eundem & redeundum; interdum viginti
miliaria singulis diebus peragenda, iuxta l. ff. si quis causam
interdum plus statuere poterit, quædam tunc supra fecerit
de casu plena manu explicavimus. Considerabit etiam iudex
an aliquod adesse possit iustum impedimentum, quod reho-
rari possit fideiussores, quominus cito principalem de bito-
rem adducat; atque ita prout visum ei erit æquum statuet. Al-
lud etiam sæpe in controversiam deduci solet: quid sit alle-
get fideiussores principalem abesse, & quo in loco sit, se igno-
rat; dicitur: quod tempus ei statuendum erit, ut illum perqui-
rat; & arbitrio iudicis tempus hoc esse præstitutum scribit
in simili Andre. Berti in Comment. ad Constituciones Regni sub
Rub. de literis citatoris in glossa in verbo allegata probatur, col.
1. per. vers. sed quid si non adhibet locum, dum in finibus sit, quod
in prob. citato ad iudicium comparant vel procuratores, vel
executores, & allegant etiam abesse, & illis succedendo
dixisse, se peregrinæ esse profecturum; a firmantes etiam se
ignorare quous loco citatus reperitur; petentes terminum
sibi cedere, ut in perquisitu venire ad admoneri possit, quod
tempus sit statuendum; dubitat si litterarum etiam arbitrio
arbitrio relinquitur; prout dicitur in index tantum temporis con-
cedit, intra quod perquiri hic possit in provincia; nec enim
cum exiisse præsumitur; atque is littera inquit id argumē-
tum probari in l. Meus an fin. de aur. & arg. leg. in l. qui
causam, §. exori, de leg. 3. & quous iussu, ff. de oper. lib. sed hæc
in præf. de proc. Rursum, cum quis abesse dicitur, intelligi-
tur i abesse a territorio, cum enim in autb. de fideiusso. at-
que ita sumitur præsumptio contra eum, nempe ut præsu-
matum esse in loco vicino, ne multum temporis ei tribuatur;
illa est ratio, quia illi impurandum est, quod non dixerit fa-
milias, quoniam in locum erat natus, vel debuit relinquere ge-
neralem procuratorem. Præterea diligenter præsumitur in
privato in rebus propriis, iuxta l. si constante, §. si maritus, ff.
solut. mar. quædammodum & in magistratibus, quorum sin-
gularis industria & diligentia approbata est, l. i. ff. de offic.
praef. præf. sed magister sitis ois publicam utilitatem non
præcipuum extra provinciam, l. nemo & l. iudicis. Cude annex.
& rub. d. o. ergo (inquit littera) nec privati præsumitur pro
sua utilitate provincia exiisse. Sed levis forte est hæc polle-
re consideratio, quoniam est argumentari a diversis, nempe
a facultate præcipiendi, quod magistratui quoad territo-
rium limitata est, l. vlt. de iurisd. domini, ad præsumptionem
excludi provinciam; accedit (Inquit littera) quia is qui ex-
tra provinciam est, non dicitur simpliciter abesse, ut nos
loquimur, sed longe abesse gloss. l. parvus, ff. de cond. furti & l.
vlt. C. de præf. longi tempor. quocirca tantum temporis,
ut in provincia perquiri possit, statuendum est, quin (inquit
littera) si minus statuer, sententia est nulla: quia ubi index
minus tempus statuit, lex supplet, d. 4. §. si quis, ff. de re iud. l.
sine pari. C. de dilat. videtur text. clarus in §. facimus, in
13. autb. de exhib. & intrad. i. ego autem) censio esse animad-
vertendum, sententiam hæc non esse nullam: nam si ab-
strahimus et iudicium statuere hoc tempus, intra quod possit hic
absens in provincia perquiri, nulla datur querela contra
ipsum iudicem, qui in his reprehendi non potest: quædammo-
dum superiore libr. 9. 43. diximus. Nec adferantur relata in-
14. 1. 1. quæ intelligenda sunt, cum index minus tempus cer-
tum a lege præstitutum: nos autem loquimur quando tempus
est arbitrium; quocirca arbitrium hoc iudicis legi-
que hæc de re non extat, refragari non potest: non ergo
sententia nulla dici potest, non inficiat tamen, quin laesos ad
Principem confingere possit, iuxta d. quæ diximus superio-
re libro, quæ. 1. illud etiam non pretermittimus, ex coniectura
iudicis arbitrari posse abscentem esse extra provinciam, ut si
mercator sit, & solitus peregrinæ proficisci, probeturque cum
recederet, pecunias multas secum tulisse, vel quid aliud fe-
cisset, quo consilii possit, illum eo animo recessisse, ut diu a-
besset. idem quando ultimos fines provincie locus hic, &
quo sit recessit, inhabitaret, tunc non præsumitur esse
in provincia, ob id tempus statuendum est pro iudicis arbi-
trio, in specie personæ & locorum qualitate, ut extra provin-
ciam perquiri possit.

CASVS XLI.

Quando diu in obligatione pro principali fi-

deiussores stetit dicatur, ut petere possit se ab
ea liberati: & quibus aliis in casibus petere
valeat fideiussores, se exonerati, diligens & ac-
curata explanatio.

SUMMARIA.

- 1 Fideiussores ante solutionem agere non possunt.
- 2 Fideiussores qui diu stetit in obligatione, agere possunt ante so-
lutionem.
- 3 Dicitur intelligi de decennio, ex quorundam opinione.
- 4 Dicitur quod dicitur, committi arbitrio iudicis.
- 5 Statutum Papiense cap. 13. in casibus de fideiussores exoneran-
dum, declaratur.
- 6 Silentium est etiam lib. 2. rub. de illis qui manent in ali-
qua secundum eam fideiussione, declaratur.
- 7 Statutum Mediolanense cap. 13. rub. de fideiussores exonerando, ex-
ponitur.
- 8 Fideiussores tamen non conditionaliter debuit esse obligatus,
qui agit ad liberationem.
- 9 Obligatio pro dote est conditionalis.
- 10 Fideiussores, qui diu stetit in obligatione, non vero fideiussio-
ne, agere possunt ad liberationem.
- 11 Fideiussores tamen non nisi finita administratione tutela po-
tunt agere ad liberationem sed bene ad cautionem.
- 12 Statutum Mediolanense cap. 13. rub. de fideiussores exoneran-
do, declaratur.
- 13 Fideiussores potest agere quando debitor male vixit sua sub-
stantia.
- 14 Debitor quando dicitur male vixit rebus suis.
- 15 Fideiussores potest agere etiam si debitor tempore fideiussione
male rebus suis vixit fuisse, continuatur tamen hoc ip-
sum post fideiussione.
- 16 Fideiussores agere non potest si debitor dissipans revertatur
ad bonam frugem.
- 17 Fideiussores condemnatus potest agere ante solutionem.
- 18 Fideiussores potest agere etiam per iniuriam fuerit condemnatus.
- 19 Fideiussores potest agere etiam ante sententiam si tamen con-
clusum sit in causa, & index eum versimiliter sit con-
demnatus.
- 20 Fideiussores non potest agere si debitor veri condemnatus non est.
- 21 Fideiussores potest agere, si vellet abesse ex causa necessaria
vel vtili.
- 22 Fideiussores potest agere, si debitor exorta inimicitia sine culpa
suasensit ex se facto fideiussori, & num. 13.
- 23 Testis ut repellatur non est assensum iniuria.
- 24 Donatio non renovatur si iniuncta est exorta factio & cul-
pa datorum.
- 25 Fideiussores ante solutionem agere potest, si ita potius sit cum
debitore.
- 26 Procurator promittens mandatum domini, ante solutionem
agere potest ad liberationem.
- 27 Fideiussores iudicio sisti quandoque agere potest.
- 28 Fideiussores statim agere potest si interesse animo non habet.
- 29 Fideiussores qui sunt carcerati, agere potest ante solutionem.
- 30 Fideiussores agere potest si debitum deposuit.
- 31 Fideiussores ante solutionem agere potest si liberatio eidem sit
legata a debitore.
- 32 Fideiussores agit, si periculum est ne incidat in penam.
- 33 Fideiussores agit, si interesse sit in mandatis.

Fideliussor qui pro alio intercessit, antequam solvatur, pe-
tere non potest se ab ea obligatione, qua vincit est, li-
berari. l. Lucius Titius, ad fin. ff. mandati & l. si pro ea. C. de
& ibidem Bald. in 2. 4. 1. & Salicet. col. 3. rationem reddunt.
Permuti tamen locum, casus in quibus fideiussor compellere
potest suam principalem, ut ab ea obligatione liberetur.

Primus est, quando i ipse fideiussor diu stetit in obli-
gatione, hoc sane casu petere potest fideiussor, se ab ea obli-
gatione exonerari & liberari, & si non soluit, ista probat
textus in d. l. Lucius, in fin. ff. mandati. ubi gloss. &
in c. vlt. de fideiussoribus, & in §. si quis autem, Instit. end.
Bald. in d. l. si pro ea. numer. 12. & ibidem Salicet. col. 2. vers.
est iterum quatuor casus. Soc. senio in tract. fallent. in ver-
bo fideiussor contra fallent. 3. Guido Pape quæst. 17. Afflicti in
decis. 141. numer. 3. vers. secundo. Ceterum dubitari contingit
quod tempus hoc diu sit opinio quam retulit glo. 3
in d. l. Lucius. intelligi de decennio: ut in l. sed est fideiussor.

§. Arzila.

§. *Argo si quis & a quibus.* Que sane opinio vera non est, cū in text. an casu admodum diuturno loquitur. Secunda est opinio, hoc tempus intelligi arbitrio iudicis, ita glof. in c. de fideiussoribus d. l. si pro ea num. 3. & ibidem Salic. col. 2. de fideiussoribus quartus casus. It. in l. si p. nam. nu. 7. de verb. oblig. Guido Pap. q. 107. Soc. an d. fallent. Negurant in tract. de pignoris an l. parte pignoris in yembro. n. 41. Afflict. an d. de l. 4. a. 2. 3. vers. secundo si duo. vñ. in consil. 187. in fin. libellon. in 3. q. si quis avem. n. 1. Insti. de fideiussor. P. 2. p. 1. autem cessat hanc deputatorem cū statuto 41. in c. uelibus, de fideiussoribus exonerandis, dicitur fideiussor itellitudo in obligatione, qui per annum perseveraverit. Ferrariz. in quoque tempus hoc de finem cū sit biennium. Ita cautum est in illius cūmariis statuto lib. 3. Rubr. de illis, qui moriuntur in aliqua securitate vel fideiussione. Statuto Mediolani, cap. 15. de fideiussoribus exonerandis, nihil hoc in casu sancitum est: & propterea statutum illud declarari & intelligi potest secundum ipsiū commune.

§. Declaratur hic casus, ut i. lo. d. tunc habet, quando obligatio ipsa, pro qua intercessit fideiussor, est purae scilicet conditionalis vel in diem: nam ex quo tunc dicere non potest fideiussor si deus itellitudo in obligatione, ita petere non potest, se ab ea exonerari: enim antequam cesset conditio vel dies, debitor ille & fideiussor diu possunt obligati ut in specie declarat Cyn. in d. l. si pro ea num. 3. & ibidem Bald. n. 5. & nu. 1. Salic. col. 2. de fideiussoribus multa alium casum. Butrius & Imola in c. de fideiussoribus, soc. an tract. fallent. reg. fideiussor. qui in fideiussione fallent. Afflict. in de l. 4. a. 2. 3. q. 1. qui n. 1. reuert. Baldum in l. ex p. d. in fin. C. de tunc dicitur, quod si vendidisti tibi rem emam francam & liberam: & illa erat per prius obligata generaliter, puta pro dote, exoris meret, non poteris agere contra me, ut libere me ad ea obligatione, si habeo alia bona in quibus potest satisfieri dos soluto matrimonio, ex quo i. obligatio pro dote est conditionalis, idem Afflict. in comment. ad consil. Neapol. in Rubr. 1. de fideiussione domini. n. 12. scripserunt reliqui. Io. Andrex in addit. ad specul. in tit. de iudicio, §. 1. vers. si vero fideiussor.

§. Et idcirco, qui diu itellitudo in fideiussione, petere non potest se liberari: fed illi, qui diu itellitudo in obligatione, ut tradit Cyn. & Bald. in l. certum, §. famul. ex se. Alex. in l. facere posse, §. si soluto marito. It. etiam dicitur secundum Baldum in d. l. si pro ea num. 1. quod i. i. quid sit, fideiussor pro tutore administrante tuam, petere non potest se liberari ab illa obligatione: cum successu sit obligatio ipsa, quia non nisi finita administratione sciri potest, ad quid tutor ille teneatur. Poterit tamen fideiussor ille petere, se liberari indemnem ab ipso tutore, secundum Baldum prædictum in loco: vtpote per satisfactionem, idem Bald. in consil. 131. q. i. lib. 4. & Salicet. in d. l. si pro ea col. pen. vers. quæro text. Et i. statuto Mediolani cap. 15. sub Rub. de fideiussoribus exonerandis sic etiam est de fideiussore Castellani & alterius Officialis: ac etiam de fideiussore causa civitatis.

§. Secundus est casus, quando iam facta fideiussione debitor ipse principalis incipere male vi sua substantia: nam tunc fideiussor petere poterit se ab ea fideiussione liberari. Ita probat text. d. l. si pro ea. C. mandanti abique bona sua cum dilapidare postea expulsi comprobare possit, & tradit ibidem Bald. in l. salicet col. 2. vers. quæro quia. Idem Bald. in consil. 131. q. i. lib. 4. Soc. an d. tract. fallent. in verbo, fideiussor contra fallent. & dicitur i. debitor male vi sua substantia, quando iam male consumit, ut fideiussor timere possit, ipsum debitorem futurum non solvendo: secus si timere probabilius non potest, ut si debet mille & consumit centum ita Salicet. & Soc. præcitantur in locis.

§. Extenditur hic casus ut locum habet etiam si tempore factæ fideiussionis cooperat ipse debitor male consumere, modice tamen: & deinde post ipsam fideiussionem consumpserit magis dilapidare: hoc etiam casu petere potest fideiussor se liberari, ut scribit Bald. in d. l. si pro ea num. 10. & Salicet. ibidem col. 2. vers. si vero intelligo. Soc. an d. fallent. in fin.

§. Declaratur hic casus, ut locum non habeat, quando i. debitor consumpserit multa, deinde reuerfus est ad bonam frugem, & fideiussor nondum agere coeperat: nam tunc non potest fideiussor petere se liberari, ita Salicet. an d. l. si pro ea col. 2. vers. quæro item. C. mandanti.

Tertius est casus, quando i. ipse fideiussor condempnatus sit solvere, hoc casu casu petere potest fideiussor se liberari, ut statuerunt Dicoletian. & Maxim. in d. l. si pro ea col. 1. & neque condempnatus est, & illo in loco annotatur illud a. 2. Salicet. col. 2. vers. vñ. Soc. an d. verbo fideiussor contra fallent. Afflict. in d. de l. 4. a. 2. 3. q. 1. vers. si condempnatus.

Extenditur primò hic casus, ut i. procedat etiam quando fideiussor fuit condempnatus a iudice per iuramentum, hoc in culpa: nam & tunc petere potest fideiussor se liberari a debitore, ita Salicet. an d. l. si pro ea in fin.

Extenditur secundo hic casus, ut locum etiam habeat quando i. adhuc lata non est condemnatio sententia: sed est conclusio in causa, & consistat aliquo modo iudicem esse condemnatum ipsum fideiussorem, ita Bald. an l. si fideiussor. n. 9. vers. sexto quæro, C. de fideiussoribus, & idem Soc. an d. fallent. in fin. & Tit. 1. de legibus consue. in gloss. num. 8. qui multis confirmatur.

Declaratur hic casus ut non procedat, quando i. debitor habetur quidem pro condemnato, sed vere adhuc condemnatus non est, cū quando est obligatus in iuramento, quind dispositione statuti habet executionem paratam: nam tunc etiam debitor pro condemnato habetur, non tamen diu condempnatus, ut consetur omnino solvere debere, quia forte debitor ipse habere potest alienam executionem, & idem fideiussor petere non potest se ab ea obligatione liberari, ita Angelus in fideiussor. pro venditori. §. de fideiussoribus, & ibidem Castilian. Imola in c. de fideiussoribus, Guido Pap. in q. 10. col. 2. Salicet. an d. l. si pro ea col. 2. vers. fed debitor potest. C. mandanti. Soc. an d. tract. fallent. an reg. fideiussor. qui in fideiussione fallent. 9. Afflict. in comment. ad consil. Neapol. Rubr. 2. de fideiussoribus domini. n. 1. vers. septimus casus. Et ratione motus est Angelus, quia quando fideiussor intercessit pro hoc obligato ex instrumento quarentigatio, tam sciebat posse incipi ab executione, & propterea diu non potest, quod aliquid non superueniret, & præterea deceptus & sine aliquo commodo maneret debitor ille, i. fideiussor, nulla affectus molestia a creditore, peteret statim se ab ea fideiussione exonerari & liberari. Et hic intelligimus male sensisse eos, qui opinati sunt fideiussorem, hoc in casu posse statim petere se liberari, quia quidem in opinione iud. Bart. in d. fideiussor. §. de fideiussoribus, Bald. in l. certum, §. famul. ex se. & in d. l. si pro ea. C. mandanti. Alex. in consil. 2. n. 6. lib. 1. Marlin. Rubr. 2. de fideiussoribus. n. 1. q. 1. & Chastan. in comment. ad consil. Burgund. Rubr. 2. de rebus venditis. n. 1. nu. 17. Et ergo expectandum quod iudex sua monitione & præcepto mandet fideiussori ut soluat nam statim quia ita mandatum est, fideiussor ipse petere potest se liberari & exonerari, ita Guido Pap. in d. q. 10. col. 2.

Quartus est casus, quando fideiussor ipse vellet abesse ex causa necessaria vel viti, ut indisorum, vel simili: hoc casu casu petere potest se liberari & liberari, ita Specular. in tit. de fideiussoribus §. specialia, & si quis vero fideiussor. Roman. in sing. 10. quæro a te, qui dixit esse casum singularum, Abbas in c. vlt. de fideiussoribus Soc. an tract. fallent. in verbo fideiussor qui in fideiussione fallent. 1. vel in c. ex consultationibus in 1. notab. de offic. deleg. Marlin. Rubr. de fideiussoribus q. 31. & 32. Afflict. in comment. ad consil. Neapol. Rubr. 2. de fideiussione domini a. 2. fallent. 7. vers. octavius casus. Castellani. Cotta in memorabil. in verbo, Abbas ad fin. Chastan. in comment. ad consil. Burgundia. Rubr. 2. de rebus venditis. §. 1. n. 1. & Joseph. Cuman. in comment. ad ritum magna curie. cap. 6. n. 4.

Quintus est casus, quando i. exorta est inimicitia inter ipsum debitorem & fideiussorem, culpa tam ipsius debitoris, hoc etiam casu fideiussor petere potest se liberari & liberari ab ipsa fideiussione & obligatione, ita Io. Andrex in addit. ad Specul. in tit. de fideiussoribus §. specialia. Alex. in addit. ad Bart. in l. Lucia. §. mandanti. Soc. an d. verbo fideiussor. qui in fideiussione fallent. n. 7. Cum vero ipsius fideiussoris culpa exorta est inimicitia inter eum & debitorem, petere non potest fideiussor se exonerari & liberari, ut scribit prædicti Doct. qui ea ratione vult istud quia nemo suo delicto res se potest conditi. nem suam meliorem, l. non fraudantur. §. nemo, de reg. iur. Simile est quod dicimus, iure non permitti, ut quis iniuria afficiat resem, ne deinde sit contra eum idonous l. 1. cum quis ff. de quasi. Bald. in l. si delicti quis, §. illud ff. de causis insti. Confert quod scribit multi, donationem i. alioquin

part. 1. pateris principum 9. loquor, hoc non esse proprium privilegii: & scripsi latissime in commentariis de presump. lib. 3. presump. 3. n. 38.

Secundus est casus in cursu triginta annorum, in quo etiam cessat presumpcio 9. omnis male fidei: hac communis est nostrorum sententia, vt testatur papa d. c. cum ecclesia, nu. 99. & latissime recitatur in tract. de temp. post. in 1. reme. nu. 70.

Tertius est casus in minori tempore, vt puta in decennio, & tunc concludit Rapa d. c. cum ecclesia, nu. 99. quod non apparet antiquiore possessorie, in nouo illo possessore 9. bonam fidem praesumit: debuit interpretes, quod longum tempus hoc ducatur in decennio concludit Abb. post. in d. c. cum ecclesia Sacramenti, vbi Rapa d. d. in 99. hoc esse iudici arbitratum: quod placuit & Ruy. conf. 107. in 10. lib. 1. & conf. 118. nu. 3. lib. 1. sentit Paris. in c. diligenti, nu. 18. 21. de praescript. post. Abb. & Felici. & de his copiosius scripsi in commentariis de presump. lib. 3. presump. 3. n. 39.

CASVS XLIIII.

Quo tempore finiatur arbitrandi facultas: & quae facultatis esse dicantur, explicatur.

SUMMARIA.

- 1 Arbitrium quando finiatur, cum controuersia est commissa iudici arbitrio.
- 2 L. vltim. §. sed & si quis. Communis, de leg. sensus & declaratio.
- 3 Voluntatem testatoris in pendenti stare non posse.
- 4 Electio personarum quousque fieri possit.
- 5 Arbitrandi facultatem triennio finiri, ex aliquorum opinione.
- 6 Arbitrandi facultatem tam diu durare, quam diu durat ipsa actio, ex quorundam opinione.
- 7 Facultatem nunquam praescribi.
- 8 Facultatem effrangi nonquam praescribi.
- 9 Arbitrium liberum praescriptione non tolli, & infra declaratur.
- 10 Facultatem quae esse dicatur.
- 11 L. vltim. publicum, de via publica, explatur.
- 12 Iudici arbitrio relinquere, quantum tempore praescribitur facultati arbitrandi.

Arbitrio viri boni sapientissimi controuersiam solent contentendentes committere, vt apud interpretes in l. si quis arbitratu, de verb. oblig. dubitant tamen omnes 9. quo tempore arbitrium hoc finiatur.

Prima fuit Bartolinio in d. l. si quis arbitratu, & in l. vlt. §. sed & si quis, vbi l. 1. nu. 4. Communis, de leg. anno terminari posse, ex l. vlt. §. sed & si quis, Communis, de leg. Bart. fuit secuti Bald. & Ang. vt recitat l. d. l. si quis arbitratu, nu. 17. vlt. sermone in fine membrum. Petrus sanctus sine 9. libero arbitrio, in fin. Verum horum sententia iure non probatur, nam

- 1 text. d. §. sed & si quis, solum procedit in vltimis voluntatibus, in quibus ita expresse dispositum est: nam eo, cui data est eligendi & arbitrandi facultas, non arbitrate, ad aliu transiit.
- 2 Cuius rei ratio est, quia 9. vltima voluntas in pendenti stare non potest: hic in l. §. sed & si quis, nu. 8. in fin. atque ita intelligitur, cum in rebus legatis eligendum datum est arbitrium, secus cum agitur de electione personarum: nam tunc facultas arbitrandi durat, donec per litem contestatam fuerit ad eligendum interpellatus, ita Bart. & ceteri relati ex l. cum quidam, l. 1. §. de leg. 1. cuius rei est ratio, quia periculum est in mora, ob id statim debet arbitrum, cum interpellatur ad iudicium: ita l. d. §. sed & si quis, mem. 3.

Secunda fuit opinio Castei, in d. §. sed & si quis, vt ibi recitat l. 1. nu. 4. hanc facultatem arbitrandi triennio finiri, quemadmodum & instantia iudicii, ex l. §. sed & si compromissum, c. ex litem si vnu, §. si multo post. §. de recep. arbit. quas in hanc sententiam prius citauit Bald. in d. §. sed & si quis, nu. 9. nam tanto tempore instantia iudicii ordinari finitur, & perperandum, in prin. Cuius iud. verum hac opinio non probatur dictis legibus, cum nihil clare ibi sit diffinitum.

Tertia fuit cori opinio, qui affirmant, tanto 9. tempore facultatem hanc durare, quanto durat actio ipsa: ita Abb. in c. Quoniam alius, nu. 27. de iure iur. Bald. d. §. sed est qui, nu. 10. & conf. 60. nunquam d. arbitri, lib. 3. communem testatur l. d. l. si quis arbitratu, nu. 4. vlt. sermone in principio: & ibi Socin. 2. 34. alios etiam citat Corad. d. conf. 10. 9. nu. 14. quam

sententiam ipse probatur. Verum nec hanc sententiam iure sustinetur: nam text. l. vltim. publicum, §. de via publ. quo illi adducitur ad demonstrandum quod 9. facultatis sunt, non praescribi, vt eo textu adducti scribentes in l. perem. ibi Dec. n. 6. Certe post affirmant, facultati declarandi nonquam praescribi: 9. hic facultas offerendi tempore non tollitur, l. cum 9. nisi missi, §. sed cum illud, vbi glo. & omnes. C. de prescrip. 30. vel 40. ann. Dec. conf. 104. vlt. vlt. sermone ad aliud dubium. Bald. tract. praescrip. 3. part. 1. prin. qui, quo loci in qua, plura refert, non praescribi quae facultatis sunt, & 18. eo loci d. qui, in fin. scribit libero arbitrio aliquo tempore non praescribi, 9. ex glo. l. 1. in prin. in verbo, facio, C. de amali excep. vbi Bald. n. 6. idem Bald. in d. cum nisi missi, in fin. prin. Verum iure non probatur, horum opinio: nam ad rem hand multum confert quod facultati non praescribitur, quoniam illud procedit, quia facultatis esse dicatur, quia 9. iure concedatur ad iura propria conferentia: ita Bart. in l. 1. n. 4. §. de condit. ex leg. 3. in d. l. cum nisi missi, in prin. & de praescrip. 30. vel 40. ann. Bald. d. qui, vlt. sermone operari. Gomez. in l. de al. in prin. n. 30. sed hoc in casu non datur ad proprium iudici huius nolito, nec 12. ex dilacione arbitrandi demonstrat se aliquid agere ad iura sui conferentiam. Nec 9. vtiget d. l. vltim. publicum, quia intelligitur, quando non mutato statu ipsius via populus ea non vitur, sed alter ex vicinis per multos annos ea vius est: vt non possit alterum prohibere: vel intelligitur, quando si vicinus via illa vteretur, tanquam esset res propria: nam quia iuribus publicis sunt, praescribi non possunt: ita declarant Cranes tract. de antiqu. temp. 4. part. 1. prin. in 4. paricula in op. materia s. faciam. 79. Non pariter vtiget, libero arbitrio non praescribi, qui verum quidem est ea ratione, quia vt annotat Bald. in d. l. cum nisi missi, liberum arbitrium in esse deductum, non producit ius aliquod agendae hic non datur liberum arbitrium arbitrandi quandoque, sed ex tacita partium voluntate dicitur praestitum aliquod tempus. Quarta fuit Baldi sententia, hoc esse in iudicii arbitrio ita docuit Bald. in c. 5. inter pares, n. 2. de leg. Corrad. in vlt. sermone, quam sententiam comprobant glo. auctoritas in d. l. vltim. §. cum 9. 1. in verbo, si multo post. de recep. arbit. qui affirmant, iudici arbitrio relinqui, quod tempus illud est, post quod arbitri cogi non poterit suam sententiam dicere, ite ergo iudice personarum & rerum qualitatem iudicabit, intra quod tempus praescribi hoc arbitrium debeat & possit.

CASVS XLV.

Quando actor expectandus est ad iudicium, debito tempore non veniens.

SUMMARIA.

- 1 Contumacia actoris maior est illa Rei.
- 2 Actor difficultes moram purgat.
- 3 Rei citatus expectare quantum debeat actorem.
- 4 L. vlt. §. vlt. §. quod vi aut clam, in qua persona loquitur.
- 5 L. & post editum peremptorium, §. §. de iudic. declaratur.
- 6 Iudici arbitrio Rei actorem expectare debet.
- 7 L. 3. §. si ad diem, §. de re milit. declaratur.
- 8 Cap. consilium, de offic. deleg. explicatur.
- 9 Rei ad certum horam citatus, actorem qui ea hora ad iudicem non venit, in horam sequentem expectare debet ex iudicium arbitrio.

Actoris ad iudicium quae prouocatis maior & gravior, quam Rei esse solet contumacia, vt probatur text. in c. causam de dolo & contumacia, & ideob difficultes moram purgat. Bart. l. hac conditio, l. 2. in fin. §. de cond. & demonstrat. 12. te Tiraq. de retrac. consilium §. 3. §. gloss. nu. 11. Dubitari tamen aliquando contingit, in citatus ad iudicium quae prouocatus, teneatur prouocatore saltem per diem vel hora expectare: Prima fuit opinio Bald. in l. si non vlt. vlt. sermone nota. C. qui accus. non poss. c. in conf. 168. factum tale est, ad instantiam, lib. 1. vltus est affirmare, expectandum non esse, nec dissentit Innoc. in c. consilium, de offic. deleg. nec Barrol. in l. vlt. §. vlt. §. quod vi aut clam, ex text. illo. Verum 12. text. loquitur tam in actore, quam in reo, vt eum interlit Abb. d. c. consilium, & ibi Dec. numer. 3. & in fine, recitans l. vlt. d. §. vlt. loqui in denunciante extra iudicialiter, qui cum

[illegible]

CASVS XLVIII

Quando vnum resciptum alteri præferatur, vel ratione datæ, vel ob prærogatiuam cōcedentis, vel prius adeptæ possessionis, vel ob horam in vno eorum adscriptam, accurata & subtilis disputatio.

SUMMARIA.

8. *Receptum alteri praeferri ex vitiis quod deprehenditur.*
9. *Hora facti et vni receptum alteri prius concessum dicitur.*
10. *Admonitio temporis esse considerabile, et vni alicui alteri praeferri.*
11. *Receptum vni non esse prius alteri concessum, testibus probari posse.*
12. *Recepti qualitate testibus probari posse.*
13. *Testibus probari posse qualitate debiti, etsi non possit probari debitum status impediendi.*
14. *Valida licet exequio in fin. Cae falsis declaratur.*
15. *Status Analepho 3 a sub tibi. Quod per testes non possit probari huiusmodi declaratur.*
16. *Iudici arbitrio relinquatur, quod sit illud tempus, cum testes deponunt, receptum fuisse concessum hora duodecima, et pluri ante.*
17. *Possides ex recepto praeferri in aliis alteri habenti receptum.*
18. *Beneficium quo obtinuit a Pascasio, si duxisset praeferri in aliis obtinens beneficium ante Episcopum.*

12 *Possessionem rescire omni probandi in adversarium.*
 13 *Dignitatem titulum cum possessione qui consecutus est, pre-*
 14 *feritur illi qui solum titulum aditus obtinuit.*
 15 *Beneficium qui prius acceptavit, alteri preferitur, qui illius*
 16 *possessionem prius adeptus est.*
 17 *Receptum obtinent a Principe superiore, præferitur in*
 18 *dubio recepto obtento ab inferiore.*
 19 *Dignitatem qui consecutus est a principe superiore, præfer-*
 20 *tur in dubio illi qui obtinuit ab inferiore.*
 21 *Beneficij collatio ab Episcopo facta, præferitur in dubio*
 22 *collatum facta ab Episcopi Vicario.*
 23 *Flora prima die in recepto posita, arguit ante illud re-*
 24 *ceptionem aliud non fuisse concessum.*
 25 *Marian. Soc. an. i. mu. 77. ff. solut. mar. reprob. cen-*
 26 *suum. Iudici arbitrio relinquit, an verum sit alius receptum fuerit con-*
 27 *cessum ante receptum haberi argui non certum.*
 28 *Flora ultima die in recepto posita, arguit hoc receptum*
 29 *fuisse ultimo loco concessum.*
 30 *Beneficia tempore noctis conferri posse.*
 31 *Iudici arbitrio relinquit, an verum sit sit quod post hora-*
 32 *rum quartam quoniam receptum aliud sit concessum.*
 33 *Flora meridiana an arguat aliud receptum fuisse prius*
 34 *concessum.*
 35 *Receptum habens horam certam, præferitur alteri horam*
 36 *carenti.*
 37 *Flora certitudine rescire omni probandi in adversarium.*
 38 *Fœdum certi temporis probandi, præferitur probanti illo*
 39 *incerti temporis.*
 40 *Gradum certum consanguinitatis probandi, præferitur probanti*
 41 *incerti.*
 42 *Joan. Andreæ c. duobus, de receptis, c. declaratur.*
 43 *Sylvis contra apponendi horam in receptis.*
 44 *Cap. si a seculo de proband. c. declaratur.*
 45 *L. de rebus. C. de donat. ante imp. explanatur.*
 46 *Deci distinctio & opinionum conciliatio, quando re-*
 47 *ceptum horam habens alteri præferatur, explosa.*
 48 *Possessio non est modus probandi, sed est relicta ab omni*
 49 *probandi.*
 50 *Receptum causa privilegiate præferitur causa simplici.*
 51 *Receptum ex motu proprio concessum præferatur alteri.*
 52 *Receptum per factum, præferitur recepto per concessum.*
 53 **N**on tamen ex fidei evensu fide, ut de receptis gra-
 54 tuita duobus eodem fere tempore cõcedantur: vñ in
 55 curia a Pont. Max. alterum ab Ordinario: dubitari tunc
 56 solet quod preferatur dubitari potest, cum de eadem co-
 57 muni instrumenti eodem fere tempore celebrata vñ. Eg-
 58 pretermisiss aliorum declarationibus, plures casus distig-
 59 que atque constituto.

Primum est, cum ex data informatur reformationem constare
de prioritate & posteritate, tunc res est clara, ut illud prae-
feratur quod prius concessum fuisse dicitur, ubi gl. in verbo
si apparet, de reformatione & de glossa, si aliquid de prioribus
quod prius pronuntiat consideratur non solum ratione dei, sed
etiam glossa, si ex tempore in verbum, de electis in 2. de etiam ratio-
ne spirituali horat gl. in 1. si ex pluribus, ubi in verbo, de ff. de
solutio Bald in Imperator. l. si in 1. de flatibus, & in prae-
scriptionibus in 1. si contra usus vel quilibet in 1. de rebus
in 2. C. de donat. ante. in prae. & Dec. in capitulo, in prin-
cipio, utque in 2. de refer. & vel in 2. de iud. in 1. & Dec. in
1. In ambiguis in fin. de reg. iur. & in specie notat gl. d. C.
dubio idem scriptum referat Ioan. de Sylva. tract. de Benefic.
part. 3. q. 1. in 3. Coram rectoribus sacerdotum, art. 2. c. 3. m. 3.
imò ratio momenti minus alteri praefertur 1. arbitrio, in
fin. & in 1. si legat. flatibus, & in 1. si ex usus si de verbis
gl. in 1. si fuerit legatum, si plane, de rebus, ubi & alia recitet
Dec. d. capitulo, in 1. quia accedit res, & quia si periculum
7. p. 1. & clarus Genev. si alia recitet Tirac. tract. de iure
promiss. in 2. accedit minus in 1. si emptione, 5. ubi de contrahi-
bit, cap. 1. qui dicitur Lound de pueris, de rebus, ubi.

Secundus est casus, cum ex data non constet de prioritate horæ, vel diei, sed testibus probatur: et tunc idem est dicendum quod in casu prædicti sit Fel. & Dec. d. za. *passato, num. 5.* et verè ista qualitas testibus probatur in instrumentis & receptis potest, quamquam regulariter i receptis substantia non nisi scriptura probetur, vt affirmat Bal. in *Liberum, in fi.* Ceteri serib. & scribunt omnes in rubrica

posuit, utque illa sententia in specie, præter Aliam eandem a nobis de rell. in integr. Decio relictus in d. e. pastoralis, Calsio, de off. 10. m. 7. de præb. post. Romam de off. 17. de præb. in m. 1. idem censuit Crauet. quem mox referat. & Ioan. de Sylva, tract. de beneficiis, part. 3. g. 12. n. 10. Confirmatur ex doctrina Bart. & aliorum in l. certi conducti §. quoniam, ff. si cert. pet. & §. ibi Dec. n. 7. si debuit n. non nisi scriptura probari potest, illa disponere statuto: poterit tamen probari quantitas interesse, quæ ex principali debito provenit: est ratio quia pollequam de debito principali constat, facile est ut probetur illa qualitas: & idem affirmat Crauet. de antiq. temp. 1. part. 1. part. princ. n. 24. 25. & pulchre admodum declarat Nat. conf. 410. n. 3. lib. 3. Hinc infert Dec. in d. e. pastoralis, n. 5. male sentit Bal. in l. nec exemplo. C. de fals. dum dixit, errorem rescripti testibus probari non posse: quia imò probari potest. Verum Bald. dubitavit solum locutus est: declarari potest illatum Mediolani c. 88. sub ruit. Quod per rescriptum non possunt probari beneficium, emancipatio, &c. nam licet substantiabilia probari testibus non possint, poterunt tamen qualitates, reputari, esse facta certo tempore, certo loco, & sub certis patris & conditionibus: ita etiam declarantur nouæ constitutiones. Pedemonijum, ut de præb. §. restituo debitorum, quæ certis qualitatibus reuocant probationes per testes: nam intelliguntur quoad negotij substantiam, non quoad qualitates. Hic casus procedit etiam in his clare & expresse non deponeretur de prioritate ipsius horarum, sed solum dicerent concessione fuisse facta hora 12. & paulo antea non adhuc fuisset, ita sentit Fel. de e. pastoralis, n. 5. ex doctrina Bal. in l. sub quibus si sed quod supradictum, n. 3. ff. ex quib. caus. maior. quod quæ sit illud plus, ex paulo ante relatis in prædicti casu, intelligimus esse in arbitrio iudicis. Prioritas etiam consilio, ne aduersarii probare illa potest: ita glan. de duob. de refer. quia de re copiose scripti in tract. de re in p. remed. 3. n. 715.

Terminus est casus, cum ambo i sunt par in tempore, & quia verus ignoratur quod prius, & quod posterius concessum fuisse oportet unus est in possessione rei, & beneficii concessi, tunc is, qui est in possessione præferatur: ita loquitur c. si a sede. rescriptum de præb. in 6. quod procedit etiam in collatione facta Vicario Episcopi, ut praualeat illi Episcopo, si promissus a Vicario est adeptus possessionem: ita Rebusius tract. de pacificis possessionibus, n. 197. & in præb. beneficium, tit. de forma Vicar. Archiep. n. 13. illa est ratio, quia hoc est communis modum possessionis, ut possessor ab onere probationis liberetur, omniq. illud probationis reiciat in aduersarii. l. circa ff. de prob. Ripa c. si p. n. 1. de rescriptis. & Ruin. conf. 43. n. 13. lib. 5. Si ergo aduersarius possessoris nihil probat, is possessor absolutus: hic casus cõueniunt acque exornari potest multis similibus, quæ recentet in aquarum de iure promissionum §. 47. opinari, qui de c. si de sede, ac Doct. in d. e. pastoralis, in hanc sententiam reuoluit. Nec vera est illa consideratio Decij in l. si lib. 3. n. 1. conf. N. in primo. C. de edicto D. Adrian. sol. in casu d. si a sede, nihil tribui ipsi possessioni, sed solum titulo, siquidem in commun. de adpse. posses. remed. 4. g. 95. demonstrat Decium lapsum esse, quib. & illud simile accedit, cum duo de prioritate adepti i dignitatibus contendunt, si eorum vnus ante alterum quasi possessionem dignitatis cõsecutus est, alteri præferatur censuit Dec. in l. cum quib. l. si cert. pet. l. conf. 19. n. 1. conf. Secundo mouetur lib. 3. Kun. conf. 19. n. 9. lib. 3. & egregie Natta conf. 11. lib. 2. qui fortius affirmat, hunc, qui possessionem prius adeptus est, præferri alteri, etiam si priore loco ad dignitatem plechus fuisset: sed hæc alio præstat: hunc casum declarat Fel. in capitulum sancti Cruci, n. 16. de refer. non procedere, cum is i quoniam non possidet, prius collatum beneficium acceperat: ille, nam inquit ille, illa prius acceptatio praualeat priori possessioni, & idem sentit Ioan. de Sylva, tract. de beneficiis, part. 3. g. 15. n. 41. Quod de possessione dixi, procedit etiam si quoniam possederit, licet non tunc: Rebusius de pacificis posses. n. 37. vide tamen Crauet. conf. 101. n. 13. declarantem.

Quartus est casus, cum nemo possidet, & ambo pares sunt in data, sed vnus i rescriptum a principe superiore obtinuit, vtpot. a Papa, alter vero ab inferiore, vt ab Episcopo: hoc casu ratione prærogatiue concedentis præferatur, qui a Pontifice rescriptum consecutus est: ita probat d. c. si a sede, in fin. de præb. 6. Anchar. in c. admodum. n. nota de præb. in 6. quod multis traditis a Ioan. de Sylva, tract. de beneficiis, part. 3.

qu. 19. confirmari potest. Huc spectat quod scribunt omnes, maxime Decius in l. cum quib. ff. si cert. pet. & l. si in l. si qui maior, n. 31. C. de transact. ex duobus, qui dignitate docto-alem eodem tempore consecutus sunt, ille præferatur, qui a superiori & digniori eam adeptus est: quod probat tex. l. 1. §. de alio scrib. c. text. n. 1. per n. 10. vbi gl. de mai. c. vbi. confert text. obierunt a l. an. l. restituentem in fin. C. de aduocat. fisci. Hinc respondit Calde. conf. 3. de præb. quem secutus est Fel. in capitulum sancti Cruci, n. 16. de refer. quod si Episcopus vni i beneficium confert, & alteri confert Vicarius Episcopi, præferendam esse in dubio Episcopo collationem. Rebusius in præb. beneficiis, in tit. de forma Vicar. Archiep. n. 121. Ioan. de Sylva tract. de beneficiis, part. 3. n. 1. n. 17. idem g. 31. in fin. vbi scribit esse idem cum vbi a Papa, alteri ab inferiore collatum est beneficium: & declarat Rebusius tract. de pacificis posses. n. 37. n. 13. non procedere, cum promissus ab inferiore possidet.

Quintus est casus, cum vnus obtinuit rescriptum ab inferiore, alter vero a superiore, & vnus ex rescriptis habet horam certam concessione, alterum vero rescriptum nullam horam certam habet: & illa hora certa est prima hora diei, vtpot. mensis Iunij habet horam octauam, vel nonam: hoc in casu scriptum reliquit Marian. Soc. iun. in l. 1. n. 5. §. solut. præteritum rescriptum continens hanc horam primam præferitur: sunt rationes (inquit ille) vna quia de Doctoribus considerari solet, & quia illa ipe tempore calat seferam quoniam maior adest certitudo ratione maioris expressionis: altera est ratio, quia ex quo continet primam horam diei, non est verisimile, quod aliud rescriptum fuerit concessum ante, ex quo necesse foret dicere esse concessum tempore nocturno quod verisimile non est: & argumentum (inquit Soc.) verisimili valet, l. vbi. ff. quod metus causa, quia de re late infra casu 85. attingemus: & hoc adeo verum esse opinatur is Socius, vt hic habens rescriptum cum expressione primæ horæ præferatur aduersario etiam possidenti: qui quidem aduersarius alias ratione possessionis præferatur, d. c. si a sede, & diximus supra in 3. casu huius disputationis.

Ego opinor hæc i Socii doctores, non esse perpetuam, & absolute veram illa enim procedere forte possent, quando duo hæc rescripta essent ab vno & eodem concessa: nam tunc prima hora vnus rescripti ostendit quodammodo, esse non omnino certè, nihil ante concessum esse. Accedit, quod si eadem hora, vel paulo ante facta, esset alterius rescripti concessio, quemadmodum in vno rescripto facta est horæ expressio, ita etiam facta fuisset in altero: nec enim est verisimile, quod eo dem tempore momento, variam atque diuersam scribendi formam obleruerit: sed dubitatio nostra veritatem, cum duo rescripta a diuersis concessa sunt: vnus ab ordinario, alterum a Pontifice: inata d. c. si a sede, quia in re ego sentio, casum hunc procedere ob illam rationem, quæ & septimo casu, quem mox referam, conuenit: & ob id hic casus ab illo septimo non discrepat, quidquid Socius dicit, vel si cum eo dicendum est, ego veritas in hoc multum iudicis i arbitrio tribuerem: nam hæc facti potius, quam iuris sunt. Ad idem ex ff. de stat. homin. c. l. Si. §. vbi de fund. infra, quæ in non dissimili specie loquuntur, quocirca prædictæ iudex a verisimiliori prioritate iure arbitrium moderabitur: nam inter dum fieri potest, vt vnus habens horam primam sit par in tempore: vtpot. si Pontifex in suo rescripto apposuit horam diei primam, nonne & rescriptum Ordinarii eadem hora concedi potuit: imò paulo ante ex personarum qualitate, cum Pontifex, vel illius Datarius non cõsueuerit tam summo mane cubiti surgere, & negotia tractare, cum tamen in Ordinario hoc facilius dici possit: & cõtræ, si in rescripto ordinarii prima hora est expressa, & cõtræ, si in rescripto Pont. nulla, iudicabit iudex, Ordinarii rescriptum esse prius concessum, cum illa hora vel autè, Pontifex vel Datarius negotia tractare non conueniret. & idæo doctrina Socii, posset eo in casu defendi, cum prima hæc hora est expressa in concessione Ordinarii: autem quando expressa foret in concessione Pont. quia tunc idem est dicendi quod in casu septimo, quem subieciemus, de instrumentis hoc in casu est dicendum, vt mox dicam.

Sextus est casus, cum in vno i rescripto non adest certa hora, in altero vero adest hora, quæ illius diei vltima est, vtpot. hora 24. tunc rescriptum non habens horam, præferatur alteri

